

PRAEFATIO.

Ueteris instrumenti narrat historia sapientissimum Salomonem post acceptam diuinitus sapientiam prudentiamque multam nimis et latitudinem cordis quasi harenam maris innumerabilem, ita ut domini testimonio nullus ei similis retro
 5 actis temporibus exstitisse neque post eum surrecturus esse dicatur, illud magnificum domino templum exstruere cupientem alienigenae regis Tyri auxilium poposcisse. qui misso ad se Hyram filio mulieris uiduae, quidquid diuina sapientia suggerente praeclarum in templo domini uel in sacris uasibus
 10 moliebatur, ministerio eius ac dispositione perfecit. si ergo 2 ille uniuersis regnis terrae sublimior principatus et Israhelitici generis nobilior excellentiorque progenies illaque sapientia diuinitus inspirata, quae cunctorum Orientalium et Aegyptiorum disciplinas et instituta superabat, nequaquam pauperis atque
 15 alienigenae uiri consilium dedignatur, recte etiam tu his eruditus exemplis, beatissime papa Castor, uerum ac rationabile deo templum non lapidibus insensibilibus, sed sanctorum uiro-
 rum congregatione, nec temporale et corruptibile, sed aeternum

2] III Reg. 4, 29. 4] cf. l. c. 3, 13. 8] cf. l. c. 7, 13—14.

Praefatio sequentis operis *G* Incipit praefatio cassiani in libris de institutione et habitu monachorum *H*, *uterque litt. maiusc.* *nihil inscriptum in L*

1 salamonem *H*¹ 3 arenam *H* 5 extitisse *G*²*HL* 6 instruere *H*
 extruere *L* 8 hyra *L*² quidquid *G*¹: quicquid *G*²*H* quicquid est *L*
 9 uasibus *G*: uassib^s (bus *del. m. 2*) *H* uasis *L*^o 10 dispositione *H*¹*L*¹
 11 uniuerse terrae (*om. regnis*) *L* 13 origentilium *L*¹ 15 auxilium *H*

*

atque inexpugnabile aedificare disponens, uasa etiam pretiosissima domino cupiens consecrare non muto auri metallo argenteue conflata, quae post rex Babylonius capta concubinarum suarum ac principum deputet uoluptati, sed animabus sanctis, quae innocentiae, iustitiae et castitatis integritate fulgentes regem
 5 Christum in semet ipsis circumferant commorantem, egenum me omnique ex parte pauperrimum ad communionem tanti
 3 operis dignaris accersire. in prouincia siquidem coenobiorum experti Orientalium maximeque Aegyptiorum uolens instituta fundari, cum sis ipse cunctis uirtutibus scientiaque perfectus
 10 et uniuersis ita refertus diuitiis spiritalibus, ut perfectionem quaerentibus satis abundeque non modo tuus sermo, sed etiam sola uita sufficiat ad exemplum, me quoque elinguem et pauperem sermone atque scientia, ut aliquid ad explementum tui desiderii de inopia sensus mei conferam, poscis praecipisque
 15 ut instituta monasteriorum, quae per Aegyptum ac Palaestinam custodiri conspeximus, ita ut ibi nobis a patribus tradita sunt quamuis inperito digeram stilo, non leporem sermonis inquirens, in quo ipse adprime es eruditus, sed sanctorum simplicem uitam simplici sermone fratribus in nouello monasterio tuo cupiens
 20 4 explanari. cui rei quantum me pius ardor desiderii tui prouocat oboedire, tantum multiplices aestuum moles uolentem obtemperare deterrent. primum quia nec uitae meae ita aequiperant merita, ut confidam me res tam arduas, tam obscuras, tam sanctas digne posse animo ac mente complecti. secundo
 25 quod ea, quae a pueritia nostra inter eosdem constituti atque

3] cf. Dan. 5, 2.

1 adque *H*¹ ac inpugnabile *G* uassa *H*¹ etia *L* 2 multo v
 3 babilonius *H* 4 uoluntati *HL*¹ 5 iustitiae casti & caritatis *H* iustitiae castitatis *L* iustitia et castitatis *G*²*S* 6 circumferunt *H* 7 communionem *H* commonionem *L*¹ 8 digneris *H*¹ accersire *G*: adsciscere *HLv* prouintia *G* siquidem *GH*: siquidem hac *L* 9 experti *GH*:
 * uel a
 * experte *S* ex parte ex experta *L* prouincialium orientalium *H* orientalium *L*¹ institutione *H* 10 fundare *L* 11 ita uniuersis *H* diuitis *H*¹*L*¹ ut] et *G*¹ 14 supplementum *H* 15 desiderii *H* 16 palaestinam *codd.* 18 degeram *H*¹ 19 eruditus es *H* 21 cuius *G* desiderii *L* 24 res *om.* *G*¹ 25 possim *H*¹ secundum *G*: cf. *I*, 11, 2. *II*, 10, 2

ipsorum incitati cotidianis adhortationibus et exemplis uel agere temptauimus uel didicimus uel uisu percepimus, minime iam possumus ad integrum retinere, tot annorum circulis ab eorum consortio et imitatione conuersationis abstracti, praesertim cum
 5 harum rerum ratio nequaquam possit otiosa meditatione doctrinaque uerborum uel tradi uel intellegi uel memoria contineri. totum namque in sola experientia usuque consistit, et quemad-
 modum tradi nisi ab experto non queunt, ita ne percipi quidem
 10 uel intellegi nisi ab eo, qui ea pari studio ac sudore adprehendere elaborauerit, possunt: quae tamen si conlatione iugi spiritalium uirorum frequenter discussa non fuerint et polita, cito rursum mentis incuria dilabuntur. tertio quia id ipsum, quod utcumque non pro merito rei, sed pro praesentis temporis statu possumus reminisci, inperitior sermo congrue non ualet
 15 explicare. huc accedit, quod super hac re uiri et uita nobiles et sermone scientiaque praeclari multa iam opuscula desudarunt, sanctum Basilium et Hieronymum dico aliosque nonnullos. quorum anterior seiscitantibus fratribus super diuersis institutis uel quaestionibus non solum facundo, uerum etiam diuinarum
 20 scripturarum testimoniis copioso sermone respondit, alius uero non solum suo elucubratos ingenio edidit libros, uerum etiam Graeca lingua digestos in Latinum uertit eloquium. post quorum
 tam exuberantia eloquentiae flumina possem non inmerito praesumptionis notari, si aliquid stillicidii huius inferre temptassem,
 25 nisi me haec fiducia tuae sanctitatis animaret et sponsio, quod uel tibi hae nugae forent acceptae qualescumque sunt, uel eas congregationi fratrum in nouello tantum monasterio commorantium deputares: qui, si quid a nobis minus forsitan caute

*

1 et om. *H*¹ adhortationibus cotidianis atque *L* 2 temptauimus *H*¹*L* dedicimus *H*¹*L*¹ percipimus *H*¹ 3 ad integrum iam possumus *H* retinere *H*¹ 4 conuersationes *L*¹ 6 contineri *H*¹ 8 nec *HL*²*v* 11 et expolita *H* 12 delabuntur *H*¹ 14 possumus *G*¹ 15 nobilis *L*¹ 17 basilium *H*¹*L* hieronimum *codd.* 19 facundo *L*¹ 20 testimonis *L*¹ 21 elucubratus *H*¹ elocubratus *L*¹ 22 greca *codd.* degestos *H*¹*L*¹ 23 possum *H*¹*L* 24 inferre *L* temptarem *H* 25 haec *GL*¹: ad haec *L*² et '4 ms.' apud Cuyckium nisi ad haec me *H* nisi me et (om. haec) *r* et eras. in *L* quid *G*¹ 26 hee *L* sunt] essent *H* 27 fratrum *H*¹ 28 caute forsitan *H* (saepe uocabula in *H* traiecta sunt, quod plerumque non notabo)

prolatum fuerit, et pie relegant et cum uenia indulgentiore
sustentent, fidem potius mei sermonis quam uenustatem eloquii
* 7 requirentes. quapropter, beatissime papa, unicum religionis et
humilitatis exemplar, tuis precibus animatus secundum uires
ingenii mei opus quod iniungis adgrediar et ea, quae omni 5
modis intacta relictasunt ab anterioribus nostris, utpote qui
audita potius quam experta describere temptauerunt, uelut rudi
monasterio et in ueritate sitientibus intimabo. nec plane mira-
bilibium dei signorumque narrationem studebo contexere. quae
quamuis multa per seniores nostros et incredibilia non solum 10
audierimus, uerum etiam sub obtutibus nostris perspexerimus
inpleta, tamen his omnibus praetermissis, quae legentibus praeter
admirationem nihil amplius ad instructionem perfectae uitae con-
ferunt, instituta eorum tantummodo ac monasteriorum regulas
maximeque principalium uitiorum, quae octo ab eis designantur, 15
origines et causas curationesque secundum traditiones eorum,
quantum domino adiuuante potuero, fideliter explicare contendam.
8 propositum siquidem mihi est non de mirabilibus dei, sed de
correctione morum nostrorum et consummatione uitae perfectae
secundum ea, quae a senioribus nostris accepimus, pauca dis- 20
serere. in eo quoque tuis praeceptis satisfacere studebo, ut, si
quid forte non secundum typum maiorum antiquissima consti-
tutione fundatum, sed pro arbitrio uniuscuiusque instituentis
monasterium uel deminutum uel additum in istis regionibus
conprobauero, secundum eam quam uidimus monasteriorum 25
regulam per Aegyptum uel Palaestinam antiquitus fundatorum
fidei sermone uel adiciam uel recidam, nequaquam credens
rationabilius quippiam uel perfectius nouellam constitutionem
* in occidis Galliarum partibus repperire potuisse quam illa
sunt instituta, in quibus ab exordio praedicationis apostolicae 30

1 praelatum *H*¹ piaese legant *H* indulgentiori *HL*² 2 sermonis
mei *H* eloqui* *H* 3 unicum *G*¹ religionis *H* 6 releta *G*¹ ut-
pute *H*¹ 7 quam experta *om.* *L*¹ temptauerunt *H*¹ 11 conspexerimus *H*
16 origenes *G*¹ origenis *L*¹ 19 correptione *HL* 20 accipimus *H*¹
deserere *G*¹*H*¹ 23 instruētis *H* 24 deminutum *L*: diminutum *GH*
* 25 conprobato *L*¹ 26 palaestinam *codd.* 27 recedam *H*¹ credens *L*:
enim credis *G* enim credēs *H*

a sanctis ac spiritualibus patribus fundata monasteria ad nos
 usque perdurant. illam sane moderationem opusculo huic inter-
 serere praesumam, ut ea, quae secundum Aegyptiorum regulam
 seu pro asperitate aërum seu pro difficultate ac diuersitate morum
 5 impossibilia in his regionibus uel dura uel ardua conprobauero,
 institutis monasteriorum, quae per Palaestinam uel Mesopo-
 tamiam habentur, aliquatenus temperem, quia, si rationabilis
 possibilium mensura seruetur, eadem obseruantiae perfectio
 est etiam in inpari facultate.

10

LIBER PRIMUS.

DE HABITU MONACHORUM.

CAPITULA.

- I. De cingulo monachi.
 II. De ueste monachi.
 15 III. De cucullis Aegyptiorum.
 IIII. De colobiis Aegyptiorum.
 V. De rebracchiatoriis eorum.
 VI. De mafortibus eorum.
 VII. De melote et pelle caprina.
 20 VIII. De baculo Aegyptiorum.
 VIIII. De calciamentis eorum.
 X. De temperamento obseruantiae, quae secundum aërum
 qualitatem uel usum prouinciae sit tenenda.
 XI. De cingulo spiritali et sacramento ipsius.

1 ac *GH*: et *L* 2 modorationem *L* 5 conprobato *L*¹ 6 institu-
 tionibus *H* palestina *codd.* 7 aliquatinus *L* 9 facultate. Finit
 praefatio. Incipiunt capitula sequentis libri *G* Explicit praefatio. Incipiunt
 capitula *H* Incipiunt capitula libri primi *L* 15 cocullis *H* 16 co-
 laphis *L*¹ 17 rebracchitoris *L* rebrachiatoris *H* 18 mafontibus *H*
 20 aegyptiorum *om. H* 21 calciamentis *L*¹ 22 aerem *H* 23 prouin-
 tia *H* 24 ipsius *om. H* Incipit liber primus de habitu monachi prae-
 fati auctoris *G* Incipit liber primus de habitu monachorum *H* Incipit
 liber primus de monachorum habitu in . . . a^c regula (? *litteris maximam*
partem adtrititis et deterisis) *L* *librum primum Cassianum inscripsisse de*

*

*

*

I. De institutis ac regulis monasteriorum dicturi unde competentius donante deo quam ex ipso habitu monachorum sumemus exordium? quorum interiorum cultum consequenter tunc poterimus exponere, cum exteriorum ornatum sub oculorum depinxerimus obtutibus. itaque monachum ut militem Christi in
 * 2 incedere. hoc enim habitu etiam illos ambulasse, qui in ueteri testamento professionis huius fundauere primordia, Heliam scilicet et Helisaeum, diuinarum scripturarum auctoritate monstratur: ac deinceps principes auctoresque testamenti noui, 10 Iohannem uidelicet, Petrum et Paulum ceterosque eiusdem ordinis uiros taliter incessisse cognoscimus. quorum prior, qui in ueteri testamento uirginitatis iam flores et castimoniae continentiaeque praefigurabat exempla, cum fuisset a domino missus ad increpandos nuntios Ochoziae sacrilegi regis Israhel, 15 eo quod aegritudine praepeditus super statu salutis suae Beelzebub deum Accaron consulere destinasset, et ideo eis occurrens idem propheta descensum de lecto ei in quo conciderat denegasset, decumbenti regi exposita uestitus qualitate con-
 3 pertus est. reuersos enim ad se nuntios ac referentes sibi 20 prophetae sententiam sciscitatus est, cuius esset figurae et habitus uir, qui occurrisset eis et locutus fuisset huiusmodi uerba: uir, inquit, pilosus, et zona pellicia accinctis renibus. ex quo habitu confestim rex contemplatus hominem dei ait: Helias Thesbites est, zonae uidelicet indicio et 25 hirsuti incultique corporis specie uirum dei indubitanter agnoscens, eo quod istud ei inter tot Israhelitici populi milia commo-

23] III Reg. 1, 8. 25] l. c.

habitu monachorum etiam ex capitis primi §. 1 consequitur. ceterum cf. indiculum cod. L praemisum et subscriptionem libri primi in codd. H et Sessoriano (Reifferscheid, BPLI tom. I, p. 137)

1 competentius L 2 dño H habito H¹ monachorum habitu L
 sumimus G² 9 heliseum codd. 12 intercessisse G¹ 14 exemplum H
 15 ochozie G achoziae H¹ ifrī G 16 belzebub H 17 destinasset H
 * ei L 18 profeta G discensum H¹ ei H²: eius GH¹v om. L 19 ex-
 possita H¹L¹ 20 reuersos L¹ referentes L 22 cuiusque modi H
 * 23 phylusos L¹ accinctis GH. accintus L accinctus v et Uulgata
 25 helias L thesbites H¹ 27 commorante L¹

ranti cultus proprii uelut quoddam inpressum speciale signum
perpetuo cohaereret. de Iohanne quoque, qui ueteris nouique 4
testamenti, uelut quidam sacratissimus limes, finis initiumque
processit, ita euangelista narrante cognoscimus: ipse autem
5 Iohannes habebat uestimentum de pilis camelorum et
zonam pelliciam circa lumbos suos. Petro etiam in custo-
diam carceris ab Herode detruso et ad necem die postera pro-
ducendo angelo adsistente praecipitur: praecingere et cal-
cia te gallicis tuis. quod ut faceret nequaquam inonuisset
10 eum angelus dei, nisi uidisset eum ob refectionem nocturnae
quietis paulisper defecta membra solita cinguli obstructione
laxasse. Paulum quoque ascendentem Hierosolymam et protinus 5
a Iudaeis in uincla mittendum Agabus propheta repperiens
Caesareae sublato eius cingulo ligans suas manus et pedes,
15 ut gestu corporis sui passionis eius praefiguraret iniurias, ait:
haec dicit spiritus sanctus: uirum cuius est zona
haec sic alligabunt Iudaei in Hierusalem et tradent
in manus gentium. quod utique a propheta proferri minime
potuisset et dici uirum cuius est zona haec, nisi Paulus
20 eam lumbis suis indesinenter solitus fuisset aptare.

II. Uestis quoque sit monachi, quae corpus contegat tantum
ac repellat uerecundiam nuditatis et frigoris retundat iniuriam,
non quae seminaria uanitatis aut elationis enutriat, ita eodem
apostolo praedicante: habentes autem alimenta et operi-
25 menta, his contenti simus: operimenta, inquires, non
uestimenta, ut in quibusdam Latinis exemplaribus non pro-
prie continetur, id est quae corpus operiant tantum, non quae
amictus gloria blandiantur, ita uilia, ut nulla coloris uel habi-

4] Matth. 3, 4. 8] Act. 12, 8. 16] Act. 21, 11. 24] I Tiīm. 6, 8.

1 propitii *H*¹ proprii *L*¹ uelud *H*¹ (*passim*) 5 iohannis *H*¹ pellis
camelorum *L*¹ 7 et *om.* *H* nicem *L*¹ 9 gallicis (τὰ σαυόζλια) tuis
*H*¹: caligis tuis *GH*² caligas tuas *Lv* et *Uulg.* 10 eum (*ante* angelus)
om. *L* ab *G*¹ 11 soluta *L* 12 laxasse *om.* *L*¹ ascendens in *L*¹
hierosolimam *GL*² hierusomam *H* hierosolimam *L*¹ 13 iudeis *codd.*
uincla *Gr.*: uinacula *HLc* 14 caesare *H*¹ caesarię *H*² manus suas *H*
17 sic *GL*: ita *H* 18 profeta *G* 20 abtare *H*¹ 21 non distinguit *H*, sed
in marg. extat *K* i. e. capitulum 22 retundat *om.* *H* 23 ita] item *H*
25 hiis *L*¹ sumus *L* et *Uulg.*

tus nouitate inter ceteros huius propositi uiros habeantur insignia, ita studiosis accurationibus aliena, ut nullis rursum sint adfectatis per incuriam sordibus decolora: postremo sic ab huius mundi separentur ornatu, ut cultui seruorum dei in
 2 omnibus communia perseuerent. quidquid enim inter famulos 5
 dei praesumitur ab uno uel paucis nec catholice per omne corpus fraternitatis tenetur, aut superfluum aut elatum est et ob id noxium iudicandum magisque uanitatis specimen quam uirtutis ostentans. et ideo haec quae nec a ueteribus sanctis, qui huius professionis fundamenta iecerunt, neque a patribus 10
 nostri temporis, qui eorum per successiones instituta nunc usque custodiunt. tradita uidemus exempla, ut superflua et inutilia nos
 3 quoque resecare conueniet. quamobrem ciliciam uestem uelut circumspectam cunctis atque notabilem et quae ex hoc ipso non solum nulla spiritui possit emolumenta conferre, sed etiam 15
 elationis concipere uanitatem, quaeque ad necessarii operis exercitium, in quo monachum semper inpigrum expeditumque oportet incedere, inhabilis atque inepta sit, omnimodis refugerunt. quodsi quosdam hoc amictu circumdatos audiimus probabiles existisse, non ex eo nobis est monasteriorum regula sancienda uel 20
 antiqua sanctorum patrum sunt proturbanda decreta, quod pauci praesumentes aliarum uirtutum priuilegio ne in his quidem, quae non secundum catholicam regulam ab eis usurpata sunt, reprehendi debere creduntur. generali namque omnium constitutioni paucorum non debet praeponi nec praeiudicare senten- 25
 4 tia. illis enim debemus institutis ac regulis indubitatam fidem et indiscussam oboedientiam per omnia commodare, non quas paucorum uoluntas intulit, sed quas uetustas tantorum temporum et innumerabilitas sanctorum patrum concordi definitione in posterum propagauit. nec hoc sane praeiudicare nobis debet 30

*
 1 ceteros] ceros *L* 3 adfectadis *H*¹ decolora *GL*¹: decolorata *HL*^{2v}
 5 commonea *H*¹ quicquid *G*²*L* 6 catholicae *H*¹*L* 7 et obnoxium *G*
 10 iacuerunt *H*¹ 11 successionis *H*¹ 12 uidemus *L*: uidimus *GH*
 13 conuenit *H*² ciliciam *G*²*H*²*L*^{2v} 14 circumspectam *H* cuneis *G*
 16 necessari *L* 18 refugerunt *G*: refutarunt *HL*² 19 audimus *G*^{1r} extetisse *L*¹ extitisse *HL*² 20 monasteriorum est *Gv* 22 praesumentes pauci *L* aliorum *G* ne *om.* *L* hiis *L*¹ 25 debes *G*¹ 28 uoluptas *L*¹
 29 innumerossitas *H*¹ patrum *H*¹ 30 nos (*s in ras. trium litt.*) *L*

ad cotidianae conuersationis exemplum, quod uel Ioram sacri-
legus rex Israhel cateruis hostium circumsaep^otus scissa ueste
cilicium habuisse perhibetur intrinsecus uel quod Nineuitae
ad mitigandam dei sententiam, quae in eos inlata fuerat per
5 prophetam, cilicii asperitate uelati sunt, cum et ille ita intrin-
secus latenter indutus eo fuisse monstretur, ut nisi scisso de-
super indumento a nemine prorsus potuisset intellegi, et isti
eo tempore operimentum cilicii sustentarint, quo cunctis super
imminente urbis euersione lugentibus eodemque amictu circum-
10 datis nullus posset a quoquam ostentationis notari, quia, nisi
insolens sit diuersitas, non offendit aequalitas.

III. Sunt praeterea quaedam in ipso Aegyptiorum habitu non
tantum ad curam corporis, quantum ad morum formulam con-
gruentia, quo simplicitatis et innocentiae obseruantia etiam in
15 ipsa uestitus qualitate teneatur. cucullis namque perparuis usque
ad ceruicis umerorumque demissis confinia, qui capita tantum
contegant, indesinenter diebus utuntur ac noctibus, scilicet ut
innocentiam et simplicitatem paruulorum iugiter custodire etiam
imitatione ipsius uelaminis commoneantur. qui reuersi ad in-
20 fantiam Christo cunctis horis cum affectu ac uirtute decantant:
domine non est exaltatum cor meum: neque elati sunt
oculi mei. neque ambulauⁱ in magnis: neque in mira-
bilibus super me. si non humiliter sentiebam: sed
exaltaui animam meam: sicut ablactatum super ma-
25 trem suam.

1] cf. III Reg. 6, 30. 3] cf. Ion. 3, 5. 21] Ps. 130, 1—2.

1 conuersationes *L*¹ 2 ifr¹ *G* circumseptus *codd.* 3 cylcium *L*¹
nineuitae *L*¹*G*²: niniuitae *G*¹*HL*² 4 lata *Lc* 5 cilici *H* cylci *L*¹
6 monstratur *L* 8 sustentarint *G*: sustentarent *L* ostentarent *Hv*
que^o *L* 9 imminenti *H* imminente *L* 10 possit *H*¹*L* 12 III *GL* *
K in marg. H habitu aegyptiorum *L* 13 formolam *H*¹ 16 ceruices
*G*¹*L*² umerumque *G*¹ humerorumque *G*²*HL* dimissis *GHL* (*sed in*
L prima i in ras.) quae *G*²*S*: cf. cap. 10 17 contegunt *H* 18 par-
uulorum *L*¹ 19 infantiam *L* 20 xpō *H*²: christi *G*¹*H*¹*Lv* cf. II, 3, 2 *
horis atque momentis *H* ac] et in *H* 24 ablactatum (τὸ ἀπογεγαλα-
κτισμένον) *L*¹: quod ablactatum est *GHL*² matrem suam (ἐπὶ τὴν μητέρα
αὐτοῦ) *G*¹*HL*: matre sua *G*²*Sv* et *Uulg.*

III. Colobiis quoque lineis induti, quae uix ad cubitorum ima pertingunt, nudas de reliquo circumferunt manus, ut amputatos habere eos actus et opera mundi huius suggerat abscisio manicarum et ab omni conuersatione terrena mortificatos eos uelaminis linei doceat indumentum audiantque per hoc apostolum cotidie sibi dicentem: mortificate membra uestra quae sunt super terram, illud quoque ipso habitu protestante: mortui enim estis, et uita uestra abscondita est cum Christo in deo, et: uiuo autem iam non ego, uiuit uero in me Christus, mihi hie mundus 10 crucifixus est et ego mundo.

* V. Gestant etiam resticulas duplices laneo plexas subtemine, quas Graeci ἀναλάβους uocant, nos uero subeinctoria seu redimicula uel proprie rebracchiatoria possumus appellare. quae descendencia per summa ceruicis et e lateribus colli diuisa 15 utrarumque alarum sinus ambiunt atque hinc inde succingunt, ut constringentia latitudinem uestimenti ad corpus contrahant atque coniungant, et ita constrictis brachiis inpigri ad omne opus explicitique reddantur, illud apostoli praeceptum studentes omni uirtute complere: quia non solum mihi sed etiam his 20 qui mecum sunt ministrauerunt manus istae. neque gratis panem ab aliquo manducauimus, sed in labore et fatigatione nocte et die operantes, ne quem uestrum grauaremus, et: si quis non uult operari, nec manducet.

6] Col. 3, 5. 8] l. c. 3. 9] Gal. 2, 20. 10] Gal. 6, 14. 20] Act. 20, 34. 21] II Thess. 3, 8. 24] l. c. 10.

1 IIII *GL* non distinguit *H*, sed *K* additum in marg. colobiis *H*¹ 3 abscisio *G*: abscissio *HLc* 4 terrenam *G*¹ 6 membra *L* 7 illud] illo *H* 10 uiuet *H*¹ mihi *H* 12 V *GL* *K* in marg. *H* subtemine *GSH*²: subtegmine *H*¹*Lv* 13 greci *GH* graece *L* ΑΝΑΛΑΒΟΥΣ *GS*: ΑΝΧΑΑΒΟΥΣ *H* ΑΝΑΒΩΛΟΥΣ *L* uocent *H*: om. v subeinctoria *H*¹: succinctoria *GH*²*L* 14 rebracchiatoria *G*¹: rebrach. *rell.* possumus *H*¹ 15 e lateribus *H* et 'omnia ms. apud Cuyckium: a lateribus *L* lateribus *G* 16 adque *H* 18 brachiis *L*: brachiis *rell.* 19 explicitique *G*: explicatique *L* expeditique *Hv* (cf. p. 10, 17) 20 hiis *L*¹ 21 sunt] erant *H* 23 et die *GL*: ac die *Hv* 24 grauaremus *H*¹ grauaremus *L*¹ nec] non *L*

VI. Post haec angusto palliolo tam amictus humilitatem quam uilitatem pretii compendiumque sectantes colla pariter atque umeros tegunt, quae mafortes tam nostro quam ipsorum nuncupantur eloquio, et ita planeticarum atque byrrorum pretia simul ambitionemque declinant.

VII. Ultimū est habitus eorum pellis caprina, quae melotis uel pera appellatur, et baculus, quae gestant ad imitationem eorum qui professionis huius praefigurauere lineas iam in ueteri testamento. de quibus apostolus circumierunt, inquit, in melotis et pellibus caprinis egentes, angustiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in solitudinibus errantes et montibus et speluncis et in cauernis terrae. qui tamen habitus pellis caprinae significat mortificata omni petulantia carnalium passionum debere eos in summa uirtutum grauitate consistere nec quicquam petuleum uel calidum iuentutis ac mobilitatis antiquae in eorum corpore residere.

VIII. Nam et baculum gestasse eosdem uiros etiam Heli-saeus, qui unus ex ipsis est, docet, cum dicit ad Giezi puerum suum, mittens eum ad suscitandum filium mulieris: tolle baculum meum et currens uade, pone eum super faciem pueri, et uiuet. quem utique non dedisset ei propheta gestandum, nisi eum manu sua solitus esset iugiter circumferre. cuius gestatio spiritaliter monet numquam debere eos inter tot oblatrantes uitiorum canes et inuisibiles spiritalium nequitiarum bestias inermes incedere (de quibus beatus David liberari postulans dicit: ne tradas, domine, bestiis animam confitentem tibi), sed inruentes eas retundere ad

9] Hebr. 11, 37—38. 19] IIII Reg. 4, 29. 26] Ps. 73, 19 (LXX).

1 VI GL K in marg. H 2 preciⁱ L humeros GHL² humires L¹ 4 planiticarum GH¹ byrrorum GH²L: birrorum H¹ 6 VII GL K in marg. H ultimus L^{2v} melotis GH: melotes Lv 7 quem H 8 linias H¹ iam om. Gc 9 circuierunt G²L inquit GH¹ 10 et] rasura in G 12 et in montibus L 13 mortificata post eos habet L 15 callidum G¹H 17 VIII GL: K in marg. H helyseus G heliseus HL 18 *iezi G g'ezi H gyezi L 21 et uiuet HL: ut uiuat Gv 26 se liberare postolans L 27 confidentem L¹ ad crucis signaculum G: crucis signaculo HLv

crucis signaculum ac longius propulsare, atque aduersum se saeuientes iugi memoria dominicae passionis et imitatione illius mortificationis extinguere.

VIII. Calciamenta uero uelut interdicta euangelico praecepto recusantes, cum infirmitas corporis uel matutinus hiemis rigor seu meridiani aestus feruor exegerit, tantummodo gallicis suos muniunt pedes, hoc interpretantes usu earum uel dominica permissione signari, ut, si in hoc mundo constituti cura et sollicitudine carnis huius omnimodis exuti esse non possumus nec ab ea penitus praeualemus absolui, saltem occupatione leui et inplicatione tenui necessitatem corporis explicemus, neue animae nostrae pedes, qui expediti ad spiritalem cursum et praedicandam euangelii pacem semper esse debent parati (quibus post odorem unguentorum Christi currimus et de quibus Dauid cucurri, inquit, in siti, et Hieremias: ego autem non laboraui te sequens), morticinis saeculi huius curis patiamur inuolui, de his scilicet cogitantes, quae non ad supplendam necessitatem naturae, sed ad superfluam noxiamque pertinent uoluptatem. quod ita inplebimus, si secundum apostolum carnis curam non fecerimus in desideriiis. quibus tamen gallicis quamquam licito utantur utpote domini mandato concessis, nequaquam tamen pedibus eas inhaerere permittunt, cum accedunt ad celebranda seu percipienda sacrosancta mysteria, illud aestimantes etiam secundum litteram custodiri debere quod dicitur ad Moysen uel ad Hiesum filium Naue: solue corrigiam calciamenti tui: locus enim, in quo stas, terra sancta est.

4] cf. Matth. 10, 10. 14] Cant. 1, 3. 15] Ps. 61, 5. Hierem. 17, 16 (LXX). 19] Rom. 13, 14. 21] cf. Marc. 6, 9. 25] Exod. 3, 5. Ios. 5, 16.

- * 1 propellare *H* 2 emitatione *L*¹ 4 VIII *GL*: *K* in marg. *H*
 * euangelico interdicta *L* 5 recussantes *H*¹ infirmitas *L*¹ 6 meridiani *H* exigerit *H*¹*L*¹ caligis *H*²*L*² 8 permissione *L* 10 saltem *H*²*L*² leui *om. H* 11 inplectatione *H*¹ ne uel *GL*¹ 12 praedicandum euangeli *L*¹ 13 semper esse debent *GHc*: semper debent esse *Lr* debent semper esse *S* de quibus *H* 15 inquit *GH*¹*L*¹ 16 te pastorem sequens *L* et *Vulgata* seculi *G* 17 hiis *L*¹ 18 uoluntatem *H* uoluntatem *L*¹ 20 caligis *H*²*L*² 21 utantur ut puta *H* 24 custodire *L* 25 moisen *H* iesum *G*²*L* corrigiam *H*: cf. Rönsch, *Ital. u. Uulg.*² p. 463

X. Haec dicta sint, ne quid praetermississe de Aegyptiorum habitu uideamur. ceterum a nobis tenenda sunt illa tantummodo, quae uel locorum situs uel prouinciae usus admittit. nam neque gallicis nos neque colobiis seu una tunica esse contentos
 5 hiemis permittit asperitas, et paruissimi cuculli uelamen uel melotae gestatio derisum potius quam aedificationem ullam uidentibus comparabit. quapropter illa tantum, quae superius commemorauimus quaeque sunt et humilitati professionis nostrae et qualitati aërum congruentia, a nobis quoque adfectanda censemus, ut omnis summa nostri uestitus non in nouitate habitus,
 10 qui possit offendiculum hominibus saeculi huius inferre, sed honesta in uilitate consistat.

XI. His itaque uestimentis Christi miles indutus nouerit prius ob id se cinguli constrictione munitum, ut ad cunctos
 15 usus et opera monasterii non solum mente promptus, sed etiam ipso habitu semper expeditus incedat. tanto namque feruentior circa spiritalem profectum ac diuinarum rerum scientiam cordis puritate probabitur, quanto fuerit erga oboedientiae studium operisque deuotior. secundo cognoscat etiam in ipso habitu 2
 20 cinguli inesse non paruum quod a se expetitur sacramentum. accinctio enim lumborum et ambitus pellis emortuae significat eum mortificationem circumferre membrorum, in quibus libidinis atque luxuriae seminaria continentur, euangelicum illud mandatum quod dicitur sint lumbi uestri praecincti
 25 apostolica interpretatione ingeri sibi semper intellegens: mor-

24] Luc. 12, 35. 25] Col. 3, 5.

1 X G non distinguunt HL, sed in marg. H habet K sunt H praetermississe L egyptiorum HL 2 post uideamur man. rec. in L initium capitis X indicauit 3 uel post quae om. H prouintiae GL
 4 caligis H² caligis nos neque in marg. L² colobis H¹ t^vunica H *
 5 coculi H^v 6 melotae scripsi: melote GS melotis HL risum L *
 7 commorauimus H 10 om. G 11 seculi G imferre L 13 XI G, et L man. rec. in marg. X SL¹ K in marg. H 15 et opera GL: operaque H prumptus G¹H¹ 16 tantum G 19 diutior H cognuscat G¹ cognosceat H 21 accintio L 23 adque L¹ luxoriae G¹H¹ *
 praeeceptum illud euangelicum L 24 quod GH¹: quo H² quod dicitur om. L 25 ingeri . . . 16, 1 super om. H

tificate scilicet membra uestra quae sunt super terram,
 fornicationem, inmunditiam, libidinem, concupiscen-
 3 tiam malam. ideoque illos tantummodo legimus in scripturis
 sanctis cingulo fuisse praecinctos, in quibus seminaria coitus
 inueniuntur extincta, quique illud beati David eloquium opere 5
 ac uirtute decantant: quia factus sum sicut uter in pruina,
 eo quod erasa medullitus carne uitiorum emortuam exterioris
 hominis cutem spiritus uirtute distendant. et ideo in pruina
 significanter adiecit, quod scilicet nequaquam fuerint sola cordis
 mortificatione contenti, uerum etiam exterioris hominis motus 10
 et ipsius naturae incentiua continentiae pruina extrinsecus acce-
 dente habuerint congelata, nullum iam dumtaxat secundum
 apostolum regnum peccati in suo mortali corpore sustinentes
 nec gestantes carnem spiritui repugnantem.

LIBER SECUNDUS.

15

DE CANONICO NOCTURNARUM ORATIONUM ET PSALMORUM MODO.

CAPITULA.

- I. De canonico nocturnarum orationum et psalmorum modo.
- II. De diuersitate numeri, qui ad decantandos psalmos per 20
 uniuersas prouincias sit statutus.
- III. De uniformis regulae per totam Aegyptum custodia et
 de electione eorum, qui fratribus praeponuntur.
- IIII. Quod per Aegyptum et Thebaidem duodenarius psal-
 morum numerus obseruetur. 25

6] Ps. 118, 83. 13] cf. Rom. 6, 12. 14] cf. Gal. 5, 17.

1 membra *L*¹ 2 libidinem et *H* 4 praecinctos *L* 6 uter *om.* *L*¹
 pruina *L*¹ 8 cotem *L*¹ destendant *G*¹ distendant *H*¹ et ideo *L*
 10 motus *om.* *L*¹ 11 accidente *H*¹ 12 congelata *H*¹ 14 repugnantem.
 Explicit de habitu monachi liber primus. Incipiunt capitula subsequentis
 libri secundi *G* De habitu monachorum liber primus explicit *H*: *om.* *L*
 Incipiunt capitula de libri secundi *L*: *om.* *H* 21 prouincias *L* statutus *H*¹
 statutus *L*¹ 22 regula *H* 24 thebaidam *H* 25 obseruatur *H*

V. De duodenario psalmorum numero angeli traditione suscepto.

VI. De duodecim orationum consuetudine.

VII. De disciplina orandi.

VIII. De subsequente oratione post psalmum.

5 VIII. De orationis statu, super quo in conlationes seniorum plenior reseruetur instructio.

X. Cum quanto silentio et breuitate orationes apud Aegyptios colligantur.

XI. Qua disciplina apud Aegyptios psalmi dicantur.

10 XII. Cur uno psallente ceteri in synaxi sedeant, uel quali post haec studio per cellas suas usque ad lucem uigilias extendant.

XIII. Quare post missam nocturnam dormire non oporteat.

15 XIII. Quemadmodum in cellis suis opus manuum et orationes pariter exerceant.

XV. Qua lege modestiae post orationum missam unusquisque ad suam cellam redeat, et cui increpationi subdatur is qui aliter fecerit.

20 XVI. Quod nulli liceat orare cum illo qui fuerit ab oratione suspensus.

XVII. Quod is, qui ad orationem exsuscitat fratres, hora solita eos debeat commonere.

XVIII. Quod a uespera sabbati usque ad uesperam diei dominici genua non flectantur nec totis diebus Quinquagensimae.

25 I. Duplici igitur hoc quo diximus cingulo Christi miles accinctus interim, qui modus canonicarum orationum psalmo-

5 conlationes *scripsi*: conlatione *HLv* 6 plenius *H* 7 aegyptios colliguntur *H* 10 synaxi *HL* 11 procellas *H* uigilias usque ad lucem extendunt *H* 14 cellulis *Hv* orationis *H* 17 redeant *H* subdatur increpationi *Hv* is qui aliter] qualiter *H* 19 nulli] non *H* 21 frater exsuscitat *H* fratres exsuscitat *v* 23 die *L* 24 quinquagensima *H* quinquagisime (i post g in e mut.) *L* Expliciu[n]t capit[ulu]m libri II. *H*: om. *GL* Incipit liber secundus (lib. sec. om. *G*) de canonico nocturnarum orationum et psalmorum modo (modo liber secundus *G*) *GHL* 25 quo *G*: quod *rell.* miles christi *H* 26 accinctus *L*

rumque sit in partibus Orientis a sanctis patribus antiquitus
statutus, agnoscat. de qualitate uero earum uel quemadmodum
orare secundum apostoli sententiam sine intermissione
possimus, suis in locis, cum seniorum conlationes coeperimus
exponere, quantum dominus donauerit, proferemus. 5

II. Multos namque per alias conperimus regiones pro captu
mentis suae, habentes quidem ut ait apostolus zelum dei,
sed non secundum scientiam, super hac re diuersos typos
ac regulas sibimet constituisse. quidam enim uicenos seu tri-
cenos psalmos et hos ipsos antiphonarum protelatos melodiis 10
et adiunctione quarundam modulationum debere dici singulis
noctibus censuerunt, alii etiam hunc modum excedere tempta-
uerunt, nonnulli decem et octo. atque in hunc modum di-
uersis in locis diuersum canonem cognouimus institutum totque
propemodum typos ac regulas uidimus usurpatas, quot etiam 15
2 monasteria cellasque conspeximus. sunt quibus in ipsis quoque
diurnis orationum officiis, id est tertia, sexta nonaque id uisum
est, ut secundum horarum modum, in quibus haec deo red-
duntur obsequia, psalmorum etiam et orationum putarent nu-
merum coaequandum: nonnullis placuit senarium numerum 20
singulis diei conuentibus deputari. quapropter necessarium reor
antiquissimam patrum proferre in medium constitutionem, quae
nunc usque per totam Aegyptum a dei famulis custoditur,
quo nouelli monasterii in Christo rudis infantia antiquissimorum
potius patrum uetustissimis institutionibus inbuatur. 25

III. Itaque per uniuersam Aegyptum et Thebaidem, ubi
monasteria non pro uniuscuiusque renuntiantis instituuntur

3] I Thess. 5, 17. 4] Conl. VIII et X. 7] Rom. 10, 2.

1 origentis *L*¹ 2 agnoscat *L*¹ 3 secundum apostolum *H* 4 con-
lationis *G*¹ collationes *HL* 5 dederit *v* proferimus *G*¹ 8 typos *ex*
tipus *H* 9 seu *GH*: uel *L* 10 antifonarum *H*²*L* antefonarum *H*¹, et
fort. uerum est antiphonarum: cf. cap. 8 et III, 8, 4 protelatos *G*¹ pro-
telatus *L*¹ modolis *H* 11 quarundam *L*¹ modulationum *L* 12 etiam
GH: autem *L* 13 decim *H*¹*L*¹ et *om.* *G*¹*S*¹: cf. V, 40, 1 aq; *G*¹
adque *L* 14 cognouimus *GH*: agnouimus *L**v* 15 quod *L*¹ 16 cel-
lulasque *H* sunt alii *H* 17 officiis *L*¹ 18 domino *v*. 20 nonnullis *L*
senarium numerum post deputari *L* 23 aegyptum *H* 24 rudisque *H*
infantia *L* 26 aegyptum *H* thebaidam *H* 27 renuntiantes *G*¹

arbitrio, sed per successiones ac traditiones maiorum usque in
hodiernum diem uel permanent uel mansura fundantur, legi-
timum orationum modum in uespertinis conuentibus seu noc-
turnis uigiliis uidimus retentari. non enim quisquam conuen-
5 ticulo fratrum, sed ne sibi quidem ipsi praeesse conceditur,
priusquam non solum uniuersis facultatibus suis reddatur ex-
ternus, sed ne sui quidem ipsius esse se dominum uel pote-
statem habere cognoscat. ita namque renuntiantem huic mundo 2
quibusbet facultatibus ac diuitiis praeditum necesse est coenobii
10 commorationem expetere, ut in nullo sibi ex his quae reliquit
aut intulit monasterio blandiatur, sic oboedire cunctis, ut redeun-
dum sibi secundum sententiam domini ad infantiam pristinam
nouerit, nihil sibi consideratione aevi uel annorum numerositate
praesumens, quam in saeculo inaniter consumptam se reputat
15 perdidisse, sed pro rudimentorum merito et tirocinii nouitate,
quam se gerere in Christi militia recognoscit, subdere se etiam
iunioribus non moretur. operis quoque ac sudoris adsuetudinem 3
ita subire compellitur, ut propriis manibus iuxta apostoli prae-
ceptum cotidianum uictum uel suis usibus uel aduenientum
20 necessitatibus parans et fastus uitae praeteritae possit et deli-
cias obliuisci et humilitatem cordis contritione laboris acqui-
rere. ideoque nullus congregationi fratrum praefuturus eligitur,
priusquam idem, qui praeficiendus est, quid obtemperaturis
oporteat imperari, oboediendo didicerit, et quid iunioribus tra-
25 dere debeat, institutis seniorum fuerit adsecutus. bene enim 4
regere uel regi sapientis esse pronuntiant summumque donum

12] cf. Matth. 18, 3 18] cf. I Thess. 4, 11.

2 odiernum *G¹H* mensura *L¹* 5 conciditur *H¹* 6 non *om.* *L¹*
7 dominium *G¹* 9 diuitis *H¹* coenubii *H¹* coenobi *L¹* 10 relinquit *H¹*
11 cunctis fratribus *H* 12 infantiam *L* pristinam *om.* *L* 13 aevi
GH: privilegiⁱ saecularis *L* 14 quam praeterito tempore (in saeculo
add. m. 2) inaniter consumptam perdidit *L* 15 et *GL*: ac *H* tiro-
cinii *G*: teronici *H¹* tyrocinii *H²L* (*sed in L y in ras.*) 18 iuxta *GL*:
secundum *H* 19 aduenientium *HL²v* 20 praeteritae *GH*: saecularis *L*
dilicias *H¹L¹* 22 post acquirere in *H cap. 4 incipit* fratrum *H¹* ele-
gitur *H¹L¹* 23 idem *GH*: is *L* 24 imperari *H* dederit *H¹* 26 sa-
pientes *G¹L¹*

et gratiam sancti spiritus esse definiunt. nam neque salutaria
 praecepta quempiam posse obtemperantibus praestituere nisi
 eum, qui prius uniuersis uirtutum disciplinis fuerit instructus,
 nec oboedire quemquam seniori posse nisi eum, qui consum-
 5 matus timore dei et humilitatis fuerit uirtute perfectus. ideo-
 que diuersitates typorum ac regularum per ceteras prouincias
 cernimus usurpatas, quod plerumque seniorum institutionis ex-
 pertes monasteriis praeesse audemus et abbates nos ante quam
 discipulos professi quod libitum fuerit statuimus, promptiores
 nostrorum inuentorum exigere custodiam quam examinatam 10
 maiorum seruare doctrinam. sed dum orationum modum, qui
 potissimum debeat custodiri, uolumus explicare, institutis patrum
 audius prouocati narrationem, quam suis reseruabamus locis,
 praepropero excessu praeuenimus. nunc itaque ad propositum
 reuertamur. 15

III. Igitur per uniuersam ut diximus Aegyptum et Thebaidem
 duodenarius psalmorum numerus tam in uespertinis quam in
 nocturnis sollempnitatibus custoditur, ita dumtaxat ut post hunc
 duae lectiones, ueteris scilicet ac noui testamenti singulae,
 subsequantur. qui modus antiquitus constitutus idcirco per tot 20
 saecula penes cuncta illarum prouinciarum monasteria inteme-
 ratus nunc usque perdurat, quia non humana adinuentione
 statutus a senioribus adfirmatur, sed caelitus angeli magisterio
 patribus fuisse delatus.

* V. Nam cum in primordiis fidei pauci quidem sed proba- 25
 tissimi monachorum nomine censerentur, qui sicut a beatae
 memoriae euangelista Marco, qui primus Alexandriae urbi pon-
 tifex praefuit, normam susceperere uiuendi, non solum illa magni-
 fica retinebant, quae primitus ecclesiam uel credentium turbas
 in actibus apostolorum legimus celebrasse (multitudinis sci- 30

30] Act. 4, 32.

1 spiritus sancti *HL* deffiniunt *L*¹ 2 praestruere *H* 7 a seniorum
 institutione *H* seniorum constitutione *L* et partes *L*¹ 8 audeamus
*HL*¹ 9 prumptiores *H*¹ 12 custodire *L*¹ patrum *H*¹ 14 praepro-
 pero] pro operis *H* 16 V *H* 17 in *post* tam *om.* *G* 18 sollempn. *L*
 * 21 prouintiarum *GL* 24 dilatus *L* 25 VI *H* 27 primos *L*¹ ale-
 xandriae *G*¹*L*¹; alexandrinae *G*²*HL*²*Sv* 28 suscipere *G*¹*H*¹*L*¹

licet credentium erat cor et anima una, nec quisquam eorum quae possidebat aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia. quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, uendentes adferebant pretia eorum quae uendebant et ponebant ante pedes apostolorum: diuidebatur autem singulis prout cuique opus erat), uerum etiam his multo sublimiora cumulauerant. etenim ² secedentes in secretiora suburbiorum loca agebant uitam tanto abstinentiae rigore districtam, ut etiam his, qui erant religionis externi, stupori esset tam ardua conuersationis eorum ¹⁰ professio. eo enim feruore diuinarum scripturarum lectionibus orationique et operi manuum diebus ac noctibus incubabant, ut ne escarum quidem adpetitus uel memoria, nisi alio tertio die corporis interpellaret inedia, cibumque ac potum non tam ¹⁵ desideratum quam necessarium sumerent et ne hunc quidem ante solis occasum, ut tempus lucis cum spiritualium meditationum studiis, curam uero corporis cum nocte sociarent aliaque his multo sublimiora perficerent. de quibus etiam is, qui minus ³ indigenarum relatione cognouit, ecclesiastica historia poterit edoceri. ea igitur tempestate, cum ecclesiae illius primitivae perfectio penes successores suos adhuc recenti memoria inuiolata duraret feruensque paucorum fides necdum in multitudinem dispersa tepuisset, uenerabiles patres peruigili cura posteris consulentes, quinam modus cotidiano cultui per uniuersum ²⁵ fraternitatis corpus decerni deberet, tractaturi conueniunt, ut hereditatem pietatis ac pacis etiam successoribus suis absolutam ab omni dissensionis lite transmitterent, uerentes scilicet ne qua in cotidianis sollempnitatibus inter uiros eiusdem culturae

3] l. c. 34 sq.

3 illis] eis *H* communia quodquod *L*¹ 6 diuidebantur *L* unicuique *HL* 7 hiis *L*¹ 8 suburbanorum *H* 9 hiis *L*¹ reigionis *H*¹*L*¹ 10 stupor* (e *eras.*) *H* 12 incubebant *L* 13 ut *om.* *G* nec *HLv* 14 corporis sui *H* inediam *c* 18 hiis *L*¹ maiora *H* is *om.* *H* 19 indagenarum *L* 20 ea tempestate igitur tempore *L*¹ 22 multitudine *H* 25 fraternitates *L*¹ doceri *GS* discerni *H* 27 transmiserint *H* 28 sollempn. *L*

*
*
*

consortes dissonantia uel uarietas exorta quandoque in posterum erroris uel aemulationis seu schismatis noxii germen emitteret. 4 cumque pro suo unusquisque feruore infirmitatis inmemor alienae id statui debere censeret, quod contemplatione fidei ac roboris sui facillimum iudicabat, parum discutiens quid generaliter plenitudini fratrum possibile esset, in qua necesse est infirmorum quoque partem maximam repperiri, diuersoque modo enormem psalmodiarum numerum instituere pro animi sui uirtute certarent, et alii quinquagenos, alii sexagenos psalmos, nonnulli uero ne hoc quidem numero contenti excedi eum debere censerent esset- 10 que inter eos pro religionis regula piaie contentionis sancta diuersitas, ita ut tempus sollemnitatis uespertinae sacratissimae succederet quaestioni, cotidianos orationum ritus uolentibus celebrare 5 unus in medium psalmos domino cantaturus exsurgit. cumque sedentibus cunctis, ut est moris nunc usque in Aegypti partibus, 15 et in psallentis uerba omni cordis intentione defixis undecim psalmos orationum interiectione distinctos contiguus uersibus parili pronuntiatione cantasset, duodecimum sub alleluiae responsione consummans ab uniuersorum oculis repente subtractus quaestioni pariter et caerimoniis finem inposuit. 20

VI. Exhinc uenerabilis patrum senatus, intellegens angeli magisterio congregationibus fratrum generalem canonem non sine dispensatione domini constitutum, decreuit hunc numerum tam in uespertinis quam in nocturnis conuenticulis custodiri. quibus lectiones geminas adiungentes, id est unam ueteris et aliam 25 noui testamenti, tamquam a se eas traditas et uelut extraordinarias uolentibus tantum ac diuinarum scripturarum memoriam possidere adsidua meditatione studentibus addiderunt. in

1 desonantia *H*¹ 2 scismatis *G*²*H* noxi *L*¹ 3 infirmitatis *L*¹
 4 deberet *L*¹ roboris *L*¹ 5 paruum *H*¹ plenitudine *L*¹ 6 fratrum
 um *H*¹ infirmorum *L* 7 repperiri *G*: reperiri *H* repperire *L* in-
 normem *H*¹ 10 excide *L*¹ 11 relegionis *G*¹*H*¹*L*¹ 12 sollempn. *L*
 14 medio *H* psalmus *H*¹*L*¹ exurgit *G* 16 omnis *L*¹ 18 paruli *L*¹
 alleluiae *GH*² et *Parisin.* 260: alleluia *H*¹*L*^o 20 caeremoniis *H*²*L*
 21 non distinguunt *GSL*: numerum om. *H* exhinc *GHc*: exin *Lr* pa-
 truum *H*¹ 22 ministerio *L* fratrum *H*¹ (sic saepe) 23 dispensa-
 tionem *L*¹ 25 gemitas *L*¹ et om. *L* 26 et om. *H* 28 possidere *L*¹
 addiderant *G*

*

die uero sabbati uel dominico utrasque de nouo recitant testamento, id est unam de apostolo uel actibus apostolorum et aliam de euangelis. quod etiam totis Quinquagensimae diebus faciunt hi, quibus lectio curae est seu memoria scripturarum.

- 5 VII. Has igitur praedictas orationes hoc modo incipiunt atque consummant, ut finito psalmo non statim ad incuruationem genuum conruant, quemadmodum facimus in hac regione nonnulli, qui necdum bene finito psalmo in orationem procumbere festinamus, ad celeritatem missae quantocius properantes. cuius
10 dum uolumus excedere modum, qui antiquitus a maioribus statutus est, subputantes residuorum psalmorum numerum ad finem tendere perurgemur, de refectione potius lassi corporis cogitantes quam orationis utilitatem et commoda requirentes. apud illos ergo non ita est, sed antequam flectant genua, 2
15 paulisper orant et stantes in supplicatione maiorem temporis partem expendunt. itaque post haec puncto breuissimo procidentes humi, uelut adorantes tantum diuinam clementiam, summa uelocitate consurgunt ac rursus erecti expansis manibus eodem modo, quo prius stantes orauerant, suis precibus
20 inmorantur. humi namque diutius procumbentem non solum cogitationibus aiunt uerum etiam somno grauius inpuigni. quod etiam nos uerum esse utinam non experimentis et cotidiana consuetudine nosceremus, qui saepenumero hanc eandem incuruationem membrorum non tam orationis quam refectionis
25 obtentu in terram prostrati optamus diutius prolongari. cum autem is, qui orationem collecturus est, e terra surrexerit, omnes pariter eriguntur, ita ut nullus nec antequam inclinetur ille genu flectere nec cum e terra surrexerit remorari praesumat,

1 uero *om.* *L*¹ denuo *L*¹ 2 actu *H* 3 euangelis *L*¹ quinquagensimae *GSH*: quinquagisimae (i post g in e mut.) *L* 4 hii *G*¹*H*¹*L*¹
5 VII *H*: VI *GL* 7 currant *L* 9 celebritatem *G*¹ quantotius *codd.*
10 excidere *H*¹ 12 perurgemur *L*: perurgemur *GSH*² perurgimur *H*¹
16 proicientes *H* 19 orauerunt *HL* 20 procumbentes *G*² 21 uerum *GH*: sed *L* 22 nos *om.* *L* 23 quia *L* 24 incurbationem *H*¹ membrorum *L* refectionis *L*¹ 25 terra *H* obtamus *H* post prolongari in *GSL* cap. VII, in *H* et *cod. Parisin.* 260 cap. VIII incipit 28 genu^a *H* aetera^r *H*

ne non tam secutus fuisse illius conclusionem, qui precem colligit, quam suam celebrasse credatur.

VIII. Illud etiam quod in hac provincia uidimus, ut uno cantante in clausula psalmi omnes adstantes concinant cum clamore 'gloria patri et filio et spiritui sancto', nusquam per omnem Orientem audiuius, sed cum omnium silentio ab eo, qui cantat, finito psalmo orationem succedere, hac uero glorificatione trinitatis tantummodo solere antiphona terminari.

VIII. Et quia nos ad orationum canonicarum modum consequenter institutorum ordo prouexit, quarum plenior tractatum licet in conlationes seniorum reseruemus ibidem plenius digesturi, cum de earum qualitate seu iugitate uerbis eorum disserere coeperimus, necessarium tamen reor pro oportunitate loci ac narrationis ipsius, quoniam ita obtulit sese occasio, etiam in praesenti pauca praestringere, ut formantes interim exterioris hominis motus et uelut quaedam nunc orationis fundamenta iacentes minore post haec labore, cum coeperimus de statu interioris hominis disputare, orationum quoque eius fastigia construamus: illud ante omnia prouidentes, ut, si nos ab illa narratione, quam cupimus oportune deo uolente digerere, praeueniens uitae nostrae finis excluserit, uel initia uobis rei praesertim tam necessariae hoc opere relinquamus, quibus pro ardore desiderii totum tardum est, ut, dum nobis huius commorationis tribuuntur indutiae, saltem quasdam tantisper orationum lineas praesignemus, quibus hi uel maxime, qui in coenobiis commorantur, ualeant aliquatenus informari: simul etiam prospicientes his, qui forsitan huic tantummodo occursuri libro ad illum peruenire non poterunt, ut instructione

11] cf. Conl. VIII, 1.

1 fuisset *L*¹ 2 colliget *H*¹ 3 VIII *H* prouintia *L* uidemus *L*²
 4 clausura *H* clausola *L*¹ concinnant *H*¹ 7 ac *G*²*S*² haec *Paris. 260*
 * uero *om. GS* glorificationem *GS* 8 antifona *GS et Paris. 260 cf. III, 8, 4: antefonam H*¹ antefonam *H*²*L* terminare *Paris. 260* 9 *X H*
 * 10 quorum *G* 11 conlatione *GS**L* collatione *H* degesturi *G*¹*H*¹ 12 de *om. L*¹ qualitatem seu iugitatem *L*¹ deserere *H*¹ 14 se obtulit *H*
 15 perstringere *Hv* 17 minori *HL*² 20 coepimus *L*² deregere *H*
 24 saltem *L*² 25 hii *H*¹*L*¹ 26 coenubiis *H* coebis *L*¹ aliquatinus *L*¹
 27 hii *L*¹

huius erga orationis qualitatem uel ex parte repperiantur inbuti, et quemadmodum sunt de habitu et amictu exterioris hominis instituti, ita etiam, qualiter eum ad offerenda spiritalia sacrificia debeant exhibere, non nesciant. siquidem hi
 5 libelli, quos in praesenti eudere domino adiuuante disponimus, ad exterioris hominis obseruantiam et institutionem coenobiorum competentius aptabuntur, illi uero ad disciplinam interioris ac perfectionem cordis et anachoretarum uitam atque doctrinam potius pertinebunt.

- 10 X. Cum igitur praedictas sollemnitates, quas illi synaxis uocant, celebraturi conueniunt, tantum praebetur a cunctis silentium, ut, cum in unum tam numerosa fratrum multitudo conueniat, praeter illum, qui consurgens psalmum decantat in medio, nullus hominum penitus adesse credatur, ac praecipue
 15 cum consummatur oratio: in qua non sputus emittitur, non excreatio obstrepat, non tussis intersonat, non oscitatio somnolenta dissutis malis et hiantibus trahitur, nulli gemitus, nulla suspiria etiam adstantes inpeditura promuntur, non ulla uox absque sacerdotis precem concludentis auditur nisi forte haec,
 20 quae per excessum mentis claustra oris effugerit quaeque insensibiliter cordi obrepserit, immoderato scilicet atque intolerabili spiritus feruore succenso, dum ea, quae ignita mens in semet ipsa non praeualeat continere, per ineffabilem quendam gemitum ex intimis pectoris sui conclauibus euaporare conatur.
 25 illum uero, qui constitutus in tepore mentis cum clamore supplicat aut aliquid horum quae praediximus e faucibus suis emittit ac praecipue oscitationibus praeuenitur, dupliciter peccare pronuntiant, primo quod orationis suae reus sit, quod eam

*

2 et quemadmodum *G¹HL* et '*omnia ms.*' *Cuyckii* ut quemadmodum *G²Sr* 3 homines *G¹* 4 hii *G¹HL¹* 5 cludere *H* opere eudere *L*
 deo *H* 6 coenubiorum *H¹* 7 abtabuntur *H* interioris hominis *H*
 8 anachoritarum *H* adque *L¹* 10 XI *H* sollempn. *L* sinaxes *H(v)*
 11 cumueniunt *L¹* 12 innumerosa *Hv* 14 medium *H* 16 ob-
 stripit *H* intersonant *G¹* 17 disjctis *H* molis *HL¹* hiantibus *L¹*
 trahitur labiis *L* 18 astantibus *L²* non ulla *G²SL*: nonnulla *G¹* nulla
Hv 19 sacerdotes *L¹* praece *L* concludentes *G¹* 21 subrepserit *HLr*
 adque *L¹* intollerabili *GH* 23 ipsam *L* continere *H¹* quemdam *L¹*
 25 tempore *H¹* teporem *ex tēporem L* subplicat *L* 28 primum *L¹*

*

*

*

uidelicet neglegenter offerat, secundo quod indisciplinato strepitu alterius quoque, qui forsitan intentius orare potuit, intercipit sensum. ideoque praecipiunt eam celeri fine concludi, ne forte inmorantibus nobis in ea redundantia quaedam sputi seu
 3 flegmatis interrumpat nostrae orationis excessum. et idcirco 5
 dum adhuc feruet uelut e faucibus inimici uelociter rapienda est, qui procul dubio, cum sit nobis semper infestus, tunc maxime adsistit infestior, cum contra se offerre nos preces domino uelle peruiderit, cogitationibus seu diuersis umoribus excitatis abducere mentem nostram a supplicationis intentione 10
 festinans et per hoc eam tepefacere a coepto feruore contendens.
 * quamobrem utilius censent breues quidem orationes sed creberrimas fieri: illud quidem ut frequentius deum deprecantes iugiter eidem cohaerere possimus, hoc uero ut insidiantis diaboli iacula, quae infligere nobis tunc praecipue cum oramus 15
 insistit, succincta breuitate uitemus.

XI. Et idcirco ne psalmos quidem ipsos, quos in congregatione decantant, continuata student pronuntiatione concludere, sed eos pro numero uersuum duabus uel tribus intercisionibus cum orationum interiectione diuisos distinctim particulatimque 20
 consummant. non enim multitudine uersuum, sed mentis intellegentia delectantur, illud tota uirtute sectantes: psallam
 2 spiritu, psallam et mente. ideoque utilius habent decem uersus cum rationabili adsignatione cantari, quam totum psal-
 mum cum confusione mentis effundi, quae nonnumquam pro- 25
 nuntiantis festinatione generatur, dum residuorum psalmorum qui decantandi sunt modum numerumque considerans non distinctionem sensuum audientibus studet pandere, sed ad finem synaxeos properat peruenire. denique si quispiam iuniorum uel

22] I Cor. 14, 15.

4 nobis *om.* *HL* 5 ideo *H* 8 infestior *L*¹ 9^h umoribus *H* humoribus *GL* 11 a cepto *G*: a cepto *SH*²*L*² accepto *H*¹*L*¹ 13 dūm *Hv* 14 diabuli *HL*¹ 15 tum *H* 16 succincta *L* 17 XII *H* 19 intercisionibus *GS*^{2c} (*cf. infra* §. 2 psallentis progressio senioris interciditur plausu): intercessionibus *S*¹*HL*^{1r} incisionibus *L*² 22 tanta *H* 23 decim uersos *H*¹ 25 cum *om.* *L*¹ confusione *H*¹ 26 generantur *L*¹ 29 sinaxeos *SH*

pro feruore spiritus uel pro eo quod needum institutus est
 coeperit modum decantationis excedere, psallentis progressio
 senioris interciditur plausu, quem dans manu sua in sedili
 quo sedet cunctos facit ad orationem consurgere, illud omni-
 5 modis prouidens, ne quod taedium sedentibus generetur pro-
 xilitate psalmorum, qua is qui decantat non modo per se ipsum
 intellegentiae fructum amittat, sed etiam per illos incidat de-
 trimentum, quos fastidium synaxeos nimietate sua fecit incurrere.
 illud quoque apud eos omni obseruantia custoditur, ut in re- 3 *
 10 sponsione alleluiae nullus dicatur psalmus nisi is, qui in titulo
 suo alleluiae inscriptione praenotatur. praedictum uero duo-
 denarium psalmorum numerum ita diuidunt, ut, si duo fuerint
 fratres, senos psallant, si tres, quaternos, si quattuor, ternos.
 quo numero numquam minus in congregatione decantant, ac
 15 perinde, quantalibet multitudo conuenerit, numquam amplius
 psallunt in synaxi quam quattuor fratres.

XII. Hunc sane canonicum quem praediximus duodenarium
 psalmorum numerum tali corporis quiete releuant, ut has easdem
 congregationum sollempnitates ex more celebrantes absque eo,
 20 qui dicturus in medium psalmos surrexerit, cuncti sedilibus
 humillimis insidentes a uoce psallentis omni cordis intentione
 dependeant. ita namque ieiuniis et operatione totius diei noc-
 tisque lassescunt, ut, nisi huiuscemodi refectione adiuentur,
 ne hunc quidem numerum stantes explere praeualeant. nullum 2
 25 etenim tempus ab operis exercitatione uacuum transire conce-
 dunt, quia non solum ea, quae diei splendor admittit, omni
 instantia manibus exercere contendunt, sed etiam illa opera-
 tionum genera sollicita mente perquirunt, quae ne ipsius quidem
 noctis densissimae tenebrae ualeant inpedire, credentes se tanto
 30 sublimiorem spiritualium contemplationum puritate mentis in-

2 coeperint *L* modum *L*¹ excidere *H*¹*L*¹ 4 cunctis *G*¹ omni-
 bus modis *v* 6 quia *G*¹*H* 7 incidit *H* 8 synaxios *G*¹ sinaxeus *H* *
 10 alleluię *GS Paris. 260:* alleluia *HL* tytulo *L*¹ 11 alleluiae *GS:*
 alleluia *HL* 15 proinde *v* 16 psallant *HL* synaxi *G*¹*H* 17 XIII *H*
 19 sollempn. *L* 20 surrexit *H*¹ cunctis *G*¹ 21 insedentes *HL*¹ *
 a uoce *GH:* ad uocem *Lc* ab ore *r* 22 ieiunio *L*¹ 23 lassescunt *L*¹
 cuiuscemodi *H* 24 nec *H* implere *v* 25 concidunt *H*¹ 28 ne] ne- *
 que *H* 30 puritatem *Lv* intuitu *v* *

tutum quaesituros, quanto deuotius fuerint erga operis studium
ac laboris intenti. et idcirco mediocrem canonicarum orationum
numerum iudicant diuinitus moderatum, ut ardentioribus fide
spatium, quo se uirtutis eorum infatigabilis cursus extenderet,
seruaretur, et nihilominus fessis aegrisque corporibus minime
3 gigneretur de nimietate fastidium. ideoque cum fuerint oratio-
num canonicarum functiones ex more finitae, unusquisque ad
suam recurrens cellulam, quam aut solus aut cum alio tantum
inhabitare permittitur, quem scilicet societas operationis uel
discipulatus et disciplinae inbutio copulauit uel certe quem
10 similitudo uirtutum conparem fecit, idem rursus orationum
officium uelut peculiare sacrificium studiosius celebrant nec
ulterius quisquam eorum in requiem somni resoluitur, donec
superueniente diei splendore nocturno operi ac meditationi
operatio diurna succedat. 15

XIII. Quem laborem praeter illam rationem, qua tota in-
dustria adnitentes sacrificium deo de fructu manuum suarum
offerre se credunt, duabus ex causis cum omni obseruatione
custodiunt. quod nos quoque, si perfectioni studemus, eadem
diligentia conuenit obseruare. prima, ne forte purificationem
20 nostram nocturnis psalmis et orationibus adquisitam inuidus
inimicus liuens puritati nostrae, cui maxime semper insidiatur
et indesinenter infestus est, quadam somni inlusione conta-
2 minet. qui post illam satisfactionem, quam pro neglegentiis
seu ignorationibus nostris obtulimus, et confessionis nostrae
25 ueniam profusis gemitibus inploratam sollicitius nos, si tempus
quietis inuenerit, maculare festinat, tunc praecipue fiduciam
nostram deicere atque eneruare contendens, cum feruentius
nos ad deum tendere orationum nostrarum puritate peruiderit,
ita ut nonnumquam, quos per totum noctis spatium sauciare
30 non potuit, sub illius horae breuissimo tempore dehonestare

1 quesituros *L*¹ adquisituros *L*² deuotius *H*¹ deuotios *L*¹ 5 seruatur *G*
6 gigneretur *L*¹ 7 functionis *G*¹ 8 cellam *H* 13 quis *L*¹ sompni *L*¹
soluitur *H* 14 opere *L*¹ 16 *numerum om.* *H* 19 perfectione *H*¹ 20 di-
ligentia atque cura *H* 21 adquaesitam *H*¹ 23 sompni *L* inlusione *H*¹
24 neglegentiis *G*¹ neglegentis *H*¹*L*¹ 27 festinet *G*¹ 28 deicere *G*¹*H*¹
29 dñm *H* peruideret *L*¹ 31 sub illius] subtilius *H*

conetur. secunda uero, quod, tametsi nulla talis uerenda dia- 3
boli emergat inlusio, intercedens etiam purus sopor inertiam
monacho mox euigilaturō parturiat segnemque torporem in-
ferens menti per totum diei spatium uigorem eius obtundat,
5 illamque hebetet perspicaciam sensus et pinguedinem cordis
exhaustiat, quae nos possit per totum diem aduersus omnes
insidias inimici cautiōes robustioresque seruare. quamobrem
canonicis uigiliis priuatae ab eis subiunguntur excubiae ac
maior illis obseruatione succedunt, ut et illa purificatio, quae
10 psalmis est et orationibus adquisita, non pereat, et intentior
sollicitudo diligentius nos per diem custoditura praeparetur
meditatione nocturna.

XIII. Et idcirco eas cum adiectione operis exsequuntur,
ne uelut otiosius ualeat somnus inrepere. sicut enim nullum
15 ferme ab eis otii tempus excipitur, ita ne meditationi quidem
spirituali finis inponitur. nam pariter exercentes corporis ani-
maeque uirtutes exterioris hominis stipendia cum emolumentis
interioris exaequant, lubricis motibus cordis et fluctuationi cogi-
tationum instabili operum pondera uelut quandam tenacem
20 atque immobilem anchoram praefigentes, cui uolubilitas ac
peruagatio cordis innexa intra claustra cellae uelut in portu
fidissimo ualeat contineri, atque ita spiritali meditationi tantum
et custodiae cogitationum intenta non modo ad consensum prauae
cuiusque suggestionis peruigilem mentem conruere non sinat,
25 uerum etiam ab omni superflua otiosaque cogitatione custodiat,
ita ut, quid ex quo pendeat, haud facile possit a quoquam dis-
cerni, id est utrum propter meditationem spiritalem incessa-
bile manuum opus exerceant, an propter operis iugitatem tam
praeclarum spiritus profectum scientiaeque lumen adquirant.

1 secundo *G*¹ diabuli *H*¹*L* 2 intercedens *HL*¹ 3 signemque *H*¹ *
inferens *L* 5 hebetet *G*¹ & illam hebetet *H* illam quā habet *L* ex corr.
perspicaciam *H* pinguedinem *G*²*S* *Paris*. 260: pinguidinem *G*¹*H* pin-
guitudinē *L* 6 aduersum *L* 9 maiori *H* 10 atque aduersa *H*¹ 13 nu-
merum om. *HL* exequuntur *GL* 14 sompnus *L* inripere *H* in-
reppere *L*¹ 15 otii *H*¹ 17 emulamentis *HP* emulumentis *L*¹ 19 pon-
dere *G*¹ 21 innixa *L* portum *G*¹ 22 contineri *H* 23 intentā *S*
intenta ut *L* 24 suggestiones *L*¹ sinant *G*¹*H* 26 haut *G*²*L*
29 scientiae *H*

- * XV. Finitis igitur psalmis et cotidiana congregatione, sicut superius memorauimus, absoluta nullus eorum uel ad modicum subsistere aut sermocinari audet cum altero, sed ne per totum quidem diei spatium cellam suam progredi aut deserere opus, quod in ea solitus est exercere, praesumit, nisi forte cum fuerint ad officium necessarii cuiusque operis euocati. quod ita explent foras egressi, ut nulla inter eos sermocinatio penitus conseratur: sed sic unusquisque opus exsequitur iniunctum, ut psalmum uel scripturam quamlibet memoriter recensendo non solum conspirationi noxiae uel consiliis prauis, sed ne otiosis quidem conloquiis ullam copiam uel tempus inperiat, oris pariter et
 * 2 cordis officio in meditatione spiritali iugiter occupato. summa namque obseruantia custoditur, ne quisquam cum alio ac praecipue iuniores uel ad punctum temporis pariter substituisse aut uspiam secessisse uel manus suas inuicem tenuisse deprehendantur. si qui uero contra huius regulae disciplinam reperti fuerint aliquid ex his quae interdicta sunt admisisse, ut contumaces ac praeuaricatores mandatorum non leuis culpae rei pronuntiati suspicione etiam coniurationis prauique consilii carere non poterunt. quam culpam nisi in unum cunctis fratribus congregatis publica diluerint paenitentia, orationi fratrum nullus eorum interesse permittitur.

XVI. Sane si quis pro admissio quolibet delicto fuerit ab oratione suspensus, nullus cum eo prorsus orandi habet licentiam, antequam summissa in terram paenitentia reconciliatio eius et admissi uenia coram fratribus cunctis publice fuerit ab abbate concessa. ob hoc namque tali obseruantia semet ipsos ab orationis eius consortio segregant atque secernunt, quod credunt eum, qui ab oratione suspenditur, secundum

- * 1 XIII H finitus et psalmus L¹ cottid. L² 4 cellam suam H: cella sua G e cellula sua L desserere L¹ 5 praesumet H¹ 6 operis cuiusque L 7 penitus om. L 8 exequitur GH 10 conspiratione L noxia L² prauus L¹ 11 cupiam H¹ 15 recessisse L 16 repperit H 17 hiis L¹ admisisse L ut] aut L¹ 19 suspitione L suspicioni G 21 publica deluerint H penitentia G¹L¹ poenitentia G²HL² 23 XV H delecto L¹ 25 summissa G: summissam L submissa H penitentia G¹H poenit. G² penitentiā L 27 abate H namque GH: enim L 28 adque H

apostolum tradi Satanae, et quisquis orationi eius, antequam recipiatur a seniore, inconsiderata pietate permotus communicare praesumpserit, complicem se damnationis eius efficiat, tradens scilicet semet ipsum uoluntarie Satanae, cui ille pro
 5 sui reatus emendatione fuerat deputatus: in eo uel maxime grauius crimen incurrens, quod cum illo se uel confabulationis uel orationis communione miscendo maiorem illi generet insolentiae fomitem et contumaciam delinquentis in peius enutrit. perniciosum namque solacium tribuens cor eius magis
 10 magisque faciet indurari nec humiliari eum sinet, ob quod fuerat segregatus, et per hoc uel increpationem senioris non magni pendere uel dissimulanter de satisfactione et uenia cogitare.

XVII. Is autem, cui religiosi conuentus commonitio uel synaxeos cura committitur, non passim ut libitum est nec prout nocte fuerit expergefactus aut oportunitas eum somni proprii seu insomnii cohortatur, fratres etiam ad cotidianas uigilias exsuscitare praesumit, sed, quamuis eum consuetudo diurna hora solita euigilare compellat, tamen sollicitate frequenterque
 20 stellarum cursu praestitutum congregationis tempus explorans ad orationum eos inuitat officium, ne in utroque inueniatur incautus, si uel obpressus somno statutam noctis transgrediatur horam uel eandem dormiturus atque ad somnum festinus anticipet, et non tam officio spiritali uel quieti omnium deseruisse
 25 quam requiei suae satisfecisse credatur.

XVIII. Hoc quoque nosse debemus a uespera sabbati, quae lucescit in diem dominicum, usque in uesperam sequentem apud

1] cf. I Cor. 5, 5.

1 apostolum *HL*: apostoli sententiam *Gv* cf. *I*, 9, 2. *IIII*, 34. *V*, 2, 2. *
 4, 2. *VI*, 6. *XII*, 27, 1 3 dampn. *L* 6 si *G* uel *post* se *om.* *HL* confabulationes *L*¹ 7 uel orationis *om.* *L* communione *G*² commonione *L*¹
 8 contumaciam *L* nutriet *G* 9 solatium *L* magis magisque *G*: magis *
 faciet magisque *H* magis ac magis *Lv* 10 sinet *HL* ob hoc quod *H*
 14 *XVI* *H* commonitio *H*¹ synaxios *G*¹ sinaxeos *H* 16 sompni*
 (i *eras.*) *L* propriis eum somni *H* 17 insomnii *L* cottid. *L*² 18 excitare *HL* praesumat *L*¹ 20 praestitum *H* inplorans *H* 22 op- *
 praesus *L* 23 sompnum *L* anticipet *H* 26 *XVII* *H* uesperae *G*¹
 27 usque in *Gr*: usque ad *HLc* et *Paris*. 260 *

Aegyptios genua non curuari, sed ne totis quidem Quinquagensimae diebus, nec custodiri in eis ieiuniorum regulam. quarum rerum ratio suo loco in conlationibus seniorum, cum dominus iusserit, exponetur. nunc propositum nobis est causas tantummodo breui narratione percurrere, ne castigatum modum uolumen 5 excedens aut fastidio legentem oneret aut labore.

LIBER TERTIUS.

DE CANONICO DIURNARUM ORATIONUM ET PSALMORUM MODO.

CAPITULA.

10

I. De sollemnitate horae tertiae, sextae uel nonae, quae in Syriae partibus obseruantur.

II. Quod apud Aegyptios sine horarum discretione per totum diem cum operis adiectione et orationibus iugiter insistatur et psalmis. 15

III. Quod per omnem Orientem sollemnitas tertiae, sextae uel nonae trinis tantum psalmis et orationibus finiatur, et cur specialius istis horis haec spiritalia sint officia deputata.

IIII. Quod matutina sollemnitas non antiqua traditione statuta sit, sed nostro tempore pro certa causa sit adinuenta. 20

V. Quod post matutinas orationes ad somnum reuerti non oporteat.

3] cf. Conl. XXI, 11 sqq.

1 quinquagensimae *GH*: quinquagesimae (e *in ras.*) *L* 2 custodire *G*¹
4 nobis est *GH*: est nobis *Lv* 6 excedat (at *in ras. m. 2*) *G* honeret
*HL*¹ aut labore *om. G* Explicit (Lib. II. *add. H*) de canonico noctur-
narum (norturnarum *H*) orationum et psalmorum modo liber II. (II. *om.*
H) *GH*: *om. L* Incipiunt capitula (psentis libri *add. G*) *GH* Incipiunt
capitula de libro tertio ex interpretaetione horarum que in syriae partib:
obseruantur *L* 11 sollempn. *L* (*passim*) sextaeue nonaeq. *H* 12 sirie *H*
seruantur *H* 13 apud *L*¹ 17 uel nonae *L*: noneq. *H* psalmis *L*
finiatur et orationibus *H* cor *L*¹ 18 specialis *H* hiis *L*¹ his *L*²
* horis *L*¹ sunt *H* deputata officia *L* 19 ratione *H* 20 certa *om. H*
21 sompnium *L* reuerte *L*¹

VI. Quod nihil sit a senioribus inmutatum de antiquo ordine psalmodum, cum matutina statueretur sollemnitas.

VII. Quod ei, qui ad diurnam orationem, antequam primus finiatur psalmus, non occurrerit, oratorium introire non liceat, 5 in nocturnis autem usque ad finem secundi psalmi ueniabilis mora sit.

VIII. Uigiliae, quae a uespera inlucescente sabbato celebrantur, quem temporis modum teneant uel quo ordine celebrentur.

VIII. Quare inlucescente die sabbati uigiliae statutae sint, 10 et quare per omnem Orientem absolutio ieiunii in die sabbati praesumatur.

X. Unde factum sit, quod in urbe die sabbato ieiunetur.

XI. In quo dominicae diei sollemnitas ab aliorum dierum consuetudine diuersa teneatur.

15 XII. Quibus diebus, cum cena fratribus exhibetur, ab accedentibus ad refectionem psalmus non dicatur, sicut fieri in prandiis solet.

I. De nocturno orationum et psalmodum modo, quinam per Aegyptum habeatur, donante deo, quantum tenuitas ingenii 20 nostri praeualuit, arbitror expeditum. nunc de sollemnitatibus tertiae, sextae nonaeque secundum regulam monasteriorum Palaestinae uel Mesopotamiae nobis est disserendum, ut praefati sumus in prologo, perfectionem Aegyptiorum et inimitabilem disciplinae rigorem horum institutis moderantes.

23] §. 9.

1 antequo *L*¹ 2 cum] quod *H* statuerat sollem (*sic! nihil eras.*) *H*
4 finitus *H* occurrit *H* 5 psalmi secundi *H* 7 inlucescente *H* *
9 inlucescente *H* sunt *HL* 12 sit *H*: est *L* in urbe roma (*om.*
die) *L* 13 dominice *H* dominici (*ult. i in ras.*) *L* 15 caena cum *H* *
ab *om. Hv* 17 prandis *H*

Incipit de canonico diurnarum orationum et psalmodum modo liber .III. *G*
Incipit liber tertius de canonico orationum et psalmodum modo quam hora
tertia sexta nona psalluntur *H* Incipit de canonicarum num et psal-
modum horae tertiae et sextae none que liber modo (transpos. m. 1)
tertiu . . . *L* 18 numerum *om. G* modum *L*¹ 19 dño *H* 20 sol- *
lemnitatibus (*cf. cap. 3 init.*) *G*: sollemnitate *HLv* 21 palestinae *codd.*
22 est *om. H* 23 inimitabilem *H*¹ 24 institutis *L*¹

* II. Apud illos etenim haec officia, quae domino soluere per
 distinctiones horarum et temporis interualla cum admonitione
 compulsores adigimur, per totum diei spatium iugiter cum operis
 * adiectione spontaneae celebrantur. ita namque ab eis incessanter
 operatio manuum priuatim per cellulas exercetur, ut psalmodum 5
 quoque uel ceterarum scripturarum meditatio numquam penitus
 omittatur, cui preces et orationes per singula momenta mi-
 scentes in his officiis, quae nos statuto tempore celebramus,
 totum diei tempus absumunt. quamobrem exceptis uesper-
 tinis nocturnisque congregationibus nulla apud eos per diem 10
 publica sollemnitas absque die sabbato uel dominica celebratur,
 in quibus hora tertia sacrae communionis obtentu conueniunt.
 plus enim est id quod incessanter offertur quam quod per
 temporis interualla persoluitur, et gratius uoluntarium munus
 quam functiones quae canonica compulsionem redduntur, pro hoc 15
 Dauid quoque gloriosius aliquid exultante, cum dicit: uolun-
 tariae sacrificabo tibi, et: uoluntaria oris mei benepla-
 cita sint tibi domine.

* III. Itaque in Palaestinae uel Mesopotamiae monasteriis ac
 totius Orientis supra dictarum horarum sollemnitates trinis 20
 psalmis cotidie finiuntur, ut et orationum adsiduitas statutis
 deo temporibus offeratur et necessaria operationis officia con-
 summatis iusto moderamine spiritalibus obsequiis nullatenus
 ualeant impedi. his enim tribus temporibus etiam Danihelem
 prophetam cotidie fenestris apertis in cenaculo preces domino 25
 fuisse cognoscimus. nec inmerito haec specialius tempora reli-
 giosis sunt officiis deputata: in his siquidem promissionum

16] Ps. 53, 8. 17] Ps. 118, 108. 24] cf. Dan. 6, 10.

* 1 soluere dñō L 2 distinctionem G¹ temporum L² admuntione H¹
 admonitionem L¹ 3 impulsoris H 4 spontaneae G¹H 5 cellas H
 cellulas L¹ 6 ceterorum G¹ 8 hiis L¹ statuto] tanto G 9 tem-
 pus] spatium H uespertinis excepti*s L 11 publica H sabbati v
 12 commonionis L¹ 14 grauius uoluptarium L¹ 15 functionis G¹H¹
 16 uoluntariae G H uoluptariae L¹ 17 uoluptaria L¹ 18 sunt H
 19 palestinae *codd.* 20 suppra L¹ triniis L¹ 21 et om. H 23 ob-
 sequis L¹ 24 post impedi in H *cap. 4 incipit* hiis L¹ danihelem
 HL 25 fenestris H¹ fenestris L¹ 26 fundisse H relogiosis L¹
 27 hiis HL¹

perfectio et summa nostrae salutis est adimpleta. hora namque 2
 tertia repromissus olim per prophetas spiritus sanctus super
 apostolos in orationum officio constitutos descendisse primitus
 conprobatur. nam cum pro elocutione linguarum, quae ab eis
 5 infusione sancti spiritus profluebat, gens incredula Iudaeorum
 obstupescens pariter et inridens diceret eos musto repletos,
 stans Petrus in medio eorum ait: uiri Israhelitae et qui
 habitatis Hierusalem uniuersi, hoc uobis notum sit,
 et auribus percipite uerba mea. non enim sicut uos
 10 aestimatis hi ebrii sunt, cum sit hora diei tertia, sed
 hoc est quod dictum est per prophetam Iohel: et erit
 in nouissimis diebus, dicit dominus, effundam de spi-
 ritu meo super omnem carnem, et prophetabunt filii
 uestri et filiae uestrae, et iuuenes uestri uisiones
 15 uidebunt, et seniores uestri somnia somniabunt: et
 quidem super seruos meos et super ancillas meas
 in diebus illis effundam de spiritu meo, et prophe-
 tabunt. quae omnia hora tertia uidemus inpleta sanctique 3
 spiritus uaticinatum per prophetas aduentum eodem tempore
 20 super apostolos commeasse. hora autem sexta immaculata ho-
 stia dominus noster atque saluator oblatus est patri, crucemque
 pro totius mundi salute conscendens humani generis peccata
 deleuit: expolians principatus ac potestates traduxit
 palam uniuersosque nos obnoxios atque constrictos insolubilis
 25 chirographi debito liberauit, tollens illud de medio et crucis
 suae adfigens tropaeo. eadem quoque hora Petro in excessu 4
 mentis uocatio gentium per summisionem uasis euangelici

2] cf. Esai. 44, 3. 7] Act. 2, 14—18. 11] Ioel 2, 28. 20] cf.
 Luc. 23, 44. 23] Col. 2, 15. 25] cf. l. c. 14.

2 prophetam *L* 3 constitutus *L*¹ descendisse *G*¹*H*¹*L*¹ 4 elocu-
 tionem *G*¹ 5 profluebant *L* 6 obstupescens *G*¹*H*¹*L*¹ repletus *L*¹
 7 stans autem *H* et *L*¹ ut uid. 10 hii *G*¹*H**L*¹ hebrii ex hebrei *H*
 15 seniores *GHr*: senes *LSc* sompnia sompniabunt *L*¹ 18 uidimus *H*
 adimpleta *L* 20 apostolus *H* immolata est hostia *H* 23 diluit *Gc*
 et expolians *H* ac] et *L* et *Uulg.* 24 nos *om. L* obnoxius *L*¹
 25 cyrographi *G* cir̄grafi *H* chyrographi *L* de *GH*: e *L* 26 tro-
 pheo *G* thropio (i in e mut.) *H* tropeo *L* excessum *L* 27 uasi *H*
 uassis *L*¹

*

caelitus delati et purificatio omnigenum animantium in eodem
 consistentium delata ad eum uoce diuinitus reuefatur, dicente
 ei: surge, Petre, occide et manduca. quod uas quattuor
 initiis de caelo summissum non aliud quam euangelium
 designare manifeste cognoscitur. licet enim quadriformi euange- 5
 listarum narratione distinctum quattuor uideatur habere prin-
 cipia, unum tamen euangelii corpus est, eiusdem scilicet
 Christi natiuitatem pariter ac deitatem, mirabilia quoque pas-
 sionemque complectens. pulchre autem non ait linteum, sed
 quasi linteum: linteum quippe mortificationis indicium est. 10
 quoniam igitur mors dominicae passionis non humanae naturae
 lege, sed propriae uoluntatis subitur arbitrio, quasi linteum
 dicitur. mortuus enim secundum carnem non est secundum
 spiritum mortuus, quia nec derelicta est anima eius in
 inferno nec caro eius uidit corruptionem. et rursum 15
 nemo, inquit, tollit animam meam a me, sed ego pono
 eam a me ipso: potestatem habeo ponendi eam, et po-
 6 testatem habeo iterum sumendi eam. in hoc itaque
 euangeliorum uase caelitus destinato, id est spiritu sancto
 perscripto omnes gentes, quae quondam extra obseruantiam 20
 legis positae habebantur immundae, per credulitatem fidei con-
 fluentes, ut ab idolorum cultu salubriter immolentur atque ad
 salutarem escam proficiant, Petro purificatae uoce dominica
 deferuntur. hora uero nona inferna penetrans inextricabiles
 Tartari tenebras coruscatione sui splendoris extinxit portasque 25
 aereas eius effringens et seras ferreas conterens captiuitatem
 sanctorum, quae clausa tenebris inmitis tenebatur inferni, salu-

3] Act. 10, 13 et 11. 10] l. c. 11. 14] Act. 2, 31. Ps. 15, 10.
 16] Ioh. 10, 18. 23] Act. 10, 15. 24] cf. Matth. 27, 46. 26] cf. Eph. 4, 8.

* 4 submissum L^2 5 designari H 6 distincta L^2 9 linteum G^1
 * 10 inditium L 14 neque L 15 infernum L^1 neque HL corrupti-
 * onem L^1 16 inquit GH tollit H : tollet GL 17 ponere G et
 * om. H 18 sumere G accipiendi H 19 uasse L^1 destinato G^1H^1
 a spiritu v 21 fidelitatem fidei G 22 adque HL^1 23 purificatę GL :
 purificante Hv 24 inextricabilis G 25 coruscatio H suis L^1 extinc-
 xit HL 26 eius aereas Lv confringens H 27 igr̃tis ex immitis
 L m. 2

briter captam secum transuevit ad caelos, igneaeque romphaea
 summota antiquum incolam paradiso pia confessione restituit.
 eadem quoque hora Cornelius centurio in precibus solita de- 7
 uotione persistens commemorationem orationum et elemosy-
 5 narum suarum ante dominum factam angelo sibi conloquente
 cognoscit, palamque ei hora nona uocationis gentium sacra-
 menta panduntur, quae Petro in excessu mentis hora sexta
 fuerant reuelata. alio quoque loco de eodem tempore in acti-
 bus apostolorum ita narratur: Petrus autem et Iohannes
 10 ascendebant in templum ad horam orationis nonam.
 quibus liquido conprobatur non inmerito a sanctis et aposto- 8
 licis uiris has horas religiosis obsequiis consecratas a nobis
 quoque obseruari similiter oportere: qui nisi uelut lege qua-
 dam soluere haec pietatis officia saltim statutis temporibus
 15 adigamur, totum diei spatium obliuione aut desidia uel occu-
 pationibus inuoluti absque orationis interpellatione consumimus.
 de uespertinis autem sacrificiis quid dicendum, quae iugiter
 offerri etiam in ueteri testamento lege Moysaica sanciantur?
 holocausta enim matutina et sacrificia uespertina cunctis diebus 9
 20 in templo, licet figuralibus hostiis, etiam ex eo probare pos-
 sumus indesinenter oblata, quod a Dauid canitur: dirigatur
 oratio mea sicut incensum in conspectu tuo: eleuatio
 manuum mearum sacrificium uespertinum. quo in loco
 de illo quoque uero sacrificio uespertino sacratius intellegi po-
 25 test, quod uel uespere a domino saluatore cenantibus apostolis
 traditur, cum initiaret ecclesiae sacrosancta mysteria, uel quod
 ipse die postero sacrificium uespertinum in fine scilicet saeculo-
 rum eleuatione manuum suarum pro salute mundi totius

1] cf. Gen. 3, 24. 3] cf. Act. 10, 3. 9] Act. 3, 1. 19] cf. Num. 28, 4.
 21] Ps. 140, 2. 24] cf. Matth. 26, 26 sqq.

1 rumphaea *H* rumphea *L* 2 paradiso *G*¹*H*: paradyso *G*²*L*² pa-
 radisso *L*¹ 3 eademque *G*: cf. p. 35, 26 4 elemosynarum *GL*²:
 elemosin. *H* elimosyn. *L*¹ 5 deum *L* 9 iohannis *H*¹ 10 oram *H* *
 12 oras *L* relegiosis *G*¹*L*¹ 13 obseruare *H*¹ oportere *H*¹ 14 sal- *
 tem *L*² 16 consummemus *H* 17 quod *H*¹ dicendum est *v* 18 moy-
 saica *L*²: mosaica *GH*¹ moisaica *H*² musaica *L*¹ 20 hostis *H*¹*L*¹ ex
 eo etiam *H* 25 cenantibus *G* 27 finē *L* saeculorum *L*¹ 28 ele- *
 uationem *G*¹ eleuatio *H*

10 oblatuſ est patri. quae extenſio manuum eius in patibulo ſatis
 proprie eleuatio nuncupatur. omnes enim nos in inferno iacentes
 eleuauit ad caelos ſecundum promiſſionis eius ſententiam di-
 centis: cum exaltatus fuero a terra, omnia traham ad
 me ipſum. de matutina uero ſollemnitate etiam illud nos 5
 inſtruit, quod in ipſa cotidie decantari ſolet: deus deus meus
 ad te de luce uigilo, et: in matutinis meditabor in te,
 et: praeueni in maturitate, et clamaui, et rurſum: prae-
 uenerunt oculi mei ad diluculum: ut meditarer eloquia
 11 tua. in his quoque horis etiam ille euangelicus pater familias 10
 operarios conduxit in uineam ſuam. ita enim et ille primo
 mane conduxiffe deſcribitur, quod tempus designat matutinam
 noſtram ſollemnitate, dein tertia, inde ſexta, poſt haec nona,
 ad extremum undecima, in qua lucernaris hora ſignatur.

III. Sciendum tamen hanc matutinam, quae nunc obſeruatur 15
 in occiduſ uel maxime regionibus, canonicam functionem noſtro
 tempore in noſtroque monaſterio primitus inſtitutam, ubi do-
 minus noſter Ieſus Chriſtus natus ex uirgine humanae infan-
 tia ſuſcipere incrementa dignatus noſtram quoque adhuc in
 religione teneram et lactantem infantiam ſua gratia confir- 20
 mauit. uſque ad illud enim tempus matutina hac ſollemnitate,
 quae expletis nocturnis pſalmis et orationibus poſt modicum
 temporis interuallum ſolet in Galliae monaſteriis celebrari,
 cum cotidianis uigiliis pariter conſummata reliquas horas re-
 fectioni corporum deputatas a maioribus noſtris inuenimus. 25
 2 uerum cum hac abutentes indulgentia neglegentiores quique
 indutias ſomni longius protelarent, quippe quos uel cellas pro-

4] Ioh. 12, 32. 6] Ps. 62, 2. 7] l. c. 7. 8] Ps. 118, 147. l. c. 148.
 10] cf. Matth. 20, 1—6.

* 5 *post* ipſum in *L* cap. 4 *incipit* illud *om. H* 9 ad diluculum (πρὸς
 ὄρθρον) *H*¹: diluculo *G* ad te diluculo (deluculo) *L*¹ *H*²*Lv* et *Uulg.*
 * 10 ille *om. L*¹ 12 cumduxiffe *H*¹ 13 dein *GL*: deinde *Hv* 14 in
om. H quam *L*¹ lucernariis *L*¹ 15 *V H* non *distinguit L* 17 no-
 ſtro quoque *L*² 20 relegione *G*¹*L*¹ ſuam *L*¹ *post* confirmauit in *G*
 cap. 5 *incipit* 21 etenim *L* hoc *H* 24 cottid. *G*²*L*² uigilias *G*¹
 25 *post* inuenimus in *H* cap. 6 *incipit* 26 haec *G*¹ neglegentiores
 quippe *G*¹ 27 ſompni *L*¹ cellulas *G*

gredi uel de suis stratis consurgere ante horam tertiam nulla
 conuentus ullius necessitas inuitaret, et cum operationis iactura
 tempore quoque diei, quo nonnullis oportebat officiis inhaerere,
 soporis nimietate torperent, in his praesertim diebus, quibus
 5 a uespertinis horis excubias usque ad aurorae uiciniam cele-
 brantibus nascebatur onerosior lassitudo, quorundam illic fratrum
 feruentium spiritu, quibus hoc neglegentiae genus haud leuiter
 displiceret, ad seniores querella delata decretum est ab eis
 diutino tractatu et consultatione sollicita, ut usque ad ortum
 10 solis, quo iam sine offensione uel lectio parari uel opus ma-
 nuum posset adsumi, fessis corporibus refectione concessa in-
 uitati post haec religionis huius obseruantia cuncti pariter e
 suis stratis consurgerent, ac tribus psalmis et orationibus cele-
 bratis secundum modum, qui antiquitus in obseruatione tertiae
 15 uel sextae trinae confessionis exemplo statutus est, et somno
 deinceps finem et initium operationi aequali moderamine simul
 facerent. qui typus licet ex occasione uideatur inuentus et 3
 recenti memoria pro causa qua diximus statutus appareat,
 tamen illum numerum, quem designat beatus Dauid, quamquam
 20 spiritalem quoque habeat intellectum, secundum litteram mani-
 festissime supplet: septies in die laudem dixi tibi, super
 iudicia iustitiae tuae. hac enim adiecta sollemnitate septies
 sine dubio spiritales hos conuentus in die facientes septies in
 ea laudes domino dicere conprobamur. denique cum hic idem
 25 typus de Oriente procedens huc usque fuerit utilissime propa-
 gatus, in nonnullis nunc usque per Orientem antiquissimis
 monasteriis, quae nequaquam uetustissimas regulas patrum
 uiolari patiuntur, minime uidetur admissus.

21] Ps. 118, 164.

4 hiis L^1 6 onerosior H^1 honerosior L quorundam H 7 haut *
 GH^1L^1 8 quaerella G^1H^1 : querella G^2H^2L 9 et *om.* L consultatione
 L : consolatione G^1H^1 collatione G^2H^2 10 iam *om.* G 11 possit HL
 fessiis L^1 12 relegionis G^1L^1 ad obseruantiam H 13 consurrege-
 rent L^1 14 in *om.* G 15 confessiones L^1 sompno L^1 16 modo- *
 ramine L^1 17 tipus H^1 18 quam v 22 iuditia L 23 conuentos H^1
 24 laudem H idem hic H 25 tipus H^1 origente L^1 utilissime
 huc usque fuerit L 27 patrum H^1 (*saepe*) 28 uiolare H

V. Cuius sollemnitatis ratio cur statuta sit uel inuenta, in hac prouincia nonnulli ignorantes expletis matutinis hymnis rursum reuertuntur ad somnum, in illam causam nihilominus incidentes, ob quam concupiscendam haec a senioribus nostris sollemnitas instituta est. illa namque hora eam consummare 5 festinant, qua neglegentioribus minusque sollicitis rursum dormiendi reddatur occasio. quod omnimodis fieri non oportet, sicut in superiore libello describentes Aegyptiorum synaxin plenius exposuimus, ne purificationem nostram confessione supplici et antelucanis orationibus adquisitam uel emergens 10 quaedam redundantia umorum naturalium polluat uel inclusio corrumpat inimici, uel certe intercedens etiam puri ac simplicis somni refectio interrumpat spiritus nostri feruorem ac tepefactos somni torpore per totum diei spatium inertes deinceps igna- 15 uosque traducat. quod Aegyptii ne incurrant, et quidem cum soleant certis temporibus etiam ante gallorum cantum consurgere, missa canonica celebrata usque ad lucem post haec uigilias extendunt, ut eos superueniens lux matutina in hoc feruore spiritus repperiat constitutos ac per totum diei tempus feruentiores sollicitioresque custodiat, praeparatos eos suscipiens 20 ad conflictum et contra diurnam conluctationem diaboli nocturnarum exercitio uigiliarum ac spiritali meditatione firmatos.

VI. Illud quoque nosse debemus nihil a nostris senioribus, qui hanc eandem matutinam sollemnitatem addi debere censuerunt, de antiqua psalmorum consuetudine inmutatum, sed 25 eodem ordine missam quo prius in nocturnis conuentibus perpetuo celebratam. etenim hymnos, quos in hac regione ad matutinam excepere sollemnitatem, in fine nocturnarum uigi-

8] II, 13.

1 *non distinguunt* GH 2 prouintia G hymnis G¹: ymnis G²HL
 3 sumnum L¹ nihil minus L 4 incedentes G¹L concupiscendam H¹
 nostris om. G 5 illam G¹ 6 neglig. G¹ 8 superiori HL² superi L¹
 libro H sinaxin H 9 exposuimus H¹ ne . . . 15 traducat om. H
 * 11 habundantia L humorum G²L pulluat L¹ 13 sompni L, item
infra 15 incurrerent L et quidem GL²: quidem L¹ etenim H
 16 caeteris L 19 reperiat G² 21 diurnam *eras. in* G diabuli H¹L¹
 22 uigiliarum exercitio L 23 VII H 26 ordinem L¹ 27 ymnos *codd.*
 28 excipere G¹HL

liarum, quas post gallorum cantum ante auroram finire solent, similiter hodieque decantant, id est centesimum quadragesimum octauum psalnum, cuius initium est laudate dominum de caelis et reliquos qui sequuntur. quinquagesimum uero psal-
 5 mum et sexagesimum secundum et octogensimum nonum huic nouellae sollemnitati fuisse deputatos. denique per Italiam hodieque consummatis matutinis hymnis quinquagesimus psalmus in uniuersis ecclesiis canitur, quod non aliunde quam exinde tractum esse non dubito.

10 VII. Is uero, qui in tertia, sexta uel nona, priusquam coeptus finiatur psalmus, ad orationem non occurrerit, ulterius oratorium introire non audet nec semet ipsum admiscere psallentibus, sed congregationis missam stans pro foribus praestolatur, donec egredientibus cunctis summissa in terram paenitentia
 15 neglegentiae suae uel tarditatis inpetret ueniam, sciens nequaquam se posse desidia suae noxam aliter expiare, sed ne in ea quidem quae post tres horas erit secutura sollemnitate admittendum, nisi pro neglegentia praesenti confestim uera humilitate subnixus satisfacere festinarit. in nocturnis uero
 20 conuenticulis usque ad secundum psalmum praebetur tardanti dilatio, ita dumtaxat, ut, antequam finito eodem psalmo fratres in oratione procumbant, semet ipsum congregationi inserere atque admiscere festinet, eidem procul dubio increpationi ac paenitentiae quam praediximus subiciendus, si ultra praestitutam dilationis horam uel modicum retardarif.

2 similiterque hodie *H* centissimum *H¹L* quadragesimum *H¹*: quadragesimum *GH²* quadragessimum *L* 3 est initium *H* 4 secuntur *H* quinquagesimum *G¹*: quinquagesimum *G²HL²* quinquagesimum *L¹* 5 sexagesimum *G¹*: sexagesimum *G²HL²* sexagesimum *L¹* octogensimum *G¹*: octogensimum *G²H²L²* octogess. *H¹* octogiss. *L¹* 6 nouimus fuisse (fuisse *om.* *r*) *v*: sed illud nouimus, quod *GHL* omittunt, supplendum est e nosse debemus (*p.* 40, 23): cf. *Ind. uerb. s. u. ellipsis* 7 ymnis *G²HL* quinquagesimus *G¹L¹*: quinquagesimus *G²H²L²* quinquagesimus *H¹* 8 uniuersis *om.* *L¹* 9 tractatum *H¹* et *L¹* ut uid. 10 VIII *H* 12 audeat *H¹* 13 prae *H* praestulatur *G¹H¹* 14 penitentia *G¹HL¹* poenitentia *G²L²* 16 noxiam *L¹* 17 sollemnitas *GL²v* 18 neglig. *G¹* 19 subnixus *Gc* festinaret *H¹* post hoc uerbum in *H* cap. 9 incipit 20 tardandi *H* 23 adque *L¹* 24 penitentiae *G¹L¹* poenitentiae *G²L²* 25 moram *L* retardaret *H¹*

VIII. Sane uigilias, quae singulis ebdomadibus a uespera
 inlucescente sabbato celebrantur, ideirco seniores hiemali tem-
 pore, quo noctes sunt longiores, usque ad quartum gallorum
 cantum per monasteria moderantur, ut post excubias totius
 noctis reliquis duabus ferme horis reficientes corpora sua ne-
 quaquam per totum diei spatium somni torpore marcescant,
 requie brevis huius temporis pro totius noctis refectione con-
 2 tenti. quod nos quoque omni obseruatione custodire conueniet,
 ut scilicet contenti somno, qui nobis post uigiliarum missam
 usque ad lucis indulgetur aduentum, id est usque ad matutinos
 psalmos, totum deinceps diem in opere ac necessariis ducamus
 officiis, ne somnum, quem nocti subtraximus, resumere per
 diem uigiliarum lassitudine et inanitate compulsi non tam re-
 quiem corpori subtraxisse quam quietis tempus et refectionem
 nocturnam commutasse uideamur. nullatenus enim poterit fra-
 15 gilis caro ita totius noctis quiete fraudari, ut per consequentem
 diem sine dormitatione mentis animique torpore inconcussam
 possit seruare uigilantiam, quae impediatur ex hoc potius quam
 iuuabitur, nisi post uigiliarum missam somni quantulumcumque
 3 gustauerit. et ideirco saltim unius horae sopor, quemadmodum
 diximus, ante lucis aduentum si fuerit inpertitus, lucrabimur
 omnes uigiliarum horas, quas tota nocte in oratione consum-
 psimus, inpertientes naturae quod suum est nec habentes ne-
 cessitatem resumendi per diem quod nocti subtraximus. totum
 enim carni huic procul dubio reddet, quisquis ei non ratio-
 25 nabiliter partem subtrahere, sed totum temptauerit denegare
 et ut uerius dixerim non superflua, sed necessaria uoluerit
 4 amputare. propter quod maiore faenore necesse est uigilias
 compensari, si fuerint usque ad lucem inconsiderata atque in-
 rationabili nimietate protractae. ideoque eas triperitis distin-
 30 gunt officiis, ut labor hac diuersitate diuisus delectatione qua-

1 X H uespere L 2 inlucescente G¹H¹ 5 reliquiis L¹ refficien-
 tes L¹ 6 sompni L 9 sompno L 12 sompnum L¹ 14 corporis H¹
 15 commotasse H¹ communicasse L¹ 16 sequentem L¹ 17 animęque G
 19 sompni L¹ 20 saltem H² 21 lucrabitur H lucrabimus L
 22 consumsimus G¹ 26 denegari G¹ 28 faenore GL: foenore S fe-
 nore H 30 eas om. L¹ distinguunt H²

dam defectionem corporis releuet. nam cum stantes antiphona
tria concinuerint, humi post haec uel sedilibus humillimis in-
sidentes tres psalmos uno modulante respondent, qui tamen
singuli a singulis fratribus uicissim succedentibus sibi prae-
bentur, atque his sub eadem quiete residendi ternas adiciunt
lectiones. itaque fit ut corporeum minuentes laborem uigilias
suas maiore intentione mentis exerceant.

VIII. Quas a tempore praedicationis apostolicae, quo religio
ac fides Christiana fundata est, per uniuersum Orientem id-
circo statutum est inlucescente sabbato debere celebrari, quod
domino ac saluatore nostro sexta sabbati crucifixo discipuli
adhuc recenti eius passione perculsi peruigiles tota nocte man-
serunt, nullatenus quietis somnum suis oculis indulgentes.
quamobrem ex illo tempore huic nocti deputata uigiliarum
sollemnitas usque in hodiernum diem per uniuersum Orientem
similiter obseruatur. ideoque et absolutio ieiunii post laborem
uigiliarum totidem apostolicis uiris in die sabbato statuta non
inmerito praesumitur per uniuersas ecclesias Orientis, secun-
dum illam quoque Ecclesiastis sententiam, quae licet habeat
et alium mysticum sensum, tamen ab hoc quoque non ab-
horret, quo utrique diei, id est ebdomadi pariter et ogdoadi
eandem partem sollemnitatis inpertire praecipimur, ita dicentis:
da partem his septem et quidem his octo. non enim ad
communionem festiuitatis Iudaicae absolutio ista ieiunii re-
putanda est, his praesertim qui omni Iudaica superstitione

23] Eccles. 11, 2 (LXX).

1 releuet $G^1 H^1 L^1$ strantes G^1 ante fana H^1 antifona L 2 trina
 G^1 trea H^1 antifonas tres $H^2 c$ concinnuerint H^1 insedentes H^1
3 modulante $H^1 L^1$ 5 hiis H^1 residendi $G^2 L^2$: resedendi G^1 rese-
denti L^1 residentibus H^0 7 maiori H intentioni H^1 8 XI H
VIII L relegio $G^1 L^1$ 10 inlucescente $G^1 H^1$ 12 peruigilias H^1 *
13 sompnum L post indulgentes in H cap. 12, in L cap. 9 incipit
14 nocte H^1 17 itidem r ab apostolicis Lr uiriis L^1 sabbati v *
19 ecclesiastis $G^1 H^2 L^2$: ecclesiastes $G^2 L^1$ ecclesiasticis H^1 20 misti-
cum H^1 ad H^1 abhorret $H^1 L$ 21 utriusque G (s. *eras.*) octoadi G^1
oedoadi G^2 et ogdoadi pariter L 22 eandem L^1 dicens H 23 hiis *
septem L^1 & admonitionē H ad commonitionem L 25 hiis L^1 iudicia H *

alièni monstrantur, sed ad refectionem quam diximus lassi corporis pertinere, quod per totas anni septimanas iugiter quinis diebus ieiunans, nisi duobus saltim interpositis refocilatum fuerit, facile lassescit ac deficit.

* X. Cuius moderationis causam nonnulli in quibusdam occi- 5
dentalibus ciuitatibus ignorantes et maxime in urbe idecirco
putant absolutionem sabbati minime debere praesumi, quod
apostolum Petrum in eodem die contra Simonem conflictaturum
adserunt ieiunasse. ex quo magis apparet hoc eum non cano-
nica consuetudine fecisse, sed praesentis potius necessitate 10
conflictus, siquidem et ibi pro hac eadem re non generale,
sed speciale uideatur Petrus discipulis suis indixisse ieiunium.
quod utique non fecisset, si scisset illud canonica consuetudine
solere seruari, idem procul dubio etiam dominico die paratus
indicere, si certaminis ipsius in eum competisset occasio. nec 15
tamen ex hoc statim canonica fuisset ieiunii regula promul-
ganda, quod non generalis observatio statuerat, sed ut semel
fieret ratio necessitatis extorserat.

XI. Uerum ne hoc quidem ignorandum die dominica unam
tantummmodo missam ante prandium celebrari, in qua psal- 20
morum atque orationum seu lectionum pro ipsius collectae uel
communions dominicae reuerentia sollemnius aliquid ac pro-
pensius inpendentes in ipsa tertiam sextamque pariter consum-
matam reputant. itaque fit ut et de obsequiis orationum nihil
inminuatur adiectione scilicet lectionum, et nihilominus diffe- 25
rentia quaedam uel remissio uideatur fratribus indulgeri pro
reuerentia dominicae resurrectionis prae cetero tempore, quae
et totius septimanae uideatur obseruantiam relaxare, et pro
hac ipsa quae intermiscetur quadam differentia eundem diem

3 ieiunantes *H*¹ ieiunant *L* saltem *H*² refocilatum *ita codd.*
4 lassescet ac deficit *H* 5 non distinguit *G* XIII *H* 6 urbe roma
* *HL et tres codd. Cuyckii* 8 symonem *G*²*L* conflicturum *H* 9 ad-
* serant *HLc* ex canonica *L* 15 competisset *scripsi*: conpegisset *GLv*
in eo contigisset *H* 16 ieiuni *L*¹ 19 XI *L*: X *G* XIII *H* dominica
GH: dominico *Lv* 20 quo *H* 22 commonionis *L*¹ ac proipsius *G*:
om. S 25 adiectio *G*¹ deferentia *L* 27 domicae *L* 29 defferentia *L*
eum diem *L*¹ eundem (*om. diem*) *L*²

uelut festiūm prouocet rursum sollemnius expectari, minusque
 faciat ebdomadis uenturae ieiunia huius expectatione sentiri.
 semper enim aequanimius quaelibet fatigatio sustinetur et sine
 fastidio labor impenditur, si interiecta ei uicissitudo quaedam
 5 uel operis inmutatio qualiscumque succedat.

XII. Denique etiam in ipsis diebus, id est sabbato uel do-
 minica seu feriatis temporibus, quibus prandium pariter et
 cena solet fratribus exhiberi, psalmus ad uesperam non dicitur,
 id est nec cum accedunt ad cenam nec cum ab ipsa consur-
 10 gunt, ut solet fieri in sollemnibus prandis uel canonica ieiuniorum
 refectione, quam et praecedere consuetudinarii psalmi
 solent et subsequi: sed tantummodo simplici oratione facta
 accedunt ad cenam eamque rursum consurgentes ab ipsa sola
 oratione concludunt, quod scilicet extraordinaria sit inter mo-
 15 nachos ista reffectio nec omnes ad eam conuenire cogantur,
 nisi aut peregrini qui superuenerint fratres aut hi, quos infirmitas
 corporis aut propria inuitat uoluntas.

LIBER QUARTUS.

DE INSTITUTIS RENUNTIANTIUM.

20

CAPITULA.

I. De institutione eorum qui renuntiant huic mundo, et quem-
 admodum apud Tabennesiotas uel Aegyptios inbuantur hi qui
 in monasteriis suscipiuntur.

II. Qua ratione usque ad ultimam senectutem apud eos in
 25 coenobiis perseuerent.

1 expectare *H* 2 ebdomadadis *H*¹ sentire *H*¹ 6 *codd. non distinguunt* in *om. H* 7 fereatis *H*¹ 8 caena *HL* 9 caenam *H*
 ipsa *GL*: ipsa caena *H* 11 consuetudinari *H*¹ 13 caenam *H* cenam *L*
 14 manachos *H* 15 eandem *H* eum *L* coguntur *H* 16 hii *H*¹
 17 uoluptas *L*¹ Explicit de canonico diurnarum orationum et psal-
 morum modo liber tertius *G*: *om. III*. Incipiant capitula (sequentis
 libri *add. G* de libro III *add. I*) *GIII*.

22 tabennesiotas *H* tabenneositas *L* hii *III*¹

III. Quo examine probetur is qui in coenobio suscipiendus est.

IIII. Quare, qui in monasterio recipiuntur, nihil secum permittantur inferre.

V. Cur hi qui renuntiant suscepti in monasteriis propria uestimenta deponant et ab abbate aliis induantur. 5

VI. Qua causa uestimenta renuntiantium, cum quibus ingressi sunt monasterium, a dispensatore seruentur.

VII. Cur in monasterio suscepti non permittantur statim fratribus admisceri, sed xenodocho ante tradantur.

VIII. Quibus primum institutis iuniores exerceantur, ut ad 10
superandas omnes concupiscentias proficiant.

VIIII. Quare iunioribus imperetur ut seniori suo nihil de cogitationibus suis subtrahant.

X. Quanta oboedientia senioribus etiam in naturali necessitate tribuatur. 15

XI. Cuiusmodi cibus apud eos delicatissimus habeatur.

XII. Quod ad sonitum pulsantis ostium nihil operis non omittant studio celeriter occurrendi.

XIII. Quam crimosum habeatur, si aliquis uel uilissimum quippiam suum dixerit. 20

XIIII. Quod, licet multa pecunia de uniuscuiusque opere congeratur, nullus tamen praesumat excedere statutae sufficientiae parcitatem.

XV. De inmodico apud nos studio habendi.

XVI. De regulis diuersarum correptionum. 25

XVII. Quibus auctoribus sit inuectum ut reficientibus fratribus sacrae lectiones in coenobiis recitentur, et quantum apud Aegyptios praebetur silentium.

XVIII. Quam illicitum sit extra mensam communem quicquam cibi potusue gustare. 30

* 1 is *om.* *Hv* coebio *L* suscipendus *H* 4 hii *HL*¹ 5 ab *om.* *H*
 * induant *H* 7 sumus *L* seruetur *H* 9 misceri *H* xenedocho *L*
 sexodocho *H* xenodochio *v* 10 exercentur *L* 11 separandas *H* 12 *hunc*
titulum om. *H* 16 cybus *L* apud *L*¹ delicatissimus *H* 17 ad *om.* *H*
 19 crimosus *H* utilissimum *L*¹ 22 congregatur *H* praesumat
om. *L*¹ excidere *H* 23 parcitatem praesumptā (*del. m. 2*) *L* 24 apud *L*¹
 habendi studio *L* 25 ruguliis *L*¹ 26 actoribus *L* inuentum *L*^{2v}
 27 apud *L*¹ 30 cybi *L* putus uegustare *H* potus uetustare *L*¹

XVIII. Quemadmodum per Palaestinam uel Mesopotamiam cotidiana fratribus exhibeantur obsequia.

XX. De tribus lenticulae granis ab oeconomio repertis.

XXI. De spontaneo quorundam fratrum ministerio.

5 XXII. De Aegyptiorum typo, qui est super cotidianis fratrum statutus obsequiis.

XXIII. De oboedientia abbatis Iohannis, per quam usque ad prophetiae prouectus est gratiam.

10 XXIII. De ligno arido, quod idem abbas Iohannes ad arbitrium senioris sui quasi adolendum rigare non destitit.

XXV. De proiecto ab abbate Iohanne uase unico olei ad senioris imperium.

XXVI. Quemadmodum abbas Iohannes suo oboedierit seniori ad aduolendum saxum, quod ne a multis quidem possibile
15 erat moueri.

XXVII. De humilitate et oboedientia abbatis Patermuti, quam in proiciendo in flumen paruulo filio ex praecepto senioris non haesitauit implere.

XXVIII. Quemadmodum reuelatum sit abbati de Patermutio
20 opus eum Abrahae fecisse, et quod defuncto eidem abbati idem Patermutius in monasterii administratione successerit.

XXVIII. De oboedientia fratris, qui decem sportas circumferens publice distraxit abbatis imperio.

XXX. De abbatis Pinufi humilitate, qui relicto coenobio
25 celeberrimo, cui presbyter praeerat, longinquum monasterium, in quo uelut incipiens susciperetur, desiderio perfectionis expetit

1 palestina HL messopotamia L 2 adhibeantur H 3 granis
lenticulae L 4 fratrum H monasterio H¹ 5 typo H fratrum
statutis H 8 proiectus H 9 idem beatus abbas H iohannis HL¹
10 adolendum HL: fort. adolescendum desistit H 11 ab om. HL
13 iohannis H obquidiret H 14 ad om. H 16 oboedientiae L pater-
muti H: patermutii L 17 in post quam om. H flumen L: fluuij H
paruulo L¹ quam ex H 18 esitauit H hesitauerit L 19 abbate H
patremutio H patrem*tio L 20 quod et HL abbate H 21 in om. H
22 decem HL 23 puplice H imperium H ad abbatis imperium v
24 pinuphi H phynuphi L monasterio H 25 celeberrimo H pres-
biter HL 26 susciperetur L¹

*

*

XXXI. Quemadmodum abba Pinufius reductus in monasterium suum modico tempore commoratus rursus fugerit in partes Syriae Palaestinae.

XXXII. Quae praecepta dederit idem abbas Pinufius fratri, quem in suo monasterio sub nostra recipiebat praesentia. 5

XXXIII. Quod, sicut magna remuneratio monacho debetur secundum institutionem patrum laboranti, ita et inertī poena similiter tribuatur, et ideo non debeat quis tam facile admittere in monasterio.

XXXIII. Quod abrenuntiatio nihil sit aliud quam mortificatio et imago crucifixi. 10

XXXV. Quod crux nostra timor domini sit.

XXXVI. Quod renuntiatio nihil prosit, si isdem quibus renuntiamus implicemur.

XXXVII. Quod diabolus nostro fini semper insidietur et nos eius caput iugiter observare debeamus. 15

XXXVIII. De renuntiantis praeparatione aduersum temptationes, et de paucis imitandis.

XXXVIII. Quo ordine quis ad perfectionem valeat peruenire, per quam de timore dei ad caritatem consequenter ascendat. 20

XL. Quod non debeat monachus exempla perfectionis a multis expectare, sed ab uno uel paucis.

XLI. Quarum debilitatum similitudinem suscipere debeat qui in coenobio commoratur.

XLII. Quod bonum patientiae suae non debeat monachus de aliorum sperare uirtute, sed de sua potius longanimitate. 25

XLIII. Recapitulatio expositionis, per quam monachus ad perfectionem possit ascendere.

* 1 abbas *Lv* pinuphius *H* phyphus ^{na i} *L* 2 iterum *Hv* fugeret *H*
 * 3 siriae *H* palestinae *L*: *om.* *Hv* cf. *Mommсен, Roem. Gesch. V, pag. 546*
 4 dederat *H* piniphius *H* phynufius *L* 5 recipiebat *L* reciperat *H*
 * 7 patrum *H* inerti *H* in**** *L* poenas *L* 8 debere *H* tam
om. *Hv* 9 ea in *H* 11 crucifigi *L* 13 quod . . . prosit *om.* *H*
 renuntiatio *L* hisdem *L* 15 diabolus *HL* 16 caput *L* observare
 iugiter debm' *H* 18 paucis *L* 19 quod *L* 20 dñi *H* 22 exci-
 pere *H* 23 suscipere debilitatum similitudinem *H* 24 commoratus *L*
 26 sed *om.* *H* 28 Expliciunt capitula *H*: *om.* *L*

I. De canonico modo orationum atque psalmorum, qui debeat
in diurnis conuenticulis per monasteria custodiri, ad institu-
tionem eius, qui renuntiat huic mundo, narrationis nos ordine
prouocante transimus, condiciones in primis, quibus hi qui ad
5 deum conuerti cupiunt recipiantur in coenobiis, breui quantum
possumus studentes sermone complecti, quaedam scilicet de
Aegyptiorum, quaedam de Tabennesiotarum regulis admiscen-
tes, quorum Thebaide est coenobium, quantum numero popu-
losius cunctis, tanto conuersationis rigore districtius, siquidem
10 in eo plus quam quinque milia fratrum ab uno regantur ab-
bate tantaque sit oboedientia hic tam prolixus numerus mo-
nachorum omni aeuo seniori suo subditus, quanta non potest
apud nos unus uni uel oboedire pro modico tempore uel praeesse.

II. Quorum tam longa perseuerantia et humilitas atque sub-
15 iectio quemadmodum tam diuturna perduret quauē institutione
formetur, per quam usque ad incuruam senectam in coenobio
perseuerent, opinor nos ante omnia debere praestringere (tanta
namque est, quantam neminem in monasteriis nostris ingressum
ne anno quidem integro tenuisse meminimus), ut, cum renun-
20 tiationis eorum primordia uiderimus, consequens fuisse intellegamus,
ut in tam sublimia perfectionis fastigia talium ini-
tiorum fundamenta consurgerent.

III. Igitur ambiens quis intra coenobii recipi disciplinam
non ante prorsus admittitur, quam diebus decem uel eo am-
25 plius pro foribus excubans indicium perseuerantiae ac desi-
derii sui pariterque humilitatis ac patientiae demonstrauerit.
cumque omnium praetereuntium fratrum genibus prouolutus

Incipit (liber *add. H*) de institutis renuntiantium liber (liber *om. H*)
III. (quartus *H*) *GHL*

1 atque *GH*: et *L* 2 diurnis *L*¹ 3 rennuat *G*¹ 4 condiciones
codd. hii *G*¹*H*¹*L*¹ 5 dñm *H* recipiuntur *G*¹ 7 tabenensiorum *L*
tabenisiotarum *H* 8 thebaide *G*: thebaide *L*² tebaide *ex* tebaide *H*
in thebaide *L*¹(*v*) quanto *v* 9 tantum *H* destrietiis *L* 10 regun-
tur *G*² 11 tantaeque *L*² fit *G* oboedientiae *L* his *G*² prolixius *H*¹
12 possit *H* 15 diurna *H*¹ 16 curuam *L* 17 prestringere *G*: per-
stringere *HLv* 18 monasteris *L*¹ 19 nec *H* 21 talia *H* 22 con-
surgerent capitulum *H* 23 cenubii *H*¹ 24 decim *H*¹*L*¹ 25 prae *H*

et ab uniuersis de industria refutatus atque despectus, tamquam qui non religionis sed necessitatis obtentu monasterium optet intrare, iniuriis quoque et exprobrationibus multis adfectus experimentum dederit constantiae suae, qualisque futurus sit in temptationibus, obprobriorum tolerantia declarauerit, 5 atque ita fuerit explorato mentis ardore susceptus, diligentia summa perquiritur, ne de pristinis facultatibus suis inhaeserit 2 ei uel unius nummi contagio. sciunt enim eum sub monasterii disciplina diuturnum esse non posse, sed ne humilitatis quidem aut oboedientiae adprehensurum esse uirtutem nec illa coenobii 10 paupertate ac districtione contentum fore, si in conscientia eius pecuniae quantulumcumque latitauerit, sed ubi primum exorta fuerit qualibet occasione commotio, fiducia stipis illius animatum continuo de monasterio uelut funda rotante fugiturum.

III. Et ideo ne usibus quidem coenobii profuturas suscipere ab eo pecunias adquiescunt, primum ne confidentia huius oblationis inflatus nequaquam se pauperioribus fratribus coaequare dignetur, tum ne per hanc elationem nullatenus ad humilitatem Christi descendens, cum sub disciplina coenobii non potuerit perdurare, egressus exinde ea, quae in principio 20 renuntiationis suae spiritali feruore succensus intulerat, tepelfactus postea non sine iniuria monasterii sacrilego spiritu recipere atque exigere molitur. quod omnimodis obseruari debere multis sunt experimentis frequenter edocti. nam per alia minus cauta monasteria simpliciter quidam suscepti eorum, 25 quae intulerant quaeque in dei opere fuerant dispensata, cum ingenti post blasphemia redhibitionem poscere temptauerunt.

V. Quamobrem ita nudatur quisque, cum receptus fuerit, omni pristina facultate, ut ne ipsum quidem quo opertus est

1 refutatus *L*¹ despectus *H*¹ 3 exprobrationibus *G*¹ 5 tolerantia *G*¹*H*¹ tolerantiae *L* 7 persequitur *H*¹ perqueritur *L*¹ inhesserit *H*¹ 8 nommi *L*¹ 10 in illa coebii *L* 11 districtione *G*¹ 12 latitauerit *H* 15 non distinguit *H* ussibus *H*¹ 17 pauperibus *G*¹ 19 descendens *H*¹*L*¹ 20 poterit *L* 21 susceptus *L* 22 ea postea *L* 23 exire *G*¹

* obseruari *G*: obseruare *HL* 25 eorum *G*: eorum *H* de eorum (*sequitur ras. 7—8 litt.*) *L* 27 post haec blasphemiae *H* redhibitionem *G* redhibitionem *H* 28 IIII *H*

indumentum habere permittatur ulterius, sed in concilio fratrum productus in medium exuatur propriis ac per manus abbatis induatur monasterii uestimentis, ut per hoc se non solum universis rebus suis antiquis nouerit spoliatum, uerum etiam
 5 omni fastu deposito mundiali ad Christi paupertatem et inopiam descendisse iamque opibus sustentandum non saeculi arte quae-
 sitis nec de infidelitate pristina reseruatis, sed de sanctis ac piis monasterii largitionibus militiae suae stipendia percepturum
 10 nihil habere et nihilominus de crastino non esse sollicitus secundum euangelii discat sententiam, nec erubescat pauperibus id est corpori fraternitatis aequari, quibus connumerari Christus et quorum se fratrem non erubuit nuncupare, quin potius glori-
 etur domesticis eius factum se esse consortem.

15 VI. Illa uero quae deposuit uestimenta oeconomio consignata tamdiu reseruantur, donec profectus et conuersationis eius ac tolerantiae uirtutem diuersis temptationibus ac probationibus euidenter agnoscant. et siquidem posse eum inibi durare tem-
 pore procedente perspexerint et in eodem quo coepit feruore
 20 persistere, indigentibus eadem largiuntur: sin uero quoddam ex eo murmurationis uitium uel paruae cuiuslibet inoboedientiae culpam processisse deprehenderint, exuentes eum monasterii quibus indutus fuerat uestimentis et reuestitum antiquis quae fuerant sequestrata depellunt. nullum etenim fas est cum illis
 25 quae accepit abscedere nec quemquam patiuntur illis adhuc indui, quem semel ab institutionis suae regula tepuisse per-
 uiderint. unde etiam copia nulli penitus palam discedendi conceditur, nisi aut in morem serui fugacis captans densissimas

11] cf. Matth. 6, 34.

^d
 2 reductus *H* exuatur *H*¹ 4 expoliatum *HL* 5 omni affectu omni
 fastu *H* 6 descendisse *H*¹ sch *G* saeculi *L* 7 ne *G*¹ ac] et *L*
 9 deinceps *om. L* 10 sollicitum *r* 11 pauperioribus *H* 13 fratrum *L*¹ *
 nuncupari *H* nuncupare *L* 15 V *H* 16 conuersationes *G*¹ 17 tol- *
 lerantiae *G*¹ 18 perdurare *Lv* 19 procedente *H*¹ prospexerint *HL*
 in *om. L* 20 si *H* quondam *L* 21 prauae *HL* huiuslibet *H*¹
 cuiusque libet *L*¹ 26 peruiderent *L*¹ 27 copiam *H*¹ descendenti *H*¹
 descendendi *L*¹

tenebras nocte diffugiat, aut certe hoc ordine et professione iudicatus indignus cum confusione et nota coram cunctis fratribus deposita monasterii ueste pellatur.

VII. Cum igitur quis susceptus et hac perseuerantia qua diximus conprobatus ac depositis propriis indumentis habitu monasteriali fuerit accinctus, non statim congregationi fratrum commisceri permittitur, sed deputatur seniori, qui seorsum haud longe a uestibulo monasterii commanens habet curam peregrinorum atque aduenientium deputatam eisque omnem diligentiam susceptionis et humanitatis inpendit. cumque ibidem integro anno deseruiens absque ulla querella suum circa peregrinos exhibuerit famulatum, inbutus per haec prima institutione humilitatis ac patientiae atque in ea longa exercitatione praecognitus, admiscendus ex hoc congregationi fratrum alii traditur seniori, qui decem iunioribus praeest, quos sibi creditos ab abbate instituit pariter et gubernat, secundum illud scilicet. quod ordinatum in Exodo legimus per Moysen.

* VIII. Cuius haec erit sollicitudo et eruditio principalis, per quam iunior introductus scandere consequenter etiam culmina perfectionis summa praeualeat, ut doceat eum primitus suas uincere uoluntates: quem studiose in his ac diligenter exercens haec illi semper imperare de industria procurabit, quae senserit animo eius esse contraria. multis siquidem experimentis edocti tradunt monachum et maxime iuniores ne uoluptatem quidem concupiscentiae suae refrenare posse, nisi prius mortificare per oboedientiam suas didicerint uoluntates. ideoque pronuntiant nullatenus praeualere uel iram uel tristitiam uel spiritum fornicationis extinguere, sed nec humilitatem cordis

17] cf. Ex. 18, 25.

1 nocti *H* defugiat *H*¹ deffugiat *L*: cf. *cap.* 31 2 confusione *H*¹
3 depossita *H*¹*L*¹ pillatur *L*¹ 4 VI *H* et in hac *H* quam *Hv*
5 cumprobatus *H* uestimentis *Hv* 7 commiscere *L* deputatus *H*
haut *GH*¹ aut *L*¹ 8 uestipulo *G*¹ monasterio *G*¹ monasteri *L*¹
10 humilitatis *HL*: cf. *Conl.* XVIII, 1, 4. XX, 2, 1 11 que(ae)rella *G*¹*H*¹:
querela *G*²*H*²*L* 13 exercitione *H* 15 decem *H* 16 et *GH*: ac *L*
18 VII *H* 19 scandere *GH*: ascendere *Lv* 20 profectionis *G* 21 uo-
lumptates *L*¹ hiis *L*¹ 24 edocati *H*¹ uolumptatem *L*¹ 26 oboe-
diendam *G*¹ dedicerint *H*¹ uolumptates *L*¹

ueram nec cum fratribus unitatem perpetuam nec firmam diurnamque posse retinere concordiam, sed ne in coenobio quidem diutius permanere eum, qui prius uoluntates suas non didicerit superare.

5 VIII. His igitur institutis eos quos initiant uelut elementis quibusdam ac syllabis inbuere ad perfectionem atque informare festinant, per haec ad liquidum discernentes, utrum ficta et imaginaria an uera sint humilitate fundati. ad quod ut facile ualeant peruenire, consequenter instituuntur nullas penitus cogitationes prurientes in corde perniciose confusione celare, sed
10 confestim ut exortae fuerint eas suo patefacere seniori, nec super earum iudicio quicquam suae discretioni committere, sed illud credere malum esse uel bonum, quod discussit ac pronuntiauerit senioris examen. itaque fit ut in nullo circumuenire
15 iuuenem callidis inimicus uelut inexpertum ignarumque praeualeat, nec ulla fraude decipere quem peruidet non sua sed senioris discretionem muniri, et suggestiones suas uel ignita iacula, quaecumque in cor eius iniecerit, ut seniore celet non posse suaderi. alias quippe subtilissimus diabolus inludere uel
20 deicere iuniorem non poterit, nisi cum eum seu per adrogantiam siue per uerecundiam ad cogitationum suarum uelamen inlexerit. generale namque et euidentis indicium diabolicae cogitationis esse pronuntiant, si eam seniori confundamur aperire.

X. Post haec tanta obseruantia oboedientiae regula custoditur, ut iuniores absque praepositi sui scientia uel permissu
25 non solum non audeant cellam progredi, sed ne ipsi quidem communi ac naturali necessitati satisfacere sua auctoritate praesumant. sicque uniuersa complere, quaecumque fuerint ab eo praecepta, tamquam si ex deo sint caelitus edita, sine ulla

2 coenobio *H*¹ 3 diurnus *H*ⁱ uoluntates *L*¹ 4 dedicerit *H*¹
5 VIII *H* elementis *G*¹*H*¹ 6 syllabis *H* informare *L* 10 perniciose *LS* confusione *H*¹ 12 discretionem *L*¹ 13 discreuerit *H* 16 peruidit *H*¹ praeuidet *L*²*v* 17 discretionem *G*¹ discretionem ex discretioni *H*
suggestiones *L*¹ uelut *Sc* 18 corde *H* seniori *L*² 19 suadere *H* diabolus *H*¹*L*¹ 20 deicere *G*¹ decipere *H* 22 intellexerit *G*¹
intellexerit *H* generalem *L*¹ 24 VIII *H* 25 praepositi *L*¹ permissu *G* praemissu *H*¹ 26 nec *H*¹ 27 necessitate *H*¹

discussione festinant, ut nonnumquam etiam impossibilia sibi-
met imperata ea fide ac deuotione suscipiant, ut tota uirtute
ac sine ulla cordis haesitatione perficere ea et consummare
nitantur et ne impossibilitatem quidem praecepti pro senioris
reuerentia metiantur. de quorum oboedientia speciatim nunc 5
dicere praetermitto: exemplis enim ipsis eam paulo post tra-
dere suo loco disponimus, si dominus nobis orationibus uestris
dederit commeatum. nunc instituta cetera persequamur, praeter-
mittentes illa contexere, quae in hac regione uel tradi mona-
steriis uel ab ipsis nequeunt custodiri, sicut in praefatiuncula 10
nostra facturos nos esse promissimus, quod scilicet nec laneis
indumentis utantur, sed lineis tantum et ne ipsis quidem du-
plicibus: quibus uicaria praepositus unusquisque suae decaniae
subministrat, cum illa quibus uestiti sunt sorduisse conspexerit.

XI. Illud quoque arduum atque sublime genus continentiae 15
similiter praetermittentes, in qua summae reputantur deliciae,
si herba sale condita, quam labsanion uocant, aqua diluta ad
refectionem fratribus adponatur, aliaque complura his similia,
quae in hac prouincia nec aërum temperies nec qualitas nostrae
fragilitatis admittit, illa tantummodo persequar, quae nulla 20
carnis infirmitas, non situs loci poterit impedire, si ea non fra-
gilitas animae ac tepor mentis ademerit.

* XII. Itaque considerantes intra cubilia sua et operi ac medi-
tationi studium pariter inpendentes, cum sonitum pulsantis
ostium ac diuersorum cellulas percutientis audierint ad ora- 25
tionem scilicet eos seu ad opus aliquod inuitantis, certatim e
suis cubilibus unusquisque prorumpit, ita ut is, qui opus scrip-
toris exercet, quam repertus fuerit inchoasse litteram finire

10] §. 9.

1 nonnumquam *G*² 2 inperata *H*¹ 5 mentiantur *H*¹ 7 nobis *om. H*
8 commiatum *L*¹ caetera *L* prosequamur *v* 11 promissimus *H*¹*L*
* 13 uicariae *H* 14 perspexerit *L* 15 X *H* 16 praetermittentes *G*: prae-
termittens *HLv* cf. *Ind. 'anacolutha'* diliciae *G*¹*H*¹*L*¹ 17 labsanion *L*¹:
lapsanium *G* labsanium *L*² balsanum *H* delota *G* 18 complura *H*¹
* 19 prouincia *GL* 20 prosequar *H*²*v* 21 infirmitas *L* impedire *H*¹:
* impedire *rell.* 22 animi *H* adimerit *G*¹*L* 23 XI *H* consedentes
*HL*¹ meditatione *H*¹ 24 pariter *om. H* pariter studium *L* pul-
santes hostium *G*¹ 26 certamine *H* 28 reppertus *L* inchoasse *H*¹

non audeat, sed in eodem puncto, quo ad aures eius sonitus
pulsantis aduenerit, summa uelocitate prosiliens ne tantum
quidem morae interponat, quantum coepti apicis consummet
effigiem, sed imperfectas litterae lineas derelinquens non tam
5 operis compendia lucraue sectetur quam oboedientiae uirtutem
exsequi toto studio atque aemulatione festinet. quam non solum
operi manuum seu lectioni uel silentio et quieti cellae, uerum
etiam cunctis uirtutibus ita praeferunt, ut huic iudicent omnia
postponenda et uniuersa dispendia subire contenti sint, dum-
10 modo hoc bonum in nullo uiolasse uideantur.

XIII. Illam sane uirtutem inter ceteras institutiones eorum
uel commemorari superfluum puto, quod scilicet nulli cistellam,
nulli peculiarem sportam liceat possidere nec tale aliquid, quod
uelut proprium retinens suo debeat communire signaculo. quos
15 ita nouimus omni ex parte nudos existere, ut praeter colo-
bium, maforte, gallicas, meloten ac psiathium nihil amplius
habeant, cum in aliis quoque monasteriis, in quibus aliqua
remissius indulgentur, hanc regulam uideamus districtissime
nunc usque seruari, ut ne uerbo quidem audeat quis dicere
20 aliquid suum magnumque sit crimen ex ore monachi pro-
cessisse 'codicem meum', 'tabulas meas', 'grafum meum', 'tuni-
cam meam', 'gallicas meas', proque hoc digna paenitentia satis-
facturus sit, si casu aliquo per subreptionem uel ignorantiam
huiusmodi uerbum de ore eius effugerit.

25 XIII. Et cum tantos unusquisque eorum cotidie de opere
ac sudore proprio reditus conferat monasterio, ut ex his susten-
tare non solum suam ualeat parcitatem, uerum etiam usibus
possit exuberare multorum, in nullo tamen inflatur nec sibi

1 puncto *H*¹ quod *HL*¹ ad *om. H* 3 interponant *H* 4 inter-
fecte *H* 5 luera** (ue *eras.*) *L* sectatur *H* 6 exequi *G* 8 indi-
cent *L* 9 contenti *H*¹ sunt *HL*¹ 11 XII *H* 12 commemorare *Hv*
13 sportam *HL*: sportellam *Gv* cf. c. 15, 1 15 existere *GH* 16 ma-
forte *GL*: mafortes *H* mafortem *v* caligas *H*^{2v} uel *post* gallicas
add. H meloten *H*: melotam *G* melotā (ā *in ras. m. 2*) *L* melotem *r*
phiathium *G*¹ psiathium *e* spiatium *H* 17 illis *L* 21 tunicam *GL*¹
22 gallicas *L*: calicas *H*¹ caligas *GH*^{2v} pro hocque *H* poenitentia *G*
23 cassu *H*¹*L*¹ 25 non *distinguit H* 26 hiis *H*¹
27 uelcant *H* ussibus *H*¹ 28 exhibere *ex* exhiberare *L*

de tanto operis sui quaestu ac sudore blanditur, sed praeter
duo paxamatia, quae tribus uix denariis ibidem distrahuntur,
nihil sibimet amplius unusquisque praesumit. inter quos nullum
peculiare opus, quod pudet dicere quodque in nostris mona-
steriis utinam fieri nesciremus, non dicam effectum, sed ne cog-
itatione quidem ab aliquo penitus adfectatur. cumque totam
enthecā coenobii suam credat esse substantiam cunctisque
rebus ut omnium dominus omnem curam sollicitudinemque
dependat, ad retinendam nihilominus arreptae nuditatis uir-
tutem, quam studet ad finem usque perfecte atque inuiolabi-
liter custodire, ita semet ipsum a cunctis extraneum et ex
omnibus iudicat alienum, ut tamquam peregrinum se gerat et
incolam istius mundi, alumnumque se potius monasterii reputet
ac ministrum, quam dominum rei cuiuscumque praesumat.

- * XV. Ad haec nos miserabiles quid dicimus, qui in coenobiis
commorantes ac sub abbatis cura et sollicitudine constituti
peculiares circumferimus clauēs, omnique professionis nostrae
uerēcundia et confusione calcata etiam anulos, quibus recon-
dita praesignemus, in digitis palam gestare nos non pudet,
quibus non solum cistellae uel sportae, sed ne arcae quidem
uel armaria ad ea, quae congerimus uel quae egressi de saeculo
reseruauimus, condenda sufficiunt, quique ita nonnumquam pro
uiliissimis nullisque rebus accendimur, eas dumtaxat uelut pro-
prias uindicantes, ut, si quis uel digito quicquam ex his con-
tractare praesumpserit, tanta contra eum iracundia suppleamur,
ut commotionem cordis nostri ne a labiis quidem ac tota cor-
poris indignatione reuocare possimus. sed praetermissis nostris
uitiis et his, quae ne commemorari quidem dignum est, silentio
traditis secundum illud eloquium: non loquatur os meum

29] Ps. 16, 4.

- 1 quaesto *H*¹ 2 paxamatia *G*¹*L*¹: paxmatia *G*² paximatia *HL*²
uix tribus *H* 3 praesumet *H*¹ 5 ne] nec *H* 7 coenubii *H*¹ suam
coenobii *L* 9 depellat *G* 10 studet *H*¹ immobiliter *H* 11 ex *GL*:
ab *H* 13 modi *H*¹ monasteriis *L*¹ 15 XIII *H* dicimus *GL*:
dicemus *Hv* 16 et] ac *H* 18 confessione *H*¹ 19 nos *om.* *L*
20 archae *G*¹ 21 seculo *G* 22 seruauimus *G*¹ sufficiant *L* 23 ac-
cendimur *G*¹ 24 uendicantes *H*¹ ex his *om.* *H* contractare *GH*²
25 praesumpserit *H*¹ 28 hiis *L*¹ nec *L*² 29 illum *L*¹ ut non *L* et *Uulg.*

opera hominum, uirtutes potius quae apud illos sunt et haec, quae nos quoque omni studio debemus adpetere, coepto narrationis ordine persequamur ipsasque iam regulas ac typos cursim breuiterque ponamus, ut peruenientes post haec ad
 5 quosdam actus et opera seniorum, quae studiose memoriae mandare disponimus, haec quae nostra expositione digesta sunt uelut testimoniis ualidissimis robaremus, uniuersa quae diximus exemplis eorum potius ac uitae auctoritate firmantes.

XVI. Si quis igitur gyllonem fictilem, quem illi baucalem
 10 nuncupant, casu aliquo fregerit, non aliter neglegentiam suam quam publica diluet paenitentia, cunctisque in synaxi fratribus congregatis tamdiu prostratus in terram ueniam postulabit, donec orationum consummetur sollemnitas, inpetraturus eam, cum iussus fuerit abbatis iudicio de solo surgere. eodem modo
 15 satisfaciet, quisquis ad opus aliquod accersitus uel ad congregationem solitam tardius occurrerit aut si decantans psalmum uel modicum titubauerit, similiter si superfluo, si durius, si 2 contumacius responderit, si neglegentius obsequia iniuncta compleuerit, si uel leuiter murmurauerit, si lectionem operi uel
 20 oboedientiae praeferens officia statuta segnius fuerit exsecutus, si dimissa synaxi non concitus ad cellam recurrere festinarit, si cum aliquo uel ad modicum substituerit uel si ad punctum temporis uspiam secesserit, si alterius tenuerit manum, si cum illo, qui cellae suae cohabitator non est, confabulari quantu-
 25 lumcumque praesumpserit, si orauerit cum illo qui est ab oratione suspensus, si parentum quempiam uel amicorum saecularium uiderit uel conlocutus eis sine suo fuerit seniore, si

3 prosequamur *v* tipos *G*¹ typus *H*¹ 5 actos *L*¹ 6 disputatione *H* *
 degesta *H*¹ 7 uelud *H*¹*L*¹ 9 XIII *H* gyllonem fycilem *L* bau-
 calem *L*²: baucalen *L*¹ paucalem *G* blaucalem *H* 10 cassu *L*¹ frin-
 geret *H*¹ neglig. *G*¹ 11 puplica *H*¹ penitentia *G*¹*L* poenit. *G*²*H*
 sinaxi *H* 12 terra *S*² postolabit *L* 14 com fuerit abbatis iudicio *
 iusus *L* 15 areccissitus *H* 18 contumaciusque *L* 19 murmora-
 uerit *L*¹ 20 executus *G*²*L* 21 sinaxi *H* citius *H* festinarit *G*:
 festinauerit *HLv* 22 subsisterit *H* 23 recesserit *L*¹ 24 cohabeatur *H*¹ *
 non est hic incipit confabulari (*sic*) *G* 27 conloquutus *L*

epistolam cuiuscumque suscipere, si rescribere sine suo abbate temptarit. huc usque et in huiusmodi ac similibus admissis
 3 procedit animaduersio spiritalis. residua uero, quae apud nos indifferenter admissa a nobis quoque reprehensibilis sustinentur, id est aperta conuicia, manifesti contemptus, contra-
 5 dictiones tumidae, libera et effrenata processio, familiaritas apud feminas, irae, rixae, simultates et iurgia, operis peculiaris praesumptio, filargyriae contagio, affectus atque possessio rerum superfluarum quae a ceteris fratribus non habentur, extra-
 10 ordinaria ac furtiua cibi refectio et his similia non illa increpatione qua diximus spiritali, sed uel plagis emendantur uel expulsionem purgantur.

* XVII. Illud autem, ut reficientibus fratribus sacrae lectiones in coenobiis recitentur, non de Aegyptiorum typo processisse, sed de Cappadocum nouerimus. quos nulli dubium est non
 15 tam spiritalis exercitationis causa, quam conpescendae superfluae otiosaeque confabulationis gratia et maxime contentionum, quae plerumque solent in conuiujs generari, hoc statuere uoluisse, uidentes eas aliter apud se non posse cohiberi. apud Aegyptios enim uel maxime Tabennesiotas tantum silentium
 20 ab omnibus exhibetur, ut, cum in unum tanta numerositas fratrum refectionis obtentu consederit, nullus ne muttire quidem audeat praeter eum, qui suae decaniae praeest, qui tamen si quid mensae superinferri uel auferri necessarium esse per-
 25 uiderit, sonitu potius quam uoce significat. tantaque uescentibus eis silentii huius disciplina seruatur, ut cucullis ultra oculo-

* 1 epistolam *G²HL* cuiuscumque *Gv*: cuiuspiam *H* cuiusquam *L* si *GL*: uel *H* 2 temptarit *G*: temptauerit *HL* huic *G¹* 4 indifferenter *H¹* indifferenter *L¹* reprehensibilis *L¹* sustinenter *G¹* 5 conuicia *L* 7 apud *L¹* peculiare *L¹* 8 filargyriae *H* (*passim*) fylargyriae *L* 10 furtiua *L¹* cibi *L* 11 quam *v* plagis *L¹* 13 XV *H* reficientibus *L¹* fratribus | tribus *L* 14 aegyptiorum *H* 15 capodo^p (*primum* o *mut. in a*) *H* capp^o, do co* (*postremum* o *ex u*) *L* nouimus *H* quod *L* 16 spirituales exercitationes *L¹* concupiscendae *H¹* 17 otiosaeque *L* 18 conuiujs *H¹* studere *L* 19 apud *bis* *L¹* cohiberi *L* 20 uel *GH*: et *L* tabennesiotas *H* tabennensiotas (*n ante s in ras. L*) *G²L* 22 refectionis *L¹* muttilare *H¹* 24 superinferri *L* 25 sonito *H¹*

rum palpebras demissis, ne scilicet liber aspectus habeat copiam curiosius euagandi, nihil amplius intueantur quam mensam et adpositos in ea uel quos ex ea capiunt cibos, ita ut, quemadmodum uel quantum reficiat alius, nullus inuicem notet.

- 5 XVIII. Ante quam uel post quam legitimam communemque refectionem summa cautione seruatur, ne extra mensam quicquam cibi penitus ori suo quisquam indulgere praesumat, ut incedentibus per hortos et pomaria cum passim blandeque per
10 euntium, uerum etiam strata per terram conculcanda pedibus offerant, atque ad colligendum parata facile ad consensum concupiscentiae inlicere ualeant intuentes et oportunitate uel copia quamuis districtos atque abstinentissimos ad sui desiderium prouocare, sacrilegum ducatur non modo quicquam ex his de-
15 gustare, uerum etiam manu contingere absque eo, quod palam cunctis in commune reficientibus exhibetur et ad percipiendum oeconomii dispensatione per fratrum obsequia publice ministratur.

- XVIII. Ne quid sane de institutis coenobiorum praetermissis uideamur, quemadmodum cotidiana fratribus etiam per
20 alias regiones exhibeantur obsequia, commemorandum breuiter puto. per cunctam namque Mesopotamiam, Palaestinam et Cappadociam ac totum Orientem singulis ebdomadibus uicissim fratres ad haec officia sibi reddenda succedunt, ita ut secundum multitudinem coenobii ministrorum quoque numerus deputetur.
25 quae explere tanta deuotione et humilitate deproperant, quanta nullus seruorum dirissimo domino ac praepotenti suum exhibet famulatum, ita ut ne istis quidem solis contenti obsequiis, quae canonico iure soluuntur, etiam nocte surgentes

1 dimissis *GH* 2 euagandi *H*¹ 3 oppositos *H*¹ adpositus *L*¹ cybos *L* 4 uel *om. L* 5 non *distinguit H* 6 refectionem *L*¹ seruetur *L*¹ 7 cybi *L* 8 incidentibus *H*¹ ortos *H* pomaria *L*¹ 9 obiciant se non solum *L* peccatoribus *H*¹ 11 colligendum *H*¹ 13 abstinentissimos *H*¹ 14 sacrilegum *Gr*: sacrilegium *HLc* 15 manum *L*¹ 16 commune reficientibus *L*¹ 17 puplicae *H*¹ 18 XVI *H* praetermissae *H*¹ praetermississe *L* 19 cottid. *G*² pro *L*¹ 21 palaestinam *GH* pelestinam *L* 22 capodociam *H*¹ cappodociam *L* 23 ut ita *H*¹ 25 deproperent *L* 26 dirisimo *L*¹ durissimo *HL*² 28 nocti *L*¹

*

*

illos, quos specialiter haec manet cura, studio suo releuent et
 ea quae ab ipsis perficienda sunt furtim praeuenientes implere
 2 contendant. has autem septimanas unusquisque suscipiens usque
 ad cenam diei dominici ministraturus obseruat. qua peraeta
 ministerium totius ebdomadis ita concluditur, ut hi, quibus 5
 succedendum est, conuenientibus in unum fratribus ad conci-
 nendos psalmos, quos quieturi ex more decantant, omnibus in
 ordine pedes abluant, hanc scilicet ab eis pro labore totius
 septimanae benedictionis mercedem fideliter expetentes, ut eos
 explentes mandatum Christi emissa generaliter ab omnibus 10
 fratribus oratio prosequatur, quae uel pro ignorationibus inter-
 cedat uel pro admissis humana fragilitate peccatis, et com-
 mendat deo uelut sacrificium pingue consummata eorum
 * 3 deuotionis obsequia. et ita secunda sabbati post matutinos
 hymnos aliis rursum succedentibus utensilia in quibus mini- 15
 strauerunt ac uasa consignant: quae tanta sollicitudine cura-
 que suscipientes custodiunt, ne quid ex eis inminuatur uel
 pereat, ut credant se etiam pro minimis quibusque uasibus
 tamquam pro sacrosanctis rationem non solum dispensatori
 praesenti, sed etiam domino reddituros, si forte aliquid ex eis 20
 neglegentia eorum fuerit inminutum. cuius disciplinae qui
 modus sit uel quanta fide et cautione seruetur, uno testimonio,
 quod exempli gratia ponam, poteritis agnoscere. sicut enim
 studemus satisfacere uestro feruori, quo plenam uniuersorum
 cognitionem desiderantes etiam ea quae optime nostis hoc libello 25
 uobis cupitis iterari, ita ueremur mensuram breuitatis excedere.

XX. In septimana cuiusdam fratris cum praeteriens oeco-
 nomus tria lenticulae grana iacere uidisset in terra, quae

10] cf. Ioh. 13, 14. 13] Ps. 19, 4.

† quibus
 1 quos *G* mouet *H* 2 implere *H*¹: implere *rell.* 4 caenam *GII*
 5 hii *H*¹*L*¹ 6 succedendum *H*¹ 8 ordinē *L* totius septimanae la-
 bore *L* 9 feliciter *L* expectantes *H* 12 admissis *H* ut *H* 14 ma-
 tutinis *L*¹ 15 ymnos *HL* ministrauerant *v* 17 ex] de *L* uel]
 * aut *L* 18 uasibus *G*: uassibus *H*¹ uasis *H*²*Lv* 20 eis] hi*s (i *eras.*) *L*
 * 23 poterimus *L* 24 feruore *G*¹ 26 uobis *G*: uos *H om. L* inmi-
 tari *H* excidere *H*¹*L*¹ 27 XVII *H* economus *H* 28 trea *H*¹*L*¹
 gratia *L*¹ terram *L*¹

ebdomadario festinanti, dum eam praeparat coctioni, inter manus cum aqua qua diluebatur elapsa sunt, confestim super hoc abbatem consuluit, a quo uelut interuersor neglectorque sacri peculii iudicatus ab oratione suspensus est. cuius negligentiae reatus non aliter ei remissus est, nisi eum publica
 5 paenitentia diluisset. non solum enim se ipsos non esse suos, sed etiam omnia quae sua sunt credunt domino consecrata. propter quod si quid fuerit in monasterio semel inlatum, ut sacrosanctum cum omni decernunt reuerentia debere tractari,
 10 tantaque fide uniuersa procurant atque dispensant, ut etiam ea, quae despectui habentur paruaque reputantur ac uilia, si uel loco mouerint uel competentius conlocarint, si gillonem aqua inpleuerint, si ex eo cuiquam obtulerint ad bibendum, si tenuem fistucam de oratorio cellaue submouerint, mercedem
 15 se consecuturos a domino tota credulitate confidunt.

XXI. Nouimus fratres, in quorum septimana cum accidisset tanta lignorum penuria, ut non esset penitus unde soliti cibi fratribus pararentur, et donec possent coempta deferri, ut xerofagia contenti essent abbatis fuisset auctoritate praeceptum,
 20 essetque hoc uniuersis placitum nec quisquam posset ullum coctionis sperare pulmentum, illos, uelut qui fructu ac mercede sui laboris et obsequii fraudarentur, si in ordine uicis suae cibos fratribus non secundum consuetudinem paruissent, tantum sibi spontanei operis ac sollicitudinis indixisse, ut in
 25 illis aridis ac sterilibus locis, in quibus ligna, nisi de fructiferis arboribus excidantur, omnimodis nequeunt inueniri (nec enim ut apud nos ulla repperiuntur fructecta siluestria), per extenta aua discurrentes et heremum, quae uersus mare mor-

1 eam *G*: ea *HLv* 2 qua *om. H* diluebatur *G*: diluebantur *HLv*
 elapsa *L* 3 neglectorque *G*¹ 4 negligentiae *G*¹ 5 remissus *H* publica *H*¹ 6 penitentia *G*¹*HL* poenitentia *G*² 9 sacrosancta *ex* sacrosancto *L* 11 despectui *HL* ac uilissima (gi *eras*.) reputantur *L*
 12 collocarint *G*: conlocauerint *HL* sygillonem *L* 13 cuique *L*
 14 festucam *G*²*H*²*L*² oratoria *H*¹ 15 confidunt *G* 16 XVIII *H*
 septimanam *L*¹ 17 cybi *L*¹ 18 co^m*epta *L* xerofagia *G*²*S*: exerofagia
*G*¹*H*¹ xerofagiis *H*²*L* 20 possit *H*¹ 21 qui uelut *L* fructu *G*¹
 23 cybos *L*¹ 24 sollicitudis *L* 27 reperiuntur *L*

tuum tenditur, obeuntes fistucas tenues ac spinulas, quas uentus
huc illucque disperserat, suo sinu et gremiis colligentes cunc-
tam sollemnitatem ciborum spontaneis obsequiis praepararent,
ita ut de solita praebitione nihil paterentur inminui, tanta
fide haec sua munia fratribus exhibentes, ut etiam cum illos
honeste posset uel lignorum excusare penuria uel abbatis im-
perium, pro fructu suo atque mercede noluerint hac abuti
licentia. 5

XXII. Haec dicta sint secundum typum ut praefati sumus
totius Orientis, quem etiam in partibus nostris necessario
dicimus debere seruari. ceterum apud Aegyptios, quibus ma-
xima cura est operis, non est ebdomadarum mutua uicissitudo,
ne sub occasione huius officii omnes ab operis canone inpe-
diantur, sed uni probatissimo fratrum cellarii uel coquinae
cura committitur, qui perpetuo, donec uirtus eius uel aetas
admittit, iugiter opus istud exerceat. non enim magno labore
corporis fatigatur, quia nec tanta cura inter eos parandorum
ciborum uel coctionis inpenditur, quippe qui maxime xerofagiis
uel omofagiis utuntur et apud quos secta singulis mensibus
porrorum folia, labsania, sal frictum, oliuae, pisciculi minuti
salliti, quos illi maenomenia uocant, summa uoluptas est. 20

XXIII. Et quoniam hic liber de institutione est eius qui
renuntiat huic mundo, per quam scilicet introductus ad humili-
tatem ueram et oboedientiam perfectam ceterarum quoque uir-
tutum culmina possit ascendere, necessarium reor quaedam
seniorum gesta, quibus per hanc enituere uirtutem, exempli 25

- 1 abeuntes *H* fistucas *H*¹ festucas *G*²*H*²*L* spinas *L* 2 gre-
mius *G*¹ gremis *H*¹ 3 cyborum *L*¹ 5 munera *H* et *G*¹ 6 pos-
sit *H*¹*L* excurare *G*¹ excussari *H*¹ 7 suo fructu *HL* adque *L*¹
* 9 XVI ex XVIII *H* tipum *H* 11 debere seruari docemus *L*
13 officii *H*¹ 14 cellari *H*¹ quoquinae *L* 15 uirtus *GH*: uires *L*⁰
16 istut *L* 17 qui *L*¹ inter] apud *L* 18 cyborum *L*¹ xerofagiis
* *GH*²*L*²: exerofagis *H*¹ xerofagis *L*¹ 19 uel] et *L* homofagiis *GH*²*L*
* homofagis *H*¹ 20 purrorum *L*¹ labsania *GL*: lapsania *H* 21 salliti
* *GL*¹: saliti *L*² salsati *H* maenomenia (μαινόμεναι) *scripsi*: menominia *G*
minuminia *H* minomenia *L* sumpma uolumptas *L*¹ uoluntas *H*¹
22 XXVII (*sic!*) *H* est eius *G*: eius est *HL* 23 introductos *G*¹
24 caeterarum *L* 25 posset *L*¹

gratia sicut promissimus explicare, de multis admodum pauca
 carpentes, ut studentibus sublimiora sectari non solum incita-
 mentum ex his uitae perfectae, sed etiam propositi forma pro-
 cedat. quamobrem duos uel tres pro libelli huius compendio de
 5 tam innumera patrum multitudine proferentes ponimus primum *
 abbatem Iohannem, qui commoratus est iuxta Lyco, quod est
 oppidum Thebaidae, quique propter oboedientiae uirtutem usque
 ad prophetiae gratiam sublimatus sic uniuerso orbi claruit, ut
 etiam regibus mundi huius merito suo redderetur inlustris.
 10 nam cum in extremis ut diximus Thebaidae partibus comman-
 neret, non ante praesumebat Theodosius imperator ad praepo-
 tentium tyrannorum bella procedere, quam illius animaretur
 oraculis atque responsis, quibus confidens uelut caelitus sibi
 delatis tropaea de desperatis bellis atque hostibus reportauit.
 15 XXXIII. Hic itaque beatus Iohannes ab adulescentia sua *
 usque ad perfectam ac uirilem aetatem seniori deseruens,
 donec ille in huius uitae conuersatione durauit, tanta humili-
 tate inhaesit eius obsequiis, ut ipsi quoque seni stuporem sum-
 mum oboedientia eius incuteret. cuius hanc uirtutem, utrum
 20 de uera fide ac profunda cordis simplicitate descenderet an
 adfectaticia esset et quodammodo coacticia atque ad imperantis
 faciem praeberetur, uolens manifestius explorare conplura ei
 etiam superflua minusque necessaria uel impossibilia frequentius
 iniungebat. ex quibus tria ponam, per quae manifestari possit 2
 25 uolentibus scire uel mentis eius uel subiectionis integritas.
 sumpsit namque de lignario suo uirgultum senex, quod olim
 excisum usibus foci fuerat praeparatum, dumque coctionis re-

1 promissimus explicari *H*¹ 2 carpantis *L*¹ 3 hiis *L*¹ 5 in-
 munera *H*¹ ponemus *v* 6 lico *Hc* 7 opidum *H*¹*L* thebaidę *GH*²*L*²:
 thebaidem *H*¹ thebaidos *L*¹ 8 claruit orbi *Lc* 9 tuo *G*¹ 10 cum-
 maneret *H*¹ commoraret *G*¹ commoraretur *G*² 11 ad *GH*: aduersum *L*
 potentium *L*¹ 12 tyrannorum *H* 14 tropea *L*¹: tropia *H*¹ trophea
*GH*²*L*² desperatis *H*¹*L* 15 XXVIII *H* iohannis *H*¹ adulescentia
*G*¹*H*¹ adolescentia *G*² adoliscencia *L*¹ 16 ad *om.* *H* 18 inhaesit *H*¹ *
 19 oboedientiae *H*¹ incuterit *H*¹ huius *H* haec uirtus *L*² 20 ac]
 et *L* descenderet *H*¹ 21 effectatitia *H* et in *H*¹ quodammodum *L*¹
 coactaticia *H*¹*L* impetrantis *G*¹ 22 diligentius *L* cumplura *H*¹
 24 trea *H*¹*L*¹ 25 integretas *L*¹ 27 excisum *H*¹ *

- tardat occasio, non modo aridum, sed prope putre iacebat tem-
poris uetustate. cumque hoc coram ipso fixisset in terram,
praecepit aduecta aqua cotidie bis rigari, ut scilicet diurnis
umoribus radicum atque in antiquam arborem reuiuiscens
diffusis ramis amoenitatem oculis atque umbraculum in aestu 5
3 feruenti subter residentibus exhiberet. quod praeceptum uene-
ratione solita sine ulla impossibilitatis consideratione suscipiens
adulescens ita cotidianis diebus expleuit, ut aquam per duo
ferme milia indesinenter adportans nullatenus lignum rigare
cessaret, ut quem per totum anni spatium non infirmitas cor- 10
poris, non festiuitatis sollemnitas, non occupatio necessitatis
ullius, quae illum etiam honeste excusaret ab executione man-
dati, non denique hiemis asperitas intercedens ab obseruantia
4 praecepti huius potuerit impedire. cumque eius hanc seduli-
tatem tacitus senex latenter diebus singulis exploraret uideret- 15
que eum simplici cordis affectu mandatum suum uelut diuinitus
emissum sine ulla permutatione uultus uel rationis discussione
seruare, sinceram humilitatis eius oboedientiam conprobans,
pariter etiam miserans tam longum laborem, quem per totum
anni spatium studio deuotionis inpenderat, ad aridum uirgultum 20
accedens, o, inquit, Iohannes, misitne radices haec arbor an
non? cumque ille se nescire dixisset, senex, uelut inquirens
rei ueritatem et tamquam temptans utrum iam suis radicibus
niteretur, euulsit coram ipso leui commotione uirgultum, sic-
que proiciens illud praecepit ut deinceps rigare desineret. 25

XXV. Itaque cum huiuscemodi exercitiis eruditus cotidie iu-
uenis in hac parendi uirtute succresceret et humilitatis eius

- 1 occasio H^1 3 praecipit H^1 cottid. G^2L^2 inrigari H diutinis
ex diuinis H diuturnis r 4 umoribus H^1 : humoribus *rell.* atque ex
aqua in arborem G (ex *in ras.*, in *s. l. m. 2*) 5 diffusis H^1 deffusis L^1
* 6 sedentibus L^1 8 adulescens G^1 adolescens G^2 cotidianis G^1H : cot-
* tid. G^2 continuatis L 9 fere H 10 cessarat H^1 ut quem H : utque
 G^1L^2 atque G^2L^1Sv infirmitas L 12 excussaret H^1L executione GL^1
13 hyemis L^1 obseruantia GH : obseruatione Lv 14 potuerit G : po-
terit L poterat HS 16 affectum L^1 17 emisum L^1 20 inpleuerat L
21 accidens L^1 inquit H^1L^1 iohannis missitne H^1 22 cumque
 GH : cum L 23 temptans H^1 25 praecipit H^1L desiniret H^1
26 XXVIII H exercitiis L^1 cottid. G^2L^2 27 parendi (e ex a) perenni H

enitesceret gratia atque oboedientiae suae suavis odor per monasteria uniuersa fragraret, quidam fratrum probationis, immo aedificationis obtentu uenientes ad senem cum subiectionem eius quam audierant mirarentur, uocans eum repente senex,
 5 ascende, ait, et sumens lenticulam olei (quae sola in heremo suis uel aduenientum usibus liquorem pinguedinis tenuissimum ministrabat) deorsum proice per fenestram. quam ille, cum ad superiora concitus peruolasset, per fenestram proferens minuendam dimisit ad terram, parum cogitans uel retractans
 10 praecepti ineptiam, diurnam necessitatem, infirmitatem corporis, penuriam sumptuum, heremi squalentis angustias ac difficultates, in qua, etiam si pecunia subpeditaret, nihilominus perdita species inueniri repararique non posset.

XXVI. Aliis rursus aedificari cupientibus oboedientiae eius
 15 exemplo, uocans senior, curre, inquit, Iohannes, saxum illud huc aduolue quantocius. qui confestim saxum inmane, quod multae hominum turbae mouere non possent, adplicita nunc ceruice nunc toto corpore, tanto nisu atque conatu prouoluere contendebat, ut sudore omnium membrorum suorum non solum
 20 totum infunderet uestimentum, sed etiam saxum ipsum suis ceruicibus umectaret, in hoc quoque parum metiens impossibilitatem praecepti uel facti pro reuerentia senis et obsequii simplicitate sincera, qua credebat senem tota fide nihil posse in cassum ac sine ratione praecipere.

25 XXVII. Huc usque abbatis Iohannis pauca de multis dixisse sufficiat. nunc abbatis Paternuti factum dignum memoria comprehendam. hic namque abrenuntiare desiderans huic mundo tamdiu pro foribus monasterii excubans perdurauit, donec in-

*

1 enitesceret G^1L^1 glatia L^1 suae Gc : om. HLr 2 flagraret G^1 *
 flagraret H^1LS fraglaret G^2H^2 5 ait ei et H herimo L^1 6 ussi-
 bus H^1 pinguedinis G^2L^2 : pinguidinis G^1HL^1 7 proice** (re *eras*.) H
 8 proferens om. H 11 squalentes L^1 12 deficultates H^1 deficultates L^1
 subpeditaret H^1 : supped. *rell.* 13 reparique L possit H^1L 14 XXX H
 rursus G : rursum HLv 15 uocans GL : uocans eum Hv iohannis H^1
 16 quantotius GHL^2 17 adplicita G : adplicita H^1 applicata H^2L *
 18 adque L^1 20 set L^1 21 humectaret $G^2H^2L^2$ inposib. L *
 25 XXXI H 26 paternuti G : paternoti H paternuti L 28 prae H *

mobili perseuerantia sua contra omnem consuetudinem coenobiorum cum filio paruulo, qui octo circiter esset annorum, ut susciperetur eliceret. cumque tandem recepti fuissent, confestim non solum diuersis praepositis traditi, uerum etiam cellae habitatione seiuncti sunt, ne scilicet iugi uisione paruuli reminisceretur pater ex omni sua quam renuntians abiecerat facultate 5 atque affectione carnali saltem sibi filium superesse, et quem admodum diuitem se iam non esse sciebat, ita etiam patrem 2 se esse nesciret. quod ut plenius probaretur, utrum uidelicet plus faceret affectionem sanguinis ac suorum uiscerum caritatem, an oboedientiam et mortificationem Christi, quam renuntians quisque pro eius debet amore praeferre, de industria neglegebatur paruulus, pannis potius quam uestimentis indutus, sordibus quoque ita obsitus ac foedatus, ut offendere potius quam delectare paternos oculos posset, quotiens ab eo fuisset 15 aspectus, sed etiam colaphis atque alapis expositus diuersorum, quas plerumque sub obtutibus suis innocenti paruulo etiam gratis cernebat infligi, ita ut numquam genas eius nisi lacrimarum sordentibus uestigiis uideret infectas. cumque taliter 3 infans sub oculis eius per dies singulos ageretur, pro amore 20 nihilominus Christi et oboedientiae uirtute rigida semper atque immobilia patris uiscera permanserunt. non enim reputabat iam suum filium, quem secum pariter obtulerat Christo, nec curabat de praesentibus eius iniuriis, sed potius exultabat, quod eas nequaquam infructuose tolerari cernebat, parum cogitans de 25 lacrimis eius, sed de propria humilitate ac perfectione sollicitus. quam distractionem mentis illius atque immobilem rigorem peruidens coenobii senior, ad conprobandam penitus animi eius

1 perseuerantia *L*¹ omnium *L* 2 ut *om.* *H* 3 elicerit *H*¹ elicit *L* 5 uisione *H*¹ 6 abiecerat *H* abdicaret *L* 7 saltem *H*² superesset *L*¹ 8 diuitem se iam *GH*: se iam diuitem *Lv* sciebant *L*¹ 10 pluris *H*^{2r} affectione *Lc* caritate an oboedientia et mortificatione *L*^{2c} 12 pferre *L*¹ 15 possit *L*¹ 16 colafis *G* colaphis *H*¹ 17 obtutibus *G*¹ 18 infligi *G* et 'omnia ms.' *Cuyckii*: inferri *L* inferri *Hr* 19 sordentibus *H*¹ infectas *L* 21 rigida *L*¹ 22 enim recordabatur nec reputabat iam (iam s. l. m. 2) filium suum *L* 24 has *H* 25 tollerari *G*¹*H*¹ 28 et ad *GS*¹ anime *H*¹

constantiam, cum plorare quadam die uidisset infantem, simulans se aduersus eum commotum praecepit patri, ut tollens eum iactaret in flumen. tum ille, uelut a domino sibi esset 4 praeceptum, confestim celeri cursu rapiens filium ulnis propriis
 5 usque ad oram fluminis iactaturus aduexit. quod profecto feruore fidei et oboedientiae eius fuisset opere consummatum, ni procurati fuissent de industria fratres, qui sollicite ripam fluminis obsiderent, proiectumque iam et quodammodo de fluminis alueo paruulum rapuissent, et consummationem praecepti obsequio patris ac deuotione completam ab effectu operis atque
 10 ab ipso fine reuocassent.

XXVIII. Cuius fides atque deuotio in tantum deo fuit accepta, ut diuino statim testimonio conprobata sit. reuelatum namque est continuo seniori hac eum oboedientia Abrahae patriarchae
 15 opus inplesse. cumque breui tempore transacto idem abbas coenobii de huius mundi commoratione migraret ad Christum, hunc praeponens cunctis fratribus successorem sui atque abbatem monasterio dereliquit.

XXVIII. Non tacebimus etiam nobis cognitum fratrem secundum saeculi huius ordinem summae familiae: nam patre comite ac ditissimo oriundus fuit, studiis quoque liberalibus non mediocriter institutus. qui relictis parentibus cum ad monasterium peruolasset, ad conprobendam mentis humilitatem uel fidei eius ardorem confestim ei a seniore praeceptum
 25 est, ut decem sportas, quas necesse non erat publice uenditari, ceruicibus suis onerans distrahendas per plateas circumferret, adiecta condicione, qua diutius in hoc officio retineretur, ut, si forte unus eas pariter coemere uoluisset, non cederet,

1 quodam *L* infantem *L* 2 aduersum *G*¹ praecipit *H*¹ patrem *L*¹ 3 tum *GHL*²: tunc *L*¹*v* sibi *G*: hoc sibi *Hr* sibi hoc *Lc*
 4 propriis ulnis *H* 5 horam *H* iacturus *L*¹ 6 ni *G*: nisi *HLv*
 8 obsederent *G*¹*H*¹ proiectum namq. et *H* et *om. r* 12 XXXII *H*
 ac *L* 13 statim in *H* cumprobata *L* reuelatam *G*¹ 14 cum *L*
 16 commemoratione *L*¹ 17 sibi *v* 19 XXXIII *H* 20 sch *G* 21 studiisque *L* 22 institutis *H*¹ 23 humilitatem mentis *L* 24 uel] ac *L*
 statim *H* seniori *L*¹ 25 X. *G* decim *L*¹ publice *H*¹*L* 26 honorans *H*¹ detrahendas *H*¹ 27 condicione *G* quo deuotius *H* retineretur *H*¹ 28 non concederet *H*

*

sed singillatim eas quaerentibus uenundaret. quod ille tota deuotione conpleuit et omni confusionis uerecundia pro nomine ac desiderio Christi calcata sportas umeris suis inponens pretio statuto distraxit ac pecuniam ad monasterium reportauit, nequaquam perterritus tam uilis et insueti officii nouitate nec con- 5 siderans indignitatem rei nataliumque splendorem ac uenditionis iniuriam, dum illam Christi humilitatem, quae est uera nobilitas, per oboedientiae gratiam desiderat obtinere.

XXX. Coartat nos libelli modus ad finem tendere: sed oboedientiae bonum, quae inter ceteras uirtutes primatum tenet, non 10 patitur nos eorum gesta qui per hanc claruerunt penitus silentio praeterire. propter quod utrumque congrue temperantes, id est tam breuitati quam studiosorum desideriis atque utilitatibus seruientes unum adhuc ponemus humilitatis exemplum, quod non ab incipiente, sed a perfecto atque abbate con- 15 pletum non solum iuniores instruere, sed etiam seniores ad perfectam humilitatis uirtutem lectione sua poterit incitare.

* 2 uidimus itaque abbatem Pinufium, qui cum esset inmanis coenobii presbyter, quod est in Aegypto non longe a Panephysi ciuitate, et pro ipsa reuerentia uel uitae suae uel aetatis uel 20 sacerdotii cunctis honorabilis ac uenerandus existeret, uidens se pro hoc ipso humilitatem illam, quam secundum suae mentis ardorem concupierat, exercere non posse nec habere quo uirtutem desideratae subiectionis extenderet, clam fugiens de coenobio secessit solus in Thebaidos ultimas partes, ibique de- 25 posito habitu monachorum adsumpta saeculari ueste coenobium Tabennesiotarum expetit, quod sciebat cunctis esse districtius,

2 post conpleuit in *H* cap. 34 incipit confusionis *H*¹ 3 humeris *G*²*HL* 4 detraxit *H*¹ portauit *L*¹ 5 officii *L*¹ 7 uera est *HL* 8 desiderat *L* 9 non distinguit *H* cohortat *L* motus *L*¹ 13 breuitate *L*¹ 14 ponimus *H*¹*L* 17 post incitare in *H* cap. 35 incipit 18 uidimus] incipit *T* pinufium *GH*²: penufium *H*¹ pynuphium *L* pinuphium *T* 19 prb *G* praesbiter *H* presbiter *L* panefysi *G* panifisi *H* panephy*sy *L* panephisi *T* 21 uenerabilis ac honorandus *L* extiterit *H* 23 concupierat *LT* nec om. *L*¹ 24 desiderante *L*¹ 25 thebaidos *G*: thebaidas *H*¹*T* thebaidae *H*² thybaidos (do in *ras.*) *L* 26 seculi *L*¹ * 27 tabennesiotarum *GT*: tabenensiotarum *HL* expetit *G*¹*HL*¹*T*: expetiit *G*²*SL*²*v*

et in quo se uel pro longitudine regionis credidit ignorandum
 uel pro magnitudine monasterii ac multitudine fratrum facile
 posse celari. ubi diutius pro foribus perseuerans cunctorum 3
 fratrum genibus prouolutus ut susceperetur summis precibus
 5 ambiuit. cumque multo despectu tandem fuisset admissus, quod
 scilicet decrepitis senex et qui omnem suam peruixisset aetatem
 ingredi coenobium postularet, quo tempore iam ne deseruire
 quidem suis uoluptatibus praeualeret, ac ne hoc ipsum quidem
 causa religionis expetere eum adsererent, sed famis et inopiae
 10 necessitate constrictum, ut seni nullique operi penitus apto
 horti cura diligentiaque mandatur. quam sub alio fratre iu- 4
 niore, qui eum sibi creditum retinebat, exercens sic eidem sub-
 debatur tantaque oboedientia desideratam humilitatis excolebat
 uirtutem, ut non solum ea, quae ad horti diligentiam perti-
 nebant, uerum etiam uniuersa officia, quae erant cunctis aspera
 15 uel indigna atque ab omnibus ducebantur horrore, tota cotidie
 sedulitate conpleret. conplura uero etiam nocte consurgens ita
 furtim nullo teste uel conscio tenebris occultentibus efficiebat,
 ut penitus auctorem operis nemo deprehenderet. cumque ibi-
 20 dem triennio delitescens per uniuersam Aegyptum dispersis
 ubique fratribus quaereretur, a quodam tandem uisus, qui de
 Aegypti partibus commearat, uix potuit pro humilitate habitus
 sui ac uilitate officii quod gerebat agnosci. nam sarculo deor- 5
 sum incuruus laxabat holeribus terram, deinde stercus umeris
 25 suis aduectans eorum radicibus ingerebat. cumque haec intuens
 frater super agnitione eius diutissima fuisset haesitatione de-

1 et *om.* *L* credit *T* 3 diutius *G*: diutissime *HLT*^v prae *H* *
 5 ambiebat *H* despectu *H*¹*L*¹*T* 6 suam peruixisset aetatem *LT*: suam
 peruixisset aetatem *H* uitam suam peruixisset aetate *G* fort. uitae suae per-
 uixisset aetatem: cf. *V*, 38, 1 7 postolaret *L*¹ 8 uoluptatibus *L* *
 uoluntatibus *H*¹*T*¹ quidem *om.* *L* 10 nulli *HL*¹ abto *H*¹ 11 orti *H*
 iuniori *H*¹ 12 retenebat *H*¹ subiebat^{ci}ur *H* 13 oboedientię *L* desi-
 deratę *HT*: cf. *p.* 68, 24 16 cottid. *L*² 17 conpleuit cumplura *H*¹
 uero *om.* *L*^{1v} uerum etiam *H* uerum etiam *T*¹ 20 delitescens *G*¹*L*¹
 deletescens *H*¹ deletescens *T* uniuersum *L* 21 undique *L* tandem *H*
 22 commearat *H*¹ 23 officii *H*¹ 24 oleribus^h terram laxabat *L* hu-
 meris *HLT* 25 intendens *H*

tentus, propius tandem accedens et non solum uultum, sed etiam sonum uocis diligenter explorans ad pedes eius comminus cecidisset, primo quidem super hoc stuporem summum uidentibus cunctis incussit, cur uidelicet istud fecerit ei, qui apud ipsos uelut nouicius ac de saeculo nuper egressus habebatur extremus. post uero miraculo sunt maiore perculsi, cum eius nomen, quod apud ipsos quoque magna fuerat opinione 5 conpertum, protinus prodidisset. a quo uniuersi fratres prioris ignorantiae ueniam postulantes, quod eum uidelicet tanto tempore inter iuniores ac paruulos deputassent, inuitum ac flentem, 10 quod inuidia diaboli digna sibi fuisset conuersatione atque humilitate fraudatus, quam diutissime requisitam tandem se aliquando inuenisse gaudebat, nec meruisset uitam suam in illa quam arripuerat subiectione finire, ad proprium coenobium reuexerunt, custodientes eum summa diligentia, ne ab eis quo- 15 que similiter quoquam dilapsus aufugeret.

XXXI. Ubi cum fuisset modico tempore demoratus, eodem rursus humilitatis desiderio atque ardore succensus captans nocturna silentia ita diffugit, ut iam non uicinam prouinciam, sed incognitas et alienas longeque diuisas regiones expeteret. 20 nam conscendens nauem in Palaestinae partes commeare curauit, credens se tutius latiturum, si ad illa semet ipsum asportaret loca, in quibus ne nomen quidem suum fuisset auditum. quo cum aduenisset, nostrum monasterium protinus expetiuit, quod non longe fuit a spelaeo, in quo dominus noster ex uir- 25 gine nasci dignatus est. in quo permodico tempore delitescens

* 1 proprius H^1L^1 propiusque L^2 3 procidisset HLT : cf. *Seneca Controu. I, 1, 19* primum HLT 4 fieret L 5 nouitius G^2H^2T scō G 6 maiorem G^1 8 protenus H^1 prouidisset G^1 conpertum audissent. Et statim procidentes ei uniuersi L 9 postulabant L 10 et inuitum L 11 diaboli H^1T fuisset *post* humilitate *habet* L 12 requisitam H^1 13 meruisse HT^1 15 reuexerunt *scripsi*: reduxerunt G^1 reduxerunt *rell. v* nec L^1 17 *non distinguit* H 19 defugit H^1L^1T

* cf. cap. 6 prouintiam GT 21 palestinae *cod.* 22 diutius H totius L^1 latiturum $GSHLT$: latitaturum *v* asportaret GSr : asportasset LTc deportasset H 25 ab L speleo GL : spelunca *ex* spelunco $H(T)$ qua H^2 26 delitescens G^1L^1 dilitescens H deletescens T

secundum sententiam domini tamquam ciuitas super montem
posita diutius abscondi non potuit. nam continuo quidam fra-
trum, qui ad loca sancta de Aegypti partibus orationis causa
conuenerant, agnitum eum summa ui precum ad suum coeno-
5 bium reuocarunt.

XXXII. Hunc igitur senem pro illa quae nobis fuerat apud
ipsum in monasterio nostro fiducia cum post haec in Aegypto
studiosissime requisissemus, exhortationem quam dedit fratri,
quem sub nostra praesentia in suo coenobio recipiebat, quia
10 puto ex hac posse aliquid instructionis accedere, animus est
opusculo huic intexere. nosti, ait, quot diebus pro foribus ex-
cubans hodie sis receptus. cuius difficultatis causam primum
debes agnoscere. poterit enim tibi in hac uia quam ingredi
concupiscis multum conferre, si ratione eius agnita ad serui-
15 tium Christi consequenter ac sicut oportet accesseris.

XXXIII. Sicut namque immensa gloria fideliter seruientibus
deo ac secundum institutionis huius regulam ei cohaerentibus
repromittitur in futurum, ita poenae grauissimae praeparantur
his, qui tepide eam neglegenterque fuerint exsecuti et secun-
20 dum hoc, quod professi sunt uel quod ab hominibus esse cre-
duntur, fructus etiam congruos sanctitatis eidem exhibere neg-
lexerint. melius est enim secundum scripturae sententiam
non uouere quemquam quam uouere et non reddere, et
maledictus, qui facit opera domini neglegenter. ideo
25 igitur a nobis diutissime refutatus es, non quia tuam uel omnium
salutem non toto desiderio cupiamus amplecti et his qui ad
Christum conuerti cupiunt etiam procul occurrere non optemus,
sed ne temere recipientes et nos apud deum leuitatis et te

1] Matth. 5, 14. 22] Eccles. 5, 4 (LXX). 24] Hierem. 48, 10 (LXX).

1 super *GT*: supra *HL* et *Uulgata* cf. *Conl. XXVIII, 19, 2* 2 possita *L*¹
3 causa] gratia *L* orationis causa *om.* *H* 5 reuocauerunt *HT* 6 non
distinguit H 7 fiducia *G*: familiaritas *Lv* familiaritate *HT* 8 requis-
sissimus *H* exortationem *HT* exortatione *L*¹ 10 hoc *LT* accidere
*HL*² 11 pro] p̄ *H* 14 traditione *G* 16 non *distinguit H* 17 con-
herentibus *T* 18 promittitur *HT* 19 executi *G* 20 omnibus *H*
21 exhibere *H*¹ contempserint *L* 23 quemquam *om.* *L* 24 opera (τα
ἔργα) *HL*: opus *GTv* et *Uulgata* negligenter *G*¹ 27 obtemus *H*¹

*

reum grauioris supplicii faceremus, si ad praesens facile susceptus nec pondus professionis huius intellegens uel destitutor post haec uel tepidus extitisses. quamobrem ipsam causam abrenuntiationis debes in primis agnoscere, qua perspecta quid te conueniat agere ex eius ratione manifestius instruaris.

5

XXXIII. Abrenuntiatio nihil est aliud quam crucis ac mortificationis indicium, ideoque noueris hodierno die te huic mundo et actibus ac desideriis eius esse defunctum teque secundum apostolum mundo huic esse crucifixum tibi hunc mundum. considera ergo condiciones crucis, sub cuius te deinceps sacramento oportet in hac luce uersari, quia iam non tu uiuis, sed uiuit in te ille qui est pro te crucifixus. eo ergo habitu ac figura, qua pro nobis in patibulo fuit ille suspensus, nos quoque necesse est in hac uita degere, ut scilicet secundum David adfigentes de timore domini carnes nostras uniuersas uoluntates ac desideria non nostrae concupiscentiae seruientia, sed mortificationi eius habeamus adfixa. sic enim praeceptum domini inplebimus dicentis: qui non accipit crucem suam et sequitur me, non est me dignus. sed forte dicas: quomodo potest homo crucem iugiter portare, uel quemadmodum uiuens quis possit esse crucifixus? audi rationem breuiter.

10

15

20

XXXV. Crux nostra timor domini est. sicut ergo crucifixus quis iam non pro animi sui motu membra sua quoquam mouendi uel conuertendi habet potestatem, ita et nos uoluntates nostras ac desideria non secundum id, quod nobis suaue est ac delectat ad praesens, sed secundum legem domini quo nos illa constrinxerit adplicare debemus. et sicut is qui patibulo crucis adfigitur non iam praesentia contemplatur nec de suis adfectionibus cogitat, non pro crastino die sollicitudine cura

25

9] cf. Gal. 6, 14. 11] cf. Gal. 2, 20. 14] cf. Ps. 118, 120.
18] Matth. 10, 38.

- * 1 rerum L^1 2 destitutor $G^1 H^1$ 3 existeres H 4 cognoscere G 6 non
* *distinguit* H ac] et H 8 ac] et L eius om. H 10 condiciones $GH^2 LT$
huius HT 11 quia] in qua L 12 pro te est L 14 in ^{hac} luce H
15 uoluptates H 18 dicentes H^1 20 homo potest L 22 non *distinguit* H
* 24 uoluptates H^1 26 dilectat H^1 27 constrinxit H his
qui in H 29 affectibus H

distenditur, nulla possidendi concupiscentia permouetur, nulla
 superbia, nulla contentione, nulla aemulatione succenditur, non
 de praesentibus dolet iniuriis, non praeteritarum iam recordatur
 seque, cum adhuc spiret in corpore, cunctis elementis credit
 5 esse defunctum, illuc praemittens sui cordis intuitum, quo se
 non dubitat ilico transiturum, ita nos quoque timore domini
 crucifixos oportet his omnibus, id est non solum carnalibus
 uitiis, uerum etiam ipsis elementis mortuos esse, illic habentes
 oculos animae nostrae defixos, quo nos sperare debemus mo-
 10 mentis singulis migraturos. hoc enim modo mortificatas pote-
 rimus uniuersas concupiscentias et affectus habere carnales.

XXXVI. Caue ergo ne quid aliquando eorum resumas, quae
 renuntians abiecasti, et contra interdictum domini de agro euan-
 gelicae operationis reuersus inueniaris tunica tua qua te spoli-
 15 aueras reuestiri, neue ad humiles terrenasque mundi huius
 concupiscentias ac studia reuoluaris et contra Christi man-
 datum de perfectionis tecto descendens tollere aliquid prae-
 sumas ex his quae renuntians abdicasti. caue ne parentum, ne
 affectionis pristinae recorderis et ad curas saeculi huius solli-
 20 citudinesque reuocatus secundum saluatoris sententiam ponens
 manum tuam super aratrum ac respiciens retro regno
 caelorum aptus esse non possis. caue ne quando superbiam, 2
 quam nunc incipiens ardore fidei ac plena humilitate calcasti,
 cum coeperis psalmorum uel professionis huius quandam no-
 25 titiam degustare, paulatim elatus resuscitare mediteris ac se-
 cundum apostoli sententiam quae destruxisti iterum reaedificans
 praeuaricatorem constituas temet ipsum, sed potius ut in hac
 nuditate, quam coram deo et angelis eius professus es, ad finem
 usque perdures, in hac quoque humilitate ac patientia, qua ut

13] cf. Matth. 24, 18. 16] l. c. 17. 20] Luc. 9, 62. 26] cf.
 Gal. 2, 18.

3 praeteritorum *H* 4 spirat *G^{2v}* elimentis *H¹* 8 uitis *H¹* eli-
 mentis *H¹* illuc *v* 12 non distinguit *H* aliquid *H* 14 tunica *H*
 spoliaueris *H¹* expoliaueras *Lc* 15 neue *HLT¹* (ue in *T* *eras*.): neque *Gv*
 terrenas *L* 18 dimisisti *L* 19 et] ut *H* sch *G* 22 aliquando *H*
 26 destruxisti *G¹* 27 constituas *G¹* temet ipsum constituas *H*

suscipereris in monasterio decem diebus pro foribus perseuerans multis lacrimis inplorasti, non modo persistas, uerum etiam proficias atque succrescas. satis enim miserum est, ut cum debeas a rudimentis ac primordiis tuis prouehi et ad perfectionem tendere, etiam ab ipsis incipias ad inferiora recidere. 5 non enim qui coeperit haec, sed qui perseuerauerit in his usque in finem, hic saluus erit.

XXXVII. Uersutus enim serpens calcanea nostra semper obseruat, id est insidiatur exitui nostro et usque ad finem uitae nostrae nos subplantare conatur. et idcirco bene coepisse nil 10 proderit nec pleno feruore renuntiationis arripuisse principia, si haec congruus etiam finis non similiter commendarit atque concluderit, Christique humilitas atque paupertas, quam nunc coram ipso professus es, usque ad extremum uitae, quemadmodum arrepta est, a te non fuerit custodita. quod ut possis 15 implere, tu eius capita, id est cogitationum principia semper obserua, ad seniores scilicet mox ea deferens. ita enim disces pernicioza initia eius conterere, si nil ex eis seniori tuo erubueris reuelare.

XXXVIII. Quapropter secundum scripturae sententiam egres- 20 sus ad seruiendum domino sta in timore dei, et praepara animam tuam non ad requiem, non ad securitatem, non ad delicias, sed ad temptationes et angustias. per multas enim tribulationes oportet nos introire in regnum dei: angusta namque est porta et arcta uia quae ducit 25 ad uitam, et pauci sunt qui inueniunt eam. considera ergo te de paucis et electis effectum et ne exemplo ac tepore multitudinis refrigescas, sed uiue ut pauci, ut cum paucis in-

6] Matth. 24, 13. 8] cf. Ps. 55, 7. 21] Sir. 2, 1. 23] Act. 14, 21.
25] Matth. 7, 14.

1 X. G. decem L¹ prae HT¹ 5 recedere GT 8 non distinguit H
9 ad GLT: in Hv 10 et om. L nil G: nihil rell. v cf. Conl. III, 5, 1
11 abrenuntiationis HT 12 etiam haec congruus L commendauerit Hv
14 quemammodum L 16 caput eius H 17 discis L 18 pernit. L
eius initia Hv nihil HLv 20 non distinguit H 21 dei] dñi G
23 dilicias G¹ dilitias L temptationes H temptationem L 27 te om.
HL¹ 28 ut pauci om. H

ueniri merearis in regno: multi enim sunt uocati, pauci
 uero electi, et pusillus est grex cui conplacuit pater
 dare hereditatem. itaque non leue noueris esse peccatum, per-
 fectionem professum quempiam ea quae sunt imperfecta sectari.
 5 ad quem perfectionis statum his gradibus atque hoc ordine
 peruenitur.

XXXVIII. Principium nostrae salutis eiusdemque custodia
 timor domini est. per hunc enim et initium conuersionis et
 uitiorum purgatio et uirtutum custodia his qui inbuuntur ad
 10 uiam perfectionis acquiritur. qui cum penetrauerit hominis
 mentem, contemptum rerum omnium parit, obliuionem parentum
 mundique ipsius gignit horrorem: contemptu autem ac pri-
 uatione omnium facultatum humilitas acquiritur. humilitas uero 2
 his indiciiis conprobatur: primo si mortificatas in sese omnes
 15 habeat uoluntates, secundo si non solum suorum actuum, uerum
 etiam cogitationum nihil suum celauerit seniore, tertio si
 nihil suae discretioni, sed iudicio eius uniuersa committat ac
 monita eius sitiens ac libenter auscultet, quarto si in omnibus
 seruet oboedientiae mansuetudinem patientiaeque constantiam,
 20 quinto si non solum iniuriam inferat nulli, sed ne ab alio
 quidem sibimet inrogatam doleat atque tristetur, sexto si nihil
 agat, nihil praesumat, quod non uel communis regula uel ma-
 iorum cohortantur exempla, septimo si omni uilitate contentus
 sit et ad omnia se quae sibi praebentur uelut operarium malum
 25 iudicarit indignum, octauo si semet ipsum cunctis inferiorem
 non superficie pronuntiet labiorum, sed intimo cordis credat
 affectu, nono si linguam cohibeat uel non sit clamorosus in uoce,

1] Matth. 20, 16.

2] Luc 12, 32.

7] Prou. 9, 10.

1 regno *GHT*: regno caelorum *L* regno dei *v* 2 est *om.* *H* con- *
 placuit pater (εὐδόκησεν ὁ πατήρ) *G¹S*: placuit patri *L¹T* conplacuit patri
G²HLL²v 5 perfectionis *G¹* 7 non *distinguit* *H* 8 conuersionis *GS²v*: *
 conuersationis *S¹HLL* 9 hic *G¹* 11 contemptum *L* 12 contemptum *G¹* *
 contentum *L¹* priuationem *G¹L¹* 13 humilitas uera acquiritur *L*
 14 hiis *H¹* sese] se *H* 15 uoluptates *H¹* 16 suo *L* seniori *H¹L*
 17 discretionem *H¹* 18 ac *om.* *Lr* ac libenter *om.* *H¹* 21 adque *H¹*
 22 uel *post* non *om.* *H* 23 exemplo *G¹* si in *HT* 24 se *om.* *L*
 25 iudicauerit *HTe* et indignum *G²STe* octouo *G¹* *

3 decimo si non sit facilis ac promptus in risu. talibus namque
indiciis et his similibus humilitas uera dinoscitur. quae cum
fuerit in ueritate possessa, confestim te ad caritatem, quae
timorem non habet, gradu excelsiore perducet, per quam uni-
uersa, quae prius non sine poena formidinis obseruabas, absque 5
ullo labore uelut naturaliter incipies custodire non iam con-
templatione supplicii uel timoris ullius, sed amore ipsius boni
et delectatione uirtutum.

XL. Ad quod ut ualeas facilius peruenire, exempla tibi sunt
imitationis ac uitae perfectae in congregatione commoranti a 10
paucis, immo ab uno uel duobus, non a pluribus expetenda.
nam praeter id quod examinata uita atque ad purum excoccta
repperitur in paucis, etiam istud ex hoc utilitatis accedit, quod
ad perfectionem propositi huius, id est coenobialis uitae, dili-
gentius quis unius inbuitur ac formatur exemplo. 15

XLI. Quae omnia ut possis consequi et sub hac regula spiri-
tali perpetuo perdurare, tria haec in congregatione necessario
custodienda sunt tibi, ut scilicet secundum Psalmistae senten-
tiam: ego autem tamquam surdus non audiebam: et
sicut mutus non aperiens os suum. et factus sum sicut 20
homo non audiens: et non habens in ore suo redar-
gutiones, tu quoque uelut surdus et mutus et caecus incedas,
ut absque illius contemplatione, qui tibi fuerit ad imitandum
merito perfectionis electus, uniuersa, quaecumque uideris minus
aedificationis habentia, uelut caecus non uideas, nec animatus 25
eorum qui haec agunt auctoritate uel forma ad id quod de-
2 terius est et quod ante damnaueras traducaris. si inoboedientem,
si contumacem, si detrahentem audieris uel secus quam tibi
traditum est aliquid admittentem, non offendas nec ad imitan-
dum eum tali subuertaris exemplo, sed ut surdus, qui haec 30

3] cf. I Ioh. 4, 18. 19] Ps. 37, 14—15.

*
1 prumptus *G¹H¹* promptus *L* 5 obseruabat *G¹* 7 subplici *H¹*
9 non distinguit *H* 11 immo *om. L* uel a *L* 12 adque *H¹* ad]
in *H* 13 accidit *L* 16 non distinguit *H* hac *om. G* 17 trea *H¹*
21 redargutionẽ *L* 23 ullius *G¹* 25 aedificationem *H* uideris *H¹T*
uidearis *L*

penitus nec audieris, uniuersa transmittas. si tibi uel cuiquam
 conuicia, si inrogantur iniuriae, esto immobilis et ad respon-
 sionem talionis ut mutus ausculta, semper hunc Psalmistae
 uersiculum in tuo corde decantans: dixi: custodiam uias
 5 meas: ut non delinquam in lingua mea. posui ori meo
 custodiam, dum consistit peccator aduersum me. ob-
 mutui, et humiliatus sum, et silui a bonis. uerum et 3
 quartum hoc prae omnibus excole, quod haec quae supra
 diximus tria ornet atque commendet, id est ut stultum te
 10 secundum apostoli praeceptum facias in hoc mundo, ut sis
 sapiens, nihil scilicet discernens, nihil diiudicans ex his quae
 tibi fuerint imperata, sed cum omni simplicitate ac fide oboe-
 dientiam semper exhibeas, illud tantummodo sanctum, illud
 utile, illud sapiens esse iudicans, quidquid tibi uel lex dei
 15 uel senioris examen indixerit. tali etenim institutione fundatus
 sub hac disciplina poteris durare perpetuo et de coenobio nullis
 temptationibus inimici, nullis factionibus deuolueris.

XLII. Ergo patientiam tuam non debes de aliorum sperare
 uirtute, id est ut tunc eam tantummodo possideas, cum a ne-
 20 mine fueris irritatus (quod ut possit non euenire, tuae non
 subiacet potestati), sed potius de humilitate tua et longani-
 mitate, quae in tuo pendet arbitrio.

XLIII. Et ut haec omnia, quae latiore sermone digesta
 sunt, cordi tuo facilius inculcentur ac tenacissime tuis sen-
 25 sibus ualeant inhaerere, quoddam ex his breuiarium colligam,
 per quod possis breuitate et compendio mandatorum memoriter

4] Ps. 38, 2—3. 10] cf. I Cor. 3, 18.

1 nec *SHT*: non (on *in ras.* *G*) *GL* quicquam *H*¹ a quoquam *H*¹
 (*del.* uel) 4 tuo] toto *H* 6 dum consistit *L*: cum consisteret (con-
 susterit *G*¹*H*¹) *GHv* cum consistit *T* cf. *Conl. XVI, 26, 2* aduersus
HTv ommutui *H*¹ 9 trea *H*¹ ornat *H*² commendat *H* comen-
 det *L* te *post* praeceptum *habet L* 11 deiudicans *H*¹ 12 cum *om.* *H*
 14 quidquid *G*¹*S*¹*T*: quicquid *rell.* lex *HL*: ex *G* 15 uel ex seni-
 oris *GH*¹ examine *G*² 16 cenubio *H*¹ 18 *non distinguit H* paeni-
 tentiam *H*¹ 20 irritatus fueris *L* 21 tua *om. L* longanimitate *L*¹
 22 pendit *G*¹*H*¹ 23 *non distinguit H* latiori *HLv* degesta *G*¹*H*¹
 24 inculcentur *G*¹ in tuis *L* 25 collegam *H*¹

uniuersa conplecti. audi ergo paucis ordinem, per quem scandere
ad perfectionem summam sine ullo labore ac difficultate prae-
ualeas. principium nostrae salutis ac sapientiae secundum
scripturas timor domini est. de timore domini nascitur con-
punctio salutaris. de compunctione cordis procedit abrenuntiatio, 5
id est nuditas et contemptus omnium facultatum. de nuditate
humilitas procreatur. de humilitate generatur mortificatio uo-
luntatum. mortificatione uoluntatum extirpantur atque marce-
scunt uniuersa uitia. expulsionem uitiorum uirtutes fruticant
atque succrescunt. pullulatione uirtutum puritas cordis adqui- 10
ritur. puritate cordis apostolicae caritatis perfectio possidetur.

LIBER QUINTUS. DE SPIRITU GASTRIMARGIAE.

CAPITULA.

I. Transitus de institutis monachorum ad conluctationem 15
octo principalium uitiorum.

II. Quod causae uitiorum, sicut in omnibus immorantur,
ita ab omnibus ignorentur, et quia ad manifestandas eas
domini egeamus auxilio.

III. Quod prima nobis conluctatio sit aduersus spiritum 20
gastrimargiae, id est concupiscentiam gulae.

IIII. Testimonium abbatis Antonii, quo docet unamquamque
uirtutem ab illo qui eam peculiarius possidet expetendam.

3] Prou. 9, 10.

1 pacis *L* 2 difficultate *L* 3 patientiae *G* 4 compunctio *G*¹ 6 con-
tentus *L* 7 uoluptatum *bis H*¹*T* 8 de mortificatione *HLT* extirpan-
tur *G*²*H* 9 fruticant *G*²*S*: frutificant *G*¹ fructificant *HLT**v* 10 pu-
lulatione *G*¹*H*¹ 11 possidetur. Explicit de institutis renuntiantium
(ren. inst. *L*) liber III: *GLT*: om. *H* Incipit de spiritu gastrimargiae
(castrim. *L*) liber quintus (V *L*) *HL*: om. *GT* Incipit capitulum sequentis
lib. *G* Incipiunt capitula de libro quinto *HT* Incipiunt tituli eiusdem
libri *L*

*

15 transitur *T* ad *LT*: de *H* 18 ignorantur *T**v* quia *HLT*: quod *v*
19 auxilium *HT* 21 castrimargiae *L* concupiscentiae *L* 22 quod *H*

V. Quod non possit ab omnibus uniformis ieiuniorum regula custodiri.

VI. Quod non solo uino mens inebrietur.

VII. Qua ratione infirmitas carnis puritatem cordis nequeat
5 impedire.

VIII. Quod pro perfectae continentiae fine esca sumenda sit.

VIII. De mensura castigationum adsumendarum remedioque ieiunii.

X. Ad conseruandam mentis et corporis puritatem abstinentiam ciborum non posse sufficere.
10

XI. Concupiscentias corporis non extinguere nisi cum omnium extirpatione uitiorum.

XII. De agone carnali etiam spiritalis agonis imitationem esse sumendam.

15 XIII. Quod, nisi gulae fuerimus uitio liberati, nequaquam possumus ad pugnas interioris hominis peruenire.

XIII. Quomodo possit gulae concupiscentia superari.

XV. Quomodo ad custodiendam cordis sui puritatem monachus esse debeat semper intentus.

20 XVI. Quod monachus secundum Olympiaci certaminis morem non possit spiritales conficere pugnas, nisi obtinuerit bella carnalia.

XVII. Quod fundamentum ac basis spiritalis agonis in gastrimargiae sit certamine conlocata.

25 XVIII. Per quot genera certaminum atque palmarum beatus apostolus ad coronam sublimissimi agonis ascenderit.

XVIII. Quod athletis Christi, donec in corpore commorantur, pugna non desit.

XX. Quod non debeat monachus sumendi cibi tempus excedere, si uult ad pugnas interiorum certaminum peruenire.
30

3 solum *H* inebriatur *HTv* 4 puritate *L* queat *L* 6 quo *L*
pro *om.* *H* 7 remedioque *L* 9 abstinentiae *LT* 12 extirpatione *HT*
13 spiritales agones *H* 16 possumus *v* 17 concupiscentiæ *L* 20 quomodo *HT* olimpiaci *H* 21 posse *L* conferre *HT* obtinuerit *HT*
23 quomodo *HT* basis *HT* uasis *L* castrimargiae *L* 25 per *om.* *H*
quod *H* 26 sublimissimi *L* 27 athletis *H* 30 si uult ad pugnas
om. L, spat. uacuo relicto certaminis *L*

XXI. De interiore monachi pace et abstinencia spiritali.

XXII. Quod idcirco nos oporteat exercere continentiam corporalem, ut per ipsam perueniamus ad spiritale ieiunium.

XXIII. Qualis esse monachi debeat cibus.

XXIII. Quod in Aegypto indifferenter uiderimus sub aduentu nostro solui cotidiana ieiunia. 5

XXV. De continentia senis, qui ita sexies cibum sumpsit ut seruaret esuriem.

XXVI. De eo sene qui in cellula sua escam numquam solus accepit. 10

XXVII. Quid de fructu studii sui professi sunt abbas Paesius et Iohannes.

XXVIII. Quam exempli sui professionem abba Iohannes discipulis reliquerit decessurus.

XXVIII. De abbate Machete inter conlationes spiritales numquam dormitante et semper inter terrenas fabulas obdormiente. 15

XXX. Eiusdem senis de nemine iudicando.

XXXI. Increpatio eiusdem senis, cum fratres inter spiritales conlationes dormitantes ad narrationem otiosae fabulae uidisset expergefatos. 20

XXXII. De epistulis priusquam legerentur incensis.

XXXIII. De absolutione quaestionis, quam abbas Theodorus orando promeruit.

XXXIII. De sententia eiusdem senis, qua docuit quo studio monachus possit adsequi scientiam scripturarum. 25

XXXV. Increpatio eiusdem senis, cum ad meam cellulam media nocte uenisset.

1 interiori HTv 2 oportet HT 3 ipsum L spiritalē L¹ 4 quales H
 cibi debeant H cibus debeat v cibi monachi debeat T 5 egyptū L
 * 6 nōri (= nostri) L 8 ut LT: et H 9 cellola H cella Tv 11 sunt]
 sic HLT pessius H pesius LT 12 iohannis HT 13 abba T: abbas H
 abbatis L iohannis HL 14 discipulis L: discipulis suis HT requirit HT
 15 machē L 16 dormitante] hic incipit A dormitantē L inter terrenas
 A: in terrenas HT internas L obdormientē L 18 frater H 19 con-
 * locutiones dormientes H 21 epistolis HL relegerentur H 25 scrib-
 turarum A 26 hunc titulum om. T senis om. H cellam HL
 27 media om. A uenisset media nocte (transpos. m. 1) L

XXXVI. Descriptio heremi quae est in Dioleo, in qua anachoretæ commorantur.

XXXVII. De traditis nobis ab abbate Archebio cum instructu suo cellis.

5 XXXVIII. De debito quod abbas Archebius manuum suarum opere pro matre dissoluit.

XXXVIII. Qua simulatione cuiusdam senis abbati Symeoni, cum otiosus esset, opus manuum sit prouisum.

XL. De pueris, qui deferentes ad aegrotantem ficus non degustatis eisdem fame in heremo defecerunt.

20 XLI. Sententia abbatis Macari de obseruantia monachi uel tamquam diutissime uicturi uel tamquam cotidie morituri.

I. Quintus nobis iuuante deo liber iste procuditur. nam post quattuor libellos, qui super institutis monasteriorum digesti
15 sunt, nunc arripere conuclationem aduersus octo principalia uitia uestris orationibus domino confortante disponimus, id est primum gastrimargiae, quae interpretatur gulae concupiscentia, secundum fornicationis, tertium filargyriae, quod intellegitur auaritia, uel ut proprius exprimatur, amor pecuniae, quantum
20 irae, quintum tristitiae, sextum acediae, quod est anxietas siue taedium cordis, septimum cenodoxiae, quod sonat uana seu inanis gloria, octauum superbiae. quem ineuntes agonem tuis precibus, o beatissime papa Castor, nunc inpensius indigemus,

*

1 descriptio *A* herimi *A*¹ est *om.* *H* dioleo *H* diulcho *L* quo *L* anachoritæ *AHL* 3 structu *L* 5 archebeos manum *H* 6 dissoluit *HT* dissoluit pro matre *A* 7 quo *H* senioni *H* 9 ficos *L* 10 herimo *A* 11 macharii *H* macarii *A* macharii *LT* 12 uel] et *L* morituri. Finiunt capitula. incipit liber de spū gastrimargiae *A* Incipit de spū castrimargiae liber quintus *G* Expliciunt tituli libri quinti. Incipit textus eiusdem libri *L* Finiunt cāp. Incipit liber quintus *T* *nilhil inscriptum post capitula in H*

*

13 dño *AHT*: cf. *I*, 1, 1. *III*, 1. *XII*, 2. 24 aduersus castrimargiam liber *L* procuditur *HT* 14 libellos . . . *cap.* 4, 2 enim dicitur *extant in C*, in cuius *pag.* 63 duo primi uersus euanuerunt monachorum *Ar* 17 castrimargiae *G¹L* concupiscentiæ *L* 18 filargiriae *GHT* philargiriae *L* 19 uelud *H¹* paccuniae *C* 20 accidia *HT¹* seu *A* 21 coenodoxiae *GLT* siue *H* 23 inpensus *C*

*

ut primum naturas eorum tam minutas, tam occultas tamque obscuras inuestigare condigne, deinde causas eorundem sufficienter exponere, tertio ut idonee curationes eorum ac remedia possimus inferre.

- II. Quarum passionum causae quemadmodum, cum pate-
factae fuerint traditionibus seniorum, ab omnibus protinus
agnoscuntur, ita priusquam reuelentur, cum ab ipsis uniuersi
uastemur et in cunctis hominibus inmorentur, ab omnibus
ignorantur. uerum eas ita nos aliquatenus explicare posse con-
fidimus, si intercessionibus uestris ad nos quoque ille qui per
2 Esaiam prolatus est sermo domini dirigatur: ego ante te ibo:
et potentes terrae humiliabo: portas aereas conteram,
et uectes ferreos confringam. et aperiam tibi thesau-
ros absconditos, et arcana secretorum, ut nos quoque
uerbum dei praecedens primum terrae nostrae potentes humi-
liet, id est has easdem quas expugnare cupimus noxias pas-
siones dominationem sibi ac tyrannidem saeuissimam in nostro
mortali corpore uindicantes, easque faciat indagini nostrae
atque expositioni subeumbere, et ita nos ignorationis portas
effringens ac uitiorum uectes excludentium nos a uera scientia
conterens ad secretorum nostrorum arcana perducatur ac secun-
dum apostolum inluminatis nobis reuelet ea quae sunt abs-
condita tenebrarum et manifestet consilia cordium,
3 ut sic ad taetras uitiorum tenebras purissimis oculis animae
penetrantes patefacere eas ac producere possimus ad lucem,
causasque earum atque naturas his, qui uel caruerunt eis
uel adhuc obligati sunt, pandere ualeamus, et ita secundum

11] Esai. 45, 2—3. 22] I Cor. 4, 5.

1 tam obscuras *A* 2 eorundem *CT*² eorum *GT*¹ 3 tertium *H*
idoneae *CAT* idoneas *H* 4 possumus *H*¹*T*¹ 5 quarum . . . quemadmo
euam. in C 6 protenus *H*¹ 9 ignorentur *LT* nobis *C* aliquatinus *A*
11 isaiam *A* a dño *L* ego autem ante *H* 14 archana *G*¹*H**L**T* 15 dñi *H*
16 eandem *G*¹ 17 hac *G*¹ 18 uendicantes *H*¹ easque *om. H* inda-
gine *H*¹ 19 adque *C* subeumbere *L*: succumbere *rell.* nos *CG*¹*HT*:
in nos *L* nostrae *G*²*v*: *om. A* ignorationis nobis *A* 20 extrudentium ac
uera (*om. nos*) *H* ad ueram scientiam *L* 21 nostrorum nos *Ar* suorum *H*
archana *H* 24 thetras *L* tetras *rell.* animae oculis *AL* 26 eorum
adque *C*

prophetam transeuntes per ignem uitiorum dirissime nostras
exurentium mentes confestim per aquas quoque uirtutum extin-
guentium scilicet ea transire possimus inlaesi, ac spiritalibus
remediis adrorati ad refrigerium perfectionis puritate cordis

5 mereamur educi.

III. Itaque primum nobis ineundum certamen est aduersus
gastrimargiam, quam diximus gulae esse concupiscentiam, et
in primis de ieiuniorum modo et escarum qualitate dicturi
rursus ad Aegyptiorum traditiones ac statuta recurrimus, qui-
10 bus sublimiorem continentiae disciplinam et perfectam discre-
tionis inesse rationem nullus ignorat.

IIII. Uetus namque est beati Antonii admirabilisque sen-
tentia, monachum, qui post coenobiale propositum fastigia
nititur sublimioris perfectionis adtingere, et adprehenso dis-
15 cretionis examine proprio iam potens est stare iudicio atque
ad arcem anachoreseos peruenire, minime debere ab uno quam-
uis summo uniuersa genera uirtutum expetere. alius enim
scientiae floribus exornatur, alter discretionis ratione robustius
communitur, alter patientiae grauitate fundatur, alius, humili-
20 tatis, alius continentiae uirtute praefertur, alius simplicitatis
gratia decoratur, hic magnanimitatis, ille misericordiae, iste
uigiliarum, hic taciturnitatis, iste laboris studio superuenit
ceteros. et idcirco monachum spiritalia mella condere cupientem 2
uelut apem prudentissimam debere unamquamque uirtutem ab
25 his qui eam familiarius possident defflorare et in sui pectoris
uase diligenter recondere nec quid minus aliquis habeat discutere,
sed hoc tantum quid uirtutis possideat contemplari studioseque
decerpere (cunctas namque si ab uno uolumus mutuari, aut

1] cf. Ps. 65, 12.

1 profetam CAH durissime L¹T 3 eas A possumus H¹T¹
4 puritatem L 6 itaque . . . certamen *euang. in C* iniendum A¹ 7 ca-
strimargiam L gulae C 8 scarum C escarum G 9 recurremus v:
cf. pag. 63, 5 11 ignoret C 12 uetus . . . admirabilis *euang. in C* *
uetus . . . §. 2 prudentissimam debere *desunt in A* 13 monachorum G¹ *
15 adque C 17 expectare G 18 rationem L¹ 21 gratia] luce H
22 supereminet Hv 24 unamque C 25 deplorare HT 26 uas C ne H¹T
aliquis] alius s. l. m. 1 A aliquid L 27 qd G² ex qd possideat] habeat v

difficile aut certe numquam idonea ad imitandum nobis exempla poterunt repperiri), quia, licet necdum Christum omnia factum secundum apostolum uideamus in omnibus, tamen hoc modo possumus eum, id est per partes in omnibus inuenire. de ipso enim dicitur: qui factus est nobis ex deo sapientia, iu- 5
 3 stitia, sanctitas et redemptio. dum ergo in alio sapientia, in alio iustitia, in alio sanctitas, in alio mansuetudo, in alio castitas, in alio humilitas repperitur, membratim Christus per unumquemque nunc sanctorum diuisus est. concurrentibus uero uniuersis in unitatem fidei ac uirtutis redditur in uirum per- 10
 perfectum, plenitudinem sui corporis in singulorum membrorum conpage ac proprietate perficiens. donec ergo ueniat illud tempus quo sit deus omnia in omnibus, in praesenti potest hoc quo diximus modo, id est per partes uirtutum esse in omnibus deus, licet nondum plenitudine earum omnia sit in 15
 omnibus, quia licet unus religionis nostrae sit finis, professiones tamen diuersae quibus ad deum tenditur, sicut in conlationibus 4 seniorum plenius disputandum est. ideoque discretionis et continentiae forma ab his est nobis peculiarius expetenda, a quibus uirtutes has per gratiam spiritus sancti uberius uidemus 20
 effluere, non quod ullus quae in multos diuisa sunt solus possit adquirere, sed ut in his bonis, quorum capaces esse possumus, ad eorum nos imitationem qui ea specialius obtinere tendamus.

V. Itaque super ieiuniorum modo haud facile potest uniformis regula custodiri, quia nec robur unum cunctis corporibus inest nec sicut ceterae uirtutes animi solius rigore 25

2] I Cor. 15, 28. 5] I Cor. 1, 30. 10] Eph. 4, 13. 13] I Cor. 15, 28. 17] cf. Conl. XIII. XVIII. XVIII.

2 reperiri *L* needum licet *C* omnia in omnibus *H* 3 uideamus cum in *H* 5 a deo *A* et *Uulg.* 6 et *om. A* ergo] enim *A* 7 in alio mansuetudo . . . castitas *om. A* 8 post humilitas *v add.* in alio patientia repperitur *L* 9 *fe*m* (*r eras.*) *A* 10 uniuersis *om. A* 11 in *om. L* 12 compagem *L*¹ pficiens *G*¹ ueniat ergo *HT* illud *om. A* 13 potest] quoque *A* 14 quod *H*²*LT*¹ 15 dñm *A* plenitudo *HT* per plenitudinem *v* omnia *om. A* 16 relegionis *G*¹ professionis *L*¹ 17 dñm *H* tendimus *v* 20 uidimus *HT* 21 multas *H*¹ multis *L*¹ 23 eas *L* specularius *H*¹ peculiarius *v* optenuere *G*¹ optinere *G*²*L* 24 haut *G*¹*T* modum aut *L* 25 robur *G*¹*H*¹*LT*¹*S*

patrantur. et idcirco quia non in sola fortitudine mentis consi-
stunt (cum corporis enim possibilitate participant), talem super
his definitionem traditam nobis accepimus, diuersum quidem esse
refectionis tempus et modum et qualitatem pro inpari scilicet
5 corporum statu uel aetate uel sexu, unam tamen esse omnibus
pro continentia mentis et animi uirtute castigationis regulam.
neque enim cunctis possibile est ebdomadibus protelare ieiunia, 2
sed ne triduana quidem uel biduana inedia refectionem cibi
differre. multis quippe aegritudine et maxime senio iam defessis
10 ne usque occasum quidem solis ieiunium sine laboris afflictione *
toleratur. non omnibus infusorum leguminum esus conuenit
eneruatus nec cunctis purorum holerum habilis est parsimonia
nec uniuersis sicci panis refectio castigata conceditur. alius
quantitate duarum librarum saturitatem non sentit, alius librae
15 unius siue unciarum sex edulio praegrauatur. attamen unus in
omnibus his continentiae finis est, ne quis iuxta mensuram
capacitatis suae saturitatis oneretur ingluuie. non enim qualitas
sola, sed etiam quantitas escarum aciem cordis obtundit ac *
mente cum carne pariter inpinguata noxium uitiorum fomitem
20 igneumque succendit.

VI. Quibuslibet escis refectus uenter seminaria luxuriae parit
nec praeualeat mens discretionum gubernacula moderari ciborum
pondere praefocata. non sola crapula uini mentem inebriare
consuevit: cunctarum escarum nimietas uacillantem eam ac
25 nutabundam reddit omnique integritatis ac puritatis contem-

1 parantur *GH¹Tv* ideo *A* mentis animaeque *Ar* 2 enim *eras*.
in A participantur *A* 3 diffinit. *GH¹* accipimus *AH¹T* 4 corporum
scilicet *HT* 6 continentiam *G¹* 7 protelari *A* 8 cibi *om. A* 9 de-
ferre *H¹T* a multis *v* 10 usque ad *HLT¹v* afflictionis labore *H*
11 tolerantur *L¹* non in *H¹* infusorum *H¹* esus *G* (*sic saepe*) usus *H*
12 pororum *A²* pororum olerum *H* . . . lis est . . . *cap. 9* non habet
extant in C parsimonia est *L* 15 attamen *A* 16 est finis *H* 17 satu-
ritatis *om. A* honeretur *C* ingluuiae *CL¹* inglobiae *H¹* ingluuia *G*
(a *in ras. m. 2*) 19 inpinguatam *G¹* ita noxium *H* 20 succendet *A*
21 VII *G* non distinguit *H* quibuslibet . . . uenter *euau. in C* refectus *G*
refertur *T* luxuriae *G¹H¹L¹* 23 non] non enim *AHT¹c* (*cap. 6 hic*
incipit in H) 24 sed cunctarum *Hr* uerum cunct. *L²* uacillant-
tem *L* 25 notabundam *G¹*

*
*

platione despoliat. Sodomitis causa subuersionis atque luxuriae non uini crapula, sed saturitas extitit panis. audi dominum per prophetam Hierusalem increpantem: quid enim peccauit soror tua Sodoma, nisi quia panem suum in saturitate et abundantia comedebat? et quia per saturitatem panis inextinguibili carnis fuerant ardore succensi, iudicio dei caelitus igne sulphureo concremantur. quodsi illos sola nimietas panis ad tam praeruptum flagitiorum praecipitium uitio satietatis inpegit, quid censendum de his qui uegeto corpore perceptionem carnum ac uini immoderata libertate praesumunt, non quantum expetit inbecillitas, sed quantum animi libido suggesserit usurpantes.

VII. Infirmitas carnis ad puritatem cordis non officit, si haec modo quae fragilitas, non quae uoluptas exigit usurpentur. facilius uidimus uiros qui ab escis corpulentioribus omnimodis temperarent, quam moderate usos pro necessitate concessis, et qui totum sibi pro amore continentiae denegarent, quam qui eas sub infirmitatis occasione sumentes mensuram sufficientiae custodirent. habet etiam corporis inbecillitas suae continentiae palmam, dummodo escis defectioni carnis indultis adhuc indigentem se refectione defraudet tantumque esus indulgeat, quantum sufficere ad uiuendi usum temperantiae discretio rigida iudicari, non quantum desiderii adpetitus exposcit. esculentiores cibi ut procurant corpori sanitatem, ita castitatis non adimunt puritatem, si cum moderatione sumantur. quidquid

3] Ezech. 16, 49.

- 1 despoliat *GH²r*: despoliat *CAH¹LTc* adque *C* luxuriae *G¹H¹T*
 * 3 profetam *CA* ilm *A* 5 habundantia *H¹T* comedebant *CG¹*: recte?
 6 dei iudicio *A* 7 sulfureo *C* sulphureo *G¹H¹LT* 8 proruptum *H*
 uitiositatis *A²* satietatis uitio *HT* 9 de] est de *G²Sv* uegetato *A²* uegito
G¹H¹ uigeto *G²* perceptione *L* 10 liberalitate *G* immoderatâ liber-
 tatē *H* 11 inuecillitas *C* animi *om. A* usurpantis *L* 12 VIII *G*
 infirmitas . . . cordis *euau. in C* offendit *H* 13 tantummodo *Tv* fragi-
 litas carnis *Ac* uoluntas *AHT* 14 opulentioribus *Cc* corpulentioribus
G²LT 15 moderantes *H* usus *HL* concessisse *H* 17 eis *A* occas-
 sione *H* occansione *T* 19 defectionis *L¹* 20 defrudet *C* fraudet *H*
 * 21 sufficere *om. A* iuuendi *C* 22 iudicaret *H¹* excolentiores *AH¹L¹*
 23 cibi *om. L¹* corporis *HTv* sanitem *H* castigatis *C* 24 quicquid
AG²H¹LT²

enim fortitudinis esu eorum percipitur, aegritudinis labore ac defectione consumitur. quamobrem ut nulli statui uirtus parsimoniae adimitur, ita ne integritatis quidem consummatio denegatur.

- 5 VIII. Uerissima est itaque patrum probatissimaque sententia, ieiuniorum et continentiae modum in mensura parcitatis tantum et castigatione consistere, et hunc esse perfectae uirtutis in commune omnibus finem, ut escis, quas sumere sustentandi corporis necessitate compellimur, adhuc in adpetitu earum po-
 10 siti temperemus. quamuis enim quis corpore sit infirmus, perfectam uirtutem aequamque robustis ac sanis in omnibus possidebit, si desideria, quae fragilitas carnis non exigit, mentis rigore castiget. apostolus inquit: et carnis curam ne feceritis in desideriis. non ergo curam eius omnimodis inter-
 15 dixit, sed ut in desideriis fieret denegauit. uoluptuosam ademit diligentiam carnis, gubernationem uitae necessariam non exclusit: illud ne indulgentia carnis ad desideriorum occupationes noxias deuoluamur, hoc uero ne corruptum nostro uitio corpus spirituales ac necessarias functiones explere non possit.
- 20 VIII. Summa igitur continentiae non sola temporis ratione nec escarum qualitate tantummodo, sed ante omnia conscientiae iudicio colligenda est. tantum enim debet unusquisque sibi frugalitatis indicere, quantum corporeae oblectationis pugna deprecatur. utilis quidem et omnimodis obseruanda canonica ie-
 25 iuniorum custodia: sed nisi hanc frugi fuerit ciborum refectio

13] Rom. 13, 14.

2 quamobrem . . . uirtus *om. L: in marg. m. 2 legitur* et (et *add. m. 3*)
 ut nulli statui uirtus parsimonii *C* parsimonia *A*¹ 5 VIII *G* uerissima
 . . . probatis *euan. in C* 6 mensuram *C* 8 escas *A* ab escis *HTv: cf.*
cap. 21, 5. 22 11 aequamq^{vt} *G* robustus *G²HT* sanus *G²H²T* (*noli corrigere cum r: aequae quam robustus ac sanus*) possideuitis si *C* ut *uid.*
 12 carnis fragilitas *A* non *om. HT* eget ex egit *A* 13 inquit *AT*
 perfeceritis *H* 14 post desideriis *H* habet uerba quamuis . . . infirmus
 (*u. 10*), suo loco omissa 15 adimit *AG¹T* 16 gubernationem *C* ex-
 cluserit *G¹* 17 occupationis *H¹* 18 noxios *G¹* deuoluatur *L¹* cor-
 rupto *C* 19 spiritalis *H* 20 summa . . . sola tem *euan. in C* conti-
 nentia *H* solo *H¹* 21 scarum *C* 23 fragilitatis *HT* oblectationis *A*
 24 obseruanda est *G²v* 25 frugi *om. A* frugalitatis *H* frugalis *T*

*

subsecuta, ad integritatis calcem non poterit perueniri. longorum namque ieiuniorum inedia saturitate corporis subsequente lassitudinem potius temporalem quam puritatem castitatis ad-
 quirit. integritas mentis uentris cohaeret inediae. non habet
 perpetuae castimoniae puritatem, quisque non iugem tempe- 5
 rantiae aequalitatem tenere contentus est. quamuis districta
 ieiunia succedente superflua remissione uacuantur et in gastri-
 margiae uitium protinus conlabuntur. melior est rationabilis
 cum moderatione cotidiana refectio quam per interualla arduum
 longumque ieiunium. nouit immoderata inedia non modo mentis 10
 labefactare constantiam, sed etiam orationum efficaciam red-
 dere lassitudine corporis eneruatam.

X. Ad integritatem mentis et corporis conseruandam absti-
 nentia ciborum sola non sufficit, nisi fuerint ceterae quoque
 uirtutes animae coniugatae. humilitas igitur primitus oboe- 15
 dientiae uirtute et operis contritione corporisque fatigatione
 discenda est. pecuniarum non solum uitanda possessio, sed
 etiam desiderium earum radicitus extirpandum. non enim eas
 sufficit non haberi, quod plerumque solet etiam ex necessitate
 descendere, sed ne ipsam quidem, si forte oblatae fuerint, 20
 habendi recipere uoluntatem. irae conterendus est furor, tri-
 stitiae superanda delectio, cenodoxia, id est uana gloria con-
 temnenda. superbiae calcandus est fastus, mentis quoque ipsius
 instabiles uagique discursus adsidua dei memoria refrenandi,
 totiensque nobis est ad contemplationem dei lubrica cordis 25
 euagatio reducenda, quotiens subtilis hostis ab hoc intuitu
 mentem captiuare pertemptans recessibus nostri cordis inreperit.

XI. Impossibile namque est extingui ignita corporis incen-
 titia, priusquam ceterorum quoque principalium uitiorum fomites

* 1 perueniri *CG*: peruenire *rell. v* 2 inedia ieiuniorum *L* 4 coherit
*CH*¹ inedia *C* 5 perpetuam *Gv* 6 destrieta *G¹L* 7 castrimargiae
G¹T castrimargia *L* 8 elabuntur *L* melius *AH* 11 efficaciam *H*
 12 lassitudinem *L¹T* 13 Ad *ec* Audi *L* 14 non sola *L* 16 contri-
 tionem *L¹* 17 uitanda est *HTc* 18 extirp. *HT'* 19 habere *v*
 20 descendere *A¹H¹* ipsa *L* forte *om. A* ablatae *H* oblitae *L¹* 21 est
om. H 22 cenodoxia *GH* cenod. *LT'* 23 conculcandus fastus (*om.*
 est) *L* 24 instabilis *A¹T* assidua* *L* 26 peruagatio *Av* intui-
 tum *G¹* 27 pertemptans *A* recessibus *GL²* 29 quoque *om. A*

radicitus excidantur: de quibus singillatim distinctis libellis suo
 loco donante domino disseremus. nunc propositum nobis est
 de gastrimargia, id est gulae concupiscentia, contra quam nobis
 primus conflictus est, disputare. numquam igitur poterit ardentis
 5 concupiscentiae stimulos inhibere, quisque desideria gulae re-
 frēnare non quiverit. interioris hominis castitas uirtutis huius
 consummatione discernitur. numquam enim robustioribus aemu-
 lis conluctari posse confides eum, quem in leuiori conflictu
 conspexeris ab infirmioribus paruisque superari. cunctarum
 10 namque uirtutum una natura est, licet in multas diuidi species
 et uocabula uideatur: sicut auri quoque una substantia est,
 licet per multa uariaque monilium genera pro artificum uidea-
 tur ingenio ac uoluntate distincta. itaque nullam perfecte possi-
 dere probabitur, quisque elisus in earum parte dinoscitur. quo 2
 15 enim modo flagrantēs aestus concupiscentiae, qui non sola in-
 stigatione corporis, sed etiam mentis uitio succenduntur, ex-
 tinxisse credendus est, qui aculeos irae cordis solius intem-
 perantia prorumpentes mitigare non potuit? aut quonam modo
 putandus est carnis animaeque lasciuiētes stimulos retudisse,
 20 qui superbiae uitium simplex non quieuit euincere? aut quem-
 admodum credendus est insertam carni luxuriam conculcasse,
 qui pecuniarum concupiscentiam forinsecus sitam atque alienam
 a nostra substantia non ualuit abdicare? qua autem ratione
 bellum carnis et animae triumphabit, qui idoneus non fuit
 25 morbum curare tristitiae? quantalibet urbs sublimitate murorum
 et clausarum portarum firmitate muniatur, posterāe unius quam-
 uis paruissimae proditiōe uastabitur. quid enim differt utrum

1 describitis *A* 3 gastrimargia *L¹T* gula & *H* 4 igitur] enim *A* *
 ardentis *AGSv*: ardentē *HLT* cf. cap. 23 *init.* 5 quisquis *ALv* 6 non
 quaerit *H¹* nequiuert *Lv* 7 numquam . . . cap. 13 *fin.* robustioribus ad-
 tempta *extant* in *C* 8 confidas *AH²v* leuiore *L* 9 inferioribus *A* *
 superauit *G¹* 11 uocabula *G¹* uideantur *AL¹* 12 monilium *H²* multas
 uariasque munilium (monil. *L*) species *AL* 13 districta *H¹* perfecte
om. *L¹* perfecte uirtutem in *marg.* *L²* uirtutem perfecte *H* 15 flagi-
 tantes *L¹* 16 succenduntur *L¹* extinxisse *CH* extinguisse credendum *L¹*
 18 quodadmodum *C* quodam modo *A¹* 19 retundisse *GHL* 20 super-
 uiae *C* quieuit *H¹LT¹* 21 luxuriam *G¹H* 22 adque *C* 23 post abdicare *
 in *H* cap. 12 *incipit* 24 triumphauit *CL* idoneos *G¹* 25 morbo carere *H*

per excelsa moenia et ampla portarum spatia, an per angusti cuniculi latibula perniciosus hostis penetralibus ciuitatis inrepat?

XII. Qui in agone contendit, non coronatur nisi legitime certauerit. qui naturales adpetitus carnis optat extinguere, extra naturam uitia conlocata primitus superare festinet. 5 si enim apostolicae sententiae uim uolumus experiri, quae sint agonis mundani leges ac disciplina, primitus debemus agnoscere, ut ita demum harum conparatione scire possimus, quid nos in spiritali agone certantes beatus apostolus hoc exemplo uoluerit edocere. in illis enim certaminibus, quae secundum eundem 10 apostolum corruptibilem coronam uincentibus parant, mos iste seruatur, ut is, qui se ad gloriosam coronam et immunitatis priuilegio decoratam praeparare contendit et perfecta cupit agonis sudare certamina, prius in Olympiacis ac Pythiis certaminibus indolem suae iuuentatis ac rudimentorum robur 15 ostendet. in his siquidem iuniores, qui has disciplinas cupiunt profiteri, utrum mereantur uel debeant ad eas admitti, tam eius qui istis certaminibus praesidet quam totius populi iudicio conprobantur. cumque diligenter examinatus quis primum repertus fuerit nulla uitae respersus infamia, deinde non seruitutis iugo ignobilis et ob hoc indignus disciplina hac uel congressu eorum qui hanc profitentur fuerit iudicatus, tertio si artis, si fortitudinis digna praeferat documenta et iunioribus coaeuisque decertans peritiam pariter ac uirtutem suae demonstauerit iuuentatis, ac proficiens de epheborum luctamine per- 25

3] II Tim. 2, 5. 11] I Cor. 9, 25.

1 angusta HT 2 cuniculi H perniciosus GL penetralibus L: penetrabilibus CAGT ciuitatis penetrabilis H 3 non distinguit H qui
 * . . coronatur euan. in C 4 naturalis C obtat H¹ 6 sit C sunt H¹
 7 mundani agonis C agones H¹ legis L¹ disciplinae HLT 8 possumus H¹ in om. A: cf. 16, 1 9 uoluit A 10 in illis] nullis C enim]
 * ergo L eundem om. C 12 is] his C 13 perfectam L¹ 14 olimpiacis ac phetis H pithiis L 15 suam L¹ iuuentatis A: iuuentutis rell. v
 robor G¹HT 16 ostendat H 17 ammitti L¹ 18 in istis H¹ 19 conprobatur AG¹L fort. recte 20 reppertus CH 21 **disciplina dignus ac (in
 * eras.) L 22 fuerint L¹ 23 proferat H 25 iuuentutis CA¹: iuuentutis rell. v
 rell. v efoborum C effeborum AH certamine A conluctamine H

fectis iam uiris et experientia longa probatis congregari permissus fuerit praesidentis examine, seque non solum parem uirtutis eorum adsidua conluctatione probauerit, uerum etiam frequenter inter hos quoque uictoriae palmam fuerit consecutus, tunc demum
 5 ad agonis praeclara certamina merebitur peruenire, in quibus non nisi uictoribus tantum et his qui multarum coronarum stipendiis decorati sunt facultas decertandi conceditur. si intelleximus carnalis agonis exemplum, spiritalis quoque certaminis quae disciplina uel ordo sit conparatione huius debemus
 10 agnoscere.

XIII. Oportet nos quoque primum libertatem nostram carnis subiectione monstrare. a quo enim quis uincitur, eius et seruus est, et: omnis qui facit peccatum seruus est peccati. cumque nos nulla concupiscentiae turpis respersos
 15 infamia examen certamini praesidentis inuenerit nec fuerimus ab eo ut serui carnis et ignobiles indignique Olympiacis uictorum conluctationibus iudicati, tunc poterimus contra coaeuos nostros, id est concupiscentias carnis et motus ac perturbationes animae inire certamen. impossibile enim est saturum uentrem
 20 pugnas interioris hominis experiri nec bellis robustioribus adtemptari dignum est eum, qui potest deici leuiore conflictu.

XIII. Prima ergo nobis est gulae calcanda concupiscentia et eo usque extenuanda mens non solum ieiuniis, uerum etiam uigiliis, lectione quoque et crebra conpunctione cordis, in quibus
 25 se forsitan uel inlusam uel uictam reminiscitur, ingemescens nunc horrore uitiorum, nunc desiderio perfectionis et integritatis accensa, donec eiusmodi curis ac meditationibus occupata

12] II Pet. 2, 19. 13] Ioh. 8, 34.

1 et om. H 3 frequentem GL 7 conceditur decertandi AHTv intellexerimus GH intelleximus T 11 non distinguit H oportet . . libertatem euan. in C primo L 12 enim om. A 16 olimpiacis H uictorum L 18 motos H¹ 19 est om. L¹ saturantem H saturatum T 20 interiores L¹ adtentari L 21 eum dignum est A leuiori H¹L 22 XIII H primum A ergo] enim H: om. AT calcanda gulae HT 23 extenuanda G¹H 24 lectionem L¹ cordis conpunctione A et crebra conpunctione lectione quoque cordis 25 si L¹ forsitan A conuictam reminiscatur H ingemescens G²HL² 26 onere A horrorem L integritate H

*

pariter ac possessa ipsius cibi refectionem non tam iucunditati concessam quam oneris uice sibi inpositam recognoscat, magisque eam necessariam corpori quam desiderabilem animae
 2 sentiat adtributam. quo studio mentis et iugi conpunctione detenti lasciuia carnis, quae fotu escarum uehementius in-
 solescit, et aculeos eius noxios retundemus, atque ita fornacem
 corporis nostri, quae rege Babylonio occasiones peccatorum
 et uitia nobis iugiter subministrante succeditur, quibus naph-
 thae et picis uice acrius exuramur, ubertate lacrimarum et fletu
 cordis poterimus extinguere, donec dei gratia, spiritu roris sui
 in cordibus nostris insibilante, aestus carnalis concupiscentiae
 3 penitus ualeant consopiri. haec est igitur nobis prima contentio, haec nostra uelut in Olympiacis certaminibus prima probatio, gulae uentrisque concupiscentiam desiderio perfectionis extin-
 guere. ob quod ciborum non solum superflui adpetitus uir-
 tutum contemplatione calcandus, sed etiam ipsi naturae neces-
 sarius, tamquam castitati contrarius, non sine cordis anxietate
 sumendus est. et ita demum uitae nostrae instituendus est
 cursus, ut nullum magis sit tempus, quo sentiamus nos a
 spiritalibus studiis auocari, quam quo descendere ad necessariam
 4 corporis curam eius fragilitate compellimur. cumque ad hanc necessitate submittimur, usui potius uitae quam mentis desi-
 derio famulantes quantocius ab ea, uelut a salutaribus nos
 studiis retrahente, subtrahi festinemus. nequaquam enim pote-
 rimus escarum praesentium spernere uoluptates, nisi mens con-
 25 templationi diuinae defixa amore uirtutum potius et pulchritudine

7] cf. Dan. 3, 6.

1 iucunditati *H*: iocunditati *AGLT* 2 uices *L*¹ 3 eam *om. L*

- * 4 conpunctionem *L*¹ 5 fotu] fotu carnis *H* 6 retundimus *LT* 7 rege *H*
 babyllonio *A* 8 sumministrante *AL*² sumministrantes *L*¹ naphthae *GL*
 nabthae *H* 9 exuremur *H*¹ exurimur *H*²*L* 10 spū** *H* spiritum?
 12 consopinari *H*¹*T*¹ 13 haec est *H* uelud *H* ueluti *L* olympiacis *HT*
 14 profectionis *G*¹ 15 uirtutem *H*¹ 17 castitatis *L*¹ anxietate *H*
 19 ab *L* 20 reuocari *A* euocari *T* quod descendere *A* condiscendere *H*¹
 cum descendere *H*² 22 necessitate *GL*¹*T*¹: necessitatem *AHL*²*T*²_o sum-
 mittimur *A* submittitur *H*¹*T* 23 quantotius *AGH*²*L* quamtotius *H*¹
 * 24 pertrahente *H* retrahentes *LT* abstrahi *A* 25 uoluntates *H*¹
 * 26 pulchritudinem *L*¹

caelestium delectetur. et ita quis uelut caduca despiciet uni-
uersa praesentia, cum ad ea quae immobilia sunt et aeterna
inseparabiliter defixerit mentis obtutum, adhuc in carne positus
futurae conmorationis beatitudinem iam corde contemplans.

5 XV. Uelut si quis inmania uirtutum praemia in sublimi
quibusdam paruis indiciis designata perspicacissimis oculorum
obtutibus cum teli directione tendentibus ferire festinet, sciens
inmensam gloriae palmam et remunerationis praemia in eorum
confixione consistere, oculorum aciem ab omni intuitu auertens
10 illuc dirigat necesse est, ubi summam remunerationis et praemii
perspicit conlocatam, amissurus procul dubio peritiae palmam
et remunerationem uirtutis, si quantulumcumque contemplationis
eius acies deuiarit.

XVI. Itaque uentris et gulae concupiscentia hoc intuitu su-
15 perata nec serui carnis nec infames uitiorum nota pronuntiati
uelut in Olympiacis disciplinis iudicabimur superiorum quoque
certaminum digni esse conflictu, praemissisque huiusmodi
documentis spiritalibus quoque nequitiis congregi posse cre-
demur, quae non nisi uictoribus tantum et his, qui merentur
20 in spiritali agone contendere, concertare dignantur. illud enim
est eunctorum luctaminum uelut quoddam solidissimum fun-
damentum, ut primitus carnalium desideriorum incentiua peri-
mantur. nam nullus carne propria non deuicta legitime
decertare poterit, et qui legitime non decertat, sine dubio nec
25 in agone configere nec coronae gloriam uictoriae gratia poterit
promereri. quodsi hoc fuerimus superati certamine, uelut serui 2
carnalis concupiscentiae conprobat et per hoc nec libertatis

1 delectetur . . . pag. 94, 5 adpraehendat nisi hu extant in C dispiciat H
3 inseperab. H 4 con(com-)memorationis CG¹L¹ contemplans L
5 XIII H uelut . . . prae euan. in C si om. A 7 tali L¹ derec-
tione G¹ 8 inmensae C 9 uertens A aduertens L¹ 10 illud L¹ *
11 amissurus H 13 ei H deuiarit CGH: deuiauerit ALT^v 14 XV H
itaque . . . concupiscentia euan. in C 16 olimpiacis H iudicabitur L¹
17 praemissisque H 18 credimur CGH¹LT 20 in om. GHT: cf. infra *
u. 25 et cap. 12, 1 illud A 22 desideriorum] passionum A perhi-
mantur L¹ 24 certare AH quia AG¹H¹LS¹ 25 coronam gloriae A:
cf. VI, 7, 2 gratiã L¹ 26 promereri] obtinere H¹ obtinere H²LT

nec roboris insignia praeferentes a spiritalium congressionum conflictu ut indigni seruique non sine confusionis nota protinus repellamur (omnis enim qui facit peccatum seruus est peccati), diciturque nobis per beatum apostolum cum his, inter quos fornicatio nominatur: temptatio uos non adprehendit nisi humana. non enim merebimur mentis robore non quaesito grauiore pugnas nequitiarum caelestium experiri, qui carnem fragilem resistentem spiritui nostro subiugare non quiuimus. quod apostoli testimonium non intellegentes quidam posuerunt pro indicatiuo optatium modum, id est: temptatio uos non adprehendat nisi humana, quod ab ipso dici manifestum est non optantis, sed pronuntiantis uel exprobrantis affectu. 5 10

XVII. Uis audire uerum athletam Christi legitimo agonis iure certantem? ego, inquit, sic curro non quasi in incertum, sic pugno non quasi aërem uerberans, sed castigo corpus meum et seruituti subicio, ne aliis praedicans ipse reprobis efficiar. uides ut in semet ipso, id est in carne sua conluctationum summam uelut in base quadam firmissima statuerit et prouentum pugnae in sola castigatione carnis et subiectione sui corporis conlocarit? ego 20
2 itaque sic curro non quasi in incertum. non currit in incertum, quia caelestem Hierusalem conspiciens defixum habet, quo sibi cordis sui inflexibilis sit dirigenda pernicitas. non currit in incertum, quia obliuiscens posteriora ad ea quae in priora sunt extendit se, ad destinatum persequens, ad 25

3] Ioh. 8, 34. 5] I Cor. 10, 13. 14] I Cor. 9, 26—27. 24] Phil. 3, 13—14.

1 roboris *A* ab *L* ac *H* congressione *L* 2 conflictu *A*² 3 repellimur *GHL* 4 diciturque *codd.* 5 temptatio *H* adprehendat *CL*¹
* 6 merebimur *G²S*: meremur *AG¹HLT* robore *A* non quaesito
scripsi: conquisito *H*¹ conquisito *rell. v* 8 nostro *om. L* 9 testimonio *L*¹ 10 indicatiuū *L*¹ 11 manifestus *L* 12 obtantis *H* 13 XVI *H*
anthletam *H*¹ adletham *L* agone *A* 14 inquit sic . . . pag. 95, 6
deuotione infatigabi *desunt in A* inquit *H*¹ 17 uidens *L*¹ 18 conluctationem *L* 19 firmissa *L*¹ 20 castigatio *H*¹ conlocarit *GT*: conlocauerit *HL* ego] ego inquit *H* 21 currit] curro *L*¹ 23 perspicacitas *H* pertinacitas *L* 24 quia *H*: qui *GLTv* 25 in priora *SH¹T*:
* priora *GH²Lv* et *Uulg.* destinatum *H*¹ adbradium *H*¹

brauium supernae uocationis dei in Christo Iesu. quo
semper dirigens suae mentis obtutum et ad eum omni cordis
properatione festinans cum fiducia proclamabat: bonum agonem
certaui, cursum consummaui, fidem seruaui. et quia
5 se nouerat post odorem unguentorum Christi praepeti con-
scientiae deuotione infatigabiliter cucurrisse et spiritalis agonis
certamen carnis castigatione uicisse, cum fiducia infert et dicit:
de cetero reposita est mihi iustitiae corona, quam
reddet mihi dominus in illa die, iustus iudex. et ut 3
10 nobis quoque similem spem retributionis aperiret, si in agone
cursus istius imitari eum uelimus, adiecit: non solum autem
mihi, sed et omnibus qui diligunt aduentum eius,
participes nos coronae suae in die iudicii fore pronuntians, si
diligentes aduentum Christi, non illum tantum, qui etiam no-
15 lentibus apparebit, sed etiam hunc, qui cotidie in sanctis
commeat animabus, uictoriam certaminis castigatione corporis
adquiramus. de quo aduentu dominus in euangelio: ego, inquit,
et pater meus ueniemus ad eum et mansionem apud
eum faciemus, et iterum: ecce sto ad ostium et pulso:
20 si quis audierit uocem meam et aperuerit ianuam,
introibo ad illum et cenabo cum illo et ipse mecum.

XVIII. Nec tamen agonem cursus tantummodo se con-
summasse describit, cum dicit: sic curro non quasi in in-
certum (quod specialiter refertur ad intentionem mentis et
25 feruorem spiritus sui, quo toto Christum sequebatur ardore,
cum sponsa decantans: post te in odorem unguentorum
tuorum currimus, et iterum: adhaesit anima mea post

3] II Tim. 4, 7. 5] Cant. 1, 3. 8] II Tim. 4, 8. 11] l. c.
17] Ioh. 14, 23. 19] Apoc. 3, 20. 23] I Cor. 9, 26. 26] Cant. 1, 3.
27] Ps. 62, 9.

1 quod *L*¹ 5 perpeti *H* 7 fidutia *H* et dicit *om.* *H* 8 corona
iustitiae *HLv* et *Uulg.* cf. *Conl.* XXII, 15, 3 9 ut & *H*¹ 11 uel-
limus *G*¹ uellimus & *H*¹ uellemus *H*² 13 particeps *H*¹ suae co-
ronae *L* 14 illud *G*¹ 15 etiam *om.* *A* 17 inquit *AH* 18 apud *A* 19 sto]
ego sto *H* 21 illo *GHLT*: ipso *A* 22 XVII *H* agonum *G*² 25 qui *H*
totum *L*¹ 26 poste *H* odore *L*¹ unguentorum *AL* 27 curremus *L*¹
et *Uulg.* *

te), sed etiam aliud conluctationis genus se uicisse testatur
 dicens: sic pugno non quasi aërem uerberans, sed ca-
 stigo corpus meum et seruituti subicio, quod proprie ad
 continentiae dolores et corporale ieiunium atque adflictionem
 carnis pertinet, per hanc se pugilem quendam strenuum suae
 carnis esse describens nec in uanum aduersus eam ictus con-
 tinentiae exercuisse designans, sed triumphum pugnae morti-
 ficatione sui corporis adquisisse: quo uerberibus continentiae
 castigato et ieiuniorum caestibus eliso uictori spiritui immor-
 2 talitatis coronam et incorruptionis contulit palmam. uides 10
 legitimum conluctationis ordinem et spiritalium certaminum
 contemplaris euentum, quemadmodum athleta Christi adeptus
 de rebellatrice carne uictoriam subiecta illa quodammodo pedibus
 suis ut sublimis triumphator inuehitur. et idcirco non currit
 in incertum, quia confidebat urbem sanctam Hierusalem 15
 caelestem se protinus ingressurum. sic pugnat, ieiuniis sci-
 licet et adflictione carnali, non quasi aërem uerberans,
 id est in uanum ictus continentiae porrigens, per quos non
 aërem uacuum, sed illos spiritus qui in eo uersantur castigatione
 sui corporis uerberabat. qui enim dicit non quasi aërem 20
 uerberans, ostendit se, tametsi non aërem uacuum et inanem,
 aliquos tamen in aëre uerberare. et quia haec certaminum
 genera superarat et ditatus multarum coronarum stipendiis
 incedebat, non inmerito robustiorum incipit hostium subire
 luctamina, ac prioribus aemulis triumphatis cum fiducia pro- 25
 clamat et dicit: iam non est nobis conluctatio aduersus

2] I Cor. 9, 26—27. 26] Eph. 6, 12.

- * 1 aliut *A* genere *H*² 4 doloris et corporalem *L*¹ 5 penitet *L*
 * pugillum *H*¹ 6 eas *A* 7 exercuisse se *A* 8 exquisuisse *H* 9 casti-
 gatione (*om.* et) *H* cestibus *A* gressibus *H* uictoris *L*¹ 10 incor-
 ruptiones *H* uidens *L*¹ 12 quemadmodum] quem *A* anthleta *H*
 13 rebellatrici *H* bellatrice *L*¹ uictoriam] uict. uitiorum *H* subiectam
 illā *L* illa subiecta *AH* sub pedibus *L* 14 triumphatur *H*¹ 15 conside-
 rabat *A* $\overline{\text{lm}}$ *A* 16 scilicet ieiuniis *L* 18 in] non in *H* 20 aeram *H*¹
 22 aera *H* ^p haec *H* certaminum genera *GHLT*: certamina *A*
 23 superauerat *H* superat *L*¹ 24 incidebat *H*¹ hostium incipit *H*
 * 25 triumphantis *H*¹

carnem et sanguinem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiae in caelestibus.

XVIII. Athletae Christi in corpore commoranti numquam
 5 defit conluctationum palma, sed quanto magis triumphorum
 successibus creuerit, tanto ei etiam conluctationum robustior
 ordo succedit. subiugata etenim carne atque deuicta quantae
 aduersariorum cohortes, quanta hostium agmina aduersus uic-
 torem militem Christi triumphis eius instigata consurgunt,
 10 scilicet ne pacis otio miles Christi lentescens incipiat obliuisci
 conluctationum suarum gloriosa certamina, ac securitatis inertia
 dissolutus praemiorum stipendiis ac triumphorum meritis de-
 fraudetur. itaque si ad hos triumphorum gradus cupimus 2
 crescente uirtute conscendere, eodem quoque nos ordine oportet
 15 proeliorum inire certamina et primum cum apostolo dicere: sic
 pugno non quasi aërem uerberans, sed castigo corpus
 meum et seruituti subicio, ut hoc conflictu superato rursum
 dicere cum eo possimus: non est nobis conluctatio aduer-
 sus carnem et sanguinem, sed aduersus principatus,
 20 aduersus potestates, aduersus mundi rectores tenebra-
 rum harum, contra spiritalia nequitiae in caelestibus.
 aliter enim congregi illis nullo modo poterimus, nec spiritales
 pugnas merebimur experiri carnali deiecti conflictu et conlucta-
 tione uentris elisi, meritoque nobis ab apostolo cum exprobratione
 25 dicetur: temptatio uos non adprehendit nisi humana.

XX. Igitur monachus ad pugnas interiorum certaminum cu-
 piens peruenire hanc in primis cautionem sibimet indicat, ut

15] I Cor. 9, 26—27. 18] Eph. 6, 12. 25] I Cor. 10, 13.

1 aduersus potestates] et potestates *A et Vulg.* 3 nequitia *L*¹
 4 XVIII *H* athleta *G*¹*L*¹ anthletae *H* 7 succedet *H* etenim *G*²*SHLT*:
 enim *AG*¹ (*in quo* et *s, l.*) addicta quanto *A* 8 tanta *A* 10 paucis *G*¹
 lentescens *AH*² ditiescens *L*¹ 13 hoc *L*¹ 14 nos quoque *AHTv* pre-
 miorum (*sic*) oportet *L* 15 certamina *G*¹ 16 pugna *H*¹ 17 rursus
ALTv 18 possumus *H*¹ 20 potestates et aduersus *H* 21 nequitia *HL*¹
 24 merito* (*q; eras.*) *L* cum exprobratione ab apostolo *A* 25 dicetur
*AG*¹: dicitur *G*²*HST* dici*tur (*it in ras.*) *L* 26 XVIII *H* 27 cautionem
 in primis *HT* sibimet cautionem *Ar*

non potus quicquam, non esus ulla oblectatione deuictus ante stationem legitimam communemque refectionis horam extra mensam percipere sibimet prorsus indulgeat, sed ne refectione quidem transacta ex his praesumere sibi quantulumcumque permittat, similiter quoque canonicum somni tempus mensuramque custodiat. eodem namque studio istae sunt mentis amputandae lasciuiæ, quo meretricationis uitium desecandum. qui enim gulæ superfluos adpetitus inhibere non potuit, quomodo aestus carnalis concupiscentiæ ualebit extinguere? et qui non quiuisset passiones in propatulo sitas paruasque conpescere, quemadmodum occultas nulloque hominum teste prurientes moderatrice discretionem poterit debellare? et idcirco per singulos motus et in quolibet desiderio robur animæ conprobatur: quæ si in minimis apertisque cupiditatibus superatur, quid in maximis ac fortioribus occultisque sustineat, unicuique sua conscientia testis est. 15

XXI. Non enim nobis est aduersarius extrinsecus formidandus: in nobismet ipsis hostis inclusus est, intestinum nobis cotidie geritur bellum. deuicto eo omnia quæ forinsecus sunt reddentur infirma ac militi Christi uniuersa pacata erunt et subdita. non habebimus aduersarium nobis extrinsecus metuendum, si ea quæ intra nos sunt spiritui deuicta subdantur, nec solum nobis istud ieiunium uisibilium ciborum ad perfectionem cordis et corporis puritatem sufficere posse credamus, nisi fuerit huic animæ quoque ieiunium copulatum. habet namque et illa suos noxios cibos, quibus inpinguata etiam sine escarum abundantia ad luxuriæ prærupta deuoluitur. detractatio cibus est eius, et quidem persuauis. ira etiam cibus est eius, licet minime lenis, ad horam tamen infelici eam esu pascens ac pariter 25

1 non esus non potus quicquam *H* ante stationem *om.* *A* 5 permittit *L*¹ post permittat in *H* cap. XX incipit somni *AG* (sed in *A* eras.): omne *HLT* 6 custodiat *H* istae sunt *GHT*: istae *A* haec est *L* 7 anputandae *A* amputanda lasciuiæ *L* meretricat. *H*¹ 10 quienit *L*¹ 11 quemammodum *L* teste in corde *H* 13 robor *G*¹*H* 15 ac] et *A* 16 conscientia sua *A* 17 non distinguit *H* 20 pacata, prima a in ras. *HL* sunt *H* 22 nos *om.* *H* 24 puritatem corporis *H* 26 habundantia *H* 27 luxuriæ *G*¹*H*¹ diuoluitur *A* detractio *HLT*^v 28 equidem *L* etiam *om.* *A*: cf. VIII, 15. VIII, 9. X, 2, 1 29 et ad *H*

letali sapore prosternens. inuidia cibus est mentis, uirulentis
 eam sucis corrumpens et prosperitate alieni successus iugiter
 miseram excruciare non desinens. cenodoxia, id est uana 3
 gloria, cibus est eius, qui delectabili eam esca permulcet ad
 5 tempus, post uero uacuam omnique uirtute spoliata reddi
 ac nudam, cunctis eam spiritalibus fractibus sterilem inanemque
 dimittens, ita ut non solum inmanium laborum faciat merita
 deperire, uerum etiam supplicia maiora conquirat. omnis con-
 cupiscentia et peruagatio cordis instabilis pastus quidam est
 10 animae, noxiis escis eam nutriens, expertem uero caelestis
 panis ac solidi cibi in posterum derelinquens. ab his itaque, 4
 quanta nobis est uirtus, sacratissimo ieiunio continentes utilem
 habebimus commodamque obseruantiam ieiunii corporalis. labor
 enim carnalis spiritus contritioni coniunctus acceptissimum deo
 15 sacrificium dignumque sanctitatis habitaculum puris mundisque
 recessibus exhibebit. ceterum si corporaliter ieiunantes perni-
 ciosissimis animae utiis implicemur, nihil nobis proderit carnalis
 afflictio pretiosiore parte pollutis, per eam scilicet substantiam
 delinquentibus nobis, qua efficimur habitaculum spiritus sancti.
 20 non enim tam corruptibilis caro quam cor mundum habita- 5
 culum deo templumque spiritus sancti perficitur. oportet ergo
 exteriore homine ieiunante interiorem quoque similiter cibis
 noxiis temperare, quem praecipue exhiberi mundum deo, ut
 hospitem in se Christum recipere mereatur, beatus apostolus
 25 monet his uerbis: in interiorem, inquiens, hominem habi-
 tare Christum per fidem in cordibus uestris.

25] Eph. 3, 16—17.

1 letalis opere *H* 3 desinit *H* coenod. *G* 4 tabili eam esca . . . *
 pag. 100, 11 beatus Iob extant in *C* 5 expoliata *L* 6 cunctisque *H*
 7 demittens *C* inanium *C* faciet *H*¹ 9 quidem *L* 10 eam escis *A*
 11 panis *om.* *A* 14 contri**tioni (ti eras.) *A* 16 recessibus *L*¹ 18 prae-
 tiosiori *H* pollutus *G*¹*H*¹ polluta *H*²*r* 19 quae efficitur *A* 20 non
 enim . . . 21 spiritus sancti *om.* *C* corruptibilis] corporalis *A* 21 perfici-
 tur (t in *ras. m.* 2) *L* efficitur *Av* 22 exteriorem hominē ieiunantē *L*
 ieiunantes *C* interiore *CA* cibis *L*: cibiis uel cibus *C* a cibis *AGHTv*
 cf. cap. 8 et 22 23 exhibere *H* 25 in *om.* *STc* uerbis inquiens in *
 interiori homine *A* (*Cassianus uel ea translatio quam sequitur uerba* εἰς
 τὸν ἕσω ἀνθρώπον *iunxit cum sequentibus*) 26 nostris *AS*²*T*

XXII. Nouerimus itaque nos idcirco laborem continentiae corporalis inpendere, ut ad puritatem cordis hoc possimus ieiunio peruenire. ceterum labor nobis inpenditur in cassum, si hunc quidem contemplatione finis infatigabiliter sustentemus, finem uero, propter quem tolerauimus afflictiones tantas, ob-
tinere nequeamus, meliusque fuit interdictis escis animae tem-
perasse quam uoluntariis minusque noxiis corporaliter ieiunasse. in his enim simplex et innoxia creaturae dei perceptio est, nihil per semet ipsam habens peccati, in illo uero primitus fratrum perniciosa deuoratio, de qua dicitur: noli diligere detrahare,
ne eradiceris. et de ira atque inuidia beatus Iob: etenim stultum interfecit iracundia, et paruulum occidit inuidia. simulque notandum, quod qui irascitur stultus, et qui inuidet paruulus iudicetur. ille namque non inmerito stultus pronuntiatur, uoluntarie sibi mortem irae stimulis incitatus
inducens, et hic, dum liuet, paruulum minoremque se probat. dum enim inuidet, testatur maiorem esse eum, cuius prosperitate cruciatur.

* XXIII. Igitur eligendus est cibus non tantum qui concupiscentiae flagrantis aestus temperet minusque succendat, uerum
etiam qui ad parandum sit facilis et quem ad coëmendum oportuniorem uilioris pretii compendium praestet quique sit conuersationi fratrum usuque communis. triplex enim natura est
gastrimargiae, una quae canonicam refectionis horam praeueniri compellit, alia quae tantummodo uentris ingluuie et saturitate
quarumlibet gaudet escarum, tertia quae accuratioribus epulis

10] Prou. 20, 13 (LXX). 11] Iob 5, 2.

* 1 XXI *H* nouerimus . . . laborem *cuan. in C* 2 possumus *H*¹ 3 a nobis *Lv* inpendetur *AG*¹ incassu *C* 4 contemplationis fine *C* 5 afflictiones . . . nequeamus *om. L* optinere *A* 6 non queamus *H* 8 nihil] nec *A* 9 peccati] aliquid peccati *A* illo *CAL*¹: illo est *H* illa *GLT*²*v* 10 pernit. *L* 11 iob inquit *G* iob ait *H* 12 ira *A* 13 stultus est et *H* 14 inuidit *H* 16 indicens *A* hinc *H*¹*T* libet *G*¹*H*¹*LT* probat illius cuius prosperitate *A*, *mediis omissis* 17 inuidit *H*¹ esse eum *GLT*: eum esse *S* esse *H* 19 XXII *H* elegendus *H*¹ 20 flagrantis *AGST*: flagrantis *HL* cf. 11, 1 21 sit *om. H* ad quem *A* 22 praeti *H* sit *om. L* 23 communis *H*¹ est natura *G* 24 castrimargiae *L*¹ praeuenire *G*²*SHT*^v 25 tantum *A* inglu^vie *H* 26 accuratioribus *L*¹ accuratioribus *H*¹

et esculentioribus oblectatur. ideoque aduersus eam necesse
 est monachum obseruantiam triplicem custodire, id est ut
 primum legitimum tempus absolutionis expectet, deinde ut
 castigatis, tertio ut qualibuscumque escis uilioribusque con-
 5 tentus sit. quidquid autem extra consuetudinem praesumitur 2
 usumque communem, ut uanitatis et gloriae atque ostentationis
 morbo pollutum antiquissima patrum traditio notat. nec quem-
 quam ex his, quos merito scientiae ac discretionis enituisse
 peruidimus uel quos ad imitandum gratia Christi uelut splen-
 10 didissima luminaria omnibus praelocauit, esu panis, qui apud
 eos uilis habetur ac facilis, abstinuisse cognouimus, nec eorum
 quempiam, qui hanc regulam declinantes praetermisso panis
 usu leguminum uel holerum seu pomorum refectionem sectati
 sunt, inter probatissimos habitum aliquando conspeximus, sed
 15 ne discretionis quidem aut scientiae gratiam consecutum. non 3
 solum enim ceteris inusitatas escas expetere monachum non
 debere decernunt, ne uidelicet cursus eius uelut in propatulo
 cunctis expositus inanis factus ac uacuuus cenodoxiae morbo
 depereat, sed ne ipsam quidem ieiuniorum castigationem com-
 20 munem cuiquam facile pateferi oportere pronuntiant, uerum
 quantum fieri potest contegi pariter et abscondi. aduentantibus
 autem fratribus magis humanitatis ac dilectionis offerri debere
 uirtutem, quam continentiae distractionem et cotidiani propositi
 rigorem manifestari probabilius censuerunt, nec quid uoluntas
 25 utilitasque nostra seu desiderii ardor exposcat adtendere, sed
 quod aduenientis requies uel infirmitas exigit praeponere et
 gratanter implere.

XXIII. Cum de Syriae partibus seniorum scita discere cu-
 pientes Aegypti prouinciam petissemus ibique tanta cordis ala-

*

1 excolentioribus *AL*¹ 3 absolutionis tempus *A* expectet *H* 4 escis
om. A contentis *G*¹ 5 quicquid *AH*²*L* autem] enim *Ar: om. T* con-
 suitudinem *A*¹ 6 uanitatis et] uanae *HR* 10 apud *A* 11 habeatur *G*¹
 habeatur *H* sustinuisse *L* 12 praetermissos panes *L*¹ 13 refectione *L*
 17 uidelicet *A* 18 coenodoxiae *GH* cenod. *L* 19 quidem *AG*: quo-
 que *HLT*^o 20 uerum] sed *A* 22 autem] ducem *A* humilitatis *A*
 23 distractionem *G*¹ praepositi *L* 28 XXIII *H* siriae *G*¹*H*
 29 aegyptii *H* prouintiam *L* petissimus *H*¹ ubique *L*

*

critate nos suscipi miraremur. ut nulla prorsus, sicut fuera-
 mus in Palaestinae monasteriis instituti, usque ad praestitutam ie-
 iunii horam refectionis regula seruaretur, sed absque legitimis
 quartae sextaeque feriae, quocumque perrexissemus, cotidiana
 statio solueretur, quidam seniorum percentantibus nobis, cur
 ita indifferenter apud eos praeterirentur cotidiana ieiunia, re-
 spondit: ieiunium semper est mecum, uos autem continuo di-
 missurus mecum iugiter tenere non potero. et ieiunium, licet
 utile sit ac necessarium, tamen uoluntarii muneris est oblatio,
 opus autem caritatis impleri exigit praecepti necessitas. itaque
 suscipiens in uobis Christum reficere eum debeo, deducens
 autem uos humanitatem eius obtentu praebitam districtiore
 ieiunio in memet potero compensare. non enim possunt filii
 sponsi ieiunare, donec cum illis est sponsus: cum
 autem discesserit, tunc licito ieiunabunt.

XXV. Quidam seniorum, cum reficientem me ut adhuc pau-
 lulum quid ederem hortaretur, iamque me dixissem non posse,
 respondit: ego iam sexies diuersis aduenientibus fratribus mensam
 posui hortansque singulos cum omnibus cibum sumpsi, et adhuc
 esurio, et tu primitus nunc reficiens iam te dicis non posse?

XXVI. Uidimus alium in solitudine commorantem, qui num-
 quam se soli sibi cibum indulsisse testatus est, sed etiam si
 per totos quinque dies ad eius cellam nullus e fratribus ad-
 uenisset, refectionem iugiter distulisse, donec sabbatorum uel
 dominico die deuotae congregationis obtentu procedens ad eccle-

11] cf. Matth. 10, 40. 13] Matth. 9, 15.

2 palestinae *codd.* 3 regulã *L*¹ 4 perreximus *H* 5 percentan-
 tibus *AGS*²: percunantibus *S¹HL* 6 indifferenter *H*¹ apud *A* 7 me-
 cum est *A* dimissuros *L*¹ 9 uoluntati *G*¹ 10 implere *H* impleri
rell. 12 autem *om.* *H* uos deducere eum debeo humanitatem *A* hu-
 manitatis *H* eius *om.* *H*¹ districtione *G*¹ districtiori *G*² distric-
 tionem ieiunii *H* 13 mimet *H*¹ memet ipso *Lv* fili *G*¹ 14 lugere
H cum Uulg. 15 ieiunabunt *GHLv*: ieiunabo *AST* 16 XXIII *H*
 reficiente *L* paululum *G*¹ 17 dixisse *G*¹ dixisse non possem *L*¹ 19 ad-
 posui *L* sumsi *A* 21 XXV *H* et alium *H* 22 solo (*o alt. in ras.*) *L*
 cibum sibi* *L* indulsisse cibum *H* 23 totus *H*¹ 24 detulisse *H*¹
 sabbato *G*¹*Lc* 25 dominica *L* deuote defectae *H* ecclesiam *A*

*
 *

siam peregrinorum quempiam repperisset, quem exinde reducens ad cellam consorte eo refectionem corpori non tam suae necessitatis obtentu quam humanitatis gratia causaque fratris adsumeret. itaque ut norunt aduentu fratrum indifferenter
 5 soluere cotidiana ieiunia, ita discedentibus eis refectionem ob illos indultam continentia maiore compensant, perceptionem cibi paruissimi acriore castigatione nec sola panis, sed etiam somni ipsius deminutione durius exigentes.

XXVII. Apud senem Paesium in heremo uastissima com-
 10 morantem cum senex Iohannes magno coenobio ac multitudini fratrum praepositus aduenisset, et ab eodem uelut antiquissimo sodali perquireret, quidnam per omnes quadraginta annos, quibus ab eodem separatus in solitudine minime a fratribus interpellatus est, egisset, numquam me sol, ait, reficientem
 15 uidit. et ille, nec me, inquit, iratum.

XXVIII. Eundem senem cum alacrem tamquam ad propria transmigrantem in extremo iam anhelitu positum anxii fratres circumuallantes suppliciter precarentur, ut aliquod eis memoriale mandatum uelut hereditarium quoddam legatum relinqueret,
 20 per quod possent ad perfectionis culmen praecepti compendio facilius peruenire, ingemescens ille: numquam, ait, meam feci uoluntatem nec quemquam docui quod prius ipse non feci.

XXVIII. Uidimus senem Macheten nomine a turbis fratrum eminus commorantem hanc a domino gratiam diuturnis pre-
 25 cibus inpetrasse, ut, quotquot diebus ac noctibus agitaretur conlatio spiritalis, numquam somni torpore penitus laxaretur. si quis uero detractationis uerbum seu otiosum temptasset

1 reperisset *L* 2 cellulam *Gv* corpori *AGT*: corporis *HLv* 4 ad-
 uentus *L*¹ in aduentu *Av* 5 discedentibus *L*¹ 6 maiori *H* 7 paru-
 issimi cibi *A* acriori *H* 8 summa *H* diminutione *GH* 9 XXVI *H*
 aput *A* pessium *H* pelusium *L* 10 iohannis *H*¹ coenubio *H*¹
 multitudine *H*¹ 12 sodale *v* 13 seperatus *L*¹ separatus ē *G*² 14 est
H: om. *AGLv* 15 inquit *A* 16 XXVII *H* 17 in om. *A* anxii *H*
 20 possint *G* 21 ingemescens *SL*¹: ingemiscens *AGHL*^{2v} ait num-
 quam *L* 22 quicquam *H*² ipse prius non fecerim *L* 23 XXVIII *H*
 macheten *A*: machetem *GHTv* macentem *L* 24 commanentem *A*
 25 quodquod *AH*¹ ageretur *L* 26 laxeretur *H*¹ 27 uero quis *A*
 detractationis *AG*¹*H*¹: detractationis *H*² detractationis *G*²*LTv*

inferre, in somnum protinus concidebat, ac ne usque ad aurium quidem eius pollutionem uirus obloquii poterat peruenire.

XXX. Hic idem senex cum institueret nos neminem diiudicare debere, intulit tria fuisse in quibus discusserit uel reprehenderit fratres, quod scilicet uiam sibi nonnulli paterentur absceidi, quod haberent in cellulis sagum, quod oleum benedicentes exposcentibus saecularibus darent, et haec omnia se incurrisse dicebat. nam aegritudinem uuae contrahens tamdiu, inquit, eius languore distabui, donec tam doloris necessitate quam seniorum omnium adhortatione compulsus absceidi eam per-
 2 mitterem. cuius etiam infirmitatis obtentu sagum quoque habere coactus sum. oleum etiam benedicere ac supplicantibus dare, quod prae omnibus execrabar, utpote iudicans illud ex magna cordis praesumptione descendere, circumdantibus me repente saecularibus multis ita constrictus sum, ut alias eos euadere
 15 nullatenus possem, nisi a me summa ui et obtestationibus extorsissent, ut oblato ab eis uasculo manum meam inpresso crucis signaculo superponerem: itaque se credentes benedictionis
 3 oleum consecutos tandem me aliquando relaxarunt. quibus mihi manifeste conpertum est isdem causis ac uitiiis monachum
 20 obligari, in quibus de aliis iudicare praesumpserit. oportet enim unumquemque semet ipsum tantummodo iudicare et circumspecte cauteque in omnibus custodire, non aliorum conuersationem uitamque discutere, secundum illud apostoli praeceptum: tu autem quid iudicas fratrem tuum? suo domino stat
 25 aut cadit, et: nolite iudicare, ut non iudicemini: in
 4 quo enim iudicio iudicaueritis iudicabimini. praeter hanc enim quam diximus causam etiam ob hoc iudicare de aliis periculosum est, quod ignorantes uel necessitatem uel

25] Rom. 14, 10 et 4. 26] Matth. 7, 1—2.

* 1 somnium *H*¹ 3 XXVIIII *H* instrueret *A* instituerit *H*¹ minem diiudicare . . . §. 2 saecularibus multis *desunt in A* deiudicare *H*¹ 7 et in haec *HLT* 9 inquit *G*¹*H* 11 huius *H* optentu *L* 13 exsecrabar *L* utpute *GH*¹*L*¹ 14 descendere *H*¹ 15 nullatenus euadere *Hv* 16 possim *AGH*¹ 17 inpraeso *H* 19 me *om. A* relaxerunt *H*¹ 20 isdem *G*²*L*: hisdem *rell.* 21 implicari *A* 24 illut *A* 25 autem quis es qui iudicas *L* 27 iudicabimini] iudicabitur de uobis *H* 28 iudicare ob hoc *H*

rationem, qua illi haec in quibus offendimus aut recte coram deo aut ueniabiliter agunt, inuenimur eos temere iudicasse et per hoc admittimus non leue peccatum, secus quam oportet de nostris fratribus aliquid sentientes.

- 5 XXXI. Hic idem senex otiosarum fabularum diabolum esse fau-
torem ac spiritalium conlationum inpugnatorem semper exsistere
his declarauit indiciiis. nam cum fratribus quibusdam de rebus
necessariis ac spiritalibus disputaret, eosque uideret Lethaeo
quodam sopore demergi nec posse ab oculis suis pondus somni
10 depellere, otiosam repente fabulam introduxit. ad cuius oblecta-
tionem cum eos euigilasse confestim atque erectas aures suas ha-
bere uidisset, ingemescens ait: nunc usque de rebus caelestibus
loquebamur, et omnium uestrum oculi letali dormitione de-
primebantur: at cum otiosa fabula intromissa est, omnes ex-
15 pergefacti torporem somni dominantis excussimus. uel ex hoc
ergo perpendite, quisnam conlationis illius spiritalis fuerit in-
pugnator aut quis huius infructuosae atque carnalis insinuator
exsistat. ille etenim esse manifestissime deprehenditur, qui
malis adgaudens uel istam fouere uel illam inpugnare non
20 desinit.

- XXXII. Nec minus hoc quoque opus fratris erga puritatem
sui cordis intenti et erga contemplationem diuinam ualde sol-
liciti commemorari necessarium reor. qui, cum ei post annos
quindecim patris ac matris amicorumque multorum de prouincia
25 Ponti complures epistulae delatae fuissent, accipiens grandem
fasciculum litterarum diuque apud semet ipsum uoluens: quan-
tarum, inquit, cogitationum causa erit mihi harum lectio, quae

2 dñō *H* uenialiter *Lv* 4 sentiendum *L* 5 XXX *H* diabolum *H*¹
6 expugnatorem *L* exsistere *G²HL*² 8 disputare *L* lethaeo *codd.*
9 quoddam *L*¹ demergi *L* 10 huius *H* 11 erectas ceruices⁴ aures *H* *
12 ingemiscens *AGHL²v* (*non S*) huc usque *A* 13 dormitione *HTr* *
depremebantur *A* depraemebantur *H*¹ 15 somnii dominantes *L*¹ dormi-
tantes *H* 16 quis *H* spiritalis *om. A* 18 exsistat *G²HL* etenim
GLv: enim *AHT* 20 desinet *AG*¹ 21 XXXI *H* quoque hoc *L¹v*
quoque (hoc *eras.*) *L*² 23 commemorare *s. l. L, et c* 24 prouincia *L* *
25 pontico (o *altera in a mutat.*) plures *H* cūplures *L*¹ epistolae *
G²HL 26 apud *A* 27 inquit *AH*

me uel ad inane gaudium uel ad tristitias infructuosas in-
 2 pellent. quot diebus horum recordatione qui scripserunt in-
 tentionem pectoris mei a proposita contemplatione reuocabunt.
 post quantum temporis digerenda est haec mentis concepta
 confusio quantoque labore rursus iste tranquillitatis reparandus 5
 est status, si semel animus litterarum permotus affectu eorumque
 recensendo sermones ac uultus, quos tanto tempore dereli-
 quit, iterum eos reuiscere ipsisque cohabitare animo ac mente
 coeperit interesse. quos profecto corporaliter deseruisse nihil
 proderit, si corde eos incipiat intueri ac memoriam, quam 10
 saeculo huic renuntians quisque uelut mortuus abdicauit, re-
 3 uiuiscens eidem rursus admiserit. haec uoluens in suo pectore
 non solum nullam resolvere epistolam definiuit, sed ne ipsum
 quidem fasciculum resignare, ne scilicet eorum qui scripserant uel
 nomina recensendo uel uultus recordando a spiritus sui inten- 15
 tione cessaret. itaque, ut eum constrictum susceperat, igni tradi-
 dit concremandum: ite, inquires, cogitationes patriae, pariter con-
 cremamini nec me ulterius ad illa quae fugi reuocare temptetis.

* XXXIII. Uidimus etiam abbatem Theodorum, summa sanc-
 titate et scientia praeditum non solum in actuali uita, sed 20
 etiam notitia scripturarum, quam ei non tam studium lectio-
 nis uel litteratura mundi contulerat quam sola puritas cor-
 dis, siquidem uix ipsius quoque Graecae linguae perpauca
 uerba uel intellegere posset uel proloqui. hic cum explana-
 tionem cuiusdam obscurissimae quaestionis inquireret, septem 25

* 1 inanem *L*¹ impellat *L* 2 quod *AH*¹ recordationes *H* recor-
 dationē *L*¹ qui . . . intentionem *om.* *L* scribserunt *A* 4 dige**renda *H*
 5 quantoque . . . est status *om.* *A* 6 status est *L* post semel *rasura*
 1—2 *litt. in A* eorum quoque *H* 7 recensendos *L*¹ dereliquit *A*
 dereliqui *HT* dereliquit, t *in ras.* 3—4 *litt. L* 8 iterum interdum *H*
 in ipsisque *H* animo *GSHLT*: et animo *Av* et mente *H* 9 coepero *L*
 profecto quos *L* 11 scō *G* mortuos *H*¹ reuiuiscens *S* 12 eandem *L*^{2v}
 * ammisserit *L* 13 reuoluere *A* epistolam *G*²*H*²*L* diffiniuit *H*¹ 14 desi-
 gnare *A* scribserunt *A* scripti erant *L* 15 ab *L* sui *om.* *A* 16 susci-
 * perat *AG*¹*H*¹ 18 nec] ne *L* temptatis *H*¹ 19 XXXII *H* 20 et
 scientia *AHT*: ac scientia *L* ac perfecta scientia *G* cf. *Conl. VII, 1 init.*
 in *om.* *H* 21 scripturarum *A* tam] tantum *A* 22 quā**m* (*non tu*
eras.) *A* 23 graecae quoque *A* 24 possit *AHL*

diebus ac noctibus in oratione infatigabilis perstitit, donec solutionem propositae quaestionis domino reuelante cognosceret.

XXXIII. Hic ergo quibusdam fratribus admirantibus tam
 5 praeclarum scientiae eius lumen et ab eodem quosdam scrip-
 turarum sensus inquirentibus ait, monachum scripturarum no-
 titiam pertingere cupientem nequaquam debere labores suos
 erga commentatorum libros inpendere, sed potius omnem mentis
 industriam et intentionem cordis erga emundationem uitiorum
 carnalium detinere, quibus expulsis confestim cordis oculi sub-
 10 lato uelamine passionum sacramenta scripturarum naturaliter
 contemplarentur, siquidem nobis non, ut essent incognita uel
 obscura, spiritus sancti gratia promulgata sint, sed nostro
 uitio uelamine peccatorum cordis oculos obnubente reddantur
 obscura: quibus rursum naturali redditus sanitati ipsa scriptu-
 15 rarum sanctarum lectio ad contemplationem uerae scientiae
 abunde etiam sola sufficiat, nec eos commentatorum institu-
 tionibus indigere, sicut oculi isti carnales ad uidendum nullius
 egent doctrina, si modo fuerint a suffusione uel caligine cae-
 citatis immunes. ideo namque et tanta uarietas erroresque inter
 20 ipsos exorti sunt, quod plerique, minime erga purgationem mentis
 adhibita diligentia prosilientes ad interpretandum eas, pro pin-
 guedine uel inmunditia sui cordis diuersa atque contraria uel fidei
 uel sibimet sentientes ueritatis lumen comprehendere nequieverunt.

XXXV. Hic idem cum inopinatus ad meam cellulam in-
 25 tempesta nocte uenisset, quidnam rudis adhuc anachoreta solus
 agerem paterna curiositate latenter explorans, meque ilico finita

1 orationem *A* infatigabili *L* perstetit *G¹L¹* 3 XXXIII *H*
 4 scribaturarum *A* 5 sensus . . . scripturarum *om. L¹H* scribaturarum *A*
 8 emendationem *A¹H* 9 oculis *GL* 10 scribaturarum *A* uelut natu-
 raliter incipient contemplari *Av cf. praef. §. 6* 11 contēpl¹*entur *L* ut
 non *H* 12 sunt *Hv* 13 oculis *H¹* obnubentem *L¹* redduntur *H²r*
 14 scribaturarum *A* sanctarum scripturarum *L* 16 habunde *H*
 suffici*^t (*a eras.*) *H* nec his eos *H* commentorum *A* 19 et *om. L*
 inter ipsos tractatores ^{ambages} *G²* erroresque . inter ipsos . exortē sunt (erro-
 risque *corr. m. 2*) *L* 21 pinguedine *G²LT²*: pinguidine *AG¹T¹* pingui-
 tudine *H* 22 cordis sui *Av* adque *H* uel fidei uel *om. A* 23 nequie-
 runt *H¹* 24 XXXIII *H* idem senex *L* idem theodorus
G²Sv inopinatis *G¹* cellani *A* 25 anachorita *AL¹* 26 me *H*

*

*

*

uespertina sollemnitate incipientem fessum corpus iam reficere
et incubantem psiathio repperisset, protrahens intimo corde
suspiria meoque me uocitans nomine: quanti, inquit, o Io-
hannes, hora hac deo conloquuntur eumque in semet ipsis
amplectuntur ac retinent: et tu fraudaris tanto lumine, inerti
sopore resolutus? et quoniam nos ad huiusmodi narrationem
deuere patrum uirtutes et gratia prouocarunt, necessarium
reor memorabile opus caritatis, quam summi uiri Archebi
humanitate sumus experti, huic uolumini commendare, quo
puritas continentiae operi caritatis inserta propensius enitescat
pulchra uarietate distincta. etenim tunc ratum deo ieiunii munus
efficitur, cum hoc fructibus caritatis fuerit consummatum.

XXXVI Itaque cum de Palaestinae monasteriis ad oppidum
Aegypti, quod Dioleos appellatur, rudes admodum uenissemus
ibique plurimam turbam coenobii disciplina constrictam et
optimo ordine monachorum, qui etiam primus est, institutam
mirifice uideremus, alium quoque ordinem, qui excellentior
habetur, id est anachoretarum, cunctorum praeconiis instigati
sagacissimo corde uidere properauimus. hi namque in coenobiis
primum diutissime commorantes, omnem patientiae ac discre-
tionis regulam diligenter edocti et humilitatis pariter ac nudi-
tatis uirtute possessa atque ad purum uitiorum uniuersitate
consumpta, dirissimis daemonum proeliis congressuri penetrant
2 heremi profunda secreta. huius igitur propositi uiros conperientes
citra Nili fluminis alueum commorari in loco, qui uno latere
eodem flumine, alio maris uastitate circumdatus insulam reddit
nullis aliis quam monachis secreta expetentibus habitabilem

11] cf. Esai. 58, 6.

1 sollempn. *H* 2 repperisset psiathio *G* (*non S*) psiatio reperisset *L*
* imo *A*^v cordis *L* 3 meoque *om.* *H* inquit *AH*¹ o *om.* *H* iohan-
nis *H*¹ 4 loquuntur *G*¹ conlocuntur *L* 5 inertis opere ^{re} solutus *L*
* 7 diuertere *AG*²*H*²*L*²*v* prouocauerunt *H* procurarunt *L* 8 memoriale
AH memoriabile *T* archebii *GL*² 9 humilitate *A* commendare *H*¹
* 11 ueritate *L* districta *H*¹ gratum *HLT*^v 13 XXXV *H* palestinae *codd.*
14 diulcus *H* deulchos *L* ammodum *L* 16 optimo *H* instituta *AL*
* 17 uiderimus *H* 18 anachoritarum *AHL*¹ 19 hii *G*¹*H* 20 primum
om. *A* in omnem *G*²*S* 22 adque *HL*¹ 23 doemonum *G*¹ 24 ac
secreta *H* 25 circa *L*^v 26 circumdatos insulam *H*¹ inde reddit *H*

(nec enim cuiquam culturae aptam esse eam salsitas soli ac
sterilitas patitur harenarum), ad hos, inquam, summo desiderio
festinantes ultra modum sumus labores eorum, quos contem-
platione uirtutum et amore solitudinis tolerant, admirati. nam
5 ipsius aquae tanta penuria constringuntur, ut tali eam diligentia
scrupuloque dispensent, quali nemo frugalissimorum speciem
pretiosissimi uini conseruat et parcit. tribus namque milibus
uel eo amplius eam de praedicti fluminis alueo necessariis usibus
aduehunt, quod tamen interuallum harenosis diuisum montibus
10 laboris difficultate grauissima duplicatur.

XXXVII. His igitur uisis cum imitationis eorum nos ardor
accenderet praedictusque Archebius probatissimus inter eos
humanitatis nos gratia ad suam cellulam pertraxisset, explo-
rato desiderio nostro confinxit se de eodem loco uelle discedere
15 ac nobis cellulam suam uelut exinde migraturus offerre, sese id
facturum, etiamsi minime adfuissemus, adfirmans. quam rem
nos et desiderio commorationis accensi et adsertionibus tanti
uiri indubitata commodantes fidem libenter amplexi cellam
cum omni suppellectili utensilibusque suscepimus. itaque reli-
20 giosa potitus circumuentione paucis diebus, quibus construendae
cellae pararet impendia, de loco discedens, reuersus post haec
aliam sibi summo labore construxit. quam rursus non longo
post tempore superuenientibus fratribus eodemque desiderio
cupientibus ibidem commorari simili caritatis mendacio circum-
25 uentis cum uniuerso tradidit instrumento. ipse uero erga opus
caritatis infatigabilis perseuerans tertiam sibi cellam, in qua
commaneret, extruxit.

XXXVIII. Operae pretium mihi uidetur aliud quoque eiusdem
uiri caritatis opus memoriae tradere, quo nostrarum partium

1 salis *H* solis *L* 2 sterilitas *G*¹*H*¹ inquam] etiam *L* 5 tantae *H*¹ *
7 conseruet *H* parcat *H*² 8 uel] et *A* 9 iter uallum *L*¹ diuisis *H* *
11 XXXVI *H* uiris uisis *H* imitationes *L*¹ 13 suum *H*¹ 14 confixit *H*¹
15 cellam *AL* offerret *A* 16 si etiam *L* adfuissemus *H* quamobrem
AH 17 prius et om. *A* 18 adcommodantes *A*(*v*) 19 suppellectili *G*
supellectili *H* suppellectile *L* suscepimus *H* relegiosa *G*¹ 20 potitus *
*S*²*v*: potius *AGS*¹*HLT* circumuentionem *G*¹ 22 rursus *L*² 24 men-
datio *G*¹*L* 27 cōmoraret** (ur *eras*.) *L* instruxit *AHT* 28 XXXVI
(*sic*) *H* aliut *A* eius *A* 29 nastrarum *A*¹

monachi non solum continentiae rigorem, uerum etiam sincerissimum retinere dilectionis affectum unius eiusdemque uiri instituantur exemplo. hic namque non ignobili oriundus familia ad monasterium, quod a praedicto oppido ferme quattuor milibus distat, mundi huius ac parentum affectione contempta a puerilibus annis aufugit. ubi ita uitae suae omnem exegit aetatem, ut numquam prorsus per totos quinquaginta annos non solum uicum, ex quo egressus est, nec fuerit ingressus nec uiderit, sed ne cuiusquam quidem feminae uel ipsius matris suae conspexerit uultum. interea pater morte praeuentus centum solidorum debitum dereliquit. cumque hic esset omni inquietudine penitus alienus, utpote qui uniuersis facultatibus paternis esset extorris, a creditoribus tamen inquietari uehementer conperit
 2 matrem. tum hic ab euangelico illo rigore, quo antehac in statu prospero parentibus constitutis nec patrem se in terra norat habuisse nec matrem, pietatis consideratione mollitus ita se habere credidit matrem eique subuenire festinauit oppressae, ut nihil a proposita districtione laxaret. intra monasterii namque claustra perdurans soliti operis pensum sibi triplicari posceit, et ibi per totum anni spatium diebus pariter noctibusque desudans debiti modum operis sudore partum creditoribus soluens matrem omni inquietudinis iniuria liberauit, ita eruens eam debiti sarcina, ut nihil de propositi rigore piaecessitatis obtentu pateretur inminui: ita districtionem solitam custodiuit, ut nequaquam pietatis opus maternis uisceribus denegaret, quam pro Christi caritate prius despexerat, pro eius rursum pietate cognoscens.

XXXVIII. Cum frater nobis optime carus nomine Symeon, penitus Graeci sermonis ignarus, e partibus Italiae commeasset,

- * 1 rigore *L* 4 IIII *G* 5 a *om. H* 6 ibi *H* exigit *H* 7 ·*L* ·*G* 9 nec *L* conspexit *A* uultum conspexerit *L* 11 dereliquit *AL* dereliquit *H*¹ 12 utpote *G*¹*H*¹*L*¹ paternis facultatibus *Av* 13 conperit *GHLT*: ubi conspexit *A* 14 hic *om. A* antehaec *H* ante *L*² in *om. H* 16 nouerat *HL*² 17 eique ita *A* 18 districtione *L* 19 solitum *A* 21 partum *AG*: paratum *HLT* 23 sarcinam *L*¹ piaec *om. H* necessitas (ti *eras*.) pietatis *H* 24 districtionem *G*¹ 25 ut *om. L*¹ pietatis *om. L* 26 et quam *A* despexerat *H*¹ 28 XXXVIII (*sic*) *H* obtime *H* simeon *H* 29 grecis *L*¹ ex *L* commiasset *H*¹

quidam seniorum, erga eum utpote peregrinum caritatis opus
quodam redhibitionis colore cupiens exhibere, inquit ab eo
cur otiosus sederet in cella, per hoc coniciens eum tam otii
peruagatione quam penuria necessariorum rerum diutius in ea
5 durare non posse, certus neminem posse inpugnationes solitu-
dinis tolerare nisi eum, qui propriis manibus uictum sibimet
fuerit parare contentus. quo respondente nihil se nec nosse 2
nec praeualere ex his quae illic exercebantur a fratribus operari
praeter librariam manum, si tamen ullus in Aegypti regione
10 Latinum codicem usui esset habiturus, tum ille tandem nactus
occasionem, qua posset desideratum pietatis opus uelut debiti
colore mercari, ex deo haec inuenta est, inquit, occasio: nam
olim quaerebam qui apostolum Latinum hac mihi manu per-
scriberet. etenim habeo fratrem militiae laqueis obligatum et
15 adprime Latinis instructum, cui de scripturis sanctis aliquid
ad legendum aedificationis eius obtentu transmittere cupio.
itaque Symeone hanc occasionem uelut ex deo oblatam sibi 3
gratanter suscipiente senex quoque colorem, cuius praetextu
pietatis opus libere posset implere, libentius amplexatus con-
20 festim non solum uniuersas ei necessitates sub obtentu
mercedum totius anni conuexit, uerum etiam membranas et
utensilia quae ad scribendum necessaria erant conportans re-
cepit post codicem scriptum, nullis usibus uel commodis pro-
futurum (quippe uniuersis in illa regione notitia linguae huius
25 penitus ignaris) praeter id quod hac subtilitate sumptuque
prolixiore mercatus est, quemadmodum et ille sine confusionis
uerecundia merito laboris et operis sui necessaria uictus ali-

1 utpote H^1L^1 2 redhibitionis G redhibitionis H^2L 3 coniciens G^1
5 certus] certus enim L inpugnationis G^1 6 tollere G^1L 7 prae-
parare H nil L posse HL^1 8 praeualere] scire H 9 nullus AH^1L^1
10 nactus G^2H^2L 11 occasione A quã L^1 possit AHL 12 in-
quid AH^1 13 latinum hac *codd.*: Latina v transscriberet L 15 scrib-
turis A 16 optentu G^1 17 symeonem A symeone H 18 sub cuius Ar
huius H 19 pietatis opus caritatis H possit AH^1L implere G : im-
plere *rell.* libenter AL amplexatus AGL : amplexus HTv 20 neces-
sitatibus H^1 21 mercedem H^1L^1 mercedis H^2 22 recipit H^1 23 scrib-
tum A 24 huius linguae G 25 ignarus L^1 subtilitate H 26 prolixiori H
quemammodum L confusione L 27 operisui⁶⁶ A

menta perciperet, et ipse suae munificentiae pietatem tamquam debiti necessitate conpleret: eo abundantius mercedem sibi conquirens, quo ambitu maiore peregrino fratri non solum uictus necessaria, uerum etiam operis instrumenta et operandi occasionem pariter contulisset.

XL. Sed quoniam in loco, ubi de ieiuniorum et continentiae rigore dicere aliquid proposuimus, adfectio et opera caritatis uidentur admixta, rursum ad propositum reuertentes quoddam puerorum aetate, non sensu, factum memorabile opusculo huic inseremus. nam cum ultra omnem admirationem ficus quidam de Mareotae Libyae partibus uelut rem ante in loco non uisam abbati Iohanni oeconomio in heremo Sciti detulisset, qui dispensationem ipsius ecclesiae temporibus beati Pafnutii presbyteri ab eodem sibi creditam gubernabat, hic confestim eas ad senem quendam, qui in interioribus deserti mala ualitudine laborabat, per duos adulescentulos misit: siquidem decem et octo milibus longe ab ecclesia commanebat. qui pomis acceptis cum ad praedicti senis tenderent cellam, quod ibi perfacile solet etiam senioribus euenire, infusa repente densissima nebula tramitem recti itineris perdiderunt. cumque tota die ac nocte discurrentes per auiam heremi uastitatem nequaquam potuissent aegrotantis cellulam repperire, tam itineris lassitudine quam inedia sitique confecti fixis genibus in orationis officio spiritum domino reddiderunt. qui post haec uestigiorum suorum indicibus diutissime perquisiti, quae in locis illis harenosis tamquam niuibibus inpressa signantur, donec ea uel leui uentorum flatu tenuis harena discurrens rursus operiat, inuenti sunt ficus intactas ut

2 necessitatem *A* habund. *H*¹ 3 quo *G*²*SL*²: quod *AG*¹*HL*¹
 6 XXXVIII *H* 7 rigorem *L*¹ dicere *om.* *G* 9 memoriale *H*
 * 10 inserimus *A* inseramus *L* ammirationem *L* 11 mareotē (mareote *H*) libiē partibus *HT(v)*: mareote *GL (om. Libyae partibus)* lybiae partibus *A (om. Mareotae)* non uisam in loco *A* 12 sciti *H*¹: scitii *AG*¹*H*² scitii *G*¹ scithii *LT* intulisset *A* 13 ecclesiae *A* pafnutii *L* p̄bri *G* presbyteri *L* 14 cūfestim *L* 15 deserto *L*¹ 16 adulescentulos *AG*¹*H*¹ adulescentulos *G*²*L* decem *L*¹ X et VIII *G* 17 ecclesia *A* 19 senioribus deserti uastitate euenire *H* infussa *H*¹ 20 ac] et *Av* 22 cellulam *L*¹ repperire *G*²*L* 24 suorum *om.* *GL fort. recte* indicibus *H*¹ 26 inpraesa *H* 27 arēna *A*

acceperant reseruasse, eligentes scilicet animam magis quam fidem depositi prodere uitamque potius amittere temporalem quam senioris uiolare mandatum.

XLI. Adhuc unum beati Macari proferetur nobis salutare
 5 mandatum, quo libellum ieiuniorum et continentiae tanti uiri claudat sententia. ita inquit debere monachum ieiuniis operam dare ut centum annis in corpore commoraturum, ita motus animi refrenare et iniuriarum obliuisci tristitiasque respuere, dolores quoque ac detrimenta contemnere tamquam cotidie
 10 moriturum. in illo namque utilis est prudensque discretio, aequali monachum distractione faciens semper incedere nec permittens sub occasione debilitati corporis de arduis ad perniciosissima praerupta deuolui, in hoc uero magnanimitas salutaris, quae ualeat non solum quae uidentur prospera mundi praesentis de-
 15 spicere, uerum etiam aduersis tristibusque non frangi et ea uelut parua nullaue contemnere, illic habens defixum iugiter suae mentis intuitum, quo cotidie singulisque momentis accersien-
 dum esse se credit.

*

LIBER SEXTUS.

DE SPIRITU FORNICATIONIS.

20

CAPITULA.

I. De duplici pugna aduersum spiritum fornicationis.

II. De principali correctione aduersus spiritum fornicationis.

1 acciperant *AH*¹ elegentes *G¹H¹* 4 *XI₄ H* beati nobis *H* *
 macari *A¹*: macarii *A²* machari *H¹* macharii *GH²L* proferetur *A¹Lr*:
 profertur *A²Gc* proferimus *H* nobis *om. H* 6 claudet sententiam *L¹*
 inquit *AH¹* 7 annos *L²* 9 contempnere *H²L¹* 12 debilitatis *H* *
 pernit. *G¹* 14 mundi huius praesentis *H* dispicere *G¹H¹* 15 ad- *
 uersis trib. q. *H¹* aduersitatibus *H²* 16 habentes *L* fixum *Ar* ad- *
 fixum *H* 17 qua cottidie *G* arcessiendum *H¹* 18 credit. Explicit de
 s^pu gastrimargiae (castrim. *L*) liber V (liber V *om. A*) *AGL*: *om. H* In-
 cipit de s^pu fornicationis (de fornicatione liber sextus *H*) *AH*: *om. GL*
 Capitula de s^pu fornicationis *A* Incip̃ capit̃l presentis lib̃ *G* Incipiunt
 capitula de fornicatione. liber VI. *L*: *om. H*

22 aduersus *HR* titulum *om. L*; in marg. legitur: caplm .i. deē
 23 correptione *HLT* aduersum *T*

III. Quantum ad superandum fornicationis uitium remedii conferat cum continentia solitudo.

IIII. Quid intersit inter continentiam et castitatem, et an utraque simul semper habeantur.

V. Quod inpugnatio fornicationis solo humano studio non possit euinci. 5

VI. De peculiari gratia dei in munere castitatis.

VII. Exemplum de agone mundiali secundum sermonem apostoli.

VIII. De comparatione purificationis eorum, qui in terreno agone certamen habituri sunt. 10

IIIII. Quantam semper cordis puritatem parare dei oculis debeamus.

X. Quod sit indicium perfectae et integrae puritatis.

XI. Quo uitio inclusio nocturna procedat. 15

XII. Quod carnis puritas sine munditia cordis nequeat obtineri.

XIII. Quae sit purgationis carnalis prima custodia.

XIIII. Quod non laudem studeamus texere castitatis, sed effectum eius exponere.

XV. Quod specialiter castitatis uirtus ab apostolo sanctimonia nuncupetur. 20

XVI. De alio apostoli testimonio super eadem sanctimonia castitatis.

XVII. Quod spes sublimioris praemii debeat custodiam castitatis augere. 25

XVIII. Quod, sicut absque humilitate castitas obtineri non potest, ita sine castitate scientia.

* XVIII. Sententia sancti episcopi Basili de qualitate uirginitatis suae.

1 suspirandum *L* conferat remedii *A* 2 solitudo *om. H* 3 inter] in *T* et ante an *om. A* 5 non *om. T* 7 peculiare *T* 11 sint *H* 12 quanta *L* spem per *AH* puritate cordis parere *L* 13 debemus *T* 16 sine] se *T* obtineri *H* obtinere *L*¹ 17 purgatio *A* carnis *T* 18 exercere *L* caritatis *HT* 19 affectum *L* expendere *L* 20 uirtutis *L*¹ 21 nuncupatur *HT* nēcupetur ex nēcupatur *L* 24 praemi *H* 25 agere *HT* 26 castitatis *T* obtineri *H* obtinere *LT* 27 caritate *H* ita sinceritate *T* 28 basilii *HLT* de *om. HT*

XX. Qui finis uerae integritatis ac puritatis sit.

XXI. Quemadmodum perfectae puritatis statum retinere possimus.

XXII. Usque ad quem modum possit integritas corporis
5 nostri perducī, uel quod indicium sit ad purum mentis excoctae.

XXIII. Remedia curationis, quibus perfecta possit cordis et corporis nostri puritas permanere.

10 I. Secundum nobis traditione patrum aduersus spiritum for-
nicationis certamen est, longum prae ceteris ac diuturnum
et perpauca ad purum deuictum, inmane bellum et quod,
cum a primo tempore pubertatis impugnare incipiat hominum
genus, non nisi prius cetera uitia superentur extinguitur. duplex
15 namque est obpugnatio gemino armata uitio consurgens ad
proelium. et ideo similiter ei gemina est acie resistendum, si-
quidem, ut morbo carnis animaeque concretum uires acquirit,
ita nisi utrisque pariter dimicantibus nequeat debellari. nec
enim sufficit solum corporale ieiunium ad conquirendam uel
20 possidendam perfectae castimoniae puritatem, nisi praecesserit
contritio spiritus et oratio contra hunc immundissimum spi-
ritum perseuerans, dein continuata meditatio scripturarum,
huicque fuerit scientia spiritalis adiuncta, labor etiam opusque
manuum, instabiles cordis peruagationes coercens ac reuocans,
25 et ante omnia fundata fuerit humilitas uera, sine qua nullius
penitus uitii poterit umquam triumphus adquiri.

*

1 Qui finis uerae *om. T* ac *HLT*: et *A* 2 quemadmodum *L* sta-
tum] suę statum *L* possumus *T* 5 sit *om. L* 6 remedium *H* perfecte *T*
posse *H* 7 permanere. Finiunt capitula de spū fornicationis *A* Expliciunt
capitula de libro VI. *L*: *om. GH* Inq; liber *A* Incipit de spiritu fornica-
tionis liber sextus *G* Incipit textus eiusdem libri *L* *nihil inscriptum in H*

10 I *deest in L* nobis] nobis certamen est *A* traditionem *HL*¹
aduersum *T* 11 certamen est *om. A* 14 prius *om. A* 16 praelium *H*
ei *om. H* 17 adquirit *H*¹ *S* 18 utriusque *A* demicantibus *L* 19 solum
om. A adquirendam *H* 20 praecesserit, . . 21 oratio *om. G* processerit *L*
22 dein *GHT*: deinde *A* dehinc *L* continua^{ta} *L* scribaturarum *AG*¹
24 instabilis *AL* coercens *HLT*: coercens *AG* ^{mouens} reponans *H* 25 nullus *L*

*

II. Principaliter enim uitii huius correctio de cordis perfectione descendit, ex quo etiam huius morbi uirus domini uoce prodire signatur. de corde, inquit, exeunt cogitationes malae, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia et cetera. illud ergo est primitus expiandum, unde fons uitae mortisque manare cognoscitur dicente Salomone: omni custodia serua tuum cor: ex his enim sunt exitus uitae. caro enim eius arbitrio atque imperio famulatur. et ideo summo studio parsimonia ieiuniorum sectanda est, ne esearum abundantia relecta caro praeceptis animae salutaribus aduersata rectorem suum spiritum deiciat insolescens. ceterum si omnem summam in castigatione tantum corporis conlocemus, anima non similiter a ceteris uitiis ieiunante nec meditatione diuina et spiritalibus studiis occupata, nequaquam ad illud sublimissimum uerae integritatis fastigium poterimus ascendere, illo quod in nobis est principali puritatem nostri corporis infestante. oportet ergo nos mundare prius iuxta sententiam domini id quod intus est calicis et parabsidis, ut fiat et id quod de foris est mundum.

*

III. Dein cetera uitia etiam usu hominum et exercitio cotidiano purgari solent et quodammodo ipsius lapsus offensione curari: ut puta irae, tristitiae, inpatientiae languor meditatione cordis ac peruigili sollicitudine, fratrum etiam frequentia et adsidua prouocatione sanantur, dumque commota manifestantur

3] Matth. 15, 19. 7] Prou. 4, 23 (LXX). 18] Matth. 23, 26.

1 uitii *H*¹ 2 descendit *H*¹ 3 prodere *L* inquit *AH*¹ 5 illud *A* andum . . . *cap. 6 init.* cunctorum expug extant in *C* 6 mortisque *CGL*: et mortis *v om. AHT* emanare *H* solomone *AG*¹ 7 cor tuum cor *L*¹ cor tuum *HL²T²v* 8 improprio *L*¹ 10 scarum *C* habundantia *H* relecta *CAGLT*: referta *HSv* 11 deiciat *G*¹ 12 castigationem *C* 13 conlocemus *GS*¹: collocemus *rell.* animam *L*¹ ieiunantem *L*¹ 14 occupatam *L*¹ 15 illum *AH* sublime *ex* sublimissimum *L* 16 principale *G²LT²v* 18 sentiam *L* in**tus *L* parabsidis *CL*: parapsidis *AGHT* 20 dein . . . hominum *euang. in C* deinde *Lc* hominum usu *L*¹ et *om. H* exercitio cotidiana *H* 21 labus *CA* 22 langor *C* 24 commota *H*

saepius et crebrius arguuntur, ocius perueniunt ad salutem. hic uero morbus cum corporis afflictione et contritione cordis solitudine quoque ac remotione indiget, ut possit ad integrum sanitatis statum perniciose aestuum febris deposita peruenire.
 5 sicut plerumque certa aegritudine laborantibus utile est, ut cibi noxii ne oculorum quidem ipsorum obtutibus offerantur, ne quod aspectus occasione desiderium eis letale gignatur, ita plurimum confert ad depellendum hunc specialiter morbum quies ac solitudo, ut mens aegra minime diuersis figuris inter-
 10 pellata ad puriorem perueniens contemplationis intuitum facilius pestiferum concupiscentiae fomitem radicitus possit eruere.

III. Nemo tamen ex hoc negare nos putet etiam in congregatione fratrum positos inueniri continentes: quod perfacile posse fieri confitemur. aliud enim est continentem esse, id est
 15 ἐγκρατῆ, aliud castum, et ut ita dicam in affectum integritatis uel incorruptionis transire, quod dicitur ἀγρόν, quae uirtus illis solis tribuitur maxime, qui uirgines uel carne uel mente perdurant, ut uterque Iohannes in nouo testamento, in ueteri quoque Helias, Hieremias, Danihel fuisse noscuntur. in quorum
 20 gradu hi quoque non inmerito reputabuntur, qui post experimenta corruptionis ad similem puritatis statum per laborem longum et industriam integritate mentis et corporis peruenerunt et aculeos carnis non tam inpugnatione concupiscentiae turpis, quam naturae tantummodo motu sentiunt. quem statum 2
 25 dicimus difficillime posse inter hominum turbas adprehendi. utrum uero et impossibile sit, unusquisque non nostra sen-

1 otius *HL* quantocius *ATc* sanitatem *A*: cf. *Conl. V, 4, 6* 3 solitudinē et remotionē *L*¹ 4 pernit. *G*¹*L* febra *H*¹ febris *L* febre *H*²*S*² 6 ne] sine *A* 7 occasione *H* letale *L* laetale eis *H* 8 depellendum *CGLT*: debellandum *A* ^{de}bellandum *H* morbum specialiter *H* 9 egra minime ex egramine *H* 12 nemo . . . putet *euan. in C* potest *G* 13 possitos *H*¹: *om. A* 14 fieri posse *Av* aliut *A*, item *infra* 15 ἐγκρατῆ *CG* ἐγκρατῆν *A* ἐγκρατῆν *L* anfapaan *H* 16 uel] aut *L* ἀφρόν *H* αὐτόν *L* 17 solis *om. C* tribuetur *G* uel mente uel carne *Ac* uel mente *om. G* 18 ut *om. L* iohannis *CAG*¹*H*¹ 19 ac daniel *H* ^{ad}quo *HT* 20 hii *H* experientiā (~ *add. m. 2*) *H* 22 ad integritatem *L* integritatementis *G* (ad *man. 2*) 23 carnales ex carnalis *H* 24 motus *L* sentiant *G*¹ 26 et *om. H* unusquisque ὁρῶν. non ex nostra *H*

*

tentia expectet agnoscere, sed conscientiae suae rimetur examine. ceterum continentes multos exsistere non dubitamus, qui inpugnationem carnis, quam uel raro uel cotidie sustinent, seu metu gehennae seu desiderio regni caelorum extinguunt atque conpescunt. quos seniores sicut pronuntiant posse non penitus incentiuus obrui uitiorum, ita securos et insauciatos 5 semper exsistere non posse definiunt. necesse est enim quemque in conluctatione positum, quamuis frequenter aduersarium uincat ac superet, et ipsum tamen aliquando turbari.

V. Quapropter si nobis cordi est agonem spiritalem cum 10 apostolo legitime decertare, hunc inmundissimum spiritum superare omni mentis intentione non nostris uiribus confidentes (hoc enim perficere industria humana non praeualet), sed opitulatione domini festinemus. tamdiu namque hoc uitio animam necesse est inpugnari, donec se bellum gerere supra uires suas 15 agnoscat nec labore uel studio proprio uictoriam obtinere se posse, nisi domini fuerit auxilio ac protectione suffulta.

VI. Et reuera cum in omnibus uirtutum profectibus et cunctorum expugnatione uitiorum domini sit gratia atque uictoria, in hoc praecipue peculiare beneficium dei ac speciale donum 20 et patrum sententia et experimento purgationis ipsius manifestissime declaratur his, qui eam meruerint possidere. quodammodo enim exire de carne est in corpore commorantem et ultra naturam est, fragili carne circumdatum carnis aculeos non sentire. et idcirco impossibile est hominem suis ut ita dixerim 25 pinnis ad tam praecelsum caelesteque praemium subuolare, nisi eum gratia domini de terrae caeno munere castitatis eduxerit. nulla etenim uirtute tam proprie carnales homines

11] cf. II Tim. 4, 7.

* 1 expectet cognoscere *H* 2 exsistere *G²HL* 3 sustinentes *L* 4 extinguunt *A²G²* 7 exsistere *G²HL* definiunt *H¹L* quemque *CGHT*: unumquemque *ALv* 8 conluctationem positam *G¹* 9 ac] et *H* 10 quapropter . . . agonem *euan. in C* 11 legitime *om. A* 12 omni*** *A* 13 perficere *om. HT* industria humana perficere *Ac* 15 inpugnare *H¹* 16 optinere *A* 17 fuerit *om. L* suffultus *A* 18 et . . . uirtutum *euan. in C* 20 bonum *L* 21 experimenta *G¹* ipsius *om. G* 22 meruerunt *H¹* quodam enim modo *H* 23 est in] et in hoc *L* et *eras. in L* 24 natura *A* 26 pinnis *AG¹HT¹*: pennis *G²LST²* praeclarum *H* 27 ceno *H* 28 eduxerit castitatis *A(C)*

spiritualibus angelis imitatione conuersationis aequantur quam merito et gratia castitatis, per quam adhuc in terra degentes habent secundum apostolum municipatum in caelis, quod deposita corruptela carnali habituros sanctos promittitur in
5 futurum, hic iam in carne fragili possidentes.

VII. Audi quid dicat apostolus: omnis qui in agone contendit ab omnibus se abstinet. a quibus omnibus dixerit inquiramus, ut possit nobis spiritalis agonis instructio comparatione carnalis adquiri. illi etenim, qui in hoc agone
10 uisibili student legitime decertare, utendi omnibus escis quas desiderii libido suggesserit non habent facultatem, sed illis tantum quas eorundem certaminum statuit disciplina. et non solum interdictis escis et ebrietate omnique crapula eos necesse est abstinere, uerum etiam cuncta inertia et otio atque
15 desidia, ut cotidianis exercitiis iugique meditatione uirtus eorum possit aderescere. et ita omni sollicitudine ac tristitia negotiisque 2 saecularibus, affectu etiam et opere coniugali efficiuntur alieni, ut praeter exercitium disciplinae nihil aliud nouerint nec ulli mundiali curae penitus implicentur, ab eo tantum qui certamini praesidet sperantes cotidiani uictus substantiam et coronae gloriam condignaque praemia uictoriae laude conquirere. atque in tantum se mundos ab omni coitus pollutione custodiunt, ut, cum se praeparant agonum certamini, ne qua forsitan per somnum nocturna delusi fallacia uires minuant multo
20 tempore conquisitas, lamminis plumbeis renium contegant loca, quo scilicet metalli rigor genitalibus membris adplicitis obscenos umores ualeat inhibere, intellegentes se procul dubio esse uincendos nec iam posse propositum certamen demptis uiribus

3] Phil. 3, 20. 4] cf. Matth. 22, 30. 6] I Cor. 9, 25.

1 imitatio *G*¹ 6 dicit *L* 9 agone hoc *G* 12 tantummodo *H*
15 dissidia *H* desideria *L*¹ cottid. *L* exercitiis *H*¹ 17 secularibus *G*
ab affectu *L* 19 certamine *L*¹ 21 condigneque *G*¹ 23 praeparent *H*¹
certamina *G*¹ 24 somnium *AHT* 25 consequitas *H* laminis *GH*²
contegant *G*¹ et (ant in ras.) *H*: contegant *AG*²*LT* 26 silicet *H* ri-
gore *GLv* adplicito (appl.) *G*²*L*²*v* 27 humores *G*²*HL* ualeant *G*²*v*

*

adinplere, si prouisam pudicitiae soliditatem fallax noxiae uoluptatis imago corruperit.

VIII. Itaque si agonis mundialis intelleximus disciplinam, cuius exemplo beatus apostolus nos uoluit erudire, docens quanta in illa sit observatio, quanta diligentia, quanta custodia, 5 quid nos conueniet facere, qua puritate oportebit custodire nostri corporis atque animae castitatem, quos necesse est cotidie sacrosanctis agni carnibus uesci, quas neminem immundum contingere etiam ueteris legis praecepta permittunt? in Leuitico namque ita praecipitur: omnis mundus manducabit carnes. 10 et anima quaecumque comederit de carnibus sacrificii salutaris quod est domini, in qua est immunditia, peribit coram domino. quantum est igitur integritatis munus, sine qua et illi, qui erant sub ueteri testamento, sacrificiis typicis non poterant interesse, et qui mundi huius corrupti- 15 bilem coronam cupiunt adipisci, nequeunt coronari.

VIII. Itaque omni custodia cordis nostri sunt latebrae primitus expiandae. quod enim illi in corporis puritate cupiunt adsequi, nos debemus etiam in arcanis conscientiae possidere, in qua dominus arbiter atque agonotheta residens pugnam 20 cursus et certaminis nostri iugiter spectat, ut ea, quae in propatulo horremus admittere, ne intrinsecus quidem coalescere incauta cogitatione patiamur, et in quibus humana cognitione confundimur, ne occulta quidem coniuentia polluamur. quae licet possit hominum praeterire notitiam, sanctorum tamen 25 angelorum ipsiusque omnipotentis dei scientiam, quam nulla subterfugiunt secreta, latere non poterit.

X. Cuius puritatis hoc erit euidentis indicium ac plena probatio, si uel nulla imago inliciens quietis nobis et in soporem

10] Leu. 7, 19—20 (LXX).

- 1 adimplere *AGL* promissam *H* uoluntatis *H¹T* 2 corrumpet *H¹T*
 * 3 intellegimus *H* 6 conueniat *H* 11 ederit *H* 14 et *GHLT*: etiam *Av*
 * 17 primitus latebrae *L* 19 debere *A* etiam *om. L* in arcanis] in
 cordis archanis *H* in cordis *L* conscientia *L* 20 agonitheta *G²HL*
 * 21 et] atque *H* spectat *Gr et duo codd. apud Cuyckium*: expectat
ASLT expectet *H* 22 amittere *L* coaliscere *A* 23 in s. l. *G*
 24 conibentia *GL* 25 tamen] namque *A* 27 subterfugiunt *A* 28 plana *H*
 * 9 inliciens *Ar*: decipiens *GHLTc* quiescentibus *Av* sopore *L*

laxatis occurrat, uel certe interpellans nullos concupiscentiae motus ualeat excitare. licet enim ad plenam peccati noxam talis commotio minime reputetur, tamen necdum perfectae mentis indicium est nec ad purum excocti uitii manifestatio,
 5 cum per fallaces imagines huiusmodi operatur inlusio.

XI. Qualitas enim cogitationum, quae distentionibus diei negligentius custoditur, probatur quiete nocturna. et ideo cum intercesserit aliqua talis inlusio, non culpa somni credenda est, sed negligentia temporis praecedentis et manifestatio
 10 morbi latentis intrinsecus, quem non primitus noctis hora parturiit, sed intimis animae reconditum fibris ad cutis superficiem somni refectione produxit, arguens occultas aestuum febres, quas per totum diei spatium noxiis cogitationibus pasti contraximus: ut solent malae quoque ualitudines corporum non
 15 ea colligi tempestate in qua uidentur emergere, sed negligentia sunt praeteriti temporis adquisitae, quo pastus quis imprudenter escis contrariis noxios umores sibimet letalesque contraxit.

XII. Ideoque humani generis creator et conditor deus, opificii sui naturam prae omnibus emendationemque cognoscens,
 20 illic curam adhibuit medicinae, unde causas morbi principaliter nouerat emanare quicumque, inquiens, uiderit mulierem ad concupiscendum eam, iam moechatus est eam in corde suo. petulantes oculos notans non tam eos arguit quam illum interiorem sensum, qui officio eorum male utitur
 25 ad uidendum. cor namque est aegrum et saucium libidinis telo quod ad concupiscendum uidet, beneficium intuitus recte sibimet a creatore concessum suo uitio ad operum prauorum ministeria contorquens et in semet ipso reconditum concupiscentiae morbum contemplationis occasione producens. ideoque

21] Matth. 5, 28.

1 nullus *HL* 6 non *distinguit H* distinctionibus *L* 8 somnii *HL*
 9 neglig. *G*¹ 10 ora parturit *H* 11 reconditus *L* febris *H*¹*L*¹ 12 per-
 duxit *H* 13 febris *L* 14 ualitudines^A ualitudinis *L*¹ 15 collegi *H*¹ *
 in *om.* *Ar* neglig. *G*¹ 17 escis saluti contrariis *L*^v humores *L* leta-
 lisque *H*¹ letalesque *L* 18 XI *H* opifici *H*¹ 19 emendationisque *A*
 emendationesque *T* 20 principalis *A* 22 concupiscendam *H*¹ mechatus
*G*¹*H* 23 nutans *H* 25 sauciatum *H* 28 ipsum *A* 29 occassione *H* *

ergo huic praecipitur salutare mandatum, cuius uitio pessimus languor uisus occasione procedit. non enim dicitur omni custodia serua tuos oculos, quos utique oportuit principaliter custodiri, si ex ipsis concupiscentiae prodiret affectus (nihil enim amplius oculi quam simplex animae praebent uisionis officium), sed dicit: omni custodia serua tuum cor, illi potissimum inposita medicina, quod ubique abuti potest oculorū ministerio.

XIII. Haec igitur erit purgationis huius prima custodia, ut, cum menti nostrae memoria sexus feminei per subtilem suggestionem diabolicae calliditatis obrepserit, primum recordatione praemissa matris, sororum uel parentum seu certe feminarum sanctarum quantocius eam de nostris recessibus extrudere festinemus, ne, si fuerimus in ea diutius inmorati, occasionem sexus semel indeptus inlex malorum ad eas personas exinde subtiliter deuoluat ac praecipitet mentem, per quas noxias cogitationes possit inserere. quamobrem illius praecepti iugiter meminisse debemus: omni custodia serua tuum cor, et secundum dei principale mandatum sollicite serpentis obseruare noxium caput, id est cogitationum malarum principia, quibus serpere in animam nostram diabolus temptat, nec sinamus per negligentiam penetrare in cor nostrum reliquum eius corpus, id est oblectationis adsensum, qui procul dubio, si fuerit intro-

2 missus, morsu uirulento mentem interimet captiuatam. emergentes etiam peccatores terrae nostrae, id est sensus carnales, in matutinis sui ortus nos oportet extinguere, et dum adhuc

6] Prou. 4, 23 (LXX). 18] l. c. 19] cf. Gen. 3, 15. 25] Ps. 100, 8.

1 praecipitur *om. H* 2 occupatione *H* 4 custodire *A* proderit
 * *H¹L¹* proederet *H²* 6 illo *A* 7 utrobique *L* utique *T* potest
 ad uidendum oculorum *A* 9 XII *H* 10 mentis *L* memoriam *AL*
 feminae *A* suptilem *AH* suggestionem *A* subiectionem *L* 12 so-
 roris *A* sororumque *HT* 13 quantotius *GH²L* quamtotius *H¹* eam
 de] eandem de *H¹* eandem *L¹* 14 nisi *L¹* inmorari *G¹* demorati *H*
 occasione *G²H²* occasione *H¹* 15 illex *G²* index *L²* 16 suptiliter re-
 uoluat *A* 17 cogitationis *H¹* 20 malorum *G¹H¹* 21 diabolus *H*
 * 22 neglig. *G¹* corporis *L* 23 oblectationes *H¹L¹* 24 murso uiro-
 lento *H¹* interimit *L*

paruuli sunt adlidere filios Babylonis ad petram, qui nisi dum tenerrimi sunt fuerint enecati, adulti per coniuentiam in perniciem nostram ualidiores insurgent aut certe non sine magno gemitu ac labore uincentur. dum enim fortis, spiritus
 5 scilicet noster, domum suam custodit armatus, recessus cordis sui dei timore communiens, in pace erit omnis substantia eius, id est emolumenta laborum ac uirtutes longo tempore conquisitae. si autem fortior superueniens uicerit eum, id est diabolus cogitationum consensu, arma
 10 eius diripiet, in quibus confidebat, id est memoriam scripturarum uel timorem dei, et spolia eius diuidet, uirtutum scilicet merita per contraria uitia quaeque dispergens.

XIII. Et ut cuncta praeteream, quae in sanctis scripturis ob laudem uirtutis huius inserta sunt (non enim mihi pro-
 15 positum est laudem texere castitatis, sed de qualitate ipsius, uel quemadmodum adquiri et custodiri debeat quique sit finis eius, patrum traditionibus explicare), unam tantummodo ponam apostoli beati sententiam, qua pateat qualiter illam Thessalonicensibus scribens uirtutibus praetulerit uniuersis, tali eam
 20 uerbi nobilitate commendans.

XV. Haec est, inquit, uoluntas dei, sanctificatio uestra. et ne forte dubium nobis relinqueret uel obscurum, quidnam sanctificationem uoluerit appellare, utrum iustitiam an caritatem an humilitatem an patientiam (in omnibus enim
 25 istis uirtutibus creditur adquiri sanctificatio), infert et manifeste designat, quid proprie sanctificationem uoluerit appellare: haec est uoluntas dei, sanctificatio uestra, ut abs-

1] Ps. 136, 9. 4] Luc. 11, 21. 8] l. c. 22. 21] I Thess. 4, 3. 27] l. c. 3—5.

1 babylonis *A* babilonis *H* 2 teneri *H* enecti *H*¹ conibentiam *GL* 3 pernit. *G*¹*L* insurgunt *HL* 4 uincuntur *L* 5 scilicet spiritus *Hv* 6 sui cordis *L* commonens *H*¹ 8 longo] multo *A* conquisitae *H*¹ 9 uincerit *G*¹*H*¹ diabolus *H* consensum *L*¹ 11 scribaturarum *AH* 13 XIII *H* scribturis *A* 14 laude *A* propositum mihi *H* 15 de qualitate] qualitatem *Ar* 16 quemammodum *L* et] uel *AHv* qui uel *G* 18 beati apostoli *Hv* thesalonic. *H* 19 praetulerat *H*¹ 21 XIII *H* 22 uobis reliquerit *L*¹ 24 an *post* caritatem *om.* *L* 26 quod *L*¹

tineatis uos, inquit, a fornicatione, ut sciat unus-
quisque uestrum uas suum possidere in honore et
sanctificatione, non in passione desiderii, sicut et
gentes quae ignorant deum. uide quibus eam laudibus
prosequatur, honorem uasis, id est corporis nostri, et sancti-
ficationem appellans eam. igitur e contrario, qui in passione
desiderii est, in ignominia et immunditia consistit et alienus a
2 sanctificatione uersatur. tertio quoque post pauca infert, rursus
eam sanctimoniam pronuntians: non enim uocauit nos deus
in ignominiam sed in sanctimoniam. itaque qui haec 10
spernit, non hominem spernit sed deum, qui etiam
dedit spiritum suum sanctum in nobis. auctoritatem
praecepto suo inuiolabilem iunxit dicens qui haec spernit,
id est quae de sanctimonia praefatus sum, non hominem
spernit, hoc est me qui haec praecipio, sed deum, qui in 15
me loquitur, qui etiam spiritui suo sancto cor nostrum habi-
taculum deputauit. cernis simplicibus uerbis ac puris quibus
eam praeconiis quantisque extulerit laudibus, primum uirtuti
huius sanctificationem proprie tribuendo, deinde per hanc ad-
serens uas nostri corporis immunditia liberandum, tertio, quod 20
abiecta ignominia et contumelia in honore sit et sanctificatione
mansurum: postremo, quae summa est perfecti praemii ac
beatitudinis remuneratio, per hanc habitorem pectoris nostri
sanctum fore spiritum designauit.

XVI. Et licet ad finem libelli tendat oratio, aliud adhuc 25
simile huic praeter promissum eiusdem apostoli testimonium
ponam. ad Hebraeos namque scribens pacem, inquit, secta-
mini cum omnibus, et sanctimoniam, sine qua nemo

9] l. c. 7—8. 15] II Cor. 13, 3. 16] cf. Eph. 2, 22. 27] Hebr. 12, 14.

1 inquit *AH* 2 suum uas *L* sanctificatione et honore *Lv* et *Uulg.*
4 ignorant] non nouerunt *L* uides *Ar* cf. *contra Nestor. IIII, 11, 2*
* 7 et in immunditia *AL*²*c* et in ignominia et immunditia *H* 8 rur-
sum *H* 9 deus *om. AG* 10 ignominiam *GHLT*: immunditiam *Av*
et *Uulg.* sanctificationem *Gv* et *Uulg.* 12 sanctum suum *H* 13 iunc-
xit *H* 14 sanctimonio *H*¹ 18 uirtutibus *L*¹ 20 ab immunditia *GLv*
* 21 contumelia *A* 22 summa sit perfectio *H* hac *L*¹ 25 XV *H*
* aliut *A* 26 premissum *S*: cf. *pag. 123, 17* 27 hebreos *codd.* inquit *H*

uidebit deum. hic quoque euidenter sine sanctimonia, quam solet integritatem mentis uel puritatem corporis appellare, pronuntiauit deum penitus uideri non posse. siquidem et hic similiter infert eundem sensum explanans: ne quis fornicator aut profanus ut Esau.

XVII. Itaque quantum sublime caelesteque est praemium castitatis, tanto grauioribus aduersariorum insidiis lacessitur. et ideo propensius nobis est non solum continentia corporis, uerum etiam contritio cordis adsiduis orationum gemitibus adhibenda, ut elibanus carnis nostrae, quem rex Babylonius incentiuis suggestionum carnalium succendere non desistit, descendente in corda nostra rore sancti spiritus extingatur.

XVIII. Ut enim hanc seniores aiunt adprehendi non posse, nisi prius humilitatis in corde fundamenta fuerint conlocata, ita ne ad fontem quidem uerae scientiae perueniri posse definiunt, donec penetralibus animae nostrae radix uitii huius insederit, et possibile quidem esse integritatem sine scientiae gratia repperiri, impossibile uero scientiam spiritalem sine integritatis castimonia possideri, quia et diuersa sunt dona et non omnibus una gratia spiritus sancti tribuitur, sed ad quam se unusquisque studio uel industria sua dignum aptumque praeberit. denique cum in omnibus apostolis sanctis uirtus integritatis perfecta fuisse credatur, abundantius tamen scientiae donum exuberauit in Paulo, quia se ad hanc aptum sollerti studio atque industria praeparauit.

XVIII. Fertur sancti Basili Caesariensis episcopi districta sententia: et mulierem, inquit, ignoro, et uirgo non sum. in tantum intellexit incorruptionem carnis non tam in mulieris

4] l. c. 16. 10] cf. Dan. 3.

6 non distinguit H 8 ante et in H cap. 16 incipit 9 assiduis AL
10 babylonius A babilonius H 11 suggestionum A discendente in
corde H¹ 13 XVII H aiunt seniores hanc A 14 collocata GSL
16 penetralibus G: penetrabilibus AH²LS penetrabilis H¹ 17 insiderit S
esse om. A integritatem corporis L scientiae gratia] scientia A 18 re-
pperiri G²HLL 20 distribuitur L 21 quisque studio . . . VII, 1 erga
deum te extant in C 23 scientia L 24 solerei H¹ solerti L 25 ad-
que C 26 non distinguit H fertur . . . epis euan. in C basili A¹: basili
A²GHLT cessariensis H destrecta CG¹L¹ 27 inquit CHT: om. A

esse abstinentia quam in integritate cordis, quae uere incorruptam perpetuo sanctimoniam corporis uel timore dei uel castitatis amore custodit.

XX. Itaque hic est integritatis finis ac perfecta probatio, si quiescentibus nobis titillatio uoluptatis nulla subreperit ac pro necessitate naturae nobis inconseis concrectiones egerantur obscenae. quas sicut abscidere per omnia et in perpetuum amputare supra naturam est, ita reuocare ad ineuitabilem rarissimamque naturae necessitatem summae uirtutis est, quae pulsare monachum duobus interpositis mensibus solet. quod tamen dictum sit secundum nostram experientiam, non secundum sententiam seniorum, a quibus etiam hae memorati temporis indutiae admodum iudicabantur angustae, ne, si hoc modo quo ab ipsis percepimus uoluerimus exponere, his forte, qui pro negligentia sua uel remissione studio puritatem hanc minus experti sunt, incredibilia uel impossibilia descripsisse credamur.

XXI. Quem statum ita tenere perpetuo poterimus ac numquam naturalem modum nec tempus excedere superius comprehensum, si deum non solum secretorum actuum nostrorum, uerum etiam cogitationum cunctarum diurnum pariter nocturnumque inspectorem esse et conscium cogitemus, ac pro omnibus quae in nostro corde uersantur, sicut pro factis et operibus nostris, rationem nos ei reddituros esse credamus.

XXII. Huc usque igitur festinandum est nobis et eo usque aduersus animae motus uel carnis incentiua pugnandum, donec

1 abstinentiam *A* in s. l. *GH* integritatem *A* incorruptum *C*
 2 perpetuo *om. H* dñi *H* 3 amorem *L*¹ 4 XVIII *H* itaque . . . ac
euan. in C 5 uoluntatis *H* 6 concrectionis *H*¹ 8 anputare *A* super *L*¹
 10 interpositis *H* 11 sitam *H* peritiam *L* 12 quibus] senioribus
 enim *A* he* *G* haec *H*¹ 13 induciae *H* iudicabuntur *AG*²*T*¹ in-
 dicabantur *L* ne si *S*²: nisi *CAGS*¹*L* si *HT* 14 quod *L* perci-
 pinus *L*¹ recepimus *ex* recipimus *H* is *L* 15 negligentia *G*¹ negle-
 gentiã suã *L*¹ remissione *G*¹*T*¹ remissiori *L* *ex corr.* remissione
 studii *A* 16 describisse *A* discipuisse *G*¹*H*¹ 18 XVIII *H* non
 * *distinguit* *A* quem . . . perpetuo po *euan. in C* perpetuo tenere *AHT*
 * 20 nisi *A* 21 cunctarum] internarum *Ar* diuturnum *H*¹ 25 XXI *A*
non distinguit *H* huc usque . . . est no *euan. in C* nobis est *S* 26 animi *S*

ista carnis condicio necessitatem naturae expleat, non suscitet uoluptatem, concretam exuberantiam sine ullo pruritu noxae propellens, non pugnam suscitans castitati. ceterum mens, dum adhuc dormiens imaginum uisione deluditur, nouerit se necdum
 5 ad integram perfectionem castitatis excoctam.

XXIII. Igitur ut inlusiones hae ne dormientibus quidem nobis subrepere ualeant, aequale moderatumque est semper tenendum ieiunium. quisquis enim mensuram distractionis excesserit, necesse est ut modum quoque remissionis excedat.
 10 qua inaequalitate detentus ab hoc tranquillitatis planissimo statu sine dubio reuocabitur, nunc quidem nimia inanitate defectus, nunc autem cibo propensiore distentus. cum inmutatione siquidem refectionis qualitatem quoque puritatis nostrae necesse est inmutari. deinde iugis humilitas ac patientia cordis
 15 adhibenda perpetuo est atque intenta aduersus iram uel ceteras passiones per diem cautio. ubi enim furoris insidet uirus, libidinis quoque necesse est incendium penetrare. ante omnia uero peruigil necessaria est sollicitudo nocturna. nam sicut puritas et custodia diei nocturnam praeparant castitatem, ita
 20 nocturnae uigiliae cordi pariter et observationi diurnae statum solidissimum roburque praemittunt.

1 conditio *GLS* necessitatis *L*¹ 2 uoluntatem *H* pruritu *H*¹ *
 noxaeque *G*²*H*²*S*²: noxaeque *C* ut uid. et *S*¹ noxiamque *AG*¹*H*¹*L* 3 casti-
 tati uoluntatiq. *H* 5 integrum *L* perfectione *L*² excoctamq. peruenire *H* *
 6 XXII *A* XX *H* igitur . . . dormien *euan. in C* ut *om. L* 7 subre-
 pere *CG*¹: subripere *rell.* semper est *L* 8 distractionis *CL*¹ distinc- *
 tionis *H*¹ 9 utut *H*¹ 10 quia *H*¹*L*² plenissimo *Ar* 12 prosperiore *L*
 imutatione *L* 14 inmutari *CL* 15 adque intanta *C* 16 passiones ceteras *H*
 insedet *C* insederit *ex* insiderit *L* 18 peruigili *C* peruigil *A* 19 et] *
 ex *A* 20 observationis *G*² observatione *H*¹*L*¹ diurnae *H*¹ 21 ro-
 borque *G*¹*H*¹ praemittunt. *INCIP. DE FILARGYRIA. LIB. VII. sic C, in quo*
capitulatione omissa statim libri VII capitulum primum sequitur Ex-
 plicit de spū fornicationis (de fornicatione *L*) liber VI (sextus *GH*: *om. A*)
AGHL Incipit de spū filargyriae *A* Incipit de filargiria liber septimus *H*
 Incipit de spū fylargiriē liber VII *L*: *om. G* hoc loco Incipit caput libri
 sequent *G* Incipiunt capitula eiusdem libri *L*: *om. AH*

LIBER SEPTIMUS. DE SPIRITU FILARGYRIAE.

CAPITULA.

- I. Quod peregrinum sit bellum filargyriae et eadem non sit
in homine naturalis ut cetera uitia. 5
- II. Quam perniciosus sit morbus filargyriae.
- III. Quae nobis in uitiiis naturalibus sit utilitas.
- IIII. Quod inesse nobis quaedam naturalia uitia sine crea-
toris dicamus iniuria.
- V. De uitiiis quae extra naturalem motum nostro uitio con- 10
trahuntur.
- VI. Receptus semel filargyriae morbus quam difficile pellatur.
- VII. Quibus initiis filargyria generetur uel quantorum ma-
lorum sit eadem procreatrix.
- VIII. Quod filargyria omnes uirtutes inpediat. 15
- VIIII. Quod modachus habens pecunias in coenobio permanere
non possit.
- X. Quem filargyriae laborem subeat desertor monasterii, qui
ante pro leuissimis operibus murmurabat.
- XI. Quod occasione custodiendae pecuniae feminarum con- 20
tubernia requirantur.
- XII. Exemplum cuiusdam tepidi monachi filargyriae laqueis
obligati.
- XIII. Quid conferant seniores iunioribus in denudatione
uitiorum. 25
- XIIII. Quibus exemplis morbus filargyriae triplex esse doceatur.
- XV. Male renuntians a non renuntiante quo differat.

4 nobis sit *II* hilum *A*¹ filargyriae *H* (*passim*) fylargyriae *L*
(*passim*) 5 ut *HLT*: sicut et *A* 6 perniciosus *L* moribus *L*¹
7 naturalis *A* 8 insint *A* 9 ducamus *L* *om. A* 10 modum *L*
* 13 inuitiis *H* uitiiis *v* fylargyriae *L* 16 pecuniā *L* 18 labore *L*
* qui ante] quante *H* 20 occasiones *H* 21 requiruntur *H* 22 exem-
* plum enim *H* 23 est obligatus *H* 24 conferunt seniorib. *H* emen-
* datione *H* 26 moribus *H* 27 a *om. H* quod *L*

XVI. Cuius testimonii se colore tueantur, qui exui facultatibus suis nolunt.

XVII. De renuntiatione apostolorum et ecclesiae primitiuae.

XVIII. Quod, si apostolos imitari uelimus, non debeamus
5 nostris definitionibus uiuere, sed illorum exempla sectari.

XVIII. Sententia sancti episcopi Basili aduersus Syncletium
prolata. *

XX. Quam ignominiosum sit a filargyria superari.

XXI. Quemadmodum superanda sit filargyria.

10 XXII. Quod possit quis etiam non habens pecunias filargyrus iudicari.

XXIII. Exemplum de Iuda.

XXIII. Quod filargyria nisi nuditate uinci non possit.

XXV. De exitu Annaniae et Sapphirae et Iudae, quem filargyria
15 inpellente subierunt.

XXVI. Quod filargyria lepram animae inferat spiritalem.

XXVII. Testimonia de scripturis, quibus perfectionem desiderans edocetur non resumere quae renuntians abdicauit.

XXVIII. Quod aduersus filargyriam uictoria non aliter possit
20 nisi nuditate conquiri.

XXVIII. Quemadmodum possit nuditas a monacho retentari.

XXX. Remedia contra morbum filargyriae.

XXXI. Quod non possit quis filargyriam uincere nisi in coenobio perseuerans, et quemadmodum possit ibidem permanere.

1 se colere *H* colore se *A* colore (*om. se*) *L* quiq. *H* 3 ecclesiae *A*
primitiuorū^e *L* 4 apłs *H* uellimus *H* debeamus *LT*: deberemus *A*
debemus *Hr* 5 diffinitionibus *H* difin. *L* 6 basili *AT*: basilii *HL*
sinclitium *L* senclitium *T* 8 sit *om. L* 9 quemammodum *L* 10 filar- *
girus *H* fylargicus *L* 13 nisi in *H* posse *H* 14 sapphyrae *A* *
saffyre *H* saffire *L* et Iudae *om. A* philargiria *L* filargyria . .

16 quod *om. H* 15 implente^{el} *L* 16 philargiria *L* libram *L*¹ 17 scrib-
turis *AH* 19 phylargiriam *L* (*passim*) uictoriā *L* aliter non *H*
21 monacho nuditas (*om. a*) *A* 23 in *om. HL* 24 permanere. Finiunt
capitula de spū filargyriae *A* Expliciunt capitula *L*: *om. GH* Inc, liber *A*
Incipit de spū^{phy m. 2} hargiria liber septimus *G* Incipit***** liber de phylar-
gyria *L*: *om. H*

I. Tertius nobis conflictus est aduersus filargyriam, quam nos
 amorem pecuniarum possumus appellare, peregrinum bellum
 et extra naturam nec aliunde in monacho sumens principium
 quam de corruptae ac torpidae mentis ignauia, et plerumque
 initio abrenuntiationis male arrepto et erga deum tepido amore
 fundato. cetera namque uitiorum incitamenta humanae in-
 inserta naturae uelut ingenita uidentur in nobis habere principia,
 et quodammodo inuiscerata carni ipsique propemodum coaeua
 natiuitati discretionem boni malique praeueniunt, et licet prima
 arripiant hominem, longo tamen labore uincuntur.

II. Hic uero morbus posterius superueniens et extrinsecus
 accedens animae quanto facilius cauere potest ac respui, tanto
 neglectus et intromissus semel cordi fit perniciosior cunctis
 difficilisque propellitur. malorum namque omnium efficitur
 radix, multiplices fruticans fomites uitiorum.

III. Ut puta carnis simplices motus nonne uidemus non
 solum in pueris, in quibus adhuc innocentia boni malique
 praeuenit discretionem, uerum in paruulis atque lactantibus?
 qui cum ne initium quidem ullius libidinis in semet ipsis ha-
 beant, motus carnis naturali incitamento sibi inesse designant.
 irae quoque aculeos truces nonne similiter in paruulis iam uigere
 conspiciamus, et antequam patientiae uirtutem agnoscant, iniuriis
 eos cernimus commoueri et uerborum sentire etiam per iocum
 contumelias inrogatas? ac nonnumquam, cum desint uires,
 uoluntas tamen ultionis ira instigante non deest. nec hoc dico
 quo uocem naturam conditionis in culpam, sed quo adseram
 motus hos, qui procedunt ex nobis, quosdam quidem utilitatis
 causa nobis insertos, quosdam uero neglegentiae uitio ac malae

14] I Tim. 6, 10.

- 1 I *om.* *L* tertius . . . 2 amorem *pe euan. in C* est conflictus *L* filar-
 * giriam *GH (ita H passim)* fylargiriam *L* 4 turpidae *CL* turbidae *H*
 * 5 renuntiationis *A* 6 *post* fundato *in H cap. 2 incipit* 10 arripiunt *G*¹
 11 III *H* intrinsecus *L*¹ 12 accidens *G*²*LSr* 13 pernit. *L* 15 fruc-
 tificans *HLTv* 16 *non distinguit H* motos *L*¹ 17 et mali *H*
 19 nec *H* 20 motos *H*¹ tamen carnis *H* 21 iam *om. G* 24 con-
 * tumelias] iniurias *Ar* 26 conditionis (*ita codd.*) . . . adseram *om. H*
 28 causam *L*¹ in nobis *H*

uoluntatis arbitrio extrinsecus introduci. namque hi quos supra diximus motus carnales ob reparationem subolis et posteritatis propaginem suscitandam utiliter sunt corpori nostro prouidentia creatoris inserti, non ad perpetranda flagitia stuprorum et adul-
 5 teria, quae legis etiam auctoritate damnantur. irae etiam acu- 3
 leos nonne saluberrime nobis intellegimus adtributos, ut nostris uitiiis et erroribus indignantes uirtutibus potius ac spiritalibus studiis occupemur, omnem caritatem deo et patientiam nostris fratribus exhibentes? tristitiae quoque utilitas quanta sit no-
 10 uimus, quae inter cetera uitia, cum in contrarium affectum est mutata, numeratur. est enim et secundum dei timorem perneccessaria et secundum saeculum admodum pernicioosa, ut docet apostolus dicens: quae enim secundum deum est tristitia, paenitentiam ad salutem stabilem operatur:
 15 saeculi autem tristitia mortem operatur.

III. Non ergo, si dixerimus hos motus a creatore nobis insertos, ex eo culpabilis ille uidebitur, si nequiter his abusi maluerimus eos ad noxia potius ministeria detorquere, et uelimus pro infructuosis ac saecularibus lucris, non pro salutari
 20 paenitentia et uitiorum correctione tristari, uel certe si non nobismet ipsis utiliter, sed contra interdictum domini nostris fratribus irascamur. et si ferrum quis ad necessarium et utile ministerium contributum ad necem uoluerit insontium detorquere, non ex hoc infamabit materiae conditorem, si, quod
 25 ille ad usum bene uiuendi aptum ac necessarium praestitit, iste hoc usus est ad nocendum.

V. Dicimus tamen quaedam uitia sine ulla praecedente naturali occasione conerescere, sed solius corruptae ac malae

13] II Cor. 7, 10. 21] cf. Matth. 5, 22.

1 intrinsecus *L* introductos *Ar* hii *H¹T* hi namque *Av* 2 sobolis *GH²Lv* prosperitatis *L* 6 adtributus *H¹* 7 uitis *H¹* irascentes *Av* 8 dño *H* 10 cum et 11 *prius* est *om.* *A* 11 motata *H¹* muneratur *T* connumeratur *Av* et *om.* *L* 12 sc̄m *G* seculum *L* anmodum *L* pernit. *GL* 13 docet] docens *H¹* 14 penitentiam *GH* 16 motos *H¹* insertos nobis *Ac* 17 abuti malluerimus *H¹* 18 uellimus *G¹H¹* 19 seclularim³ *G¹* 20 penitentia *G* penit. *H* paenitentiae *L* correptione *GH²* corruptione *H¹* 21 nostri *Lr* 22 ut si *H²* 23 misterium *H* innocentium *H* 24 infamauit *L* 26 est] sit *L* 27 praecedente *GT*: praecedenti *AHL*

*

uoluntatis arbitrio, ut est inuidiae ipsiusque etiam filargyriae: quae cum nulla habeant in nobis de naturali instinctu principia, extrinsecus contrahuntur. quae tamen quantum facilia sunt ad cauendum et oportuna ad declinandum, tantum occupatam mentem atque possessam miseram faciunt uixque ad sanitatis concedunt remedia peruenire, siue quod non merentur curari celeri medicina qui ab his sauciati sunt, quos uel ignorare uel uitare uel facillime uincere potuerunt, uel certe quod male fundati uirtutum structuram et perfectionis suscipere culmen indigni sunt.

VI. Quamobrem nulli uilis despectusque uideatur hic morbus, qui sicut potest perfacile declinari, ita si quemquam possederit, ad sanitatis remedia uix peruenire concedit. receptaculum namque est uitiorum malorumque omnium radix, et inextricabilis nequitiae fomes efficitur dicente apostolo: radix omnium malorum est filargyria, id est amor pecuniae.

VII. Haec igitur cum remissam tepidamque monachi possederit mentem, primitus eum in exigua summa sollicitans iustos quosdam et uelut rationabiles ei colores, ob quos uel reseruare sibi aliquid pecuniae debeat uel parare, describit. nam et ea quae praebentur in monasterio queritur non esse sufficientia et sano robustoque corpore uix posse tolerari. quid faciendum si ualitudo mala carnis emergerit et reconditum non fuerit aliquid peculiare, quo sustentetur infirmitas? praestationem monasterii esse pertenuem et negligentiam erga aegrotantes maximam. si proprium aliquid non fuerit quo cura corporis ualeat adhiberi, misere esse moriendum. ipsum etiam uestimentum non sufficere quod praebetur, nisi procurauerit

15] I Tim. 6, 10.

- 1 uoluntatis *H* fylargyriae *L* 2 instructu *H*¹ 6 sanitatum *L*
remedia concedunt *H* 7 qui] quia *L* his ipsis *H* quos *AGS*¹*L*:
* quae *S*²*HTv* 11 non *distinguit* *H* despectusque *AG*²*H*¹*L*¹ 12 pos-
siderit *AL*¹*S*¹ 15 fomis *AL*¹ 16 est *post* malorum *om.* *AH*¹ filar-
gria *H* fylargyria *L* 17 VI *H* possederit (possiderit *H*¹) monachi *He*
* 18 eam *L* exiguum *L*¹ 20 aliquit *L*¹ 21 quaeritur *AH*¹*L* 25 mona-
sterii *om.* *AHT*: *rasura longior in L* negligentiam *G*¹ 26 si proprium
si *L* 27 moriendum fame *H*

unde sibi aliud ualeat exhibere. postremo nec diu posse in
eodem loco uel monasterio commorari, et nisi parauerit sibi
uiatici sumptus euectionisque transmarinae mercedem, non posse
cum uoluerit transmigrare, et necessitate inopiae coartatum
5 laboriosam ac miserabilem absque ullo profectu uitam iugiter
toleraturum, inopem quoque se semper ac nudum non sine in-
properio aliena substantia sustinendum. itaque cum huiusce- 3
modi cogitationibus laqueauerit mentem, qualiter unum saltim
denarium adquirere possit excogitat. tum peculiare opus, quod
10 exerceat abbate nescio, sollicita mente perquirat. quod uendens
clam et optato tandem potitus nummo, qualiter eum duplicet,
acrius uehementiusque torquetur, ubi reponat cuius eum credat
ambiguus. deinde quid ex eo coëmere qualique illum commercio
ualeat duplicare, cura grauiore distenditur. cumque illi et hoc
15 ex uoto cesserit, audior fames aderescit auri tantoque uehe-
mentior suscitatur, quanto etiam summa lucri maior adponitur.
cum pecuniae etenim incremento rabies cupiditatis augetur.
tum deinde uita longaeua promittitur, senectus incurua, in- 4
firmitates diuersae atque prolixae, quae, nisi maior summa in
20 iuuentute fuerit praeparata, tolerari in senecta non possint.
agitur itaque infelix anima serpentinis nexibus obligata, dum
materiam male concretam nequiore cura concupiscit augere,
pestem sibi qua diuisius inflammetur ipsa parturiens, totaque
lucri cogitatione possessa nihil aliud respicit cordis intuitu
25 quam unde pecuniam parare ualeat, per quam possit de mo-
nasterii disciplina quantocius euolare, nullam exhibens fidem,
ubi potuerit nummi spes aliqua refulgere. pro hac non men- 5
dacii, non periurii, non furti facinus admittere perhorrescit,

1 alit *A* 4 uoluerint *H*¹ cohortatum *L* 6 tolleraturum *G*¹ se
quoque *AHTc* 7 sustentandum *AHTv*: cf. p. 140, 26 post sustentandum
in *A* cap. 8 incipit 8 eius laqueauerit *L* 9 excogita*^{tū} (t *eras.*) *L* pe-
culiariter *H* 10 abbatem *L*¹ nesciente *H* uindens *A* 11 obtato *H*¹
potius *H*¹*LT*¹ 12 eum] illut *A* 13 emere *L* illut *A* eum *HTv* com-
mertio *G* commercio *H*¹ comertio *L* 14 grauiori *H* 15 famis *G*¹*H*¹*L*
uehementius *HLv* 17 mento . . . pag. 134, 21 contentus non extant in *C*
18 tunc *L* 19 adque *C* 20 senectute non possit *H*, in quo statim cap. 7
incipit 22 nequiori *H* 23 durius inflammetur *L* 24 alit *A* intuitu]
intuit *C* 26 quantotius *GHL* 27 mendacii crimen *H* 28 amittere *L*

non fidem frangere, non iracundiae noxio furore suppleri, si quoquam a spe quaestus deciderit, non honestatis, non humilitatis modum transcendere pertimescit, fitque ei per omnia, ut aliis uenter, ita huic aurum et spes lucri pro deo. unde beatus apostolus huius morbi noxia uenena prospiciens non solum eam
 5 radicem esse omnium malorum, uerum etiam idolorum seruitutem pronuntiauit dicens: et auaritia (quod in Graeco dicitur
 6 φιλαργυρία), quae est simulacrorum seruitus. cernis igitur ad quantam labem rabies haec per gradus singulos crescat, ut etiam idolorum uel simulacrorum seruitus apostoli uoce pronuntietur, eo quod figura dei et imagine praetermissa, quam
 10 deuote seruiens deo immaculatam in semet ipso debuit custodire, hominum figuras impressas auro diligere pro deo maluit et tueri.

VIII. Talibus igitur decessionum profectibus in deterius
 15 crescens nullam deinceps humilitatis, nullam caritatis, nullam oboedientiae non dicam uirtutem, sed ne umbram quidem retinere contentus indignatur ad omnia et ad singula opera murmurat atque suspirat, nullaue iam reuerentia reseruata uelut equus durissimus ad praecipitium fertur infrenis: nec
 20 uictu cotidiano nec solito indumento contentus non se diutius haec toleraturum esse testatur deumque non ibi solummodo esse proclamat nec salutem suam in illo tantum loco esse conclusam, unde si quoquam se non celerius asportarit, periturum protinus grauiter ingemescit.

VIII. Itaque instabilitatis suae uiaticum habens nummos, in quorum praesidio alarum sibi instar aptauit, iamque ad

7] Col. 3, 5.

- 1 noxium furem supplere *H* 2 ab *HL* ob spē *T* decederit *H*¹
 * 3 pertimescit *A* 6 esse *om.* *H* 7 greco *codd.* praeter *CA* 8 filargyria
CAG filargiria *H* fylargiria *L* quae] quod *L* simulacrorum serui-
 tus est *A* itaque *H* 11 figuram *L*¹ imaginem praetermissam *L*¹
 12 immaculatam *CGSL* 14 et intueri *HT* 15 non distinguit *A* tali-
 bus . . . profec *euam.* in *C* discessionum *G* discessionum *T* 17 ueri-
 tatem *H* quidem] quidem uirtutis *Gv* 18 indignatus *C* indignantur *G*¹
 * 19 adque *C* 20 durissimus] indomitus *H* 21 uicto *H*¹ 22 tolleratu-
 rum *G*¹ esse] ipse *H* deum (dñm *H*) quoque *AHTc* solummodo ibi *L*
 * 25 protinus *om.* *G* grauiter *om.* *Ar* ingemescet *A* ingemiscit *H*²*L*²

transmigrandum paratus insolenter ad omnia praecepta respondet, et tamquam peregrinum extraneumque se gerens, quaecumque indigentia correctione perspexerit, negligit atque contemnit. cumque furtim possideat reconditam pecuniam, ne
 5 calciamenta quidem ac uestimenta se habere conqueritur darique sibi tardius indignatur. ac si forte dispensatione senioris ei prius, qui nihil penitus habere cognoscitur, aliquid horum fuerit inperitum, maioribus irae stimulis inardescit seque despici ueluti extraneum putat, nec ad ullum opus manus suas adcom-
 10 modare contentus reprehendit omnia quae necessario fieri monasterii compellit utilitas. deinde occasiones quibus offendi uel irasci debeat studiose perquirat, ne leuiter motus de coenobii disciplina uideatur exire. nec solus tamen transmigrare con-
 15 potuerit susurrationibus clandestinis deprauare non desinit. quodsi etiam temporis asperitas itineris seu nauigationis eius intercluserit commeatum, per omne illud tempus suspensio anxioque residens corde tristitias serere uel excitare non cessat, discessus solacium et excusationem leuitatis non se aliter cre-
 20 dens quam nota uel macula monasterii reperiturum.

X. Agitur itaque facibus pecuniarum suarum magis ac magis accensus, quae possessae numquam monachum uel in monasterio residere uel uiuere sub regulae institutione permittunt. cumque exinde eum uelut feralis quaedam bestia de coetu
 25 gregis separans pecus oportuno praedae destitutione sodalium fecerit et deuotioni facilem contubernii priuatione reddiderit, eum, qui prius opera monasterii leuia exercere despexerat, die ac nocte spe quaestus infatigabiliter laborare compellit: non orationum sollemnia, non ieiuniorum modum, non uigiliarum

1 insolenter *L*¹ respondit *A* 3 correptione *H* 4 nec *LTv* 5 se
 om. *A* conqueritur *H*¹*L* 7 cognoscetur *H*¹ 8 stimulis inardescit]
 incitatur stimulis *A* despici *H*¹*L*¹ 9 uelut *L* cōmodare *A* 10 mo-
 nasterio *L*¹ 11 occasiones *H* 15 poterit *G*² sussurrationibus *H*
 glandestinis *L* desinet *A* 17 cūmeatum *L*¹ illut *A* 19 solatium *HL*
 excussationem *H*¹ excusationis leuitatem *A* 20 reperiturum *H*¹ 21 fo-
 mitibus *H* 24 bistea *A*¹ 25 segregans *Av* distitutione *G*¹*H*¹ 26 facile *H*
 27 monasteri *H* dispexerat *AG*² 28 spei *L* 29 sollempnia *H*¹

regulam custodire permittit, non honestarum intercessionum explere officia sinit, dummodo uel auaritiae rabiem satiare uel cotidianis usibus possit occurrere, cupiditatis ignem, dum adquirendo extinguendum credit, accendens.

XI. Hinc iam nonnulli per abruptum praecipitium lapsi in- 5
reuocabili ruina feruntur ad mortem, et non contenti soli possidere quas uel numquam habuerant uel initio malo reser-
uarant pecunias inquirunt contubernia feminarum, quae debeant ea quae male congesta uel retenta sunt custodire. tantisque
se occupationibus noxiis ac perniciosis inuoluunt, ut usque ad 10
profundum inferi deuoluti, dum adquiescere illi apostolicae sententiae rennuunt, ut habentes uictum et uestimentum
his sint contenti quae monasterii frugalitas exhibeat, sed uolentes diuites fieri incidant in temptationem et
laqueum diaboli et desideria multa et inutilia et no- 15
xia, quae mergunt homines in interitum et perdi-
tionem. radix enim omnium malorum est cupiditas, id est filargyria, quam quidam adpetentes errauerunt a fide et inseruerunt se doloribus multis.

XII. Non ignoro quendam, qui semet ipsum autumat mo- 20
nachum sibi (quod est deterius) de perfectione blanditur. qui receptus in coenobio cum a suo moneretur abbate, ne reuolueretur ad illa quae renuntians abdicarat, seseque de radice omnium malorum filargyria terrenisque laqueis expediret, ac,
si mallet pristinis passionibus emundari, quibus cum grauis- 25
sime singulis momentis uidebat urgueri, cessaret adfectare ea

12] I Tim. 6, 8. 14] l. c. 9—10.

- * 2 dummodū *G* 5 hic *H*¹ labi *A* 6 solum *L* 7 quae *A*
habuerunt *L* reseruauerunt *H* reseruauerant *Lc* 9 retinenda *H* sunt
uel retenta *A* 10 pernit. *GL* 11 inferni *HT* sententia *L*¹ 12 re-
* nuunt *G*² rennuunt *H* uestitum (*ita et T*) his contenti sint *A* 13 ex-
hibeat *G*¹*H*¹*Tr*: exhibet *A* exhibebat *G*²*SH*²*Lc* 14 incedant *H*¹ in-
cidunt *L* temptatione *A* 15 diaboli *H*¹ multa] mala *H* et inutilia
et noxia *GHT*: et noxia et inutilia *L* inutilia et nociua *A et Uulg.*
16 et in perditionem *H* 18 filargyria *H ut solet* fylargyria *L* 21 sibi
quoque *L* 23 abdicauerat *H* 24 fylargyria *L* expediret] eripere
festinaret *A* 25 mallit *H*¹ grauissimis *L* 26 urgeri *GH*

quae ne antea quidem possederat, quorum nexibus conpeditus ad purgationem uitiorum suorum sine dubio peruenire non posset, truculento uultu eidem respondere non haesitauit: si tu habes plurimos unde sustententes, me similiter habere cur prohibes?

5 XIII. Haec autem nemini uideantur uel superflua uel molesta. nisi enim prius exposita fuerint genera uulnerum et origines causaeque morborum fuerint indagatae, nec infirmis poterit adhiberi congrua medicinae curatio nec ualidis conferri perfectae custodia sanitatis. nam et haec et multo his plura ad instructionem iuniorum solent a senioribus, qui innumeros diuersorum
10 casus ac ruinas experti sunt, in conlatione proferri. quorum multa saepe numero cognoscentes in nobis, ita senioribus exponentibus ac reuelantibus, uelut qui isdem ipsi quoque passionibus pulsarentur, absque confusionis nostrae uerecundia
15 curabamur, cum et remedia pariter et causas infestantium nos uitiorum taciti disceremus. quae nos non fraternitatis ueriti corpus uel obteximus uel praeteriuimus, sed ne forte delapsus liber in manus eorum, qui in hoc proposito minus instituti uidentur, patefaciat inexpertis, quae desudantibus solis ac festi-
20 nantibus culmen perfectionis adtingere debent esse conperta.

XIII. Triplex itaque est huius ualitudinis morbus, qui ab uniuersis patribus aequali detestatione damnatur: unus hic, cuius superius descripsimus labem, qui decipiens miserabiles quosque ea, quae ne ante quidem cum in saeculo degerent
25 possidebant, congerere persuadet: alius qui haec, quae in primordiis suae renuntiationis abiecerant, post haec resumere ac

1 ne^e *G* ante *HT* possiderat *AG¹L¹* quorum sine dubio nexibus *AHr* inpeditus *A* 2 sine dubio *GLT*: penitus *Ar* omnino *II* *
peruenere *H¹* possit *A* (*ex corr.*) *H¹* 3 respondisse *AHT* non haesitauit *om. A* haesitauit *H* 4 unde plurimos *Ac* 6 enim *om. A*: cf. 25, 1. VIII, 8, 3. 18, 2. 20, 2 fuerit *L* 7 potest *A* adhibere *II* *
8 ualentibus *A* 9 multo et *H* institutionem *H* 11 causas *H¹* collatione *L* 12 agnoscentes *H* 13 hisdem *AG¹* ipsi *om. L* 14 confusione *L* uerecundiae *L* 15 curabantur *L¹* 16 non *om. A* 17 sed *om. A* dilapsus *A* 19 inexpertus *A¹* inexpertis ea *H* ac] et *H* solis ac festinantibus *om. L* 21 namque *L* ualetudinis *A* 23 descripsimus *A* 24 antea *AL^{2v}* 25 congerere *GL*: congregare *AHTv* cf. III, 14 tit. *
persuadit *A* 26 conuersionis abiecerat *A* postea *Av* sumere *H*

rursum desiderare conpellit: tertius qui initio malo uitiosoque contractus et ab imperfectione incipiens eos, quos semel hoc tepore mentis infecerit, paupertatis ac diffidentiae timore perterritos spoliare se cunctis mundi facultatibus non sinit, eosque pecunias uel substantias, quas utique renuntiantes abicere debuerant, reseruantes ad euangelicam perfectionem numquam peruenire concedit. quarum trium ruinarum exempla etiam in scripturis sanctis inuenimus non leui poena fuisse damnata.

2 nam Giezi ea quae ne ante quidem possederat uolens adquirere non modo gratiam prophetiae possidere non meruit, quam per successionem uelut hereditariam a suo habuit magistro suscipere, uerum etiam e contrario aeterna lepra sancti Helisaei maledictione perfunditur, Iudas autem uolens resumere pecunias, quas antea Christum secutus abiecerat, non solum ad prodicionem domini lapsus apostolatus gradum perdidit, sed etiam uitam ipsam communi exitu finire non meruit eamque biathanati morte conclusit, Annanias et Sapphira reseruantes partem quandam ex his quae possederant apostolico ore morte multantur.

XV. De his igitur, qui dicentes renuntiasse se huic mundo rursum incredulitate fracti nudari terrenis opibus timent, in Deuteronomio mystice praecipitur: si quis est homo formidolosus, et corde pauido, non egrediatur ad bellum: uadat, et reuertatur in domum suam, ne pauere faciat corda fratrum suorum, sicut et ipse timore perterritus est. hoc testimonio quid euidentius quaeso? nonne manifeste mauult

9] cf. IIII Reg. 5, 27. 13] cf. Matth. 27, 5. 17] cf. Act. 5, 5 et 10. 22] Deut. 20, 8.

1 rursus *HL* 3 tempore *H¹L* inficerit *A* inficeret *II¹* perterritus *H¹* 4 sinet *A¹H¹* eas qui *H* 5 abicere *G¹H¹* 7 contendit *G* 8 scripturis *AG* 9 possiderat *AG¹* 10 profetiae *AG* non meruit possidere *Av* quem *L* 11 heredit. *G* 12 lepra aeterna *AHT* helisei *GHL* 13 maledictionem *II¹* autem *om. A* 14 sequutus *G¹* ob traditionem *H* 15 lapsus *A* gradum perdidit apostolatus *AHT* 16 ipsam] suam *H* eamque] sed eam *A: om. T* 17 more *L* annanias *GT* saffira *G* saffira *HL* 18 possiderant *AG¹H¹L¹* morte *om. A* 19 mulcantur *A²* 20 se *om. AT* 21 in incredulitate *L* 22 homo *om. H* 25 et ipse] ipse *A et Uulg.* 26 manifestem *G¹*

eos scriptura professionis huius nec initium sibimet usurpare
 nec nomen, quam exhortatione exemploque corrupto etiam alios
 ab euangelica perfectione reuocare et infideli infirmare terrore?
 iubetur itaque eis ut discedentes e pugna reuertantur in domum 2
 5 suam, quia non potest quisquam duplici corde bella domini
 proeliari (uir enim duplex animo inconstans in omnibus
 uis suis), et cogitantes secundum illam euangelii parabolam
 eum, qui cum decem milibus progreditur, contra regem cum
 uiginti milibus uenientem non posse configere, adhuc eo longe
 10 posito postulent pacem, id est ut ne initium quidem renun-
 tiationis arripiant potius quam tepide eam post exsequentes
 maiori discrimine semet inuoluant. melius est enim non
 uouere, quam uouere et non reddere. pulchre autem 3
 hic cum decem milibus et ille cum uiginti uenire describitur.
 15 amplior enim inpugnantium nos uitiorum numerus est quam
 uirtutum pro nobis dimicantium. nemo autem potest deo ser-
 uire et mamonae, nec ponens quisquam manum suam
 super aratrum et respiciens retro aptus est regno dei.

XVI. Hi ergo occasionem auaritiae pristinae sibimet intro-
 20 mittere quadam scripturae sanctae auctoritate conantur, quam
 uitiosiore intellectu interpretantes apostoli, immo domini sen-
 tentiam corrumpere atque ad suum desiderium gestiunt de-
 prauare. non suam uitam uel intellectum scripturarum sensui
 coaptantes, sed uim scripturis pro desiderio suae libidinis in-

6] Iac. 1, 8. 8] cf. Luc. 14, 31—32. 12] Eccles. 5, 4 (LXX).
 16] Matth. 6, 24. 17] Luc. 9, 62.

1 scribtura *AG* 3 euuangelica *L* 4 discidentes *A* discendentes *H*¹ *
 descendentes *L*¹ descendent *L*² 6 inconstans est *H*²*L*²*v* et *Uulq.*
 7 euuangelii *L* 8 *X G* decim *H*¹*L* progreditur . . . 9 milibus *om. H*
 9 *XX G* 10 postulant *H* postolat *L* 11 exequentes *AG* (*non S*) 12 ma-
 iore *T* semet ipsos *HLTc* inuoluant *G*¹ 14 hic eum cum *L*¹ *X G*
 decim *HL* *XX G* uiginti milibus *H* 15 inpugnantium nos uitiorum
GHILT: nos inpugnantium (*om. uitiorum*) *A* 16 enim *L* 17 mamonae *A*: *
 mammonae *rell.* quis *AHT* 18 dei regno *L* 19 hii *H*¹ hic *L* o*ca-
 sione (c *eras.*) *L* 20 scribturae *AG*¹ 21 uitiosiori *H* 22 adque *A* ad
om. H suum ad suum *L* 23 non suam . . . *pag. 140, 15* ex eis quae re
desunt in A scribturarum *G*¹ 24 cooptantes *H*¹ scribturis *G*¹ scrip- *
 turae *L*

ferentes consentire eas suis opinionibus uolunt aiuntque scriptum
 esse: beatius est magis dare quam accipere. cuius inter-
 pretatione prauissima eneruatam domini putant illam esse sen-
 tentiam qua dicitur: si uis perfectus esse, uade uende
 omnia quae habes et da pauperibus, et habebis the- 5
 saurum in caelo, et ueni sequere me, et hoc arbitrantur
 colore diuitias suas se abicere non debere, beatiores scilicet
 semet ipsos pronuntiantes, si pristinis suffulti substantiis aliis
 quoque de earum superabundantia largiantur, dum erubescunt
 pro Christo gloriosam cum apostolo suscipere nuditatem nec 10
 opere manuum nec monasterii parsimonia uolunt esse contenti.
 quibus superest ut se aut circumuenire nouerint semet ipsos
 et nequaquam renuntiassent huic mundo diuitiis pristinis incu-
 bantes, aut si professionem monachi re atque opere cupiunt
 experiri, dispersis abiectisque omnibus nihilque ex eis quae re- 15
 nuntiauerant reseruantes cum apostolo glorientur in fame et
 siti, in frigore et nuditate.

XVII. Quasi uero et ille similiter non potuerit facultatibus
 pristinis sustentari, qui se non ignobilem etiam in huius mundi
 ordine fuisse testatur, cum se adserit a natiuitate ciuis Romani 20
 dignitate praelatum, si hoc esse ad perfectionem commodius
 iudicauisset, et illi qui Hierosolymis, cum essent possessores
 agrorum aut domorum, uendentes omnia nihilque sibi ex
 his penitus reseruantes adferebant pretia eorum et pone-
 bant ante pedes apostolorum, non potuerint necessitatem 25
 corporis sui facultatibus propriis sustinere, si hoc perfectius
 fuisset ab apostolis iudicatum uel ipsi esse utilius probauissent:

2] Act. 20, 35. 4] Matth. 19, 21. 16] II Cor. 11, 27. 20] cf.
 Act. 22, 28. 22] I. e. 4, 34—35.

- * 1 scribunt *G*¹ 2 est *om. H**L**c* 3 esse illam *L* 5 quaecumque *H*
 6 caelū *L* 7 abicere *G*¹ 8 substantiis *H* 9 dum *GHLT*: dumque *v*
 10 apostolis *L* 12 se *om. Gc* 13 renunciassent se *L* 16 gloriantur *G*¹*H*
 gloriantes *L* et in siti *H* 17 in] et *L* 18 non distinguit *H* 19 modi *L*
 20 ordinem *A*¹*H*¹*L* a *om. H* 21 commodius *H*¹ 22 iudicauisset *AGLc*:
 iudicasset *SHTr* post hoc uerbum in *H* cap. 17 incipit ierosolymis *A*
 hierosolimis *HL* 23 aut] uel *Av* 24 pretia praediorum eorum *H*
 * 25 apostolorum] discipulorum *Ac* potuerint *S*²*H*: potuerunt *AGS*¹*LT*
 * 26 sustentare *HTr*

sed uniuersas simul abicientes substantias maluerunt labore
 proprio uel conlatione gentium sustentari. de quorum sumptu 2
 sanctus apostolus ad Romanos scribens suumque eis in hoc
 ministerium praedicans ac subtiliter eos ad hanc conlationem
 5 prouocans ait: nunc uero proficiscar Hierusalem mini-
 strare sanctis. conplacuit enim Macedoniae et Achaiae
 conlationem aliquam facere in pauperes sanctorum
 qui sunt Hierusalem. conplacuit enim, et debitores
 sunt eorum: quoniam si spiritalium eorum participes
 10 factae sunt gentes, debent et in carnalibus ministrare
 eis. ad Corinthios quoque horum sollicitudinem similiter gerens 3
 monet eos, ut ante aduentum suum conlationem, quam ad usus
 eorum mittere disponebant, sollicitius praepararent: de collectis
 autem quae fiunt in sanctis, sicut ordinaui ecclesiis
 15 Galatiae, ita et uos facite. unusquisque uestrum per
 unam sabbati thesaurizet apud semetipsum recondens
 quod ei bene placuerit, ut non cum uenero tunc col-
 lectae fiant. cum autem uenero, quoscumque proba-
 ueritis per epistulas, hos transmittam perferre gratiam
 20 uestram in Hierusalem. et ut eos ad largiorem prouocaret
 conlationem, infert: quodsi dignum fuerit ut et ego eam,
 mecum ibunt, id est si talis fuerit oblatio uestra, quae mea
 quoque mereatur prosecutione deferri. ad Galatas quoque, cum 4
 praedicationis ministerium cum apostolis partiretur, hoc idem
 25 se depectum cum Iacobo, Petro et Iohanne testatur, ut licet
 praedicationem susceperet gentium, pauperum tamen qui erant

5] Rom. 15, 25—27. 13] I Cor. 16, 1—3. 21] l. c. 4.

3 apostolos *H*¹ 4 ac *om.* *L* 5 autem *Ac* *ΓΜ* *A* hierosolimam *L* *
 6 machedoniae *HL* 8 *ΓΜ* *A* in hierusalem *H* conplacuit enim
GHLT: placuit enim eis *A* et *Uulg.* 9 spiritaliter *L* 10 facti *L* factae *
 sunt gentes participes *H* 11 corintheos *G*¹*H*¹ 12 in usus *H* 13 eorum] *L*
 sanctorum *L* disponebat *Hc* 14 sanctos *Ar* et *Uulg.* ecclesiis *A*
 16 thesaurizat *L*¹ apud *A* 17 conplacuerit *H*¹ 18 quos *Ac* et *Uulg.*
 19 epistolas *G*²*L* 20 *ΓΜ* *A* 21 conlationem prouocaret *Av* et *om.* *A*
 23 mereatur *om.* *H* prosecutione *G*¹ galathas *HL* 25 depectum *
*AG*¹: depectum *L*¹*T* depactum *Hv* depactu *L*² ad hoc idem se delec-
 tum *G*² scilicet *H* 26 susceperint *L* qui tamen *L*

Hierosolymis nequaquam sollicitudinem curamque respueret, qui propter Christum uniuersis rebûs suis renuntiantes spontaneam subierant egestatem: et cum uidissent, inquit, gratiam dei quae data est mihi Iacobus et Cephas et Iohannes, qui uidebantur columnae esse, dextras dederunt mihi et Barnabae societatis, ut nos inter gentes praedicaremus, ipsi autem in circumcisionem: 5 tantum ut pauperum memores essemus. quam rem omni sollicitudine se testatur inplesse dicens: quod etiam sollicitus fui hoc ipsum facere. qui igitur sunt beatiore? 10 utrumnam hi qui nuper de numero gentium congregati nec praeualentes euangelicam perfectionem conscendere adhuc suis substantiis inhaerebant, in quibus magnus fructus apostolo ducebatur, si saltem ab idolorum cultu et fornicatione et suffocatis et sanguine reuocati fidem Christi cum suis 15 facultatibus suscepissent, an illi qui euangelicae satisfaciennes sententiae crucem domini cotidie portantes nihil sibi de propriis * 6 facultatibus superesse uoluerunt? cumque ipse beatus apostolus uinculis et carceribus obligatus seu uexatione itineris inpeditus et ob haec consuetam uictus substantiam parare, ut erat solitus, 20 suis manibus non occurrens a fratribus se, qui de Macedonia uenerant, supplementum suae necessitatis adserit accepisse (nam quod mihi, inquit, deerat subpleuerunt fratres qui uenerunt a Macedonia, et ad Philippenses ipse referens:

3] Gal. 2, 9—10. 9] l. c. 10. 14] Act. 15, 20. 17] Matth. 10, 9. 23] II Cor. 11, 9.

1 hierosolimis *G*¹ hierosolimis *L* in hierosolimis *H* respuerent *L* 3 et cum uidissent . . . pag. 143, 12 definitionibus ad extant in *C* inquit *CAH*¹ *L*¹ gratiam . . . 4 est mihi *om.* *C* 4 cefas *CG*¹ chephas *A* 5 iohannis *CH*¹ dexterar *G* et *Uulg.* (*non S*) mihi dederunt *H* 6 in *L* * et *Uulg.* inter *H* 7 circumcisionem *CHT*: circumcissione *rell.* v 9 se ipse *H* inplesse *H*: implesse *rell.* 11 hii *G*¹ *H*¹ ne *L* 12 euangelicam *L* 13 ab apostolo *Hv* 14 saltem *H*² 15 suffocatis *A* sanguinem *C* 16 suscepissent *H*¹ 17 domini] xpi *H* 19 uexatione *C* * 20 ob hoc v sollicitus *H*¹ 21 se] sed *H*¹ fratribus siquidem qui *L* machedonia *G*¹ 22 uenerunt *L* necessitati *L* adsereret *C*: *om.* *H* 23 inquit *A* subpleuerunt *H*¹: suppl. *rell.* 24 uenerant *G* machedonia *L* filippenses *CA* philipenses *G*¹, item infra referens scripsit *L* ipse . . . pag. 143, 1 Philippenses *om.* *H*

scitis enim et uos, Philippenses, quia in principio euangelii, quando profectus sum a Macedonia, nulla mihi ecclesia communicauit in ratione dati et accepti nisi uos soli, quia et Thessalonicam et semel et bis
 5 in usum mihi misistis), erunt secundum istorum sententiam, quam mente tepida conceperunt, et isti beatiores apostolo, quia de suis inueniuntur ei substantiis inpertisse? quod amens quilibet dicere non audebit.

XVIII. Quamobrem si euangelico praecepto uolumus oboedire
 10 et apostoli ac totius ecclesiae illius primitiuae seu patrum, qui uirtutibus ac perfectioni eorum nostris temporibus successerunt, imitatores existere, non nostris definitionibus adquiescamus, de hoc tepido ac miserabili statu perfectionem nobis euangelicam pollicentes, sed illorum sectantes uestigia circumuenire nosmet
 15 ipsos minime studeamus et ita monasterii disciplinam institutionemque pariter expetamus, ut in ueritate renuntiemus huic mundo, nihil ex his quae contempsimus infidelitate nos retrahente seruantes, cotidianum uictum non recondita pecunia, sed opere proprio conquiramus.

20 XVIII. Fertur sententia sancti Basili Caesariensis episcopi ad quendam prolata Syncretium tali quo diximus tepore torpentem. qui cum se renuntiasse diceret huic mundo, quaedam de propriis facultatibus sibimet reseruauit, nolens exercitio suarum manuum sustentari et humilitatem ueram nuditate
 25 et operis contritione monasteriique subiectione conquirere. et

1] Phil. 4, 15—16.

1 filippenses *C* 2 euuag. *L* sum machedoniam *L* 3 ecclesia *A*
 accipiendi *H*¹ 4 thessallonicam *C* thessalonica *AL*¹ thesalonicam *H* *
 et ante semel *om. H cum Uulg.* 5 usus *GH* usibus *T* 6 qua *L* *
 conceperant *C* 7 eis inueniuntur *C* inueniuntur eis *L* quislibet *H*¹
 9 quamobrem . . . praecepto *euan. in C* euuag. *L* 10 ecclesiae *A*
 illius *om. AT cf. II, 5, 3* patribus *C* 12 emitatores *H*¹ existere *G²HL*
 13 euuag. *L* 16 expetimus *H*¹ expectamus *L*¹ huic mundo *om. A*
 17 iis *H*¹ contempsimus *A* nostra et 18 reseruantes *H fort. seruantes* (et) 20 basili *A*: basilii *rell.* cessariensis *H* 21 sincretium *HLT* *
 quod *H*¹*L* tempore *H*¹ 22 renuntiasse se *Ac* huic diceret *L*
 quaedam sibi *Av* 23 sibimet *om. Av* 24 et nuditatem et *L* nuditatemque (*om. et*) *H* 25 monasterii quoque *A*¹

senatorem, inquit, Syncletium perdidisti et monachum non fecisti.

XX. Itaque si agonem spiritalem certare legitime cupimus, hunc quoque perniciosum hostem a nostris cordibus extrudamus: quem quantum superare non magnae uirtutis est, tantum ab eodem uinci ignominiosum plenumque dedecoris. a potente enim elidi, licet sit in deiectione dolor et gemitus in amissione uictoriae, tamen quodammodo de aduersarii robore uictis nascitur consolatio: sin uero et inimicus exilis et genus conluctationis infirmum, ultra deiectionis dolorem confusio turpior et ignominia detrimento grauior infertur.

XXI. De quo haec erit summa uictoria triumphusque perpetuus, ut, quemadmodum dicitur, ne minuto quidem nummo conscientia monachi polluat. impossibile namque est eum, qui uictus in exigua stipe concupiscentiae semel in corde suo radicem suscepit, non maioris desiderii protinus incendio conflari. tamdiu namque miles Christi uictor ac securus cunctaque cupiditatis inpugnatione erit externus, donec initia concupiscentiae huius hic nequissimus spiritus in eius corde non seuerit. quapropter cum in cunctis generibus uitiorum generaliter serpentis caput oporteat obseruari, in hoc praecipue diligentius conuenit praecaueri. quod si fuerit intromissum, sua materie conualescens ipsum sibimet uehementiora suscitabit incendia. ideoque non solum pecuniarum cauenda possessio, uerum etiam uoluntas ipsa de animo penitus extrudenda. non enim tam effectus filargyriae uitandus est quam affectus ipsius radicitus amputandus: nihil enim proderit pecunias non haberi, si uoluntas in nobis fuerit possidendi.

21] cf. Gen. 3, 15.

1 inquit *H*¹ syncletium *L* syncleti *H* sineletii *T* 3 legitime certare *HT* 4 perniciosum *GL* perniciosissimum *et* cordibus nostris *H* 8 uictus *L*¹ 9 si *L* 10 infirmus *L*¹ 16 suscepit *H*¹ 17 *xpi* miles *G* (*non S*) 18 cupiditatis huius *L* 19 huius *om. L* hic *om. H* seruauerit *H*¹ 21 caput *H*¹ obseruare *L* diligentius *L*¹ 22 praecauere *L*¹ suae *H*¹ sue *L* materie *AG*: materie (-ae) *LH*¹ materia *H*²*Tv* 23 conualiscens *A* ipse *H* ipsi *L* suscitauit *L*¹ 24 pecuniarum . . . pag. 145, 4 paupertatis *desunt in A* 25 extrudenda est *H* tamen *H*¹ 26 filargyriae *L* (*passim*) 27 etenim *L* habere *Hv* 28 possidendi *H*¹

XXII. Possibile namque est etiam non habentem eas nequaquam filargyriae morbo carere nihilque ei prodesse beneficium nuditatis, quia cupiditatis uitium rescare non ualuit, paupertatis bono non uirtutis merito delectatus et necessitatis
 5 onere non sine cordis languore contentus. quemadmodum etiam corpore non pollutos euangelicus sermo pronuntiat corde moechatos, ita pecuniae quoque pondere minime sarcinatos affectu ac mente cum filargyris condemnari possibile est: occasio enim eis habendi defuit, non uoluntas, quae semper apud deum
 10 solet magis quam necessitas coronari. itaque festinandum nobis est, ne in uanum laborum nostrorum emolumenta depereant. miserabile namque est paupertatis ac nuditatis exitus tolerasse, fructus uero earum cassae uoluntatis uitio perdidisse.

XXIII. Uis nosse quam perniciose, quam noxie fomes iste, nisi fuerit diligenter excisus, ad eius interitum qui eum conceperit fruticet et omnigenis pullulet ramunculis uitiorum? respice Iudam apostolorum numero deputatum, quia noluit serpentis huius caput letale conterere, qualiter eum suo ueneno peremerit et concupiscentiae laqueis inretitum ad quam abrupti praecipitii crimen inieperit, ut redemptorem mundi et
 20 humanae salutis auctorem triginta argenteis persuaserit uendere. qui nequaquam esset ad tam scelestum prodicionis facinus deuolutus, si non filargyriae morbo fuisset infectus, nec dominicae negationis reus sacrilegus extitisset, nisi prius solitus
 25 fuisset creditos sibi loculos compilare.

6] cf. Matth. 5, 28. 18] cf. Gen. 3, 15. 25] cf. Ioh. 12, 6.

3 qui *L*² refrenari *L* maluit *H* 4 et] sed *A* 5 corde *L*¹ quemadmodum *L* 6 pollutus *H*¹*L*¹ mechatos *G*¹ moechatus *H*¹ 8 phylargiriis *L* possibile] necesse *L* occasio *H*¹ occasio *L*² 9 apud *A* 10 est nobis *H* 11 emolumenta *H*¹ aemulumenta *L*¹ 12 miserabile . . . pag. 146, 17 morte multauit *desunt in A* miserrabile *H* est *om. L* 13 eorum *L*¹ causae *G*¹*HT* et *L* ex corr. 14 perniciose *SL* fomis *L*¹ 15 coeperit *H* 16 fruticet *Gr*: fructificet *HLTc* omne genus *L* ramunculis *H*¹ ramusculis *H*²*Tv* 17 in iudam *H* non uoluit *H* 18 letale *L* 19 perimerit *G*¹*L*¹ peremeret *H*¹ quam *GL*: tam *H* 20 inieperit *G*¹ mundi . . . 21 auctorem *om. G* 21 XXX *G* ob triginta argenteos *H* 22 ad tam esset *H* 24 negationis *GHT* et *v* in textu: negationis *L* et *v* in margine: cf. 25, 1 reus ac *H* extetisset *H*¹

*

XXIII. Inmane satis et euidens tyrannidis huius exemplum, quae semel, ut diximus, animae captiuatae nullam permittit honestatis regulam custodire nec ulla quaestus adiectione satiari. finis enim rabiei huius non diuitiis, sed nuditate conquiritur. denique cum hic ipse ob hoc loculos dispensationi pauperum 5 deputatos suae potestati creditos accepisset, ut saltem pecuniarum abundantia satiatus concupiscentiae suae modum inponeret, in tantum copia earum in abundantiore fomite cupiditatis exarsit, ut iam non loculos clancule compilare, sed ipsum dominum uenundare maluerit. uniuersas enim diuitiarum 10 moles rabies cupiditatis huius exsuperat.

XXV. Denique princeps apostolorum his eruditus exemplis, sciens habentem quippiam cupiditatis frena non posse moderari nec finem eius in parua summa magnaue consistere, sed in sola uirtute nuditatis, Annaniam et Sapphiram, quorum superius fecimus mentionem, quia sibi quippiam de sua facultate seruauerant, morte multauit, ut interitum, quem ille ultro sibi pro reatu dominicae prodicionis intulerat, hi pro mendacio cupiditatis exciperent. quanta in hoc quoque facinoris ac supplicii similitudo concurrit. ibi filargyriam proditio, hic falsitas 20 subsecuta est. ibi ueritas proditur, hic mendacii crimen admittitur. licet enim operis eorum dissimilis uideatur effectus, 2 unus tamen finis in utroque concurrit. ille namque refugiens paupertatem resumere quae abiecerat concupiuit, hi, ne fierent pauperes, de substantia sua, quam aut apostolis offerre fideliter 25 aut totam dispergere fratribus debuerant, quiddam retinere temptauerunt: et ideo utrobique sequitur mortis damnatio,

16] cap. 14, 2.

1 euidentes *H*¹ 2 simul *L*¹ 3 adiectioni *H*¹ 4 diuitiis *H*¹ 5 dispensatione *H*¹ dispensationis *L*¹ 6 deputatos *L*¹ accepisset *H* saltem *H*² 7 habund. *G*¹ 8 eorum *H* habund. *H* 9 clancule (e *in ras.* *G*) *GS*²*HT* clancule(-ae) *S*¹*L* clanculo *v* compilaret *L*¹ 11 exuperat *G*² 13 non posse frena *H* 15 ananiam *G* saffiram *G* saffiram *H* sapphyram *L* * 16 quidpiam *G*¹ 18 hii *H*¹ mendatio *SL* 19 quantū *L* supplicii *H*¹ * 20 cucurrit *H* 21 proditor *A* 22 etenim *H*: *om.* *A* operariis *H* dissimiles *H*¹ 23 cucurrit *H* 24 hii *H*¹ 26 totum *H* debuerunt * *GT* 27 utrobique *A*: utrumque *GT*² utrobique *L* in utroque *H* utroque *T*¹

quia utrumque crimen de filargyriae radicibus pullulauit. itaque si in eos, qui non alienas concupierunt substantias, sed propriis parcere temptauerunt, nec habuere desiderium adquirendi, sed reseruandi tantummodo uoluntatem, processit tam seuera sententia, quid censendum de his, qui numquam possessas pecunias cupiunt congregare et nuditatem coram hominibus praeferentes affectu concupiscentiae coram deo diuites conprobantur?

XXVI. Qui secundum similitudinem Giezi spiritu ac mente leprosi esse noscuntur, qui mundi huius caducas pecunias concupiscens immundae leprae contagione respersus est. per quam nobis euidentis reliquit exemplum, omnem animam cupiditatis labe pollutam spiritali uitiorum lepra respergi immundamque apud deum perenni maledictione reputari.

XXVII. Igitur si perfectionis desiderio dimittens omnia secutus es Christum dicentem tibi: uade uende omnia quae habes et da pauperibus, et habebis thesaurum in caelo, et ueni sequere me, quid missa super aratrum manu respicis retro, ut eiusdem domini uoce pronuntieris non esse aptus regno caelorum? super tectum euangelici culminis stabilitus quid descendis tollere aliquid de domo tua, ex his uidelicet quae antea contempsisti? constitutus in agro atque operatione uirtutum substantia mundi, qua te renuntians spoliasti, quid recurrens niteris reuestiri? si uero paupertate praeuentus nihil quod dimitteres habuisti, multo minus adquirere debes quod nec antea possedisti. ob id enim ita domini beneficio prae-
paratus es, ut expeditior ad eum nullis pecuniarum laqueis impeditus adcurreres. uerumtamen nullus in hoc egens fran-

8] cf. III Reg. 5, 27. 15] Matth. 19, 21. 17] cf. Luc. 9, 62.
19] cf. Luc. 17, 31. 21] l. c.

1 quia . . . 8 secundum simi *desunt in A* pululauit *H*¹ 2 alienos *L*¹
3 conquirendi *L* 4 deseruandi *L* tam *om. G* 5 censendum est de *H*
8 *non distinguit H* *iezi *G* 9 pecunias caducas concupiscentes *A* 10 re-
spersus est] respergi merentur *A* 11 reliquit] datur in giezi typo *A* reli-
quid *G*¹*T* 12 respargi *H*¹ 13 aptus *A* 14 XXVI *H* 15 omnia *om. L*
16 thesaurum *G*¹ 17 manum *L*¹ respiciens *G*¹*L*¹ respicies *H*¹
18 ut] et *L*¹ 19 luminis *H* 20 descendes *A* discendis *G*¹*H*¹ 21 con-
tempsisti *A* adque *H* 22 substantiam *L* 24 dimitteris *A* demitteris *H*¹
multo magis adquirere non *A* 25 dei *L* 27 adcurreres *A*

*

gatur: nemo est enim qui non habeat quod dimittat. uniuersis renuntiauit facultatibus mundi, quisquis affectum possidendi eas radicitus amputauit.

XXVIII. Haec est igitur de filargyria perfecta uictoria, ut paruissimae cuiuslibet stipis in corde nostro residere non sinamus igniculum, certi quod restringendi eum non habebimus ulterius facultatem, si quantulamcumque scintillae huius in nobis materiam fouerimus.

XXVIII. Quam uirtutem non alias retinere ualebimus inlibatam, nisi in monasterio consistentes secundum apostolum habentes uictum et uestimentum his contenti fuerimus.

XXX. Damnationem ergo Annaniae et Sapphirae memoriter retinentes horrescamus aliquid ex his reservare quae renuntiantes penitus abdicare deuouimus. Giezi quoque pertimescamus exemplum, qui ob filargyriae culpam aeterno supplicio leprae multatur, et aliquid ex his quae nec ante possedimus caueamus acquirere. nec non etiam Iudae uel meritum uel exitum formidantes quicquam pecuniae resumere, quam semel a nobis abieciimus, tota uirtute uitemus. super haec omnia considerantes condicionem fragilis incertaeque naturae nostrae caueamus, ne dies domini sicut fur in nocte superueniens maculatam uel uno obolo nostram conscientiam deprehendat, qui omnes fructus nostrae renuntiationis euacuans illud, quod in euangelio diuiti dictum est, ad nos quoque faciat uoce dominica dirigi: stulte, hac nocte animam tuam expetunt a te: quae autem praeparasti, cuius erunt? nihilque de

11] I Tim. 6, 8. 21] I Thess. 5, 4. 25] Luc. 12, 20.

2 et affectum *H* 3 amputarit *ex* amputaret *H* 4 XXVII *H* 5 huiuslibet *H* resedere *H*¹ 6 restringendi *H*¹ 7 ulterius *om. L* huius *H* in nobis *om. L* 9 non distinguit *H* inlibata *G*¹ 10 consistentes secundum apostolum *om. G* 12 non distinguit *H* annaniae *G* sapphirae *L* 13 horrescamus *H*¹ 14 *iezi *G* gezi *H*¹ pertimescamus *AG*¹*H*¹ 15 aeternae *A* et *v* in *textu* (aeterno in *marg.*) supplicio *H* 16 lepra *L* mulcatur *A* ne *H* 17 uel ante meritum *om. A* 18 exitium *A*¹ resumere *L* 19 totam *L*¹ 20 consideremus *H* condicionem *GHL* fragiles *L*¹ 21 ueniens *L* 22 conscientiam nostram *H* 23 illud *A* 25 expetunt *HL*: expetent *GTr* repetunt *Ac* et *Uulg.* 26 parasti *GLTr* et *Uulg.*

*
*

crastino cogitantes numquam nos de coenobii disciplina patiamur auelli.

XXXI. Quod sine dubio nequaquam permittimur implere, sed ne sub institutionis quidem regula permanere, nisi prius patientiae uirtus, quae non aliunde quam de humilitatis fonte procedit, in nobis fuerit firma soliditate fundata. illa namque nulli commotiones nouit inferre, haec uero inlatas sibi magnanimiter tolerare.

*

LIBER OCTAUS. DE SPIRITU IRAE.

10

CAPITULA.

I. Quod quartum certamen aduersus irae sit uitium, et quanta mala generet haec perturbatio.

II. De his qui iram dicunt non esse noxiam, si delinquentibus irascamur, quia et ipse deus irasci dicatur.

III. De his quae in deo ex nostrae naturae consuetudine nominantur.

IIII. Qualiter de affectibus membrisque humanis, quae indemutabili et incorporeo deo adscribi legimus, sentiendum sit.

V. Cuius placiditatis monachum esse conueniat.

VI. De iniusta iracundiae commotione uel iusta.

VII. In quo tantummodo nobis ira sit necessaria.

VIII. Quibus beati Daud exemplis ira salubriter adsumatur.

VIII. De ira aduersus nosmet ipsos suscipienda.

1 de om. *H* 2 repelli *L* 3 non distinguit *H* implere *HT*: implere *rell*.
7 nullas *H* 8 tolerare. Expl, de spū filargyriae. Inc de spū irae *A*
Explicit de spiritu filargyriae · liber · VII · Incip̃ cap̃ sequentis lib · *G* Ex-
plicit de filargiria liber septimus · Incipit de ira liber VIII · Incipit cap̃
libri VIII · *H* Explicit de phylargiria id est amor^e pecuniae liber · VII ·
Incip̃ de ira liber VIII · Incipiunt capitula eiusdem libri *L*

*

*

12 quod om. *HT* quantum *HL* aduersum *A* 13 proturbatio *H*
15 irascantur *A* quia] quibus *A* et om. *HT* dicitur *A* 16 con-
suetudine *A* 18 quem demotabili *H* quae inmutabili *L(v)* 19 asscribi *L*
adsacrificabili (*sic!*) *H* 21 de iusta *HT* commotatione *H* uel iniusta *H*
22 in quo dummodo *H* 23 dād *A* 24 suscipiendas *H*

X. De quo sole dicatur, ut non occidat super iracundiam nostram.

XI. De his, quorum iracundiae ne occasus quidem solis istius modum ponit.

XII. Quod hic finis tristitiae uel irae sit, ut hoc quod prae- 5 ualet unusquisque perficiat.

XIII. Quod ne momentaneam quidem iram liceat retentari.

XIII. De reconciliatione fraterna.

XV. Quod uetus quoque lex iram non tantum de effectu, 10 sed etiam de cogitatione conuellat.

XVI. De superflua secessione eorum qui ab inemendatis moribus non recedunt.

XVII. Quod tranquillitas cordis nostri non in alterius arbitrio, sed in nostra debeat ditione consistere.

XVIII. Quo studio heremum debeamus expetere et qualium 15 inibi sit profectus.

XVIII. Qua comparatione aestimandi sint qui tunc tantum patientes sunt cum a nemine prouocantur.

XX. De amputanda ira secundum euangelium.

XXI. In eo quod in euangelio scriptum est: qui irascitur 20 fratri suo, utrum recipiendum sit quod adiectum est: sine causa.

XXII. Remedia quibus iram de cordibus nostris eradicare possimus.

20] Matth. 5, 22.

*
*
1 hunc titulum om. H ut om. L 2 nostram Ar: uestram Lc 3 o*casus (c eras.) L istius quidem solis occasus A 4 modum om. A inponit A 5 finis om. HT 7 momentaneum quidem spatium iram A 10 de om. L 11 emandatis H 13 titulos capp. 17 et 18 inter se commutauit L in om. HT 14 nostro HT ditione LT 15 studium L¹ 17 comparatione AL sunt HT tū (ū in ras.) L 19 anputanda A 20 in ante eo om. A scribturn AH 21 sit om. L abiectum HL¹ est] sit HT 23 ira L eradicari H 24 possimus. Finiunt capitula de spu irae. Inc, liber A Incipit de spiritu irae liber octauus G Expliciu[n]t capitula de libro VIII. Incip[er]e textus eiusdem libri L: om. H

I. Quarto quoque certamine est irae mortiferum uirus de recessibus animae nostrae funditus eruendum. hac enim in nostris cordibus insidente et oculum mentis noxiis tenebris ob- caecante nec iudicium rectae discretionis acquirere nec honestae
 5 contemplationis intuitum nec maturitatem consilii possidere nec uitae participes nec iustitiae tenaces, sed ne spiritalis quidem ac ueri luminis capaces poterimus existere, quia turbatus est, inquit, prae ira oculus meus. nec sapientiae participes
 2 effici, tametsi sapientes omnium pronuntiari opinione uideamur, quia ira in sinu insipientium requiescit, sed ne uitam
 10 quidem immortalitatis consequi poterimus, quamuis prudentes uideamur definitione hominum iudicari, quia ira perdit etiam prudentes. nec iustitiae moderamina perspicaci discretionem cordis ualebimus obtinere, licet perfecti sanctique cunctorum
 15 opinationibus aestimemur, quia ira uiri iustitiam dei non operatur. ipsam quoque honestatis grauitatem, quae etiam uiris saeculi huius solet familiaris existere, nullo modo possidere poterimus, licet nobiles et honesti natalium praerogatiua putemur, quia uir iracundus inhonestus est. consilii etiam
 3 maturitatem nullatenus ualebimus obtinere, quamuis graues et scientia summa praediti uideamur, quia iracundus agit sine consilio, sed nec quieti esse a perturbationibus noxiis, nec poterimus carere peccatis, tametsi nequaquam nobis inquietudines ab aliis inferantur, quia uir animosus parit rixas,
 25 uir autem iracundus effodit peccata.

7] Ps. 30, 10. 10] Eccl. 7, 10 (LXX). 12] Prou. 15, 1 (LXX).
 15] Iac. 1, 20. 19] Prou. 11, 25 (LXX). 21] Prou. 14, 17 (LXX).
 24] Prou. 29, 22 (LXX).

1 I deest in GL	2 haec G ¹ L ¹	3 insedente H ¹	noxis H ¹	ob-	*
caecantem A ¹ L ¹	5 consili H ¹	6 iustitiae] uite G ¹	spiritalis		
AG ¹ L	7 existere HL	8 est om. L ¹	inquit AG ¹ H ¹	prae ira	
om. H	patientiae A	9 etsi H	12 perdet A	14 optinere L	*
15 opinionibus A	aestimetur H ¹	16 honestatem grauitatemque L			
17 existere HL	possedere H ¹	19 consili H ¹	20 ualemus G		
optinere L	grauis L ¹	22 sed ne H	noxis H ¹	23 inquietudinis L ¹	
24 alis H ¹	parat L	25 offendit peccatum H			*

II. Nonnullos audiuius hunc animae perniciosissimum morbum ita excusare temptantes, ut eum detestabiliore interpretatione scripturarum extenuare gestirent, dicentes non esse noxium, si delinquentibus fratribus irascamur, siquidem ipse deus contra eos, qui eum uel scire nolunt uel scientes con-⁵ temnunt, furere atque irasci dicatur, ut ibi: et iratus est furore dominus in populum suum, uel cum orat propheta dicens: domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me, non intellegentes, quod, dum hominibus¹⁰ occasionem pestiferi uitii uolunt concedere, immensitati diuinæ ac fonti totius puritatis iniuriam carnalis passionis admisceant.

III. Si enim haec, cum dicuntur de deo, carnali et pingui secundum litteram significatione percipienda sunt, ergo et dormit, cum dicitur: exsurge, quare obdormis domine? de quo dicitur: ecce non dormitabit neque obdormiet,¹⁵ qui custodit Israhel, et stat ac sedet, cum dicit: caelum mihi sedes est, terra autem scabillum pedum meorum, qui metitur caelum palmo, et terram suo pugillo concludit, et crapulatur uino, cum dicitur: et exsurrexit sicut dormiens dominus, sicut potens crapulatus a uino,²⁰ qui solus habet immortalitatem et lucem habitat inaccessibilem: ut praeteream ignoracionem et obliuionem, quae de ipso legimus in scripturis sanetis frequenter inserta, deinde liniamenta membrorum, quae tamquam de homine figu-

6] Ps. 105, 40. 8] Ps. 6, 2. 14] Ps. 43, 23. 15] Ps. 120, 4.
16] Esai. 66, 1 (LXX). 18] Esai. 40, 12. 19] Ps. 77, 65. 21] I Tim. 6, 16.

1 hanc *L* pernit. *HL* 2 excussare *H*¹ detestabiliori *H*
3 scripturarum *AG*¹ 5 eum uel scire *GHLT*: scire eum *A* contem-
* pnunt *GH* 6 furire *H*¹ adque *G*¹ dicitur *L* 7 furore *GHLT*:
* ira *A* populo suo *GL* uel] et *A* profeta *A* 8 furore tuo] ira
* tua *AT* 9 ira tua] furore tuo *AT* 10 uitii *H*¹ concidere *H*¹ 11 ad-
miscant *L* 12 pinguis *G*¹ 13 littere *L* significationē *L*² 14 ex-
urge *A* dormis *H* 15 dormitauit *L* dormiet *Hv* et *Uulg.* 16 *HL* *A*
irrit *G* sedit *H* 17 sedis *AG*¹*H* est *om.* *Lr* scabillum *A*: sca-
* bellum *rell.* 18 palma *H*¹ 19 tamquam dormiens *HT* 20 potans *L*
potans et *AT* 21 et lucem habitat *GLT*: lucem habitans *A* et lumen
habitat inaccessibile (*altera i in e mut.*) *H* 22 ut *om.* *L* praeterea *L*²
23 scripturis *AG*¹ 24 dein *H* membrorum *G* figurato *H*

rali et composito describuntur, capillis scilicet, capite et naribus, oculis ac facie, manibus et brachio, digitis, utero pedibusque. quae omnia secundum uilem litterae sonum si uouerimus admittere, deum liniamentis membrorum et corporea figura compositum, quod dictu quoque nefas est quodque absit a nobis, 5 necesse est aestimari.

III. Itaque ut haec secundum litteram non absque nefando sacrilegio possunt intellegi super eo, qui inuisibilis, ineffabilis, incomprehensibilis, inaestimabilis, simplex et inconpositus sanctarum scripturarum auctoritate definitur, ita ne furoris quidem 10 et irae perturbatio illi indemutabili naturae sine ingenti blasphemia poterit coaptari. nam huiusmodi significatione membrorum diuinas efficientias dei et immensas operationes eius sentire debemus, quae nobis nisi per haec usitata membrorum uocabula nequeunt intimari. ut puta significatione oris con- 15 locutionem eius, quae in arcanos animae sensus solet clementer infundi, uel quod in patribus nostris atque prophetis idem locutus sit agnoscamus. in oculis immensitatem perspicaciae, qua uniuersa perlustrat ac perspicit, et quod nihil eum ex his quae 20 a nobis geruntur gerendaue sunt seu cogitantur lateat, scire possimus. manuum nuncupatione prouidentiam et operationem, qua omnium ipse sit creator et conditor, sentiamus. brachium quoque uirtutis et gubernationis eius insignia, qua cuncta sustentat, moderatur ac regit, et ut de ceteris taceam, canities 25 capitis quid aliud quam longaeuitatem deitatis et antiquitatem significat, qua sine ullo principio est et ante omnia tempora creaturas excedit uniuersas? ita igitur et de ira dei uel furore 3 cum legimus, non ἀνθρωποπαθῶς, id est secundum humilitatem

1 scilicet et A capitis ac naribus L 2 ac] et L pedibus AH 4 liniamentis L membrorum G et corpore ac A 5 dictum L¹ 6 sit L 7 ut om. L¹ secundum G¹ 10 scribaturarum A 11 blasfemia A 12 coaptari H membrorum G 13 efficientias H dei om. A 14 debimus H¹ usitata H¹ membrorum G 15 nequeant L imitari G¹ utpote A 16 archanos G¹HL 17 ad quae H profetis A 18 sic L¹ oculis H perspicaciae HL quia H¹ 19 inlustrat** L 21 possumus L nuncupationem L¹ 24 moderator H 25 aliut A 27 excidit H uel] uel cum L¹ furem A¹ 28 ἀνθρωποπαθῶς H ἀνθρωποπαθῶς L id est non A secundum humilitatem humanae perturbationis GHLT: humana passione A

*

humanae perturbationis, sed digne deo, qui omni perturbatione alienus est, sentire debemus, scilicet quo per haec eum iudicem et ultorem omnium quae inique geruntur in hoc mundo possimus aduertere, et retributorem terribilem actuum nostrorum his uerborum significationibus formidantes contra illius uoluntatem 5
 4 quicquam timeamus admittere. illos etenim timere consuevit humana natura, quos indignari nouit, et ueretur offendere: ut in nonnullis aequissimis iudicibus solet ab his, qui aliquo reatu suae conscientiae remordentur, ira ultrix timeri, non scilicet quod haec in animis eorum qui iuste iudicaturi sunt perturbationo consistat, sed quod ita metuentibus ille sentiat affectus, 10
 qui pro executione legum et examinatione iustitiae et aequilibratione procedit. quae tamen quantalibet animi fuerit mansuetudine ac lenitate prolata, ab his, qui pro suo merito poena 5
 5 plectendi sunt, furor grauis et ira saeuissima iudicatur. longum 15
 est nec praesentis operis, si uoluerimus omnia quae de deo humana significatione figuraliter in scripturis dicta sunt explanare. haec ad praesentem necessitatem, quae contra furoris uitium pertinebant, dixisse sufficiat, ut nullus exinde sibimet occasionem morbi mortisque perpetuae per ignorantiam trahat, 20
 unde sanctitas et immortalitas uitae salutisque remedia conquiruntur.

V. Itaque monachus ad perfectionem tendens et agonem spiritalem legitime cupiens decertare ab omni irae furorisque uitio alienus exsistat, et audiat quid sibi uas electionis prae- 25
 cipiat: omnis, inquit, ira et indignatio et clamor et blasphemia tollatur a uobis cum omni malitia (cum dicit:

26] Eph. 4, 31.

- * 1 de deo G^2 omni (omne H^1) perturbatione (-em G^1) $GHTr$: ab omni perturb. Lc passibilitate et perturbatione A 2 debimus H^1 quod A
- * 3 iniqua Lc possumus A 4 hiis H 7 post offendere *addit* A : quos scit ira moueri: *om.* $GHLTv$ 8 iis H^1 10 perturbatio HL^2v : perturbatione AGL^1T 11 quod *om.* L metuentibus *om.* A effectus G^2
- * 12 excusatione L et post legum *om.* ATr 14 hiis H^1 que L^1
- * 17 scribituris AG^1 20 occasionem H morbis L 24 legitime *om.* L ira L 25 existat G^2HL praecipiat G^1 26 inquit AH blasfemia A 27 auferatur H

omnis ira tollatur a nobis, nullam penitus uelut neces-
sariam et utilem nobis exceptit), delinquentemque fratrem, si
necesse est, ita curare festinet, ut, dum medellam leuiore for-
sitan febricula laboranti procurat inferre, non semet ipsum
5 iratus tætriore morbo caecitatis inuoluat (oportet namque illum,
qui alterius uulneri mederi cupit, omni languoris morbo alienum
sanumque subsistere, ne illud euangelicum dicatur ei: medice,
prius cura te ipsum) ac uidens fistucam in oculo fratris
sui trabem in oculo suo non uideat. uel quomodo uidebit
10 eicere fistucam de oculo fratris sui, qui trabem furoris gestat
in oculo suo?

VI. Qualibet ex causa iracundiae motus efferuens excaecat
oculos cordis et acumini uisuum exitialem ualidioris morbi in-
gerens trabem solem iustitiae non sinit intueri. nihil interest,
15 utrum aurea lammina plumbeae seu cuiuslibet metalli ocu-
lorum obtutibus inponatur: differentiam caecitatis non facit
pretiositas metallorum.

VII. Habemus sane irae ministerium satis commode nobis
insertum, ad quod solum eam recipere utile nobis est ac sa-
20 lubre, cum contra lasciuentes cordis nostri motus indignantes
infremimus et ea, quae agere confundimur coram hominibus
uel proloqui, in latebras ascendisse nostri pectoris indignamur,
angelorum scilicet ac dei ipsius praesentiam ubique et omnia
penetrantis oculumque eius tota formidine tremescentes, quem
25 nequaquam possunt conscientiae nostrae latere secreta.

VIII. Uel certe cum contra hanc ipsam iram, cur nobis ad-
uersus fratrem inrepserit, commouemur et irati letales instiga-

7] Luc. 4, 23. 10] cf. Matth. 7, 3—5.

1 ira] malicia *L* 2 excipit *HL* 3 ita *GHL*: sine ira *A* me-
delam *G²L* leuiori *GHTv* 4 ne *H* 5 tetriore *ALT*: tetriori *H*
deteriori *Gv* 6 omnis *L* 7 illud *A* aliud *H* 8 temet *HL* ac si *L*
festucam *G²L* 9 tui *G T¹* tuo *AG²* uideas *AG²* 10 festucam *G²L*
fratri suo *H* 11 suo *om. A* 12 excieat *H¹* 13 uisum *H* uisus *Lr*
inferens *L* 14 trabes *ex* trabis *H* 15 utrum] inter *G¹* auream *L¹*
lâmină *L¹* lamina *GL²* plumbeăue *L¹* 16 optutibus *GL* inpu-
tâtur *G* deferentiam *H* 17 pretiositas non facit *A* 19 at *L*
quot *L¹* recipere eam *L* 20 nostris *L¹* 22 indignemur *A* 24 pene-
trantes *L* tremiscentes *G* 27 commoueamur *L¹* letalis *H¹*

*

*

*

tiones eius extrudimus nec in adytis pectoris nostri noxias eam latebras habere permittimus. taliter nos irasci etiam ille propheta docet, qui in tantum hanc e suis abegerat sensibus, ut ne inimicis quidem propriis et quidem a deo sibi traditis maluerit reddere talionem irascimini, inquiens, et nolite pec- 5
 2 care. ille etenim cum aquam de cisterna Bethlehem concupisset eamque a uiris fortibus per medias hostium cateruas suscepisset adlatam, protinus effudit in terram, et ita uoluptuosam concupiscentiae passionem iratus extinguens libauit eam domino, et cupiditatis suae desideria non expleuit dicens: propitius mihi 10
 sit dominus, ne faciam hoc: num sanguinem hominum istorum, qui profecti sunt, et animarum periculum 15
 3 bibam? uel cum Semei in regem Dauid audiente eo lapides et maledicta coram omnibus inrogaret, uelletque Abisai filius Saruiae princeps militum conuicii regalis ultionem truncatione 15
 capitis eius explere, beatus Dauid aduersus diram suggestionem eius indignatione pia commotus humilitatis modum et patientiae rigorem inconcussa lenitate seruauit dicens: quid mihi et uobis, filii Saruiae? dimittite eum, ut maledicat: dominus enim praecepit ei ut malediceret Dauid: et quis 20
 est qui audeat dicere, quare sic fecerit? ecce filius meus, qui egressus est de utero meo, quaerit animam meam: quanto magis nunc filius Iemini? dimittite eum ut maledicat iuxta praeceptum domini: si forte

5] Ps. 4, 5. 10] II Reg. 23, 17. 18] II Reg. 16, 10—12.

* 1 extrudamus *L*¹ adytis *A*: aditis *GL* additis *HT*^v 2 permittamus *L*¹ taliter *nra*m scientiam ille *G* profeta *A* 3 e] a *L* abigerat *H* 4 malluerit *H*¹ 5 tallionem *L*¹ 6 bethlehem *A*: bethleem *L* betlemitica *G*¹*H* bethleemitica *G*²^v concupiscit *H*¹ 7 suscepisset *H*¹ 8 effudit *G*¹*H* 9 leuauit *H*¹ deo *L* 11 sit mihi *H*^r et *Uulg.* deus *L* numquam *H* 12 iustorum *H*¹*T*¹ istorum hominum *G* 13 bibebam *H*¹ dād *A*, *item infra* 14 uelitque *A* uellitque *H*¹ abyssus *H* 15 conuicii *G*¹*L*² conuitiis *L*¹ conuici *H*¹ regales *G*¹*L*¹ ultione *L*¹ truncationem *H*¹ 16 suggestionem *A* sugestionem *L* 17 indignationē piā *L*¹ 18 dicens *om.* *HT* 19 fili *AH* dimitte *A* ut *om.* *AH*¹*T*¹ 20 enim *om.* *A* 21 sic *om.* *A* 23 nunc *om.* *A* iemini *H* gemini *L* dimitte *G*¹*T*¹ 24 eum *om.* *A* ut *om.* *H*¹*T*¹ maledicat dād *A*

respiciat dominus afflictionem meam, et reddat mihi bonum pro maledictione hac hodierna.

VIII. Iubemur itaque irasci salubriter, sed nobismet ipsis ac suggestionibus ascendentibus pravis, et non peccare, ad effectum
 5 scilicet eas noxium perducentes. denique hunc eundem sensum euidentialius explanat uersiculus sequens: quae dicitis in cordibus uestris, et in cubilibus uestris compungimini, id est quaecumque in cordibus uestris ingruentibus repentinis ac lubricis instigationibus cogitatis, consilii moderatione, omnem
 10 strepitum ac perturbationem furoris amouentes, uelut in cubili quietis positi compunctione saluberrima emendate atque corrigite. denique beatus apostolus usus huius uersiculi testimonio cum dixisset: irascimini et nolite peccare, subiunxit: sol non occidat super iracundiam uestram, neque detis locum
 15 diabolo. si noxium est super iracundiam nostram occidere solem iustitiae et irati confestim diabolo locum damus in corde nostro, quomodo superius praecepit ut irascamur, dicens: irascimini et nolite peccare? nonne euidenter hoc dicit: irascimini uitiiis et furori uestro, ne coniuuentibus uobis sol iustitiae
 20 Christus incipiat propter iracundiam uestram mentibus obscuratis occidere et discedente illo locum diabolo in uestris cordibus praebeat?

X. De quo sole per prophetam deus euidenter commemorat ita dicens: timentibus autem nomen meum orietur sol
 25 iustitiae, et sanitas in pinnis eius. qui rursum peccatoribus et pseudoprophetis illisque qui irascuntur occidere

6] Ps. 4, 5. 13] Ps. 4, 5. Eph. 4, 26. 17] I. c. 24] Mal. 4, 2.

2 hac om. *G¹T¹* odierna *H* 3 nobis *A* 4 suggestionibus *A* accedentibus *G²* ad] in *A* affectum *H* 7 et *G*: om. *L* et *Uulgata*
 10 amouentes *G¹* 11 emendate *GHLT*: emendare possitis *A* corrigere *A* 12 huius uersiculi *GLT*: uersiculi huius *A* usus est uersiculi** *H* 13 subiunxit *H* 15 diabulo *AH* nostram om. *A* 16 diabulo *A¹G¹H* locum diabolo *L* 17 praecepit *GLT*: praecipit *AH* cf. pag. 160, 19. 163, 24. 169, 14. 18 dixit *L* dicens *H* 19 coniuuentibus *GL* 21 occidere *A* occurrere *L* discedente *A¹* descendente *H¹* diabulo *AG¹H²* diabulum *H¹* 22 praeparetis *A* 23 prophetam *A* deus om. *H* 25 pinnis *AG¹H¹T¹*: pennis *rell*.

*

*

dicitur in medio die dicente propheta: occidet eis sol in meridie. uel certe secundum tropicum sensum mens, id est $\nu\omicron\varsigma$ siue ratio, quae pro eo, quod omnes cordis cogitationes discretionisque perlustret, sol merito nuncupatur, irae uitio non 5
extinguatur, ne eadem occidente perturbationum tenebrae cum auctore suo diabolo uniuersum nostri cordis occupent sensum, et tenebris irae possessi uelut in nocte caeca, quid nos agere oporteat, ignoremus. tali sensu hunc apostoli locum institutis seniorum traditum nobis, quia necesse fuit quemadmodum de ira sentirent, licet longiore sermone protulimus: qui eam ne 10
ad momentum quidem cor nostrum penetrare permittunt, illud euangelii omnimodis obseruantes: qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. ceterum si usque occasum solis licitum sit irasci, ante furoris satietas et ultrices irae commotionem poterunt noxiae perturbationis explere, quam sol iste ad locum 15
sui uergat occasus.

XI. Quid uero dicendum de his (quod quidem dicere sine mea confusione non possum), quorum inplacabilitati ne hic quidem sol occidens terminum ponit, sed per dies eam plurimos protelantes atque aduersus eos, in quos commoti fuerint, 20
rancorem animi reseruantes negant quidem se uerbis irasci, sed re ipsa et opere indignari grauissime conprobantur? nam neque eos congruo sermone compellant nec affabilitate eis solita conloquuntur, et in eo se minime delinquere putant, quod uindictam suae commotionis non expetant: quam tamen quia pro- 25
ferre palam et exercere aut non audent aut certe non possunt,

1] Am. 8, 9. 12] Matth. 5, 22.

* 1 occidet *G*: occedet *A* occidit *HLT* eis *GHT*: ei *L* illis *A* in om. *H* 3 noī *H* omnes om. *A* 5 eodem *HL* occidentem *L*¹ 6 diabulo *AG*¹*H* 8 oporteat agere *L* 9 quemammodum *L* 10 sentirent (dicere) *r* longioris *H*¹ longiori *H*²*L* nec *H* 11 illut *A* 13 usque *AG*: usque ad *HLT* 14 satiuitatem *H* societatem *T* ultrices *G*: ultrices *rell.* 15 poterant *L* potuerunt *T* perturbationis *GT*: perturbationes *rell.* 17 his est *L* 18 inplacabilitate *G*¹ nec *L*² 20 adque *H* aduersum *A* in om. *A* 21 rangorem *H*¹ seruantes *G* se quidem *G* 23 effabilitate *G*¹ affabilitatem *L*¹ 24 conlocuntur *HL* eos *H* potant *G*¹ 25 expectant *G*¹*H* expectant *L*¹

in suam perniciem uirus iracundiae retorquentes concoquunt eam in corde taciti ac silentes in semet ipsis consumunt, amaritudinem tristitiae non uirtute animi protinus expellentes, sed digerentes processu dierum et utcumque pro tempore mitigantes.

5 XII. Quasi uero non hic finis unicuique uindictae sit et abunde quis furori proprio uel tristitiae satisfecerit, si id, quod praeualet, ira instigante compleuerit (quod hi quoque facere noscuntur, qui motus suos non adpetitu placiditatis, sed inopia cohibent ultionis: nihil enim inferre amplius his quibus irati
10 sunt possunt, nisi ut cum eis affabilitate solita minime conloquantur), aut quasi in effectu operis solummodo sit iracundia moderanda et non potius ab arcanis nostri pectoris eruenda, ne tenebris illius obscurati nec consilii salubris nec scientiae lumen admittere, sed nec templum spiritus sancti, habitante in
15 nobis spiritu nequam, ualeamus exsistere. cohibitus enim in corde furor adstantes quidem homines non offendit, sed aequae spiritus sancti splendidissimum iubar ac si prolatus excludit.

XIII. Aut quemadmodum uel ad momentum uult eam dominus retentari, qui ne sacrificia quidem spiritalia orationum
20 nostrarum permittit offerri, si uel alium contra nos aliquid rancoris habere cognoscimus, dicens: si ergo offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid aduersum te, relinque ibi munus tuum ad altare, et uade prius reconciliare fratri tuo,
25 et sic ueniens offeres munus tuum? quomodo ergo non dicam usque in dies plures, sed uel usque ad occasum solis

21] Matth. 5, 23—24.

1 suam in *H* pernit. *GL* concoquunt *H* 2 ipsos *AHT* 5 uero
om. A 6 uel tristitiae *om. A* 7 compleuerit *AL* hii *H* 8 mo-
tos *H*¹ adpetitu *GHT*: appetitu *AL* 9 coibent *G*¹ hiis *H* 10 ut
om. L 12 arcanis *G*¹*L* 13 consili *H*¹ scientiae suae *L* 14 habun-
dante *H* 15 spiritu nequam *AHLT*: spiritu irae nequaquam *G* exi-
stere *HL* 16 offendet *A* 18 quemammodum *L* non uult *H* eum *L* *
uult eam uel ad momentum *A* 19 nec *GT* 21 rangoris *H*¹ offers *GT*²: *
offeret *AT*¹ offer*s (i *eras*.) *H* offe*r*s *L* 22 quia *L* 24 reconciliari *L* *
25 offeret *ALH*²: offeris *H*¹ offer *G* 26 in *GL*: ad *AHT* sed ne uel *L*
ad *om. G*¹*H* fort. recte solis istius *G*: solius istius *L* istius solis *AHT*
cf. pag. 158, 15

istius permittimur contra fratrem retinere tristitiam, qui ne illo quidem aliquid habente aduersum nos orationes nostras deo offerre concedimur? quibus praecipitur ab apostolo: sine intermissione orate, et: in omni loco leuantes puras manus sine ira et disceptatione. superest igitur, ut aut numquam oremus huiuscemodi uirus retinentes in cordibus nostris et apostolico huic praecepto siue euangelico, quo indesinenter et ubique iubemur orare, simus obnoxii, aut, si nosmet ipsos circumuenientes precem fundere contra eius interdictum praesumimus, non orationem domino, sed rebellionis spiritu contumaciam nos eidem nouerimus offerre.

XIII. Et quia plerumque seu laesos fratres et contristatos contemnimus uel certe non uitio nostro dicentes eos offensos despiciamus, animarum medicus et occultorum conscius, occasiones iracundiae uolens radicitus a cordibus nostris euellere, non solum si laesi fuerimus iubet nos remittere et reconciliari fratribus nostris nullamque aduersus eos iniuriae seu laesionis memoriam retinere, sed etiam si illos aduersum nos seu iuste siue iniuste habere aliquid nouerimus. similiter praecepit, ut munus nostrum relinquentes, id est conpescentes orationes nostras, ad eorum prius satisfactionem tendere festinemus et ita fratris curatione praemissa orationum nostrarum munera inlibata deferre. non enim ita nostris obsequiis communis omnium dominus delectatur, ut, quod in uno acquirit, perdat in altero dominante tristitia. in cuiuslibet namque dispendio unum patitur detrimentum, qui eodem modo omnium famulorum suorum salutem desiderat et expectat. et idcirco aequae

3] I Thess. 5, 17. 4] I Tim. 2, 8.

1 permittimur *G*: permittitur *rell.* retinere *H*¹ 2 aduersus *HL*
3 concidimur *H*¹ 4 orare *H* 5 disceptatione *H* ut *om.* *A* 6 retinentes *H*¹ 7 quod *AL*¹ 8 orare iubemur *A* obnoxii *H*¹ 9 praecem *AG*¹*L* 10 rebelliori *H* spiritu *scō* contumaciam *L* 11 offerre *GH*²*T*: offerri *H*¹ inferre *AL* 13 contempnimus *G*¹*H* 14 despiciamus *H*¹
oculorum *L* 15 auellere *A* 17 aduersum *H* laesiones *H*¹*L*¹ 18 retinere *H*¹ siue iuste *H* 19 cognouerimus *A* praecipit *AH* cf. p. 169, 14—15 20 concupiscentes *H*¹ 21 prius *om.* *A* 23 obsequis *H* 24 adquiret *A* 27 expectat *G*¹*H*

habente aduersum nos fratre inefficax erit oratio nostra, ac si nos aduersus eum tumentispiritu indignationis amaritudinem reseruemus.

XV. Sed quid diutius praeceptis euangelicis atque apostolicis
 5 inmoramur, cum etiam uetus lex, quae aliquid habere remissionis uidetur, haec eadem praecaueat dicens: ne oderis fratrem tuum in corde tuo, et iterum: non eris memor iniuriae ciuium tuorum, et rursum: itinera eorum qui memoriam retinent malefacti in mortem? uides et ibi
 10 nequitiam non in opere tantum, sed etiam in arcanis cogitationibus resecari, cum de corde odium et iniuriae non solum retributio, sed etiam ipsa memoria radicitus iubetur euelli.

XVI. Interdum superbia uel inpatientia superati cum in-
 conditos mores nostros atque inordinatos nolumus emendare,
 15 solitudinem nos desiderare conquerimur, tamquam ibi nullis nos concitantibus ilico uirtutem patientiae reperturi, excusantes negligentiam nostram causasque commotionis non nostra dicentes inpatientia, sed fratrum uitio generari: dumque in alios erroris nostri uergimus causas, numquam ad patientiae ac per-
 20 fectionis calcem ualebimus peruenire.

XVII. Summa igitur emendationis ac tranquillitatis nostrae non est in alterius arbitrio conlocanda, quod nequaquam nostrae subiaceret potestati, sed in nostra potius dicione consistat. itaque ut non irascamur, non debet ex alterius perfectione, sed ex
 25 nostra uirtute descendere, quae non aliena patientia, sed propria longanimitate conquiritur.

XVIII. Porro heremum perfectos omnique uitio purgatos oportet expetere, et excoctis ad purum in congregatione fratrum

6] Leu. 19, 17. 7] 1. c. 18. 8] Prou. 12, 28 (LXX).

1 aduersus *A* 2 aduersum *H* eam *L* 5 inmoramur *AL* quae *
GHLT: cum *A* uidetur remissionis habere *H* 9 tenent *H* 10 opera *A*
 etiam *om. A* archanis *G¹L* 12 iubetur *A²G¹HLT*: iubemur *A¹* iubeatur
G²S 14 uolumus *H* 15 conquerimus *A* conquirimus *L¹* conquiri-
 mur *HL²S* 16 repper**turi (i.eras.) H* excussantes *H* 17 negligentiam *G*
 communis *G¹* communes *G²S* commotiones *H¹* nostram *L¹* 18 inpa-
 tientiam *L¹* fratris *G* 19 uertimur *L* 20 calicem *G¹* 21 summam *G¹*
 23 potestate *L¹* dicione *A*: condicione *GH* conditione *LT* constat *G* *
 24 sed . . . 25 uirtute *om. H* 25 descendere *H¹* *

uitiis non pusillanimitatis perfugio, sed diuinae contemplationis
 obtentu et desiderio intuitus sublimioris intrare, qui non nisi
 in solitudine a perfectis solummodo poterit adprehendi. quae-
 cumque enim uitia incurata in heremum detulerimus, operata
 in nobis, non abolita sentientur. solitudo namque sicut nouit 5
 emendatis moribus contemplationem purissimam reserare et
 intuitu sincerissimo spiritualium sacramentorum scientiam re-
 uelare, ita eorum qui minus emendati sunt uitia non solum
 seruare, uerum etiam exaggerare consuevit: tamdiuque sibi
 patiens quis uidetur et humilis, donec nullius hominum con- 10
 misceatur consortio, ad naturam pristinam mox reuersurus,
 cum interpellauerit cuiuslibet commotionis occasio. emergunt
 quippe ex eo confestim uitia quae latebant, et uelut equi in-
 frenes certatim e suis repagulis otio longiore nutriti acius ad
 perniciem aurigae proprii ferociusque prorumpunt. magis enim 15
 exercitio usuque humano cessante efferantur in nobis uitia,
 nisi fuerint ante purgata, ipsamque umbram patientiae, quam
 possidere imaginarie permixti fratribus saltem pro eorum re-
 uerentia et nota publica uidebamur, desidia securitatis amittimus.

XVIII. Quasi uero uniuersa uirulenta serpentium genera 20
 uel ferarum, cum in solitudine suisque cubilibus inmorantur,
 non innoxia perseuerent. nec tamen ex eo pronuntiari possunt
 innoxia, quia nulli noceant: hoc enim eis non affectus boni-
 tatis, sed necessitas solitudinis confert. quae cum laedendi
 nancta fuerint copiam, in semet ipsis reconditum uirus et 25
 animae feritatem protinus egerunt atque demonstrant. ideoque
 perfectionem quaerentibus non sufficit contra hominem non
 2 irasci. meminimus enim in solitudine commorantibus nobis
 contra calamum, cum aut crassitudo eius aut exilitas displiceret,

1 uitis *H*¹ pussillanin. *L* 2 optentu *G* 3 in solitudine *om. A*
 a *AG¹H²LT*: ac *G²H¹S* 4 intulerimus *A* aperta *H* 6 reseruare *GH*
 8 eorum *GHLT*: eis *A* 9 reseruare *H* 10 commisceatur *H*: commisc.
rell. 11 mox pristinam *H* 12 commotionis cuiuslibet *L* occasio *H*
 13 infrenis *G¹L¹* 15 pernit. *L* proprii *H* enim *om. A* 18 possidere *H¹*
 22 non *om. H* noxia *G²* perseuerint *H¹* 23 nocent *L* 24 lidendi *H¹*
 25 nacta *G²H* ⁿ nacta *L* 28 solitudinem *G¹* 29 grossitudo *G²* displi-
 cerit *H¹*

contraue scalpellum, cum incidenda hebeti acie segniter ex-
 secaret, contraque silicem, si forte ex ea festinantibus nobis ad
 lectionem tardius scintilla ignis emicuit, ita indignationis in-
 reppsisse motum, ut non alias perturbationem mentis quam uel
 5 contra insensibiles materias uel certe aduersus diabolum male-
 dictione prolata digerere atque euaporare possemus. quamobrem 3
 ad perfectionis dumtaxat rationem non satis proderit abesse
 homines, in quos ira moueatur, cum, si patientia prius non
 fuerit acquisita, etiam erga res mutas exerceri similiter ira-
 10 cundiae possit affectus, qui residens in corde nostro nec iugem
 nos possidere tranquillitatis statum nec residuis uitiiis carere
 permittet. nisi forte in eo putemus commotionibus nostris
 lucrum aliquod uel remedium comparari, quod maledictionibus
 uel iracundiae nostrae minime res inanimae mutaeque respon-
 15 deant et intemperantiam cordis nostri ad maiorem nequaquam
 prouocent exardescere furoris insaniam.

XX. Quapropter si illam summam diuini praemii cupimus
 adipisci, de quo dicitur: beati mundo corde, quoniam
 ipsi deum uidebunt, non solum haec e nostris actibus am-
 20 putanda est, sed etiam de internis animae radicibus extirpanda.
 non enim ualde proderit iracundiae cohibitus furor in uerbo
 nec in effectum prolatus, si illum arcanis pectoris nostri deus,
 quem secreta cordium non latent, inesse perspexerit. radices 2
 enim uitiorum potius excidi praecepit euangelicus sermo quam

18] Matth. 5, 8. 24] cf. Matth. 3, 10.

1 incedenda *H*¹ incedenda* (s. *eras.*) *L* hebiti *HL*¹ signiter *H* *
 3 emicuerit *H* 4 motu *L* perturbatione *L* 5 diabulum *H*¹ 6 de- *
 gerere *L* adque *H* euapurare *H*¹ possemus *H*²: possumus *H*¹ pos-
 simus *rell.* 8 sapientia *H* prius *AHLT*: prius inter fratres *G* 9 ad-
 quesita *H*¹ res mutas *GL*: multas species *A* res mutas speciesque
 minutas *HTv*: cf. *infra u. 14* res inanimae mutaeque 10 effectus *H*
 resedens *H* 11 possidere *H*¹ tranquillitatis statum *GHLT*: tranquilli-
 tatem *A* 12 permittet *G*: permittit *AHT* permittit** *L* 13 compa- *
 rari *AL* 15 temperantiam *H* 16 exardiscere *A* 17 numerum *om. G*
 proemii *L* praecepti *A* 18 qua *A²L²T* 19 haec e *A*: haec a *L* haec* *H*
 e nostris haec actibus *G* anputanda *A* 20 est *AHLT*: est sententia *G*
 intimis *H* animi *L* extirp. *G²H* 22 illam *H* archanis *G¹L* 23 cordi* *
 nostro (o *alt. in i mutat.*) non *L* radicis *L*¹ 24 praecepit *AH* *

fructus, qui procul dubio euulsis fomitibus nequaquam ulterius pullulabunt: atque ita mens poterit iugiter in omni patientia et sanctitate durare, cum haec non de superficie operationis et actuum, sed de cogitationum fuerint euulsa penetralibus. et idcirco ne homicidium perpetretur, ira odiumque succiditur, 5 sine quibus homicidii crimen nullo modo ualebit admitti. qui irascitur enim fratri suo, reus erit iudicio, et: qui 3 odit fratrem suum homicida est. in eo scilicet quod eum corde cupiat interire, cuius cruorem propria manu uel telo apud homines minime fudisse cognoscitur, affectu irae homicida pronuntiatur a domino, qui non solum pro operationis 10 effectum, sed etiam pro uoluntatis ac uoti desiderio unicuique aut praemium reddet aut poenam, secundum illud quod ipse loquitur per prophetam: ego autem opera eorum, et cogitationes eorum: uenio ut congregem cum omnibus 15 gentibus et linguis, et rursum: inter se inuicem cogitationibus accusantibus aut etiam defendentibus, in die qua iudicabit deus occulta hominum.

* XXI. Sciendum tamen in eo, quod in quibusdam exemplaribus inuenitur: qui irascitur fratri suo sine causa, 20 reus erit iudicio, superfluum esse sine causa et adiectum esse ab his, qui amputandam iram pro iustis causis minime putauerunt, cum utique nullus quamlibet absque ratione commotus sine causa se dicat irasci. quamobrem apparet ab eis adiectum, qui propositum non intellexerunt scripturae uolentis 25 fomitem iracundiae omnimodis amputare nullamque indignationis occasionem penitus reseruare, ne, dum iubemur irasci cum causa, etiam sine causa irascendi nobis intromittatur

6] Matth. 5, 22. 7] I Ioh. 3, 15. 14] Esai. 66, 18. 16] Rom. 2, 15—16. 20] Matth. 5, 22.

* 4 penetrabilibus *HL* 5 omicidium *H* 7 irascetur *H*¹ enim *om. AG* et *om. H* 8 quo *H* 9 cuius cum cruore *L* 10 aput *A* fundisse *H*¹ homicidia *L*¹ 11 pronuntiatus *A* 13 reddit *GL* illud *A* 14 profetam *A* 17 accussantibus *H* accusantium *L* defendentium *L* 18 dñs *H* 19 *numerum om. G* est in eo *H* 20 irascetur *H*¹ 22 anputandam *A* 23 quilibet *ex* qualibet *H* 24 dicit *HL* 25 scribaturae *AG*¹ 26 anputare *A* amputarem *G*¹

occasio. finis enim patientiae non in irascendo iuste, sed in
penitus non irascendo consistit. licet a quibusdam hoc ipsum
quod dicitur sine causa ita interpretari sciam, quod scilicet
sine causa irascatur is, cui expetere ultionem irato non liceat.
5 melius tamen est ita tenere, ut et nouella exemplaria multa
et antiqua omnia inueniuntur esse perscripta.

XXII. Quapropter athletam Christi legitime decertantem
iracundiae motus radicitus oportet euellere. cuius morbi haec
erit medicina perfecta, ut primitus credamus nullo modo siue
10 iniustus seu iustus ex causis licere nobis irasci, scientes nos
discretionis lumen rectique consilii firmitatem, ipsam quoque
honestatem et iustitiae moderamina protinus amissuros, si
principale cordis nostri eius fuerit tenebris obscuratum, tum
deinde puritatem mentis nostrae mox proturbandam, templumque
15 eam sancti spiritus effici omnino non posse iracundiae in nobis
spiritu commorante: postremo ut cogitemus nequaquam licere
nobis orare nec iratos fundere preces ad deum, et prae omnibus
incertum statum condicionis humanae prae oculis habentes cotidie
nos credamus e corpore migraturos, nihilque nobis continentia
20 castitatis, nihil abrenuntiatione omnium facultatum, nihil diui-
tiarum contemptu, nihil ieiuniorum uigiliarumque laboribus
conferendum, quibus propter iracundiam solam et odium ab
uniuersitatis iudice supplicia promittuntur aeterna.

1 non in *G*: non *rell.* sed in *AL*¹: sed *rell.* 5 est tamen *H*
6 perscripta *G*¹ praescripta *L* ita tenere, ut in nouella exemplaria
multa et antiqua omnia continetur *A* 7 *numerus om. G* an-
thletam *H*¹ 8 huius ^{mor}uerbi *H* 10 seu] siue *LT* siue iustus siue in-
iustus *Hv* ex *om. H* 13 nostri *AHLT*: nostri lumen *Gv* 18 con-
ditionis *GL* cottidie *G* 19 continentiam *L*¹ 20 nihilque abrenun-
tiatione *L* 21 contemtu *H* 22 solum *L*¹ et odium . . . 23 iudice *om. A*
23 aeterna. Finit de spū irae. Incipiunt capitula de spū tristitiae *A*
Explic de spū irae lib. VIII. Incipiunt capitula sequentis libri *G* Ex-
plicit de ira liber VIII. Incipit de spū tristitiae liber VIII. *HL* Inci-
piunt tituli *L*: *om. H*

*

*

*

*

LIBER NONUS. DE SPIRITU TRISTITIAE.

CAPITULA.

- I. Quod quintum certamen sit aduersus spiritum tristitiae, et quae per ipsam menti inferantur dispendia. 5
- II. Qua cautione morbus tristitiae sit curandus.
- III. Quam comparationem habeat anima quae tristitiae moribus deuoratur.
- IIII. Unde uel quibus modis tristitia gignatur.
- V. Quod non aliorum, sed nostro uitio commotiones exci- 10 tentur in nobis.
- VI. Quod nullus repentino lapsu conruat, sed paulatim per longam incuriam recedens pereat.
- VII. Quod non sint fratrum deserenda consortia, ut perfectio conquiratur, sed patientia iugiter excolenda. 15
- VIII. Quod, si mores nostros emendatos habuerimus, possit nobis cum omnibus conuenire.
- VIII. De alio genere tristitiae, quod desperationem salutis inportat.
- X. In quo tantummodo nobis sit tristitia utilis. 20
- XI. Quemadmodum discernatur, quae sit utilis ac secundum deum tristitia, et quae diabolica atque mortifera.
- XII. Quod absque illa salutari tristitia, quae tribus modis generatur, omnis tristitia tamquam noxia repellenda sit.
- XIII. Remedia quibus tristitiam de cordibus nostris exter- 25 minare possimus.

*

4 quod quintum *ALT*: quantum *H* aduersus *H* 5 mentis *L* defendantur aeterna *H* 9 gignatur *LT*: gignitur *A* gignantur *H* 10 commotiones *H* excitantur *HT* 12 lapsu *A* conruat *T*: curruat *H*¹ corruat *ALH*² 13 recedens *A*: recedens *H**LT* 14 sit *H* sunt *T* 15 conquiratur *H*¹ 16 nostras *H* 18 desperationem *AHLT* 20 in quantum modo *HT* sit nobis *L* tristitiae *H* utilis] uitii *L*¹ 21 quemadmodum *L* 22 deum *om. HT* 23 salutaris *HT* tristitiae *H* 24 repellenda *H* 26 possumus *LT* Finiunt (Expliciunt *L*) capitula *AL* Incipit de spiritu tristitiae lib. VIII. *G* Incipit textus eiusdem libri *L* *nihil inscriptum in AH*

I. Quinto nobis certamine edacis tristitiae stimuli retundendi sunt. quae si passim per singulos incursus et incertos ac varios casus obtinendi animam nostram habuerit facultatem, ab omni nos per momenta singula separat diuinae contemplationis intuitu ipsamque mentem ab uniuerso puritatis statu deiectam funditus labefactat ac deprimit: non orationes eam explere cum solita cordis alacritate permittit, non sacrarum lectionum sinit remediis incubare. tranquillum quoque ac mitem fratribus esse non patitur et ad cuncta operationum uel religionis officia inpatientem et asperum reddit, omnique perduto salubri consilio et cordis constantia proturbata uelut amentem facit et ebrium sensum frangitque et obruit desperatione poenali.

II. Quamobrem non minore prospectu, si spiritalis agonis certamina legitime cupimus desudare, hic quoque nobis curandus est morbus. sicut enim tinea uestimento, et uermis ligno: ita tristitia uiri nocet cordi: satis euidenter ac proprie uim noxii huius ac perniciosi uitii spiritus diuinus expressit.

III. Uestimentum namque esu tinearum adtactum nullius pretii uel honesti usus poterit ulterius habere commercium, totidemque lignum uermibus exaratum non iam ad ornatum uel mediocris aedificii, sed ad combustionem ignis merebitur deputari. ita igitur et anima, quae edacissimis tristitiae moribus deuoratur, inutilis erit uel uestimento illi pontificali, quod unguentum spiritus sancti de caelo descendens prius in barbam Aaron, deinde in oram suam solere suscipere sancti Dauid uaticinio perhibetur, secundum illud: sicut unguentum

15] Prou. 25, 20. 26] Ps. 132, 2.

1 I om. L edaces L² 2 cursus H et om. H 3 cassus H¹ obtenendi H nostram] meam H habuerint L¹ 4 reparat H 6 deprimit AH¹ orationis H 7 lectionem L¹ 8 tranquillam H 9 religionis G¹ 10 asperam H² · reddet A 12 frangit H obruet A desperatione AG¹H 13 minori H 14 nobis quoque L 16 corde H¹ 17 uitii H¹ 18 non distinguit H actactum L 19 preti H¹ commercium GL 20 itidemque H²v 21 edifici H¹ combust. AL 24 unguentum A sc̃i n̄^{qui} de (sic) L descendens H¹ 25 aharon A oram] stolam A 26 dād A uaticinatione H uaticinatio L illud A unguentum A

in capite, quod descendit in barbam Aaron, quod descendit in oram uestimenti eius: sed nec ad structuram templi illius spiritalis atque ornatum poterit pertinere, cuius Paulus architectus sapiens posuit fundamenta dicens: uos estis templum dei et spiritus dei habitat in uobis: 5 cuius qualia sint ligna, sponsa describit in Cantico Canticorum trabes, inquires, nostrae cupressus, tigna domorum nostrarum cedri. et idcirco huiusmodi ad templum dei lignorum genera deliguntur, quae sunt et bonae fragrantiae et inputribilia, quaeque nec corruptelae uetustatis nec esui uer- 10 mium ualeant subiacere.

III. Nonnumquam tamen irae praecedentis uitio subsequi seu concupiscentiae lucriue cuiusdam minus indepti generari solet, cum se harum rerum quadam spe mente concepta quis uiderit excidisse. interdum uero etiam nullis existentibus causis, 15 quibus ad hanc labem conruere prouocemur, inimici subtilis instinctu tanto repente maerore deprimimur, ut ne carorum quidem ac necessariorum nostrorum aduentum solita suscipere adfabilitate possimus, et quidquid ab eis competenti fuerit confabulatione prolatum, inopportunum nobis ac superfluum iudicetur, 20 nullaque eis reddatur a nobis grata responsio, uniuersos cordis nostri recessus felle amaritudinis occupante.

V. Unde manifestissime conprobatur non semper nobis aliorum uitio commotionum stimulos excitari, sed potius nostro,

4] II Cor. 6, 16. I Cor. 3, 16. 7] Cant. 1, 16 (LXX).

1 descendit *H* descendet *L* in barbam in barba *A* cf. *Conl. XIII*, 14, 3 descendet *L* 2 ora *HL* 3 cuius] huius *H* 4 fundamentum *AL* 6 sunt *H*¹ cantica *HL* 7 cypressus *GH*² compressus *H*¹ cupressus *L*¹ 8 nostrorum *HL* huiusmodi *G* (*non S*) 9 deliguntur *G*: deleguntur *A* diliguntur *HLT* fragrantiae *AG*¹*HL*¹ fragrantiae *G*²*L*² 10 inputrebia *H*¹ corruptibili uetustati *HL* 12 III *H* praecedentis *H*¹ cedentis *L* 13 huiusdam *H* 14 earum *A* quadam spe mente concepta (concepte *H*) *GHLT*: spe quae mente conceperat *A* 15 excedisse *A* etiam *om. L* exist. *G*²*H* 16 subtilis *A* 17 deprimimur *A* nec *HL* 19 adfabilitate *GH*: affab. *rell.* quidquid *G*¹*H*¹: quicquid *rell.* compescenti *L* 20 inopportunum *H* ac] et *L* 21 a nobis reddatur *L* gratia *HL* responsionis *H*²*L* 23 IIII *H* 24 stimulo *L* incitari *A*

qui reconditas in nobismet ipsis habemus offensionum causas ac seminaria uitiorum, quae, cum mentem nostram temptationum imber adluerit, in germina confestim fructusque prorumpunt.

5 VI. Numquam enim quis alterius uitio lacessitus peccare compellitur, si repositam materiem delictorum in suo corde non habeat: nec tunc subito quispiam deceptus esse credendus est, cum conspecta mulieris forma in barathrum concupiscentiae turpis inciderit, sed potius occultos ac latentes medullitus
10 morbos occasione uisus in superficiem tunc fuisse productos.

VII. Ideoque creator omnium deus, opificii sui curationem prae omnibus noscens, et quia non in aliis, sed in nobismet ipsis offensionum radices causaeque consisterent, non deserenda praecepit fratrum consortia, nec uitari eos, quos laesos a nobis
15 uel a quibus nos arbitramur offensos, sed deliniri iubet, sciens perfectionem cordis non tam separatione hominum quam patientiae uirtute conquiri: quae firme possessa sicut potest nos etiam cum his qui oderunt pacem pacificos conseruare, ita, si parta non fuerit, ab his quoque, qui perfecti ac meliores nobis
20 sunt, facit iugiter dissidere. occasiones enim commotionum, ob quas eos quibus iungimur deserere festinamus, in conuersatione humana deesse non poterunt: et idcirco tristitiae causas, ob quas a prioribus separamur, non euadimus, sed mutamus.

VIII. Procurandum itaque nobis est, ut nostra potius emendare uitia et mores corrigere festinemus. quae procul dubio si fuerint emendata, non dicam cum hominibus, sed etiam cum
25 feris ac beluis facillime nobis conueniet secundum illud, quod in libro beati Iob dicitur: bestiae enim ferae pacatae erunt

28] Iob 5, 23 (LXX).

1 recondito *L*¹ offensionum *G*¹ causas *om.* *A* 2 seminaria *A*
3 imber *G*² alluerit *L* appulerit *A* germin^{men}am *L* conrumpunt *G*¹
5 V *H* 6 materiam *HL* delictorum *A* corde suo *H* 9 incederit *H*¹
10 superficiem uisus tunc *A* 11 VI *H* opifici *H* 13 radicesq. *L*¹
14 praecipit *H* 18 oderant *L* si parta *AG*²: si parata *G*¹*LT* separata *H* 20 desiderare *G* desiderare *H*¹ 21 festinemus *G*¹*H*¹
24 VII *H* numerum *om.* *G* ita *L* 28 bestiae *A* ac fere *H* pacata *HL*¹

*

tibi. extrinsecus quippe uenientia non uerebimur offendicula nec ulla poterunt scandala nobis de foris inferri, si in nobismet ipsis intus radices eorum receptae insertaeque non fuerint. pax enim multa diligentibus nomen tuum: et non est illis scandalum.

5

VIII. Est etiam aliud detestabilius tristitiae genus, quod non correctionem uitae nec emendationem uitiorum, sed perniciosissimam desperationem animae inicit delinquenti: quod nec Cain fecit post fratricidium paenitere nec Iudam post proditionem ad satisfactionis remedia festinare, sed ad suspendium laquei 10 sua desperatione pertraxit.

X. Ideoque utilis nobis una re tantum tristitia iudicanda est, cum hanc uel paenitudine delictorum uel desiderio perfectionis accensi uel futurae beatitudinis contemplatione concipimus. de qua et beatus apostolus: quae secundum deum 15 est, inquit, tristitia, paenitentiam ad salutem stabilem operatur: saeculi autem tristitia mortem operatur.

XI. Sed illa tristitia, quae paenitentiam ad salutem stabilem operatur, oboediens est, adfabilis, humilis, mansueta, suauis ac patiens, utpote ex dei caritate descendens: et ad 20 omnem dolorem corporis ac spiritus contritionem infatigabiliter semet ipsam desiderio perfectionis extendens et quodammodo laeta ac spe profectus sui uegeta cunctam adfabilitatis et longanimitatis retinet suauitatem, habens in semet ipsa omnes fructus spiritus sancti, quos enumerat idem apostolus: fructus autem 25 spiritus est caritas, gaudium, pax, longanimitas, boni-

4] Ps. 118, 165. 15] II Cor. 7, 10. 25] Gal. 5, 22—23.

- * 1 quippe] enim *L* 2 nobis scandala *L* 3 in ius *L* earum *A*² insertaeque *om. A* 6 VIII *H* numerum *om. G* etiam *om. A* aliut *A* 7 correptionem *H* pernet. *G* pernit. *L* 8 desperationem *G*¹*H*¹*L*¹ 9 post *om. L* fratris homicidium *H* penitere *GHL* 11 desperatione *G*¹*H*¹*L*¹ 12 VIII *H* numerum *om. G* tristitiae *L* 13 haec *A* paenitudine *GHL* delictorum *A* 14 cupimus *H* conspiciamus *L* 16 inquit *AH*¹ penit. *GH* patientiam *L* 17 saeculi . . . operatur *om. AL* 18 non distinguit *H* numerum *om. G* illi *H*¹ ille *L*¹ penit. *GHL* 19 adfabilis *G*: affabilis *rell.* 20 utpote *H*¹*L*¹ descendens *H*¹ 23 uegeta *AG*¹*H*¹ uegetata *H*² cuncta *L*¹ adfabilitatis *G*: affab. *rell.* 24 retinet *H*¹ ipsa *A*

tas, benignitas, fides, mansuetudo, continentia. haec
 uero asperrima, inpatiens, dura, plena rancore et maerore in-
 fructuoso ac desperatione poenali, eum quem complexa fuerit
 ab industria ac salutari dolore frangens ac reuocans, utpote in-
 5 rationabilis et intereipiens non solum orationum efficaciam,
 uerum etiam uniuersos quos praediximus fructus spiritales eua-
 cuans, quos nouit illa conferre.

XII. Quapropter absque illa, quae uel pro salutari paenitentia
 uel pro studio perfectionis seu pro desiderio suscipitur futurorum,
 10 omnis tristitia tamquam saeculi et quae mortem inferat aequa-
 liter repellenda est ac sicut fornicationis spiritus seu filargyriae
 uel irae de nostris cordibus penitus extrudenda.

XIII. Hanc ergo perniciosissimam passionem ita de nobis
 expellere poterimus, ut mentem nostram spiritali meditatione
 15 iugiter occupatam futura spe et contemplatione repromissae
 beatitudinis erigamus. hoc enim modo uniuersa tristitiarum
 genera, siue quae ex praecedente ira descendunt, siue quae
 amissione lucri uel detrimento inlato nobis adueniunt seu de
 inrogata generantur iniuria, siue quae de inrationabili mentis
 20 confusione procedunt, seu quae letalem desperationem nobis
 inducunt, ualebimus superare, cum aeternarum rerum ac fu-
 turarum intuitu semper laeti atque immobiles perdurantes nec
 casibus deiecti praesentibus nec prosperis fuerimus elati, utraque
 uelut caduca et mox transeuntia contemplantes.

1 mansuetudo *GHLT*: modestia *A* 3 desperatione *H*¹ 4 utpute *H*¹*L*¹
 5 efficaciam *HL* 6 spiritalis *G*¹*H*¹ 8 *non distinguit H numerum* *
om. G ulla *L*¹ uel *om. G*¹ uel quae *L* penitentia *GH* poenit. *L*
 9 suscipietur *H* 10 tristitiae *G*¹ infert *A* 11 philargyriae *HL* 12 pae-
 nitus *A* 13 *non distinguit H numerum om. G* ergo *GHLT*: igitur *A*
 pernit. *L* 15 occupata *A* 16 erigamur *L*¹ 17 praecedente *H*¹ di-
 scendunt *H*¹ descendit *L* 18 admixtionē *L*¹ detrimento inlato *scripsi*: *
cf. Conl. V, 11, 8 detrimenti codd. inlata *A* inlati *GHLT* inlatio-
 nibus (*om. nobis*) *S*² detrimenti inlatione *v* seu] siue *G* 19 de *om. HT*
 20 desperationem *AH*¹*L*¹ 21 inducunt *G*²*L*²: inducant *L*¹ indicunt *rell.*
 23 cassibus *H*¹ 24 contemplantes. Explicit de spū tristicie (*haec a m.*
s. VIIII) . . . de spū acediae *A* Explicit de spiritu tristitiae liḅ VIII.
 Incip̃ cap̃ presentis liḅ *G* Explicit liber de spū triḥ. Incipit de spū accidia
 liber X. Item capitula de libro Xmo *H* Exp̃i de spū tristiciae liḅ VIII.
 Incip̃ de spū acidiae liḅ X. Incipiunt capitula eiusdē liḅ *L*

LIBER DECIMUS. DE SPIRITU ACEDIAE.

CAPITULA.

- I. Quod sextum certamen sit aduersus spiritum acediae, et de natura eius. 5
- II. Expositio acediae, uel quemadmodum serpat in corde monachi, quaeue inferat menti dispendia.
- III. Quibus generibus monachum superet acedia.
- IIII. Quod acedia excaecat mentem ab omni contemplatione uirtutum. 10
- V. Quod duplex acediae sit in pugnatio.
- VI. Hi, qui ab acedia coeperint uinci, quatenus conlabuntur.
- VII. Apostoli testimonia contra spiritum acediae.
- VIII. Quod necesse sit inquietum esse eum, qui opere manuum suarum non uult esse contentus. 15
- VIII. Quod non solum apostolus, sed etiam hi, qui cum illo erant, manibus suis operati sunt.
- X. Quod ob hoc manibus suis apostolus operatus sit, ut nobis operandi praeberet exemplum.
- XI. Quod non solum exemplo, sed etiam uerbis praedicans 20 monuerit operari.
- XII. De eo quod dicit: si quis non uult operari, nec manducet.
- XIII. De eo quod dicit: audiuiimus enim inter uos quosdam ambulare inquiete. 25
- XIIII. Quod multa uitia amputet operatio manuum.
- XV. De humanitate etiam otiosis et neglegentibus inertienda.

22] II Thess. 3, 10. 24] I. c. 11.

4 acidaie *L* (*passim*) accidie *H* 6 quemammodum *L* 7 quaeue *L*
mentis *HT* 8 superat acdia *H* 9 acdia *H* excaecat *HLT* 11 sit
acdie *H* 12 hii *HT* abedia *H* quatinus *L* 13 testimonium *L* aci-
diae *H(L)* 16 quod *HLT*: quomodo *A* apostolos *H* apostoli *L* 18 apo-
stolus *om. HT* apostolus manibus suis *A* operatam *H* 20 uerbis *om. H*
22 si *om. L* nec *AT*: non *HL* 25 ambulantes *HT* 26 quod *om. L*
operatio manuum (manũ *T*) *ALT*: operationum *H* 27 umanitate *H*

XVI. Quod non odii causa, sed dilectionis eos qui delinquant corripere debeamus.

XVII. Diuersa testimonia, quibus apostolus praecepit operari debere uel ipse operatus fuisse monstratur.

5 XVIII. Quod tantum operatus sit apostolus, quantum non sibi soli, sed etiam his qui cum eo erant posset sufficere.

XVIII. Quemadmodum intellegi debeat: beatius est magis dare quam accipere.

XX. De fratre desidioso, qui alios egredi de coenobio sollicitabat.

10 XXI. Diuersa testimonia de Salomone contra acedian.

XXII. Quod per Aegyptum fratres ita suis manibus operantur, ut non solum propriis necessitatibus satisfaciant, sed etiam his qui in carceribus sunt subministrent.

XXIII. Quod otii causa faciat in partibus Occidentis non
15 esse coenobia monachorum.

XXIII. De abbate Paulo, qui singulis annis omne opus manuum suarum igne subposito concremabat.

XXV. Uerba abbatis Moysi, quae dixerit mihi de remedio acediae.

20 I. Sextum nobis certamen est, quod Graeci ἀνῆδιαν uocant, quam nos taedium siue anxietatem cordis possumus nuncupare. adfinis haec tristitiae ac solitariis magis experta et in heremo

*

7] Act. 20, 35.

1 dilectionis *HLT*: correptionis *A* delinquant *H* 2 debemus *Tr*
3 de uera *H* de diuersa *L* apostolus *H* praecepit *L*: praecipit *AHT*
4 de uere *H* 5 quod non *L* sit apostolus *om. L* 6 posset *r*: possit
AHT posse *L* 7 est *om. L* 9 *titulum cap. 20 om. AHT* alio *L*
de *om. L* 10 XX *AH* diuersa *H* salomone *H* acedian *A*: acci-
diam *H* acidia *L* 11 XXI *AH* per *om. HT* aegyptum *L* ita *om.*
AHT 13 in *om. H* sumministrent *A* 14 XXII *AH* 15 esse *om. H*
16 XXIII *AH* opus] tempus *HT* 17 supposito *AL* 18 XXIII *AH*
moysi *HT*: mosi *AL* dixit *HT* mihi *om. HT* 19 accidia *H* aci-
diae *LT* Finiunt capitula de spū acediae. Incipit liber *A* Incipit de
spiritu acediae liber decimus *G* Expliciu[n]t capitula. Incipit textus eius-
dem *L* nihil inscriptum in *H*

20 I *om. GL* afnaan *H* acidiam *L* *ARNAIAN T* 21 anxie-
tatem *H* 22 haec adfinis *L* tristitiae ac *AHLT*: tristitiae est et uagis
maxime ac *Gv* (*in r deest maxime*) in *om. L*

commorantibus infestior hostis ac frequens, maxime circa horam sextam monachum inquietans, ut quaedam febris ingruens tempore praestituto ardentissimos aestus accessionum suarum solitis ac statutis horis animae inferens aegrotanti. denique nonnulli senum hunc esse pronuntiant meridianum daemonem, qui in psalmo nonagensimo nuncupatur. 5

II. Qui cum miserabilem obsederit mentem, horrorem loci, cellae fastidium, fratrum quoque, qui cum eo uel eminus commorantur, tamquam negligentium ac minus spiritualium aspernationem gignit atque contemptum. ad omne quoque opus, quod intra saepta sui cubilis est, facit desidem et inertem: non eum in cellula residere, non operam sinit inpendere lectioni. nihilque se proficere tanto tempore in eadem commorantem crebrius ingemescit nec habere se fructum aliquem spiritalem, donec fuerit illi consortio copulatus, queritur atque suspirat et ab omni se dolet spiritali quaestu inanem in loco uacuumque consistere, utpote qui, cum posset etiam alios regere ac prodesset plurimis, nullum aedificauerit nec quemquam institutione sua doctrinaque lucratus sit. absentia longeque posita magnificat monasteria, loca etiam illa magis ad profectum utilia et saluti congruentiora describit, consortia quoque ibidem fratrum suauia et plena spiritali conuersatione depingit: e contra uniuersa quae habentur in manibus aspera, et non solum aedificationem nullam esse in fratribus, qui morantur in loco, sed ne ipsum quidem uictum corporis absque ingenti labore conquiri. postremo non posse se saluari in eo loco durantem, nisi relictā cella, cum qua sibi, si adhuc in ea fuerit remoratus, 25

* 6] Ps. 90, 6.

3 acerbissimos *A* accensionum *AG¹Hc* 4 infert *AH²* inferre *H¹*
 5 senum] enim *H* pronuntiant *L* daemonem *G¹* 6 nonagensimo *G¹S¹*:
 nonagesimo *rell.* 7 non distinguunt *AHT* numerum *om. G* obsederet *H¹*
 8 fastidium generat *H* uelle minus *L* 9 neglig. *G¹* aspernationem *om. L*
 10 contentum *A* 11 septa *codd.* cubiculis *L¹* cubiculi *HL²T*
 12 cella *HTv* cellulā *L* nec operam *Hv* sinet *H¹*
 13 proficere lectione *L* 14 ingemiscit *G²H²* 17 utpote *H¹* possit *HL*
 etiam *om. A* 20 perfectum *H* 21 quaeque *A* 22 e *om. H* et contra *L*
 24 commorantur *H* 26 se *om. L* durante *A* 27 sibi si] sibi *L*

pereundum erit, exinde semet ipsum quantocius asportarit.
 dein lassitudinem corporis cibique esuriam quinta sextaque 3
 hora tantam suscitāt, ut uelut longo itinere grauissimoque
 labore confectus sibimet lassusque uideatur, aut quasi refec-
 5 tionem cibi biduano ieiunio triduanoue distulerit. tum praeterea
 huc illucque anxius circumspectat et nec fratrum sibi quem-
 piam aduentare suspirat, saepiusque egreditur et ingreditur
 cellam ac solem uelut ad oceasum tardius properantem crebrius
 intuetur, et ita quadam inrationabili mentis confusione uelut
 10 taetra subpletur caligine omnique actu spiritali redditur otiosus
 ac uacuus, ut nulla re alia tantae obpugnationis remedium
 quam uisitatione fratris cuiuspian seu somni solius solacio
 posse aestimet inueniri. deinde honestas idem morbus ac ne- 4
 cessarias suggerit salutationes fratribus exhibendas uisitationes-
 15 que infirmorum uel eminus uel longius positorum: quaedam
 etiam pia ac religiosa dictat officia, illos uel illas debere pa-
 rentes inquiri et ad salutandos eos crebrius properari, illam
 religiosam deuotamque deo feminam, omni praesertim parentum
 subsidio destitutam, magnum opus esse pietatis frequenter in-
 20 uisere, ac si quid ei sit necessarium, quae a propriis parentibus
 neglegitur atque despicitur, sanctissimum procurari, magisque
 oportere in his operam pietatis inpendi quam infructuosum ac
 sine ullo profectu in cellula residere.

1 exinde G^1HL^1T : nisi exinde G^2SL^2 quantotius $GSHLT$ aspor-
 tauerit SL^2v nisi relicta cella exinde semet ipsum quantocius asporta-
 uerit: sibi enim, si adhuc in ea fuerit remoratus, pereundum erit A : *sed*
 cum qua, *quod solum offendere possit, idem ualet quod* in qua habitanti
 3 tandem A tantum G^1LT ut *om.* HT uelut] uel e A 4 fessus-
 que L 5 tunc L 6 anxius H 7 aduenare G^1 10 tetra *codd.*
 suppletur AGL caligine subpletur $H(T)$ omni quoque H ociosus G^1
 11 tantae] exstante L oppugn. AL 12 uisione H solatio HL 13 posse
om. L moribus L necessarius sugerit H 14 exhibendas uisionesque H
 15 possitorum H 16 etiam *om.* H relegiosa G^1 17 requiri L uisi-
 tandos H eos *om.* L properare G^2S 18 relegiosam G^1 omne L^1
 19 destitutam G^1H^1T desolatam A esse pietatis opus G (*sed* opus *s.*
l. m. 2) inuissere H^1 20 eis L^1 21 dispicitur G^1HL^1 potissi-
 mum L 22 opera H infructuose HTv 23 cella G^1 cellula rese-
 dere H^1

*

*

III. Agitur itaque infelix anima talibus inimicorum machinis inpetita, donec acediae spiritu uelut ariete ualidissimo fatigata aut in somnum discat concidere aut excussa claustris cellulae suae consolationem inpugnationis huius uisitatione fratris consuescat acquirere, hoc quo utitur ad praesens remedio paulo post acrius infirmanda. frequentius enim aduersarius ac dirius adtemptabit, quem conserto proelio praebiturum comminus sibi terga cognoscit salutemque sibi non de uictoria nec de conflictu, sed de fuga sperare peruidet, donec paulatim protractus e cella actus suae professionis incipiat obliuisci, qui non est alius quam intuitus et contemplatio diuinae illius et excellentis super omnia puritatis, quae non alibi potest nisi in silentio et iugi cellae perseuerantia ac meditatione conquiri, atque ita militiae suae fugitiuus ac desertor Christi miles effectus implicet se negotiis saecularibus, ei cui se probauit minime placiturus.

III. Huius aegritudinis uniuersa incommoda uno uersiculo beatus Dauid eleganter expressit dormitauit, inquiens, anima mea prae taedio, id est prae acedia. proprie satis non corpus dixit, sed animam dormitasse. uere enim ab omni contemplatione uirtutum et intuitu spiritalium sensuum dormitat anima, quae perturbationis huius telo fuerit sauciata.

V. Itaque Christi uerus athleta, qui agonem perfectionis cupit legitime decertare, hunc quoque morbum de latebris animae suae festinet extrudere, et ita contra hunc quoque nequissimum acediae spiritum utrobique contendat, ut neque somni telo elisus

14] II Tim. 2, 4. 18] Ps. 118, 28.

1 III *om. G* iniquorum *G* 2 inpetita *AT* acediae *G*¹ accediae *ex* accidia *H* acdie *L* 3 summum *H* cellulae *H*¹ cellę *L* 4 conluctationē inpugnatione *L* huius uisitatione *om. L* 5 quod *H*¹ quoque *L* 6 dirus *G*¹ durius *H*² 7 adtemptabit *A* eum quem *H* consorto *L*¹ 8 terga *om. H* 9 de *om. L* peruidet *G*¹*H*¹ puidet *G*² peruiderit *L* 10 actū *S* 11 contemplationis *L*¹ et *om. L* 12 qui *L* 13 perseuerantiae *H*¹ adque *H* 15 cui] qui *AL* probabit *GL* 17 III *om. G* 18 dād *A* eliganter *AH*¹*L*¹ expresit *H* inquires *L*, *om. H* 19 accedia *H* acidia *L* 21 sensu *H* 23 V *om. G* antleta *H* 25 extrahere *G* nequissimum *om. A* 26 accidia *H* acidia *L* utrobique *G*¹ utrobique *LS*²*v* ut ubique *H* contendant *L*¹

concidat neque de monasterii claustris expulsus quamvis sub praetextu coloris pii fugitiuus abscedat.

VI. Quemcumque enim in parte qualibet coeperit superare, aut tamquam inertem et dediticium sibi patietur absque ullo
 5 profectu spiritus in cellula commorari aut excussum exinde instabilem de cetero reddet ac uagum, et ad omne opus desiderem cellas fratrum iugiter faciet ac monasteria circumire nihilque aliud procurare, quam ubi quoue colore occasionem refectioni futurae ualeat praeparare. mens enim otiosi nihil
 10 aliud cogitare nouit quam de escis ac uentre, donec inuenta quandoque sodalitate cuiusdam uiri uel feminae aequali tepore torpentis rebus eorum ac necessitatibus inuoluatur et ita paulatim reddatur noxiis occupationibus inretitus, ut tamquam serpentinis spiris obstrictus numquam deinceps ad perfectionem
 15 professionis antiquae se ualeat enodare.

VII. Hunc morbum, qui de acediae spiritu nascitur, beatus apostolus ut uerus ac spiritalis medicus uel tunc iam conspiciens serpere uel emersurum spiritu sancto reuelante prospiciens salutaribus praeceptorum suorum medicamentis praeuenire festinat.
 20 Thessalonicensibus enim scribens et primo ut peritissimus quidam perfectusque medicus infirmitatem susceptorum blanda lenique uerbi curatione fomentans ac de caritate incipiens eosque in ea parte conlaudans, quousque letale uulnus leniore remedio delinitum deposita tumoris indignatione facilius medicamina
 25 austeriora sustineat, ita ait: de caritate autem fraternitatis

25] I Thess. 4, 9—10.

1 monasteriis *L*¹ 2 calor *G*¹ fugatus *H*¹ 3 VI *om. G* quacumque *L* quolibet *L*² 4 tam *H* dediticium *H* dediticium *L*¹ sibimet *L* 5 cellola *H* inde *G* 6 reddit *AH*¹ 7 facit *A* circuire *G²HL* 8 aliut *A* ubi quoque *H* ubique *L* occasiones *L* 9 refectionis *HLv* 10 ac] et *HT* aut *L* 13 noxis *H*¹ ut] aut *A* 14 spinis *L*¹ sagittis *H* obstrictus ut *A* obstructus *H* 15 tendere *H* 16 VII *om. G* acediae *H¹L* beatus *om. L* 17 apostolus] paulus *H* respiciens *L* 18 emersurum inter monachos *Gv* praeuidens *A* 19 festinet *G¹H*¹ 20 thesalonic. *GH* primo quidem ut *G* 21 infirmitates *A* ut *uid.* 23 loetale *L* leniori *G²H* 24 delinitum *G¹*: dilinitum *H*¹ delinitum *rell.* timoris *G*¹ 25 sustineant *A* susteneat *H*¹ ait] inquit *H m. 2* ex ut

*

*

*

*

*

non necesse habemus scribere uobis: ipsi enim a deo docti estis ut diligatis inuicem: etenim facitis illud
 2 in omnes fratres in uniuerſa Macedonia. praemiſit laudis
 fomenta lenia, fecit eorum aures ad curam ſalutaris uerbi pla-
 cidas et paratas. rurſum infert: rogamus autem uos, fratres, 5
 ut abundetis magis. adhuc eos blanda uerborum lenitate
 demulcet, ne forte necdum aptos ad perceptionem perfectae
 curationis inueniat. quid eſt quod rogas, apoſtole, ut in quo
 abundant magis? ſcilicet in caritate, de qua ſuperius dixerat:
 de caritate autem fraternitatis non necesse habemus 10
 ſcribere uobis. et quid necesse eſt ut dicas eis: rogamus
 autem uos, ut abundetis magis, qui ſuper hac re ne ſcribi
 quidem ſibi aliquid indigent? cum praeſertim et inferas cauſam
 ob quam hoc ipſo non egeant, dicens: ipſi enim uos a deo docti
 eſtis ut diligatis inuicem, tertium quoque maius adicias, 15
 quod non ſolum a deo docti ſint, uerum etiam compleant opere
 quae docentur. etenim facitis illud, inquit, non in uno uel
 duobus, ſed in omnes fratres, nec in ueſtros tantummodo
 3 ciues uel notos, ſed in uniuerſa Macedonia. dic igitur
 tandem, quid eſt quod tanto opere haec praemittis? iterum 20
 infert: rogamus autem uos, fratres, ut abundetis magis,
 et uix aliquando in id quod olim moliebatur erumpit: et operam
 detis ut quieti ſitis. dixit primam cauſam, deinde infert
 ſecundam: et ut ueſtra negotia agatis, tertiam quoque:
 et operemini manibus ueſtris, ſicut praecepimus uobis, 25
 quartam: et ut honeſte ambuletis ad eos qui foris ſunt,

5] l. c. 10. 10] l. c. 9. 11] l. c. 10. 14] l. c. 9. 17] l. c. 10.
 21] l. c. 22] l. c. 11. 24] l. c. 25] l. c. 26] l. c.

2 illut *A* 3 machidonia *H*¹, item infra machedonia *L* laudi *L*
 * 5 et] ſed *L* 7 perfectionem *A* 8 ut eras. in *L* 9 dixerat *HT*_o
 12 autem *om.* *H* 13 quidem ſibi aliquid] ſibi ſibi quidem *A* et *om.* *A*
 16 dño *H* compleant *AL* 17 illut *A* inquis *GS*²*r* uno uel . . .
 pag. 179, 23 cellae et operi manuum extant in *C* uel in *C* 20 tanto
 * opere *G*¹*S*¹*H*¹*L*: tantopere *rell.* 21 infert *om.* *L* uos *om.* *C* 22 in
 id *om.* *A* moliebatur *H*¹ mouebatur *L* erumpet *A* erupit *L* 24 ne-
 goti *A* 25 operamini *AHT* praecipimus *AH*¹*L* 26 et *om.* *L* ut
om. *H* poſt foris ſunt addunt *GSr*: foris ſunt ſcilicet qui ſeculo uiuunt

quintam: et nullius aliquid desideretis. ecce illa cunctatio,
 quam tantis proferre prooemiis differebat, quid in eius pectore
 parturire agnoscitur? et operam detis ut quieti sitis, id
 est in uestris cellulis commorantes nec diuersis rumoribus, qui
 5 solent otiosorum uotis uel fabulis generari, inquieti effecti aliis
 quoque inquietudines inferatis. et ut uestra negotia agatis, 4
 non curiositate uestra actus mundi uelit inquirere ac diuer-
 sorum conuersationes explorantes operam uestram non erga
 correctionem uestram seu uirtutum studia, sed ad detractationes
 10 fratrum uelit inpendere. et operemini manibus uestris,
 sicut praecepimus uobis. cur illa fierent quae monuerat
 superius ne agerent, id est ne inquieti essent uel aliena cu-
 rarent negotia uel inhoneste ambularent ad eos qui foris sunt
 uel alterius aliquid desiderarent, nunc intulit dicens: et opere-
 15 mini manibus uestris, sicut praecepimus uobis. ut 5
 enim fierent illa, quae superius reprehendit, otii causam esse
 euidenter expressit. nullus enim potest uel inquietus esse uel
 aliena curare negotia, nisi qui operi manuum suarum non ad-
 quiescit insistere. quantum quoque intulit morbum, qui ex hoc
 20 ipso otio nascitur, id est ut inhoneste non ambulent, dicens:
 et ut honeste ambuletis ad eos qui foris sunt. num-
 quam potest ne apud eos quidem qui saeculi homines sunt
 honeste incedere, qui nequaquam claustris cellae et operi ma-
 nuum suarum inhaerere contentus est, sed necesse est eum in-

1] l. c. 3] l. c. 6] l. c. 10] l. c. 21] l. c.

1 quintam *om. C* et] ut *L* 2 quam] quae *G¹* proferre *om. A*
 prooemiis *A*: proemiis *CGH²L²* praemiis *L¹* proemisis *H¹* deferebat
G¹H¹ 3 parturire *CA*: parturiret *HLT* parturibat *Gv* cognoscitur *A*
 4 in *om. C* cellulis *H¹* moribus *C* 5 uotis] uitis *H* et aliis *L* *
 7 uellitis *G¹H¹* 8 conuersationes] *cum hoc uocabulo incipit cod. C pag. 34,*
in qua nihil fere legere potui commorationes *A* 9 correptionem *L*
 uestram] morum *A* ad *om. A* detractatione *A* detrectationes *G¹*
 detractationes *CG²HTv* detractationē *L* 10 uellitis *G¹H¹* operamini *AHT*
 11 praecipimus *AH¹L¹* cur] ut *Gv* illa *om. A* monuerat superius
 ne agerent] superius ehumerat *L* 12 uel *AHT*: et *GLv* 13 foras *G¹* *
 14 operamini *AHT* 15 praecipimus *AH¹L¹* 16 causam esse] causas *L* *
 19 uerbum *L* 20 uitio *L* 21 et] quod *A* et ut quod *H¹* 22 nec *Gv*
 aput *A* 24 herere *L*

honestum esse, dum necessaria uictus requirit, adulationi quoque operam dare, nouitates etiam rumorum sectari, causarum fabularumque occasiones conquirere, per quas sibimet ipsi aditum paret ac facultatem, qua diuersorum domos ualeat penetrare.

6 et nullius aliquid desideretis. non potest non alienis donis 5 et muneribus inhiare, qui non delectatur pio quietoque labore operis sui cotidiani uictus parare substantiam. uidetis tot causas, tam graues ac turpes una uitii labe generari. denique hos ipsos, quos in epistula prima molli fouerat palpatione uerborum, qualiter in secunda, uelut qui non profecissent ad remedia leniora, 10 austerioribus quibusdam et causticis medicamentis sanare adgreditur nullaue iam mitium uerborum fomenta praemittit, non illam teneram uocem ac blandam, ut ibi: rogamus autem uos, fratres, sed: denuntiamus uobis, fratres, in nomine domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis uos 15

7 ab omni fratre ambulante inordinate. ibi rogat, hic denuntiat: in illa blandientis affectus, in hac obtestantis seueritas et minantis. denuntiamus uobis, fratres: quia prius rogantes contempsistis audire, saltim nunc denuntiantibus oboedite. ipsamque denuntiationem non nudo uerbo, sed cum obtestatione 20 nominis domini nostri Iesu Christi terribilem infert, ne forte simplicem uelut humana uoce prolatam rursum contemnerent nec magnopere ducerent obseruandam, statimque ut peritissimus medicus putribus membris, quibus leni medicamento remedium ferre non potuit, mederi spiritalis ferri incisione pertemptat ut 25 subtrahatis uos, inquiens, ab omni fratre ambulante inordinate et non secundum traditionem quam acce-

8 perunt a nobis. itaque ab his, qui uacare operi nolunt, iubet subtrahi et uelut membra otii corrupta putredine desecari, ne

5] l. c. 13] l. c. 10. 14] II Thess. 3, 6. 18] l. c. 25] l. c.

2 domorum *H* 3 quae *ex* qua *L* ipsi *om. A* 4 domus *H* 5 desiderare *L* 6 desiderare uel concupiscere inhiare *G* 7 cottid. *G* 8 uitii id ē otiositatis *G* otii *Lc* 9 quos *om. L* epistola *G²HL* 10 profecissent *G¹* proficerint (i *prima in e mut.*) *H* meliora *L* 12 praemittet *A* permittit *H¹* 15 nostri *om. A* hū *A* 16 inordinate ambulante *A* 18 et] ac *A* ad minantis *add. G in marg.*: apparet 19 contempsistis *A* 20 ipsam quoque *L* 21 s̄ (= nostri) hū *A* 22 contempnerent *H* 28 operi *om. L* 29 putridine *AG¹HT¹*

inertiae morbus uelut letale contagium etiam sanas membrorum
partes tabo serpente corrumpat. dicturusque de his, qui operari
suis manibus nolunt et panem suum cum silentio manducare,
a quibus etiam praecepit subtrahendum, qualibus eos a prin-
cipio probis inurat adtendite. in primis inordinatos dicit nec
secundum suam traditionem ambulare, aliis uerbis contumaces
eos, utpote qui nollent iuxta institutionem eius incedere, et in-
honestos esse designans, id est non processioneis, non uisitationis,
non uerbi, non temporis opportunitatem congruam honestamque
sectantes. omnibus enim uitiis istis inordinatum quemque ne-
cesse est subiacere. et non secundum traditionem quam
acceperunt a nobis: et in hoc rebelles eos quodammodo et
contemptores notat, qui traditionem, quam acceperunt ab eo,
tenere contemnunt nec imitari uelint id, quod magistrum non
solum uerbo docuisse meminerint sed etiam opere nouerint
perfecisse. ipsi enim scitis quemadmodum oporteat imi-
tari nos. inmanem cumulum reprehensionis exaggerat, cum
hoc eos adserit non obseruare, quod et memoriae eorum in-
haereat et ad imitandum non solum uerbo instruyente didicerint,
sed etiam exemplo operum prouocante susceperint.

VIII. Quia non inquieti fuimus inter uos. cum se uult
inquietum inter eos non fuisse per operis exercitium conprobare,
eos qui operari nolunt abunde notat otiositatis uitio inquietos
semper existere. neque gratis panem manducauimus
ab aliquo. per singula uerba increpationis auxesin facit doctor

11] l. c. 16] l. c. 7. 21] l. c. 24] l. c. 8.

1 loetale *L* 2 partes sanguine corrupto tabo *G* serpentino *L* rus-
que de his . . . *pag. 183, 15* imitandum nos ut si *extant in C* 4 prae-
cepit *CGLT*: praecepit *rell.* 5 obprobriis *H(v)* prouis *L* esse dicit *L*
6 suam *om. H* 7 eos *om. L* utpute *H¹L¹* nolunt *HL* 8 designas *C*
designat *A* 10 enim *no*^{modis}*bi*s uitiis *L* istis uitiis *Av* 12 acceperunt *H*,
item infra quodadmodo *C* 14 contemnunt *CT*: contemnunt *HL* con-
temnunt *AG* uellent *G¹H¹* non solum opere nouerint perfecisse sed
etiam uerbo meminerint docuisse *A cf. pag. 187, 14* 16 quemadmodum *L*
17 immanem *CA* immane *L*, 18 eos hoc *L* 21 VIII *om. G* quia . . .
cum *euan. in C* 22 inquietum *om. C* inter eos inquietum *A* 23 non
uult operari *L* otiositas *L¹* 24 existere *G²HL* panem gratis *G*
gratis *om. L* 25 auxin *H*

*
*

gentium. praedicator euangelii dicit se non gratis panem ab aliquo manducasse, qui nouit dominum praecepisse, ut qui euangelium denuntiant de euangelio uiuant, et rursum: 2 dignus est operarius cibo suo. cum utique non gratis, qui euangelium praedicabat, tam sublime ac spiritale opus exercens 5 cibum sibi dominicae iussionis auctoritate praesumeret, quid nos faciemus, quibus non solum nulla praedicatio uerbi commissa est, sed ne ulla quidem nisi animae nostrae solius cura mandatur? qua fiducia otiosis manibus gratis panem comedere audebimus, quem uas electionis, euangelica sollicitudine et 10 praedicatione constrictus, sine opere manuum comedere non praesumit, sed in labore, inquit, et fatigatione nocte et 3 die operantes, ne quem uestrum grauaremus? adhuc additamenta suae castigationis exaggerat. non enim simpliciter dixit 'non comedimus gratis panem ab aliquo uestrum' et huc 15 usque stetit (poterat enim uideri proprio otiosoque sumptu ac recondita pecunia uel aliorum, licet non istorum, conlatione seu muneribus sustentatus fuisse), sed in labore, inquit, et fatigatione nocte et die operantes, id est nostro opere specialiter sustentati. et hoc, inquit, non pro nostra uoluntate 20 perpetrabamus nec pro delectatione, ut requies et exercitium corporis inuitabat, sed ut necessitas et inopia uictus non sine ingenti fatigatione corporis facere compellebat. non solum namque per totum diei spatium, sed etiam noctis, quod quieti corporis uidetur indultum, hoc opus manuum pro escae sollici- 25 tudine indesinenter urgebam.

2] I Cor. 9, 14. 4] Matth. 10, 10. 12] II Thess. 3, 8. 18] l. c.

2 deum *L* praecipisse *H* 3 adnuntiant *A* et *Uulg.* uocabulum in *C* euamuit rursus *AL* 4 cum utique . . . 9 qua fiducia otio iam non legi possunt in *C* 5 ac] et *H* exercere *G*¹ 8 nec *Gv* 9 fiducia *HL* 11 opera *L* 12 inquit *CAH* et ante die om. *C* 13 grauemus *C* 14 aditamenta *C* addit et augmenta *HL* 15 gratis om. *H* et huc usque stetit] *ras. circ. 10 litt. in G* huc om. *S* 16 proprio suo *L* 17 consolatione *L* 18 sustentatos *L*¹ inquit *AG*¹*H* 20 sustentari *L* inquit *CAG*¹*H* 21 aut requie* (m *eras.*) sed *L* 22 et] sed ut *L* 24 tempore noctis *H* noctis tempore *v* 26 urgebam *CL*: urgebam *G* ex uigebam urgebat *A* urgebat *HT*

VIII. Nec tamen se solum taliter inter eos conuersatum fuisse testatur, ne forte non magna nec generalis uideretur haec forma, si ipsius tantum traderetur exemplo, sed etiam omnes, qui erant secum ad ministerium euangelii deputati, id est Siluanum et Timotheum, qui haec eadem cum eo scribunt, adserit simili opere laborasse. in eo etiam quod dicit ne quem uestrum grauaremus uerecundiam eis incutit magnam. si enim ille, qui euangelium praedicabat signis illud uirtutibusque commendans, ne grauaret quempiam, gratis panem manducare non audet, quomodo illi non aestiment se grauare, qui cotidie eum otiosi uacantesque praesumunt?

X. Non quasi non habuerimus potestatem, sed ut nosmet ipsos formam daremus uobis ad imitandum nos. pandit causam cur tantum sibi laboris indixerit: ut, inquit, formam daremus uobis ad imitandum nos, ut, si forte doctrinam uerborum auribus uestris frequenter ingestam obliuioni traderetis, saltem conuersationis exempla sub oculorum fide uobis tradita memoriter retineretis. haud leuis eorum et in hoc reprehensio, cum dicit se nulla alia quam exempli gratia laborem hunc et fatigationem die noctuque corporis exegisse, et eos nihilominus erudiri nolle, propter quos ipse necessitatem non habens tantum sibi fatigationis indixerit. et quidem, inquit, cum haberemus potestatem et paterent nobis facultates omnium uestrum atque substantiae, et utendi eis domini nostri nossem me habere permissum, non sum tamen usus hac potestate, ne, quod a me bene ac licito fieret, aliis otii noxii praeberet exemplum. et ideo euangelium praedicans meis manibus atque opere malui sustentari, ut uobis quoque uolentibus iter

7] l. c. 12] II Thess. 3, 9.

1 VIII om. *G* nec . . . eos *euang.* in *C* 2 magna nec] magne *L*
 3 exemplum *H* 5 eo conscribant *L* 6 in eo] ideo *G* dixit *H* 8 magnam] hic desinit *A* 9 commendans *C*: commendans *rell.* 10 grauari *G²L* 11 cottid. *G²S* praesumant *L* 12 X om. *G* non . . . potestatem *euang.* in *C* 14 sibi tantum *HT* inquit *CHL* 17 saltem *H²L²* 18 fidem *L* reteneretis *H* haud] aut *HL¹* leuior *H* 20 nocteque *G²* exegisse *G¹H¹L* 23 inquit *H* habuerimus *H* 24 dei *L* 25 hac] hoc *H¹* ac *L¹* 26 fuerit *H* otiiis *L¹* praeberetur *L* 28 malui *H*

*

uirtutis incedere uiam perfectionis aperirem et conuersationis formam meo labore praeberem.

XI. Sed ne forte tacitus operans et erudire eos uolens exemplis minime illos etiam praeceptorum monitis instruxisse uideretur, infert: nam et cum essemus, inquit, apud uos, hoc denuntiabamus uobis, quoniam, si quis non uult operari, nec manducet. adhuc illorum desidiam, qui scientes eum ut magistrum bonum doctrinae gratia et institutionis obtentu suis manibus operatum imitari contemnunt, et diligentiam cautionemque suam exaggerat, dicens non tantum se hoc illis exemplo tradidisse praesentem, sed etiam uerbis iugiter praedicasse, ut, si quis scilicet non uult operari, nec manducet. 10

XII. Non iam doctoris uel medici utitur ad eos consilio, sed districtione in eos iudiciariae pronuntiationis inuehitur et apostolica potestate resumpta uelut e tribunali in contemptores sententiam dicit: illa nempe potestate, quam cum interminatione scribens ad Corinthios a domino sibi adseruit datam, cum eos in delicto positos praemoneret, ut ante aduentum suum semet ipsos corrigere festinarent, ita praeciens: rogo uos ne praesens compellar audere in quosdam potestate illa quae data est mihi in uobis, et iterum: si enim uoluero aliquid gloriari de potestate, quam dedit mihi dominus in aedificatione et non in destructione uestra, non erubescam. illa, inquam, potestate pronuntiat: si quis non uult operari, nec manducet, non gladio carnali eos addicens, sed auctoritate sancti spiritus huius uitae eis interdicens substantiam, ut, si forte poenam futurae mortis minime 20

5] II Thess. 3, 10. 19] II Cor. 10, 2. 21] I. c. 8. 24] II Thess. 3, 10.

5 inquit *H*, om. *L* 6 denuntiauius *L* 8 optentu* *L* 10 cautellamque *G* (*uocabulo cautela Cassianus non utitur*) diligentia cautioneque sua *H* se] sed *H* 12 ut] et *H* 14 iudiciariae *H* 15 e] et *L*¹ de *H* contemptoris *L*¹ 16 sententia *L* dicitur *L*¹ nimpe *H*¹ enim per *L* potestatem *L* com *H*¹ 17 corintheos *G*¹*H* 18 positos *H*¹ semet ipsos . . . pag. 185, 25 operationis salutari prae extant in *C*, sed pleraque euan. 20 potestatem illā *L* 23 aedificationem *L*¹*v* destructione *G*²*H*²*L*: destructionem *G*¹*H*¹*T* destructionem uestram *v* (*de C non liquet*) 24 illam *CL* potestatem *L* 25 nec] non *H* 26 auctoritatem *C* sancti spiritus *GHT*: spiritus sancti *LC*(?)*v* cf. II, 3, 4

cogitantes adhuc uelint amore otii exsistere contumaces, saltim necessitate naturali constricti et metu praesentis interitus salutaria praecepta suscipere cogantur.

XIII. Post tantum itaque rigorem euangelicae distractionis
 5 nunc causam exponit, cur haec uniuersa praemiserit: audi-
 mus enim inter uos quosdam ambulare inquiete, nihil
 operantes sed curiose agentes. nusquam eos, qui dediti
 esse operi nolunt, uno tantum morbo corruptos pronuntiare
 contentus est. in priore namque epistula inordinatos eos ap-
 10 pellant nec secundum traditionem ambulare, quam acceperunt
 ab eo, inquietos etiam esse definit et gratis panem manducare.
 rursum hic: audimus, inquit, quosdam inter uos ambu-
 lare inquiete. et subiungit statim secundum languorem, qui
 inquietudinis huius est radix: nihil, inquit, operantes, tertium
 15 quoque morbum, qui ex isto uelut quidam ramunculus oritur:
 sed curiose agentes.

XIII. Itaque fomiti uitiorum tantorum congruam nunc emen-
 dationem conferre festinat, et illa apostolica qua usus fuerat
 paulo ante deposita potestate iterum ad uiscera pii patris uel
 20 clementis reuertitur medici, et uelut filiis susceptisque suis
 consilio salubri infert remedia sanitatis dicens: his autem
 qui huiusmodi sunt denuntiamus et obsecramus in
 domino Iesu, ut cum silentio operantes panem suum
 manducent. causas tantorum ulcerum, quae de radice otio-
 25 sitatis emergunt, uno operationis salutari praecepto curauit ut
 peritissimus medicorum, ceteras quoque ualitudines malas eodem

5] l. c. 11. 9] l. c. 6—8. 12] l. c. 11. 21] l. c. 12.

1 adhuc *L*¹ uellent *G*¹ uellent *Hv* exsistere *G*²*H* saltim *G*¹*H*²
 4 post . . . euangeli *euang.* in *C* 5 cur] cum *H* audiuiimus *G*²*Hc*
 8 operi esse *Cr* 9 priori *Hv* epistula *CG*¹: epistola *G*²*HL* 10 tradi-
 tionem illam *H* acciperunt *H*¹ 12 his *CL* audimus *CG*¹: audiui-
 mus *G*²*HLc* inquit *H* ambulare inter uos *L* 13 subiunxit *L*
 saltim *G* languorem *CH* 14 est] et *C* inquit *H* 15 quoque]
 inquit *L* ramunculus *CG*¹*L*¹: ramunculus *H*¹ ramunculis *T* ramu-
 sculus *G*²*H*²*L*²*v* 17 numerum *om. H* itaque . . . tantorum *euang.* in *C*
 18 que *L*¹ 19 disposita *H* 20 reuerteretur *G*¹ 21 salubri] salutaris *L*
 inferet *L*¹, *om. H* 22 huiusmodi *CHT*: eiusmodi *GLv* et *Uulg.* et ob-
 secramus *om. L* 24 tanto *L*¹ 25 demergunt *L*¹

*

cespite pullulantes sciens protinus extinguendas origine morbi principalis exempta.

XV. Nihilominus tamen ut perspicacissimus ac prouidus medicus non solum infirmantum cupit mederi uulneribus, sed etiam sanis, quibus eorum possit perpetua sospitas custodiri, 5 similiter congruentia praecepta commendat dicens: uos autem nolite deficere bene facientes. qui nos, id est uias nostras sectantes exempla uobis tradita operis imitatione completis ac nequaquam eorum desidiam inertiamque sectamini, nolite deficere bene facientes, id est humanitatem uestram erga eos, 10 si forte neglexerint obseruare quae diximus, similiter inpertite. ut castigauit illos qui erant infirmi, ne otio dissoluti inquietudini et curiositati operam darent, ita hos qui sani sunt prae-monet, ut humanitatem, quam bonis ac malis inpertire domini praecepto iubemur, si forte quidam prauis ad sanam doctrinam 15 conuerti noluerint, non abscindant ab eis, sed bene facere et fouere eos tam consolationis et correptionis sermone quam beneficiis solitis et humanitate non desinant.

XVI. Rursum tamen, ne forte hac lenitate prouocati quidam praeceptis eius oboedire contemnant, intermiscet apostolicam 20 seueritatem: quodsi quis non oboedit uerbo nostro per epistulam, hunc notate et nolite commisceri cum illo, ut confundatur. monensque eos pro reuerentia sui et utilitate communi quid oporteat obseruari quaque cautione apostolica mandata custodiant, subiungit confestim patris indulgentissimi 25 lenitatem, et ut filios suos, quem erga praedictos pro caritate fraternitatis affectum debeant retinere, similiter docet: et nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.

6] l. c. 13. 14] Matth. 5, 43—45. 21] II Thess. 3, 14. 27] l. c. 15.

1 cespitem *L*¹ originē *L*¹ 2 excepta *ex* exceptā *L*, *om. H* 3 XIII *H*
 6 similiter ergo *L* commodat *L* 7 qui uos id est qui uias *L* 8 sectantes
 * *om. L* ac] at *H* 11 quae] quod *H* inpertire *G*¹ 12 desoluti *H*¹ in-
 * quietudine *L*¹ 13 hos . . . 14 ut *om. L* 15 quidem *H* 16 noluerunt *H*
 abscindant *GT*: abscedant *HL* abscindant *v* 18 beneficiis *H*¹ et *om. H*
 19 XV *H* ac *L*¹ 20 intermiscit *H* interminat apostolica seueritate *L*
 22 epistolam *G*²*HL* 23 sua *L* 24 communi *H*¹ obseruare *G*²*H* qua-
 cumque *H* 25 patres *L* 26 ut et *H* claritate *H* 27 fraternitates *G*¹
 * retinere *H* redibere *L* 28 estimare *L*

seueritati iudiciariae paternam intermiscuit pietatem et sententiam apostolico rigore prolatam clementi mansuetudine temperauit. nam et notari iubet eum, qui oboedire suis praeceptis contempserit, et cum illo non commisceri: et tamen haec fieri
 5 non odii uitio praecepit, sed fraternae dilectionis et eorum emendationis intuitu. nolite, inquit, commisceri cum illo, ut confundatur, ut, qui non est meis praeceptis mitibus emendatus, saltem publica omnium uestrum segregatione confusus ad tramitem salutis incipiat aliquando reuocari.

10 XVII. In epistula quoque ad Ephesios de hoc ipso opere ita praecepit dicens: qui furabatur, iam non furetur, magis autem laboret operando manibus suis quod bonum est, ut habeat unde tribuat necessitatem patientibus. in actibus etiam apostolorum haec eadem non solum docuisse
 15 eum, sed etiam opere perfecisse similiter inuenimus. nam cum uenisset Corinthum, alibi se manere non patitur nisi apud Aquilam et Priscillam, eo quod eiusdem artis essent opifices quam ipse erat solitus exercere. ita enim habes: post haec Paulus egressus ab Athenis uenit Corinthum, et inueniens quendam Iudaeum nomine Aquilam, Ponticum
 20 genere, et Priscillam uxorem eius, accessit ad eos, eo quod eiusdem esset artis, et manebat cum eis et operabatur: erat enim scenofactoriae artis.

XVIII. Dein procedens Miletum et exinde mittens Ephesum
 25 conuocansque ad se presbyteros Ephesiorum ecclesiae et dans eis praecepta, quemadmodum regere ecclesiam dei se absente deberent, ait: argentum et aurum nullius concupiui: ipsi scitis quoniam ad ea quae mihi opus erant et his

6] l. c. 14. 11] Eph. 4, 28. 18] Act. 18, 1—3. 27] Act. 20, 33—35.

1 iudiciariae *H* 3 obedire *H* 4 contempserit *H* 5 praecepit *Hv* cf. ad pag. 157, 17 6 inquit *H*¹ 7 mitis *L*¹ 8 saltem *H*² 10 XVI *H*, om. *G* epistola *G*²*H*²*L* efesios ex effessios *H* ita om. *G* 11 praecepit *v* 18 exerceri *H* habes *GT*: ab eis *L*, om. *H* paulus post haec *H* 19 inuenit *H* 20 iudeum *codd.* 21 adhesit *H* 22 esset *L*: essent *GHTv* 23 erant *G*²*STv* 24 XVII *H*, om. *G* dein *G*: deinde *HLTv* miletum *G*²: mileto *G*¹*H* meieto *L* milito *T* effesum *G*¹ effessum *H* 25 prae(pre-)sbyteros *G*¹*HL* effesiorum *G*¹*H* 26 quemadmodum *L* 28 ad om. *L*

qui mecum sunt ministraverunt manus istae. omnia ostendi uobis, quia sic laborantes oportet suscipere infirmos ac meminisse uerbi domini Iesu, quoniam ipse dixit: beatius est magis dare quam accipere. graue nobis suae conuersationis reliquit exemplum, cum se non solum id operatum esse testatur, quod necessitatem sui tantummodo corporis expediret, sed etiam quod usibus eorum qui secum erant posset sufficere, his uidelicet qui cotidie necessariis ministeriis occupati nequaquam sibi parare similiter uictum suis manibus occurrebant. et sicut ad Thessalonicenses operatum se dixit, ut illis formam daret ad imitandum eum, et hic tale aliquid intulit dicens: omnia ostendi uobis, quia sic laborantes oportet suscipere infirmos, scilicet uel mente uel corpore, id est ut nostro potius labore sumptuque operis sudore quaesito et non de abundantiae cumulo seu reposita pecunia, sed ne de aliena quidem largitate ac substantia eos reficere festinemus.

XVIII. Et hoc ipsum domini dicit esse mandatum. quoniam ipse, inquit, dixit, id est dominus Iesus: beatius est magis dare quam accipere. haec est inpertientis beatior largitas quam accipientis penuria, quae non de pecunia per infidelitatem uel diffidentiam reseruata nec de reconditis auaritiae thesauris inpenditur, sed quae de fructu operis proprii et pio sudore profertur. et ideo beatius est magis dare quam accipere, quia, cum illius qui accipit hic qui tribuit habeat paupertatem, nihilominus labore proprio non solum

10] cf. II Thess. 3, 9. 12] Act. 20, 35. 18] l. c. 24] l. c.

- * 4 est *om.* *H*¹ dare magis *H* 5 reliquit *G*¹ 6 testetur *L* necessitatem *HT*: necessitate *G*¹*L*¹ necessitati *G*²*L*²*v* 7 expedit *H* eorum qui . . . *cap. 20 init.* alicuius propensius laborantis *extant in C* 8 possit *L* cottidie *G* 9 patrare *H* 10 tessalonic. *H* 11 daret et ad *H* talem *L*¹ 12 aliquid] quid *Gv* post dicens *in codd. et in r cap. 19 incipit (sed numerum om. GH)* 14 sumptoque *H* sumtoque *L* 15 de *om. L* secure posita *L* 16 ne de] nec *L* 17 festinemus *om. L* 18 *codd. et r non distinguunt* esse mandatum dicit *H* 19 inquit *G*¹*H* est post beatius *om. L* 20 haec *codd.*: hoc *v* 21 penuria] pecunia *H* 22 de *om. L* 23 thesauris *C* thesaurus *L* 24 dare magis *H*

suae necessitati sufficientiam, uerum etiam quod tribuat indigenti pia sollicitudine parare festinat, duplici gratia decoratus, quod et perfectam nuditatem Christi uniuersarum rerum suarum abiectioe possideat et munificentiam diuitis labore suo exhibeat
 5 et affectu, hic quidem honorans deum de suis iustis laboribus et delibans ei de fructibus iustitiae suae: ille uero otii torpore et inertia resolutus indignum se etiam cibo panis apostoli probat sententia, contra eius scilicet interdictum otiosus eum non sine reatu peccati contumaciaeque praesumens.

- 10 XX. Nouimus fratrem, cuius etiam nomen, si amplius aliquid ex hoc instructionis accederet, proderemus. qui cum in coenobio moraretur eumque necessitas coartaret, ut statutum operis pensum cotidie oeconomio traderet, ne in maiorem operis modum alicuius propensius laborantis tenderetur uel confun-
 15 deretur exemplo, cum in coenobio quempiam fratrum uidisset ingressum, qui ardore fidei uellet aliquid amplius operis consignare, si clandestinis eum persuasionibus reuocare ab huiusmodi intentione minime potuisset, consiliis prauis ac susurrationibus ad transmigrandum exinde persuadebat: et quo eum
 20 facilius asportaret, se quoque iam olim multis ex causis offensum confingebat uelle discedere, si solacium itineris uel comitis reperisset. cumque eum ad consensum occultis obtreccionibus monasterii pellexisset, condicens ei horam qua de monasterio deberet exire uel locum quo se praeueniens expectaret, ipse
 25 uelut ilico subsequiturus ibidem subsistebat, illoque iam pro discessu sui uerecundia non audente ad monasterium de quo aufugerat ulterius adgregari, inlex fugae eius in coenobio residebat. hoc unum exemplum de istiusmodi genere hominum

5] cf. Prou. 3, 9 (LXX). 8] cf. II Thess. 3, 10.

1 necessitatis *Hc* sufficientiae munerum etiam *L* 2 patrare *H*
 dupliciter *G* 4 abiectioem *C* possideat *H*¹ 5 affectu *GT*: affectum
CHL 9 contumat. *L* 10 XVIII *H*, *om. G* nouimus . . . nomen *euang.* *
in C 11 institutionis *H* accederit *H*¹ acciderit *H*²*L* proderimus *L*
 12 coartaret *C* 13 cottidie *G*² maioris *L* 14 laborantes *L* 15 quen-
 dam fratrem *L* 16 ardorem *L*¹ 17 glandistinis *H*¹ suassionibus *L* *
 19 et *om. H* 20 iam *om. H* 21 solatium *GHL* reperisset *H* *
 23 hora *L* 25 subsequiturus *ex* subsequitur *H* 27 infelix *L* coeno-
 bium *L* resedebat *H*¹ 28 hominum genere *H*

pro incipientium cautione posuisse sufficiat, quo pateat euiden-
tius, quanta mala otiositas secundum scripturae sententiam in
monachi mente parturiat, uel quemadmodum corrumpant
mores bonos conloquia mala.

XXI. Quod otiositatis uitium etiam sapientissimus Salomon 5
euidenter notat in multis, ita dicens: qui sectatur otium,
replebitur paupertate, uel uisibili scilicet uel inuisibili,
qua necesse est otiosum quemque et diuersis uitii inuolutum
teneri et alienum semper exsistere a contemplatione dei uel
diuitiis spiritualibus, de quibus beatus apostolus: quia in om- 10
nibus, inquit, diuites facti estis in illo, in omni uerbo
et in omni scientia. de hac autem otiosi paupertate alibi
quoque ita describitur: et uestietur conscissa et pannosa
2 omnis somniculosus. sine dubio enim non merebitur illo
incorruptionis uestimento ornari, de quo apostolus praecepit: 15
induite uos dominum Iesum Christum, et iterum: induti
lurica iustitiae et caritatis, et de quo etiam dominus ad
Hierusalem loquitur per prophetam: exsurge exsurge, Hie-
rusalem, induere uestimentis gloriae tuae, quisque somno
otii uel acediae superatus non industriae suae labore, sed in- 20
ertiae pannis operiri maluerit, quos abscidens de perfecta pleni-
tudine et corpore scripturarum non uestimentum gloriae nec
decoris, sed ignominiosum excusationis uelamen suae coapta-
3 bit ignauiae. solent enim hi, qui sunt hac segnitie dissoluti,

2] cf. Sir. 33, 29. 3] I Cor. 15, 33. 6] Prou. 28, 19. 10] I Cor. 1, 5.
13] Prou. 23, 21 (LXX). 16] Rom. 13, 14. I Thess. 5, 8. 18] Esai. 52, 1.

1 pro incipientium] principium *G* possuisse *H*¹ posuisset *L*¹
2 quantū *L* mali *L*² scriburae *G* in monacho perficiat uel que
in monachi mente parturiat *H* 3 quemadmodum *L* 5 XVIII *H*
salomo *G*¹ salamon *H*¹ 7 inplebitur *H* uisibilis *L*¹ 8 quia *G*²
uitis *H*¹ 9 exsistere *G*²*H* a om. *H* dñi *G* 10 diuitis *H*¹ 11 in-
quid *H* 13 describitur *T* scribitur *Gv* 15 apostolus om. *L* prae-
cipit *H*^{1v} 16 iterum . . . 17 et de quo om. *L* 17 lorica *G*^{2v} 19 quis-
que somno . . . pag. 193, 1 cumque opere totius extant in *C* sumno *H*
20 accidia *H*¹ acidia *L* suae] siue *H*: om. *G* laborare *L*¹ 21 mal-
luerit *H* abscedens *H* 22 scriburarum *CG*¹ uestimento *L* nec] uel *H*
23 excusationis *H* coaptauit *HL* 24 hii *H*¹ ac *H*¹*L*¹ segnitiae
* *CH*²*L*¹: segnitia *G* (a ex corr. m. 2) *L*² signitiae *H*¹*T* desoluti *H*¹

nolentes opere manuum sustentari, quod apostolus indesinenter exercuit uel nobis exercere praecepit, quibusdam uti testimoniis scripturarum, quibus quoddam inertiae suae uelamen inponant, dicentes scriptum esse: operamini non cibum qui perit, 5 sed qui permanet in uitam aeternam, et: meus cibus est ut faciam uoluntatem patris mei. sed haec testimonia 4 panni quidam sunt de solida euangelicae lectionis plenitudine et ad hoc adsuuntur, ut contegant potius ignominiam otiositatis ac uerecundiae nostrae quam ut calefaciant et exornent 10 nos illa pretiosa ueste perfectaue uirtutum, quam in Pro- uerbiis mulier illa sapiens, quae fortitudine et decore induta est, uel sibi uel uiro suo fecisse describitur: de qua etiam consequenter infertur: fortitudine et decore induta est, et laetata est in diebus nouissimis. de hoc inertiae morbo * 15 rursus idem Salomon ita commemorat: uiae nihil operantium stratae sunt spinis, id est illis ac similibus uitis, quae apostolus in superioribus de otio pullulare praefatus est, et iterum: in desideriis est omnis otiosus, de quibus apostolus commemorat dicens: et nullius aliquid desideretis, * 20 et ad extremum: multa enim mala docuit otiositas. quae 5 euidenter apostolus in his quae supra exposuimus enumerauit dicens: nihil operantes sed curiose agentes, huicque uitio subiunxit aliud: et operam detis ut quieti sitis, et deinde: ut uestra negotia agatis, et ut honeste ambuletis ad 25 eos qui foris sunt, et nullius aliquid desideretis. quos etiam inordinatos ac rebelles notat, ab his studiosos quosque segregari praecipiens: ut subtrahatis uos, inquit, ab omni fratre ambulante inordinate et non secundum traditionem quam acceperunt a nobis.

4] Ioh. 6, 27. 5] Ioh. 4, 34. 13] Prou. 31, 25 (LXX). 15] Prou. 15, 19 (LXX). 18] Prou. 13, 4 (LXX). 19] I Thess. 4, 11. 20] Sir. 33, 29. 22] II Thess. 3, 11. 23] I Thess. 4, 11. 24] I. c. 27] II Thess. 3, 6.

1 operae *C* manuum suarum *H*^{2v} sustentari *C* 2 praecipit *H*, post quod uocabulum in *H* cap. 20 incipit 3 scribaturarum *CG*¹ 4 scribturn *CG*¹ 6 ut] et *C* 7 quidam (= quidam) *G*¹ 8 adsumuntur *H* 14 laeta *H* hac *G*¹ 15 rursus *H* salamon *H* 16 uitisq. *H* 19 commemorauit *LsR* * 23 subiunxit *H* 26 is *H* 27 inquit *H* 29 acceperunt *G*¹*H*

XXII. His itaque exemplis per Aegyptum patres eruditi nullo modo otiosos esse monachos ac praecipue iuuenes sinunt, actum cordis et profectum patientiae et humilitatis sedulitate operis metientes, et non solum a nullo quicquam ad usum uictus sui accipere patiuntur, sed etiam de laboribus suis non tantum superuenientes ac peregrinos reficiunt fratres, uerum etiam per loca Libyae, quae sterilitate ac fame laborant, nec non etiam per ciuitates his, qui squalore carcerum contabescunt, inmanem conferentes dirigunt alimoniae uictusque substantiam, de fructu manuum suarum rationabile ac uerum sacrificium domino tali oblatione se offerre credentes.

XXIII. Hinc est quod in his regionibus nulla uidemus monasteria tanta fratrum celebritate fundata, quia nec operum suorum facultatibus fulciuntur, ut possint in eis iugiter perdurare, et si eis subpeditare quoquo modo ualeat sufficientia uictus alterius largitate, uoluptas tamen otii et peruagatio cordis diutius eos in loco perseuerare non patitur. unde haec est apud Aegyptum ab antiquis patribus sancta sententia, operantem monachum daemone uno pulsari, otiosum uero innumeris spiritibus deuastari.

XXIII. Denique abba Paulus, probatissimus patrum, cum in heremo uastiore consistens, quae Porphyrio nuncupatur, palmarum fructibus et horto modico securus haberet sufficientem alimoniae suae uictusque substantiam nec posset aliquid aliud unde sustentaretur operis exercere, eo quod ab oppidis uel habitabili terra septem mansionibus uel eo amplius deserti illius separaretur habitatio, plusque expeteretur pro mercede uecturae quam ualere posset pretium operis desudati, conlectis palmarum foliis cotidianum pensum uelut exinde sustentandus

* 1 XXI *H* his . . . aegyptum *euan. in C* aegyptum *L* 7 lybiae *CG* libiae *HL* qui *L*² sterelitate *H* 9 immanem *G* immane *L* uictus quā *L* 10 rationabilem *L* 12 XXII *H* hinc . . . nulla *euan. in C* uidimus *H* 13 fructuum *H*¹ 15 suppeditare *CG*²*L* subpeditari *H* quoque *H* quodam *L* 17 in aegyptum *L* 18 operante *L*¹ 19 doemone *G*¹ diastari *G*¹ 20 XXIII *H, om. G* denique . . . probatissimus *euan. in C* deinde denique *G* abba *GL*: abbas *HTv* 21 haeremo *C* nastiori *H* porfyrio *C* porfrio *GH* porphirio *L* 22 orto *HL* sufficientiam *H* 23 possit *CG*¹*H* 24 aliut *C* oppidus *C* 26 plusquam *L* 27 uicturae *G*¹*H* ueturae *L*¹ possit *CHL*¹*T* praetium *C* praemium *H* conlectis *H*¹: collectis *rell.*

a semet ipso iugiter exigebat. cumque opere totius anni an-
 trum eius fuisset impletum, id quod sollicita cura laborauerat
 annis singulis igne subposito concremabat, in tantum probans
 sine opere manuum nec in loco posse monachum perdurare
 5 nec ad perfectionis culmen aliquando conscendere, ut, cum hoc
 fieri nequaquam necessitas uictus exigeret, pro sola purgatione
 cordis et cogitationum soliditate ac perseuerantia cellae uel
 acediae ipsius uictoria et expugnatione perficeret.

XXV. Cum incipiens in heremo commorari abbatī Moysi
 10 omnium sanctorum summo dixissem me aegritudine acediae
 hesterno die grauissime fuisse confectum nec ab ea potuisse
 alias liberari, nisi ad abbatem Paulum protinus cucurrissem,
 ille: non te, ait, ab ea liberasti, sed magis ei te dediticium *
 ac subditum praeuisti. grauius enim ut desertorem te ac
 15 fugitium deinceps aduersarius inpuget, quem de conflictu
 superatum protinus aufugisse conspexit, nisi de cetero commissa
 congressione non desertione cellae uel somni torpore ingruentes
 aestus eius ad horam euaporare malueris, sed tolerantia potius
 et conflictu didiceris triumphare. unde experimento probatum
 20 est acediae inpugetionem non declinando fugiendam, sed resi-
 stendo superandam.

LIBER UNDECIMUS.

DE SPIRITU CENODOXIAE.

CAPITULA.

25 I. Quod septimum certamen aduersus cenodoxiam sit, et de
 natura eius.

8 accidia *H* acidia *L* ipsius] ipsius doemonē *G* uictoriae *L* et
 purgatione *H*, *om. L* 9 XXIII *H*, *om. G* mosi *G*¹ 10 accidia *H*
 acidia *L* 11 externo *L* 13 non te] nocte *L*¹ magis eum didi-
 cium *H* te *om. L* 15 inpuget *L*¹ conspectu *G*¹ 16 conspexi-
 mus *L*¹ 17 congregatione *L* incongruentes *L* 18 tolerantia *G*¹
 19 et] sed *L* unde *om. L* experimentū *L*¹ 20 accidia *H* acidia
 unde *L* fugandam *H* 21 superandam. Explicit de spū acediae (aci-
 diae *L*) liber ·X· *GL* Incipit de spū caenodoxiae liber XI. Incipiunt
 tituli eiusdem libri *L*: *om. G* Explicit liber de spū acediae. Item cap
 de libro XI. Incipit de spū cenodox (*sic!*) liber XI *H*
 25 cenodoxia *L*

II. Quod cenodoxia non solum in parte carnali, sed etiam in spiritali monachum pulset.

III. Quod cenodoxia multiplex sit ac multiformis.

IIII. Quomodo cenodoxia monachum a dextris et a sinistris inpugnet. 5

V. Qua comparatione monstretur natura cenodoxiae.

VI. Quod cenodoxia nec beneficio solitudinis extinguatur.

VII. Quod cenodoxia, cum deiecta fuerit, acrius resurgat ad luctam.

VIII. Quod cenodoxia nec heremo nec aetate deferueat. 10

VIIII. Quod cenodoxia periculosior sit uirtutibus mixta.

X. Exemplum regis Ezechiae, quemadmodum telo cenodoxiae deiectus fuerit.

XI. Exemplum regis Oziae eiusdem morbi labe superati.

XII. Diuersa testimonia contra cenodoxiam. 15

XIII. Quibus modis cenodoxia monachum pulset.

XIIII. Quemadmodum cenodoxia clericatus gradum suggerat ambiendum.

XV. Quomodo cenodoxia mentem inebriet.

XVI. De eo, quem senex superueniens repperit in cella cenodoxiae uanitate deludi. 20

XVII. Quod aliter uitia curari non possint, nisi eorum radices et causae fuerint publicatae.

XVIII. Quod monachus uitare debeat mulieres et episcopos.

XVIII. Remedia quibus cenodoxiam superare possimus. 25

* 1 cenodoxia *L* 2 in *om.* *HT* 3 cenodoxia *L* (*passim*) sit a multis formis *H* multifformes *L*¹ 4 quod *H* quodmodo *T* 6 quia *H* naturae *L* 7 cinodoxia *H* (*passim*) 10 castitate *HT* 12 quemadmodum *L* cinodoxia *H* cenodoxia *L* 15 Oziae diuersa *L* 16 cynodoxia *H* 17 cenodoxia *T*: cynodoxia *H*, *om.* *Lv* 19 cynodoxia *H* 20 cellula sua *L* 21 deludit *L* 22 possit *L* earum *L* 23 publicate *L* 24 uitatare *H* episcopus *HT* 25 cynodoxiam *H* caenodoxia *L* superare *HT*: uitare *Lr* Incipit de spiritu cenodoxiae liber undecimus *G* Expliciuunt tituli. Incipit textus eiusdem libri *L* *nihil inscriptum in H*

I. Septimum nobis certamen est contra spiritum κενοδοξίας, quam nos uanam siue inanem gloriam possumus appellare, multiformem, uarium atque subtilem, ita ut quibusbilibet perspicacissimis oculis non dicam caueri sed peruideri deprehendit uix possit.

5 II. Non solum enim ut cetera uitia in parte carnali, sed etiam in spiritali monachum pulsant, subtiliore se nequitia ingerens menti, ita ut, qui non potuerunt carnalibus uitis decipi, spiritalibus successibus acrius saucientur, tantoque est perniciosior ad conflictum quanto obscurior ad cauendum. omnium
10 namque uitiorum manifestior apertiorque congressus est et in unoquoque eorum contradictione rigida confutatus incenter inualidior factus abscedet uictoremque suum deiectus aduersarius deinceps infirmior adtemptabit. hic uero cum pro elatione carnali pulsauerit mentem et fuerit responsionis scuto repulsus, rursus
15 ut quaedam multiformis nequitia priore habitu personaque mutata sub uirtutum specie uictorem confodere et iugulare pertemptat.

III. Etenim cetera uitia seu perturbationes uniformes ac simplices esse noscuntur, haec uero multiplex et multiformis ac uaria, undique bellatori et ex omni parte uictori occurrens.
20 nam et in habitu et in forma, in incessu, in uoce, in opere, in uigiliis, in ieiuniis, in oratione, in remotione, in lectione, in scientia, in taciturnitate, in oboedientia, in humilitate, in longanimitate militem Christi uulnerare conatur, et uelut quidam perniciosissimus scopulus tumentibus undis obiectus in-
25 prouisum ac miserabile naufragium secundo nauigantibus uento, dum non cauetur nec praeuidetur, inportat.

1 I *om.* *G* κενοδοξίας *G* cenodoxiae *HLv* cinodoxie *T* 2 multiforme *G*² 3 subtile *G*² ut a quibusdamlibet *H* 6 subtiliore *GT*: subtiliori *HL* 7 ita *om.* *G* uitis *H*¹ 8 pernit. *L* 9 ad conflictum . . . pag. 196, 13 nitidae cenodoxiam non extant in *C* quanta *L*¹ omnia *L*¹ 12 abscedit *HL*²*T* 13 adtemptabit *C* adtemptauit *L*¹ uero *CHLT*: uero morbus *Gv* pro elatione *CGT*: conpellatione *H* proelatione *L* 15 priori *H* 16 speciae *C* speciem *L* confundere *L* pertemptat *H* 17 etenim . . . perturbatio *euan.* in *C* seu pert.] super turbationes *L* uniformis *CL* 18 cognoscuntur *H* et] ac *H* 19 et *om.* *L* omni** *L* accurrens *G* 20 et in forma et incessu *H* et forma incessu *L* 23 quib; dñ *L*¹ 24 pernit. *L* in inprouisum *G*²*H* 25 miserabilem *L*¹ secundo . . . 26 non *om.* *L* 26 cauēt *G*¹ prouidetur *H*

*

*

*

*

* IIII. Itaque uia regia uolentem incedere per arma iustitiae quae a dextris sunt et a sinistris oportet apostolica disciplina transire per gloriam et ignobilitatem, per infamiam et bonam famam, et tanta cautione inter tumentes temptationum fluctus gubernante discretione et flante nobis spiritu domini iter dirigere uirtutis, ut dextra laeuaque si paululum deflectamus sciamus nos perniciosis mox cautibus inlidendos. ideoque per sapientissimum Salomonem monemur: ne deuenteris ad dextram neque ad sinistram, id est ne tibi de uirtutibus blandiaris et dextris successibus ac spiritalibus extollaris nec deflectens ad sinistram tramitem uitiorum secundum apostolum gloriam tibi ex eis in tua confusione conquiras. nam cui sub specie succinctae uestis ac nitidae $\kappa\epsilon\nu\omicron\delta\omicron\varsigma\iota\alpha\nu$ non potuit generare, pro squalida et inculta ac uiliore conatur inserere: quem non potuit per honorem deicere, humilitate subplantat: quem scientiae et elocutionis ornatu nequiuit extollere, grauitate taciturnitatis elidit. si ieiunet palam, gloria uanitatis pulsatur: si illud contemnendae gloriae causa contexerit, eodem uitio elationis obtunditur. ne uanae gloriae contagio maculetur, orationes prolixius sub fratrum uitat celebrare conspectu: et quod eas latenter exerceat nullumque habeat conscium facti, non effugit aculeos uanitatis.

V. Pulchre seniores naturam morbi huius in modum caepae bolborumque describunt, quae uno decoriata tegmine

1] II Cor. 6, 7—8. 9] Prou. 4, 27 (LXX). 12] cf. Phil. 3, 19.

* 1 itaque . . . incedere *euau. in C* uiolentem G^1 2 quae est ad L^1 ad dextris G^1 oporteat G^1 ad apostolicā disciplinā L 4 cautella G : cf. X, 11 tumentis C 5 et flante] perflante *ex flante G flante T* 7 perniciosis mox] pernitiosissimos (o *alt. in i mut. m. 2*) L 8 itaq. H salomonem G^1 9 ne] nec H deuenteris CG^1L^1 : diuerteris G^2v diuerteris HL^2T dextram CLr : dexteram $GHTc$ et *Uulg.* a sinistris L^1 10 de *om. H* 11 sinistram tramitem H sinistram item L 13 uestes L^1 14 $\kappa\epsilon\nu\omicron\delta\omicron\varsigma\iota\alpha\nu$ G : $\epsilon\nu\omicron\delta\omicron\varsigma\iota\alpha\nu$ H $\epsilon\nu\omicron\delta\omicron\varsigma\iota\alpha\nu$ T cenodoxiam Cv cenodoxiæ L potuit (*scil. spiritus cenodoxiae*) *codd.* potuit diabolus v 15 deicere H 17 taciturnitatis GT : ac taciturnitate H et taciturnitate L ieiunat H 20 contagione H contagia L^1 orationis L^1 prolixas v 21 latentēter L 22 effugiet H 23 seniores HLT : seniores nostri Gv immodum L caepae H : cepae G caepe *ex caebe L* 24 bolborumque GS pullorumque L^1 porrorumque HL^2 alliorum G *n. 2 super bolborum*

alio rursum inueniuntur induta totiensque repperiuntur oblecta, quotiens fuerint spoliata.

VI. In solitudine quoque cunctorum mortalium consortia gloriae causa fugientem persequi non desistit, quantoque amplius uniuersum quis uitauerit mundum, tanto eum acrius insectatur. alium quod patientissimus sit operum ac laboris, alium quod ad oboediendum promptissimus, alium quod humilitate ceteros praeponderet, conatur extollere: alius scientiae, alius lectionis, alius uigiliarum prolixitate temptatur. nec alias quemquam hic morbus nisi suis nititur uirtutibus sauciare, in his offendicula tendens interitus, in quibus uitae stipendia conquiruntur. uolentibus quippe iter pietatis ac perfectionis incedere non alibi inimici insidiantes nisi in uia qua ambulant laqueos deceptionis abscondunt, secundum illam beati David sententiam: in uia hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi, ut in hac ipsa scilicet uirtutum uia, qua gradimur tendentes ad brabium supernae uocationis, nostris elati successibus corruamus obligatisque pedibus animae nostrae concidamus cenodoxiae laqueis conpediti. et ita fit, ut qui aduersarii conflictu non potuimus superari, nostri triumphis sublimitate uincamur, seu certe, quod est etiam aliud deceptionis genus, ut excedentes continentiae uel nostrae possibilitatis modum perseuerantiam nostri cursus infirmitate corporis intercedente perdamus.

VII. Omnia uitia superata marcescunt et deuicta per singulos dies infirmiora redduntur et uel loco uel tempore minuuntur atque deferunt, seu certe a contrariis uirtutibus dissidentia uel cauentur facilius uel uitantur: hoc uero deiectum acrius resurgit ad luctam et, cum putatur extinctum, sua morte uiuacius

15] Ps. 141, 4. 17] Phil. 3, 14.

2 spoliata *Gr*: spoliata *H* expoliata *Lc* sopoliata *T* 4 causam *L*¹ disistit quanto *H* 7 prompt. *H* aliud (*post* prompt.) *L*¹ quo humilitate *G*¹ 10 uirtutibus sauciare nititur *H* 12 uolentibus *G*¹ 13 insidiantis *L*¹ quam *G*¹*H* 14 illa *L*¹ 16 sollicitet *L* 17 brabium *G*¹*H*: brauium *G*²*L*^o uocationis dñi *H* 18 successibus elati *H* obligatis *G* 19 coenod. *G* cinod. *H* caenod. *L* 20 triumphis *L*¹ 22 exidentes *H* exidentis *L*¹ 24 intercedente *H* 27 a *om. G*: cf. *cap. 9* dissidentia *H* 29 resurgit *H* luctamen *H* cōputatur *L*¹ extinctum *H* extinguere *L*

*
*

conualescit. cetera genera uitiorum eos tantum inugnare solent quos in certamine superarint: hoc uero suos uictores acius insectatur, quantoque fuerit ualidius elisum, tanto uehementius uictoriae ipsius elatione concreditur. et haec est subtilis inimici uersutia, ut militem Christi propriis faciat telis obcumbere, quem hostilibus armis superare non potuit. 5

VIII. Alia interdum uitia, sicut diximus, etiam locorum beneficio conquiescunt et materie peccati uel oportunitate eius et occasione subtracta lentescere solent et minui: hoc uero cum fugiente deserta penetrat nec loco nouit excludi nec extrinsecus materie subtracta marcescere. non enim aliunde quam uirtutum eius quem inpetit successibus animatur. quaedam etiam processu temporis, ut praefati sumus, interdum molliuntur atque uanescunt: huic longaeuitas, nisi fuerit industria sollerti ac prudenti discretione fundata, non solum non officit, uerum etiam maiora nouit fomenta congerere uanitatis. 10 15

VIII. Postremo ceterae perturbationes a contrariis sibi uirtutibus dissidentes et ex aperto tamquam die claro bellantes et superantur facilius et cauentur: haec autem inserta uirtutibus et acie permixta uelut in nocte caeca dimicans atrocius inopinatos decipit et incautos. 20

X. Ita namque Ezechiam regem Iudae, uirum in omnibus consummatae iustitiae et sanctarum scripturarum testimonio conprobatum, post innumera uirtutum praeconia uno elationis telo legimus fuisse deiectum, et qui internicionem centum octo- 25

23] cf. III Reg. 18, 1 sqq.

- 1 conualescet L^1 tantummodo H 2 superarent H^1L^1 superarunt L^2
 3 fuerint L^1 5 obcumbere L : occumbere G succumbere HT quae L^1
 8 materiae L^1 materia HTv 9 lentiscere L^1 cum fugiente H
 11 materiae L materia HTv substrata L 12 quam G^1 successi-
 * onibus L 13 adque G^1H 14 uanescunt G^1HL : euanescent G^2STv
 * solerti G^1H 15 prouidenti distictione L non post solum om. H
 * effugit ex efficit L 17 postreme G^1 a] e G^1 18 desidentes H
 experto G^1 de claro H 20 aciae HL uel L^1 caede micans L
 * 23 scribaturum G^1 24 post . . . praeconia om. H numerata . . . pag. 200, 3
 amissum culmen ascenderet extant in C 25 internicionem CG^1 : inter-
 necionem G^2 internicionem HLT centum et H

ginta quinque milium de exercitu Assyriorum, angelo sub nocte
 uastante, una prece ualuit inpetrare, uanitatis gloriatione supera-
 tur: cuius ut praeteream uirtutum tam prolixum catalogum, quem
 replicare perlongum est, hoc unum dicam, qui post indictum
 5 terminum uitae mortisque diem domini sententia praefinitum
 quindecim annis uitae metas excedere una oratione promeruit,
 sole per decem gradus, quos ad occasum tendens iam in-
 lustrauerat, reuertente, qui lineas, quas abscessu eius umbra
 subsequens occuparat, suo rursum reditu fugans duplicatum
 10 diem uniuerso orbi contra fixas naturae leges inaudito miraculo
 praeuit. post tanta tamque incredibilia signa, post tam in- 2
 mania documenta uirtutum qualiter fuerit successibus suis elisis,
 audi scripturam narrantem: in diebus, inquit, illis aegro-
 tauit Ezechias usque ad mortem, et orauit dominum:
 15 et exaudiuit eum, et dedit ei signum, illud scilicet quod
 legimus de solis datum esse reditu per Esaïam prophetam in
 quarto Regnorum libro. sed non, inquit, secundum bene-
 ficia, quae acceperat, retribuit ei, quia eleuatum est
 cor eius: et facta est contra eum ira, et contra Iudam
 20 et Hierusalem: humiliatusque est postea eo quod ex-
 altatum esset cor eius, tam ipse, quam habitatores
 Hierusalem: et idcirco non uenit super eos ira domini
 in diebus Ezechiae. quam perniciosus, quam grauis elationis 3
 est morbus. tantae iustitiae, tantae uirtutes, tanta fides atque
 25 deuotio, quae naturam ipsam ac totius mundi leges inmutare
 meruerunt, una elatione depereunt, ita ut uniuersis uirtutibus
 suis, ac si nec fuissent, obliuioni traditis iram confestim domini

1] cf. III Reg. 19, 15 et 35. 4] cf. III Reg. 20, 1—5. 7] cf. l. c.
 9—11. 13] II Paral. 32, 24. 17] l. c. 25—26.

1 milia *L*¹ 2 praee *CL* superatus *H* 4 replicari prologum *H* *
 post est *spat. duarum litt. in C* indictum *Gazaeus*: interdictum *codd. v*
 5 sententiam *L*¹ 7 solem *CL* decim *HL*¹ gradus *G*¹ occasum *H*
 8 reuertentem *L*² ab excessu *L* 9 occupauerat *Hr* 10 natura *G*¹
 legis *G*¹*L*¹ 11 incredibilia *H* 12 suis *om. L* 13 scribituram *CG*¹*H*
 post narrantem in *G cap. 11 incipit* inquit *H* 14 et *om. C* 16 et
 in quarto regum *H* 17 inquit *CG*¹*H* 18 acciperat *H* tribuit *C*
 22 dei *GT* 23 pernit. *L* est elationis *Hv* 24 uirtutis *L*¹ adque *CH*
 25 inmutare *GL* innotare *H* 26 uana *S*

suscepisset, nisi eam resumpta humilitate placasset, ut, qui de tam excelso meritorum fastigio elatione inpellente deciderat, non nisi per eosdem rursum humilitatis gradus ad amissum culmen ascenderet. uis aliud quoque exemplum similis ruinae percipere?

XI. Ozias, huius quem commemorauimus regis atauus, in omnibus ipse quoque scripturae testimonio conlaudatus, post ingentia uirtutum suarum praeconia, post innumeros triumphos, quos deuotionis ac fidei suae merito perpetravit, disce qualiter sit uanae gloriae elatione deiectus: et egressum est, inquit, nomen Oziae, propter quod auxiliaretur ei dominus, et conroborasset illum. et cum conroboratum esset, eleuatum est cor eius in interitum suum, et neglexit dominum deum suum. cernis aliud exemplum ruinae grauissimae et conspicias duos uiros tam iustos tamque perfectos triumphis suis atque uictoriis fuisse confectos. unde uidetis quam perniciosi rerum secundarum soleant esse successus, ita ut, qui non potuerunt aduersis frangi, prosperis, si incauti fuerint, acrius elidantur, et qui in conflictu atque acie mortis euasere discrimina, tropaeis propriis triumphisque subcumbant.

XII. Ideo apostolus monet: nolite fieri inanis gloriae cupidi, et dominus Pharisaeos castigans quomodo, inquit, uos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis, et gloriam quae a solo est deo non quaeritis? de his et beatus Dauid cum interminatione dicit: quoniam deus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent.

9] I. c. 26, 15—16. 20] Gal. 5, 26. 21] Ioh. 5, 44. 24] Ps. 52, 6.

1 suscipisset *H* placasset *G*¹ 2 decederat *H* 3 rursum *GHLT*: rursus *C* amisum *H* ammissum *L*¹ 4 ascendere *G*¹ 5 XII *G* non distinguunt *HL* et auus *L* atauus *G*²*S* 6 scripturae *G*¹ 8 suo *H* 9 inquit *G*¹*H* 11 cum conroboratum scripsi: cum roboratum *G*¹ conroboratū *H* cum corroboratū *L* cum roboratus *G*²*Sv* 12 elatum *H* neglegit *H* 13 deum *om. H* post suum in *HL* cap. 11 incipit 15 adque uictoris *H* 16 perniciosus *G*¹ pernitiosus *L* 17 aduersus *G*¹ 18 eliduntur *L*¹ adque *H* 19 euassere *H*¹ discrimine *L*¹ tropaeis *G*¹: tropeis *H* τροπῆαε *L* trophæis *G*²*S* triumphis ex triumphos *L* succumbant *GH* 20 inanes *L*¹ 21 phariseos *codd.* inquit *G*¹*H* 22 potestis uos *L* 23 est deo *GHT*: deo est *Lv* 24 deus *om. L* 25 dissipauit *LT*: dissipat *G* dissipabit *H* ossa hominum sibi placentium *L*: cf. cap. 19, 1

XIII. Solet etiam incipientium mentes et eorum, qui minus adhuc uel uirtute animi uel scientia profecerunt, aut propter sonum uocis extollere, quod scilicet modulatus psallant, aut quod sint uel exesis carnibus uel corpore lautiores, aut quod
 5 parentes diuites ac nobiles habeant, uel quod militiam honoresque contempserint. interdum etiam dignitates et opes, quae forte ne adprehendi quidem aliquando potuissent, persuadet quempiam perfacile fuisse adepturum, si perseuerasset in saeculo, uana spe etiam de incertis inflans eum et de his, quae
 10 numquam possedit, uelut qui ea contempserit, gloria uanitatis extollens.

XIII. Nonnumquam uero clericatus gradum et desiderium presbyterii uel diaconatus inmittit. quem si uel inuitus fuisset indeptus, tanta expleturum sanctitate ac rigore depingit, ut
 15 ceteris quoque sacerdotibus praebere potuerit sanctitatis exempla, deinde multos non solum conuersationis forma, uerum etiam doctrina sua sermoneque lucraturum. facit etiam in solitudine uel in cella commorantem diuersorum domos ac monasteria mente atque animo circumire et plurimorum conuersiones sub
 20 incitamento imaginariae exhortationis adquirere.

XV. Agitur itaque infelix anima tali uanitate uelut profundissimo sopore delusa, ut plerumque huiusmodi cogitationum inlecta dulcedine et his oppleta simulacris ne praesentes quidem actus uel fratres ualeat contemplari, dum his, quae cogitationum peruagatione uigilans somniauit, delectatur inhaerere
 25 quasi ueris.

1 mentis *H* 2 scientiae *H* proficerunt *G¹H* 3 modulatus *HL* *
 4 uel exessibus *H* uel ex his *L* quod ante parentes *om. L* 5 ac *GL*: *
 aut *HTv* honoris *L* 7 persuadit *H* 8 perseuerassent *H* 9 una *L¹*
 11 excolens *L* 12 uero *om. L* gradum clericatus *H* 13 presbyterii *G¹L* *
 presbyteri *H* mittit *H* uitus fuisset . . . pag. 203, 23 tali remedio po
 extant in *C* 14 acriore depinguit *H* ac rigide pingit *L* 16 dein *v*
 17 doctrinas suo *L* 18 cella *CT*: cellula *GLv* cellola *H* cf. pag. 203, 17 *
 domus *H* 19 adque *C* circumire *G²L* conuersiones *v*: conuersationis *L¹* *
 conuersiones *rell.* 21 agitur . . . uani *euang. in C* uelut in *G¹* pro
 fundissimos opere *L* 23 dulcedine *H* subpleta *H* praesentis *L*
 24 deum ex his *L¹* 25 peruagationū *L*

XVI. Memini cuiusdam senis, cum in heremo Sciti comorarer. qui cum ad cellam cuiusdam fratris gratia uisitationis adueniens ostio proximasset audissetque eum quiddam obmurmurantem intrinsecus, paululum substitit, cognoscere uolens quidnam de scripturis legeret uel, sicut est moris, operans memoriter recenseret. cumque piissimus explorator aure diligenter adplicita curiosius auscultaret, ita eum repperit huius spiritus inpugnatione plectum, ut in ecclesia facere se crederet exhortatorium plebi sermonem. cumque subsistens senex audisset eum finisse tractatum et mutato rursus officio celebrare uelut diaconum catechumenis missam, tum demum pulsauit ostium. qui egressus occurrensque seni ueneratione solita introducensque eum, quam olim uenerit, cogitationum suarum conscientia remordente perquirat, ne scilicet diutius ad ostium stans iniuriam pertulisset. ioculariter senex grateque respondit: modo, inquires, ueni, quando tu missam catechumenis celebrabas.

XVII. Haec idcirco inserere huic opusculo necessarium duxi, ut de inpugnationum ui atque ordine uitiorum, quibus miserabilis anima laceratur, non solum ratione, sed etiam exemplis instructi ad deuitandos laqueos et multiplices decipulas inimici cautiore esse possimus. ita namque indifferenter haec ab Aegyptiis patribus proferuntur in medium, ut omnium uitiorum certamina, uel illa quae patiuntur uel quae passuri sunt iuniores, relatione sua, tamquam qui adhuc ea sustineant, apud eos detegant atque denudent, quo exponentibus eis inlusiones omnium passionum, quaecumque incipientium sunt ac feruentium spiritu, conluctationum suarum arcana cognoscant et ea tamquam in

* 1 memini . . . cum in he *euang. in C* sciti *H*: scitii *G*¹ scithi *G*² scithii *L* scit* hii *C* 4 substitit *CG*²*L*: subsistit *G*¹*H* 5 scribitur *G*¹ 7 auscultaret *CHL*²: obscultaret *G* excultaret *L*¹ 8 perlectum *C* se facere *G* 10 of-
fitio *G*¹ 11 catechumenis *G* catechumenis *H* catechumenis *L* uelut diaconum missam catechumenis celebrare *C* tunc *HTv* 13 remordine *G*¹ remordetem *L*¹ 14 hostium strans *G*¹ 15 seni *L* inquires *L* 16 catechumenis *G* catechumenis *H* catechumenis *L* celebrasti *L* 17 *numerus et haec . . . opusculo euang. in C* 18 inpugnatione *L* adque *CG*¹ ordinem *L*¹ 19 anime *G*¹ rationes *L* 20 euitandos *L* 21 indifferenter *H* 22 aegyptis *H* aegyptiis *L* medio *L* 23 uel illa quae passuri *Lv* 24 apud *C* 25 adque *CH* qua *G*² 26 quaecumque *S*²: quicumque *rell. v* 27 archana *L* cognoscat *G*¹

speculo contemplantes et causas uitiorum quibus pulsantur et remedia doceantur, futurorum quoque certaminum congressibus antequam superueniant eruditi, qualiter praecauere et occurrere eis uel configere debeant, instruantur. ut solent peritissimi 2
 5 medicorum non solum mederi praesentibus morbis, uerum etiam futuris peritia sagaci occurrere eosque praeceptis uel poculis salutaribus praeuenire, ita hi quoque uerissimi animarum medici, emersuras ualitudines cordium spiritali conlatione uelut quodam caelesti antidoto praenecantes, in iuniorum mentibus
 10 non patiuntur adulescere, aperientes eis et causas imminetium passionum et remedia sanitatum.

XVIII. Quapropter haec est antiquitas patrum permanens nunc usque sententia, quam proferre sine mea confusione non potero, qui nec germanam uitare nec episcopi euadere manus
 15 potui, omnimodis monachum fugere debere mulieres et episcopos. neuter enim sinit eum, quem semel suae familiaritati deuinxerit, uel quieti cellae ulterius operam dare uel diuinae theoriae per sanctarum rerum intuitum purissimis oculis inhaerere.
 20 XVIII. Ideoque athleta Christi, qui uerum ac spiritalem agonem legitime certare desiderat, hanc multiformem uariamque bestiam omnimodis superare festinet. quam nobis ex omni parte uelut multiplicem nequitiam occurrentem tali remedio poterimus euadere, ut cogitantes illud Dauiticum eloquium:
 25 dominus dissipauit ossa eorum qui hominibus placent, primitus nihil proposito uanitatis et inanis gloriae capiendae gratia nosmet ipsos facere permittamus: deinde ea, quae bono initio fecerimus, obseruatione simili custodire nitamur, ne omnes

25] Ps. 52, 6.

1 causae <i>G</i> ²	2 certamina <i>G</i> ¹	7 hii <i>G</i> ¹ <i>H</i>	8 uel <i>G</i>	9 caelestia <i>L</i> ¹	*
praedicantes <i>C</i>	praenegantes <i>L</i> ¹	in <i>om. HLT</i>	10 adulescere <i>CL</i> :		
adulescere <i>GH</i>	imminent. <i>GL</i>	12 XVIII (<i>sic</i>) <i>C</i>	quapropter . . .		
patrum <i>euan. in C</i>	14 manus euadere <i>Hr</i>	15 fugire <i>G</i> ¹	episcopos uti		
manus neuter enim sinit <i>L</i>	17 caellae <i>C</i>	callae <i>H</i>	cellulae <i>Gv</i>		
18 theodoriae <i>G</i> ¹	intuitu <i>L</i>	purissimum oculis <i>H</i>	20 ideoque . . .		
ac <i>euan. in C</i>	21 uariamque bestiam] uaria uitia <i>L</i>	23 uelud <i>G</i> ¹ <i>H</i>	*		
25 dissipabit <i>HL</i> ²	26 preposito <i>L</i> ¹	capessendae <i>v</i>	28 obseruatio uani	*	
simili <i>L</i> ¹	non omnis <i>H</i>				

laborum nostrorum fructus post inrepens cenodoxiae morbus euacuet: quidquid etiam in conuersatione fratrum minime communis usus recipit uel exercet, omni studio ut iactantiae deditum declinemus, et ea, quae nos possunt inter ceteros notabiles reddere, ac ueluti solis facientibus laus apud homines sit con- 5
 2 quirenda, uitemus. his enim uel maxime indiciiis cenodoxiae letale contagium nobis inhaerere monstrabitur. quod facillime poterimus effugere, si consideremus non solum fructus laborum nostrorum nos penitus amissuros, quoscumque cenodoxiae proposito fecerimus, sed etiam reos magni criminis factos aeterna 10
 supplicia ueluti sacrilegos soluturos, utpote qui ad iniuriam dei opus, quod eius obtentu nos oportuit agere, hominum gratia maluimus exercere, ab eo, qui occultorum est conscius, homines deo et gloriam mundi gloriae domini praetulisse conuicti.

LIBER DUODECIMUS.

DE SPIRITU SUPERBIAE.

15

CAPITULA.

I. Quod octauum certamen aduersus spiritum superbiae sit, et de natura eius.

II. Quod superbiae duo sint genera.

20

III. Quod superbia omnes pariter uirtutes auferat.

IIII. Quod ob superbiam Lucifer ille de archangelo diabolus factus sit.

V. Quod fomites omnium uitiorum de superbia pullularint.

1 coenod. *G* cinod. *H* caenod. *L* 2 quicquid *G²L* fratrum *om.* *H*
 3 ut] uitii *L* debitum *H* 6 indiciiis *H* cinod. *H* caenod. *L*
 7 letale *L* contagionē *L¹* 9 quodecumque *L* coenod. *G* cinod. *H*
 caenod. *L* 10 fecimus *G¹* 11 utpote *HL¹* 13 hominis *L* 14 gloria *L¹* conuincti *L¹* Explicit de spū cenodoxiae (cinodoxia *H* caenodoxie *L*) liber XI (undecimus *L*) *GHL* Incipit de spū superbiae liber XII. Item capl de libro X (*sic*) *H* Incipiunt tituli de libro duodecimo *L*: *om.* *G*
 20 sunt *H¹T* 21 superbiae *HT* 22 ob *om.* *HT* 24 uitiorum omnium *HTe* de *om.* *T* pullularint *H* pullularent *L* pullularent *T* pullulent *r*

VI. Quod superbiae uitium, cum sit in ordine conluctationis extremum, tempore tamen et origine primum sit.

VII. Quod tantum sit malum superbiae, ut ipsum deum aduersarium habere mereatur.

5 VIII. Quemadmodum deus superbiam diaboli uirtute humilitatis extinxerit, et diuersa super hoc testimonia.

VIII. Quemadmodum nos quoque superbiam superare possimus.

X. Quod nemo possit perfectionem uirtutum uel promissam
10 beatitudinem suis tantum uiribus obtinere.

XI. Exemplum latronis siue Dauid uel uocationis nostrae ad dei gratiam demonstrandam.

XII. Quod nullus sit labor, qui possit repromissae beatitudini comparari.

15 XIII. Traditio seniorum de consequenda puritate.

XIII. Quod adiutorium dei laborantibus tribuatur.

XV. A quibus perfectionis uiam discere debeamus.

XVI. Non posse nos sine misericordia et inspiratione dei ad ipsum laborem obtinendae perfectionis accedere.

20 XVII. Testimonia diuersa, quibus euidenter ostenditur nihil posse nos quod ad salutem nostram pertinet sine adiutorio dei perficere.

XVIII. Quod non solum in naturali condicione, sed etiam in cotidiana dispensatione dei gratia muniamur.

XVIII. Quod haec fides ab antiquis patribus tradita sit de
25 gratia dei.

XX. De eo, qui propter blasphemiam traditus est immun-
dissimo spiritui.

XXI. Exemplum Ioas regis Iudae, quo ostenditur quid propter
superbiam meruerit.

30 XXII. Omnem animam superbam subdi spiritalibus nequitiiis
includendam.

1 conluctationis . . . 2 origine *om. HT* 3 quod tantum *LT*: quantum *H*
superbiae malum *HT* ut per ipsum deum (*dñm H*) *HT* 5 diabuli *HT*
6 extinxerit *H* 7 quemammodum *L* 10 uiribus *L*: uirtutibus *HT*
obtinere *H* optinere *T* 12 monstrandam *T* 13 beatitudine *HT* 17 a
quibus *L*: qui *H* a qui *T* 19 obtinentiae *H* 22 condicione *LT*
24 hoc *H* 28 quo *L*: quod *HT* 30 superbiam *HT*

XXIII. Quod perfectio adtingi nisi humilitatis uirtute non possit.

XXIII. Quos spiritualis superbia pulset quosque carnalis.

XXV. Descriptio carnalis superbiae, uel quae mala in monachi mente parturiat.

XXVI. Quod male fundatus quis ad deteriore[m] statum cotidie prolabatur. 5

XXVII. Expositio uitiorum quae per morbum superbiae generantur.

XXVIII. De fratris cuiusdam superbia.

XXVIII. Indicia quibus superbia carnalis animae inesse cognoscitur. 10

XXX. Quod tepefactus quis per superbiam aliis quoque praeesse desideret.

XXXI. Quomodo superbiam uincere uel ad perfectionem peruenire possimus. 15

XXXII. Quomodo depopulatrix omnium uirtutum superbia per ueram humilitatem possit extingui.

XXXIII. Remedia aduersus morbum superbiae.

I. Octauum, quod extremum, aduersus spiritum superbiae nobis certamen est. qui morbus licet ultimus sit in conflictu uitiorum atque in ordine ponatur extremus, origine tamen et tempore primus est, saeuissima et superioribus cunctis inmanior bestia, perfectos maxime temptans et propemodum iam positos in consummatione uirtutum morsu diriore depascens. 20

II. Cuius duo sunt genera, unum hoc, quo diximus spiritales summosque pulsari, aliud, quod etiam incipientes carnalesque complectitur. et licet utrumque superbiae genus tam in deum 25

1 perfectione H^2 posse L 2 quos T : quod HL spiritales HT plus et L pulset et $H(T)$ quosque HL^1T : quoque L^2 carnales HLT 3 superbiae uel quae (que H) HT : sup quę L monachi mente L : monacho T modu H 5 fundatis L 7 expositi L 9 superbiae H 10 indicium L 18 superbiae. Incipit de spiritu superbiae liber .XII. G Explicium capitul. Incip̃ textus eiusdē libri L nihil inscriptum in H

* 19 I om. G quod et v 21 origine . . . 22 primus est om. L 22 immanior GL 24 mursu diriori dipascens H 25 hoc om. L quod GL^1T ,
* om. H 26 pulsare G^2 tes carnalesque . . . pag. 208, 4 nudabit extant in C

quam in homines noxia inflet elatio, tamen illud primum specialiter refertur ad deum, secundum ad homines proprie pertinet. cuius originem ac remedia in posterioribus libelli huius donante deo in quantum possumus exsequemur. nunc de illo
 5 priore, quo praefati sumus perfectos praecipue temptari, propositum nobis est pauca disserere.

III. Nullum est igitur aliud uitium, quod ita omnes uirtutes exhauriat cunctaque iustitia et sanctitate hominem spoliaret ac denudet ut superbiae malum, tamquam generalis quidam ac
 10 pestifer morbus non unum membrum partemue eius debilitare contentus, sed solidum corpus letali corrumpit exitio et in uirtutum iam fastigio conlocatos grauissima ruina deicere ac trucidare conatur. omne namque uitium suis est terminis ac fine contentum, et licet contristet alias quoque uirtutes, contra
 15 unam tamen principaliter tendit eamque specialiter opprimit et impugnat. et ut hoc ipsum quod diximus clarius possit intellegi, gastrimargia, id est adpetitus uentris seu concupiscentia gulae temperantiae rigorem corrumpit, castitatem libido contaminat, ira patientiam uastat, ut nonnumquam uni quis deditus
 20 uitio aliis uirtutibus non penitus destituatur, sed illa tantum uirtute truncata, quae e diuerso aemulo sibi uitio repugnante subcumbit, reliquas possit uel ex parte retinere. haec uero cum infelicem possederit mentem, ut quidam saeuissimus tyrannus sublimissima capta arce uirtutum uniuersam funditus ciuitatem
 25 diruit atque subuertit, excelsa quondam sanctitatis moenia uitiorum solo coaequans atque permiscens nullam deinceps

3] cap. 24 sqq.

1 illud *C* 2 fertur *H* propriae *CL*¹ pertinet *H* 3 imposterio-
 ribus *L* 4 exsequimur *C* exsequemur *G*²*L*^{2v} exequimur *L*¹*T* 5 priori *H*
 praecipuae *C* 6 deserere *H* 7 nullum . . . quod *euau. in C* ita] *
 facta *L*¹ 8 exauriat *H* iustitia et sanctitate *CHT*: iustitiae sancti-
 tate *GL* expoliet *L* 10 debilitate *G*¹ 11 letali *CL* corrumpit *H*
 12 ac trucidare *om. L* 13 sui *G*¹ 14 quasque *H* 15 unum *G*¹ 16 cla-
 rius *om. L* 17 gastrimargiae *C* castrimargia *L* concupiscentie *G*¹ *
 18 rigore *L*¹ 19 uno quis *ex iniquis L* 20 distituatur *H* illam *L*¹ *
 21 uirtuti *G*¹ e *om. L* 22 subcumbit *L*: succumbit *CGH* retinere
 uirtutes *H* 23 possiderit *CG*¹ possederet *H* 24 capita *L* arte *C*
 25 adque *C* subuertit . . . 26 atque *om. L* 26 adque *CH*

imaginem libertatis animae sibi subditae superesse concedit, quantoque ceperit ditio-rem, tanto grauiori seruitutis iugo subditum uniuersis uirtutum facultatibus crudelissima depra-
datione nudabit.

III. Et ut grauissimae tyrannidis eius potentiam cogno-
scamus, angelum illum, qui pro nimietate splendoris ac de-
coris sui Lucifer nuncupatus est, nullo alio quam hoc uitio
deiectum caelitus inuenimus et ex illa beata sublimique an-
gelorum statione telo superbiae uulneratum ad inferna fuisse
conlapsum. si igitur tantam uirtutem, tantae potentiae prae-
rogatiua decoratam una elatio cordis potuit de caelestibus
ad terrena deuoluere, qua nos obseruantia carnis fragilitate
circumdatus cauere oporteat, ipsius ruinae magnitudo demon-
strat. quemadmodum uero huius morbi uirus perniciosissi-
mum deuitemus, instrui poterimus, si ruinae ipsius causas
atque originem persequamur. numquam enim curari languores
nec remedia poterunt malis ualitudinibus exhiberi, nisi prius
inquisitione sagaci origines earum inuestigentur et causae. hic
namque indutus diuina claritate et inter ceteras supernas uir-
tutes conditoris largitate praefulgens splendorem sapientiae et
uirtutum pulchritudinem, qua ornebatur gratia creatoris, naturae
suae potentia, non munificentiae illius beneficio se credidit ob-
tinere, et ob hoc elatus, tamquam qui ad perseuerantiam puri-
tatis huius diuino non egeret auxilio, deo se similem iudicauit,
utpote qui nullius indigeret quemadmodum deus, liberi scilicet
arbitrii facultate confusus, per illam credens affluenter sibimet
omnia subpeditari, quae ad consummationem uirtutum uel
perennitatem summae beatitudinis pertinerent. haec ei sola
cogitatio facta prima ruina est, ob quam desertus a deo, quo

- * 2 coeperit *L* grauiori *r*: grauior *C* grauiore *GL*²*c* grauioris *HT* gra-
uiora *L*¹ seruitutes *H* 3 uirtutum facultatibus] uirtutibus *L* 4 nu-
dauit *L* 6 pro *GHLT*: prae *v* 11 decoratum *L*¹ uana *H*: cf. *XI*, 10, 3
* 12 obseruantie *L*¹ fragilitatem *L* 14 quemadmodum *L* pernit. *L*
* 16 languores *HL*²: languore *L*¹ languor *GT*^r 17 potuerunt *H* 18 in-
quisitioni *G*¹ 19 diuine *L*¹ 21 pulchritudine *H* 22 potentiam *L*¹
obtinere *H* 24 egeri *L*¹ 25 utpute *HL*¹ quemadmodum *L* 26 ar-
bitri *H* confixus *L*¹ affluenter *G*¹*H*: affluenter *G*²*LT* 28 ei *om. L*
* 29 prima *Gr* cf. *cap. 5* et *Conl. VIII*, 10: *om. HLT* quo *om. L*

se credidit non egere, instabilis repente ac nutabundus effectus
et infirmitatem propriae naturae persensit et beatitudinem, qua
dei munere fruebatur, amisit. et quia dilexit uerba prae-
cipitationis, quibus dixerat: in caelum conscendam, et
5 linguam dolosam, qua uel de se dixit: ero similis altis-
simo, uel de Adam et Eua: eritis sicut dii, propterea
deus destruet illum in finem, euellet eum, et emigrabit
de tabernaculo: et radicem eius de terra uiuentium.
tunc ruinam eius uidentes iusti timebunt, et super eum
10 ridebunt dicentes (quod etiam ad hos, qui se sine protectione
auxilioque dei summum bonum perficere posse confidunt, iustis-
sime dirigetur): ecce homo, qui non posuit deum adiu-
torem suum: sed sperauit in multitudine diuitiarum
suarum: et praeualuit in uanitate sua.

15 V. Haec est primae ruinae causa et origo principalis morbi,
qui rursum per illum, qui fuerat a se deiectus, in protoplastum
serpens infirmitates omnium uitiorum et materias germinauit.
dum enim gloriam deitatis arbitrii libertate et industria sua
credidit se posse conquirere, etiam illam perdidit, quam adeptus
20 fuerat gratia conditoris.

VI. Itaque exemplis ac testimoniis scripturarum manifestis-
sime conprobatur superbiae labem, cum sit posterior in ordine
conflictuum, origine tamen anteriorem esse omniumque pecca-
torum et criminum esse principium, nec sicut cetera uitia so-
25 lummodo contrariam sibi uirtutem, id est humilitatem tantum
extinguere, uerum etiam cunctarum simul interempticem esse
uirtutum, nec mediocres tantum paruosque temptare, sed maxime

3] Ps. 51, 6. 4] Esai. 14, 13. 5] Ps. 51, 6. Esai. 14, 14.
6] Gen. 3, 5. Ps. 51, 7. 9] Ps. 51, 8. 12] l. c. 9.

1 credit *H* 3 emisit *L*¹ 5 quae *L* 6 et eritis *H* dei *H*
7 et euellet *L* emigravit *H* emigrabit eum *L* 8 tabernaculo suo *Hv*
10 ab *L* se *om.* *H* protectionem *L*¹ 11 se posse *L* 12 dirigen-
tur *L*¹ 13 suum *GHT*: sibi *L* 14 suarum *om.* *H* 16 illam *L*
protoplastum *H* protoplausto *L* 18 libertatem *L*¹ 19 credit *G*¹
20 gratiam *G*¹*H* 21 scribiturarum *G*¹ 24 nec *GHT*: et *L* 25 non
tantum *L*² 26 interemtricem *L*

*

in fortitudinis culmine consistentes. ita enim de hoc spiritu
 2 propheta commemorat: et escae eius electae. ideoque beatus
 Daud, licet tanta circumspectione cordis sui custodiret arcana,
 ut ad eum, quem secreta suae conscientiae non latebant, au-
 denter proclamaret: domine non est exaltatum cor meum: 5
 neque elati sunt oculi mei. neque ambulavi in magnis:
 neque in mirabilibus super me. nisi humiliter sen-
 tiebam, et iterum: non habitabit in medio domus meae
 faciens superbiam, sciens tamen quam sit difficilis etiam
 perfectis ista custodia, non de sua tantum praesumit industria, 10
 sed orans domini inplorat auxilium, ut huius inimici telum
 possit insauciatus euadere, dicens: non ueniat mihi pes
 superbiae, pauens ac metuens, ne illud incidat quod dicitur
 de superbis: deus superbis aduersatur, et iterum: in-
 mundus est apud deum omnis qui exaltat cor suum. 15

VII. Quantum est malum superbiae, ut non angelum, non
 alias uirtutes sibi contrarias, sed ipsum deum aduersarium habere
 mereatur. notandum siquidem est quod nequaquam dixerit super
 his qui ceteris sunt uitiis inuoluti, quod habeant sibi dominum
 resistentem, id est 'dominus gastrimargis, fornicariis, iracundis 20
 seu filargyris aduersatur', sed solis superbis. illa namque uitia
 uel in unumquemque delinquentium tantummodo retorquentur
 uel in suos participes, id est in alios homines uidentur admitti:
 haec uero proprie pertingit ad deum et ideo eum specialiter
 digna est habere contrarium. 25

VIII. Ideoque uniuersitatis creator et medicus deus causam
 principiumque morborum superbiam esse cognoscens contrariis
 sanare contraria procurauit, ut ea scilicet, quae per superbiam

2] Hab. 1, 16 (LXX). 5] Ps. 130, 1—2. 8] Ps. 100, 7. 12] Ps.
 35, 12. 14] Iac. 4, 6. Prou. 16, 5 (LXX).

* 3 circumspectione *H* archana *L* 4 secreta *H* 5 proclamarent *G*¹
 7 nisi] si non *H* 8 habitat *H* 9 qui facit *H* 13 in illud *G*²*S*^o incede-
 dat *H* decidat *S* 17 habere *om.* *GL* 18 mereantur *H* habeatur *L*
 19 dñm *GT*: deum *H*^o deum sibi *L* 20 castrimargis *G*¹ castrimargiis *L*
 21 fylargiis *G*¹ phylargiris *G*² filargiis *H* phylargiis *L* 23 in
 post est *om.* *G* post admitti in *H* cap. 8 incipit 24 adtingit *H*
 26 non distinguit *H* 27 principioque *L*¹

conruerant, per humilitatem resurgerent. ille namque dicit: in
caelum conscendam, hic dicit: humiliata est in terra
anima mea. ille dicit: ero similis altissimo, hic, cum
esset in forma dei, exinaniuit semet ipsum formam
5 serui accipiens, humiliavitque se factus oboediens
usque ad mortem. ille dicit: super astra dei exaltabo
solium meum, iste dicit: discite a me quia mitis sum et
humilis corde. ille dicit: nescio dominum, et Israhel 2
non dimitto, iste dicit: si dixero quia non noui eum,
10 ero similis uobis mendax: sed noui eum et mandata
eius seruo. ille dicit: mea sunt flumina et ego feci ea,
iste dicit: non possum ego a me ipso facere quicquam,
sed pater meus in me manens ipse facit opera. ille
dicit: mea sunt omnia regna mundi et gloria eorum, et
15 cui uoluerō do ea, iste cum diues esset, pauper effectus
est, ut eius inopia nos diuites redderemur. ille dicit: 3
sicut colliguntur oua, quae derelicta sunt, sic uni-
uersam terram ego congregaui: et non fuit qui mo-
ueret pennam, et aperiret os, et ganniret, iste dicit: si-
20 milis factus sum pellicano solitario: uigilaui, et factus
sum sicut passer solitarius in tecto. ille dicit: exsic-
caui uestigio pedum meorum omnes riuos aggerum,
hic dicit: numquid non possum rogare patrem meum, et
exhibebit mihi modo plus quam duodecim milia le-
25 giones angelorum? si principalis ruinae causam et salutis
nostrae fundamenta perspeximus, a quo et qualiter uel ista

- 1] Esai. 14, 13. 2] Ps. 43, 25. 3] Esai. 14, 14. Phil. 2, 6—8.
6] Esai. 14, 13. 7] Matth. 11, 29. 8] Ex. 5, 2. 9] Ioh. 8, 55.
11] Ezech. 29, 3 (LXX). 12] Ioh. 5, 30 et 14, 10. 14] Luc. 4, 6.
15] II Cor. 8, 9. 17] Esai. 10, 14. 19] Ps. 101, 7—8. 21] Esai. 37, 25.
23] Matth. 26, 53.

1 resurgent *G¹H* 8 corde et ille *G* dñi *H* israhel *GH*: *urī L*
11 omnia flumina *H* 12 ego *om. L* 14 omnia *om. H* 15 ea *GLT*:
illa *H* factus *H* 17 colleguntur *G¹* 18 mouerit *H* 19 pinnam *HT*
20 pellicano . . . factus sum *om. H* 22 uestigia *G¹* peduum *H* 23 non
possum rogare] rogare possum *G¹* meum *om. L* 24 milia *GT¹*: *eras. in*
L, punctis delet. in T, om. Hr 25 principales *L¹* 26 quo uel qualiter ista *L*

*

*

iacta sint uel illa emergerit, quemadmodum deuitare tam atrocem mortem superbiae debeamus, uel illius ruina uel huius doceamur exemplo.

VIII. Itaque hunc nequissimi spiritus laqueum taliter poterimus euadere, si in singulis quibus senserimus nos uirtutibus profecisse illud apostolicum dixerimus: non ego, sed gratia dei mecum, et: gratia dei sum quod sum, et deum esse qui operatur in nobis et uelle et perficere pro bona uoluntate, dicente etiam ipso auctore salutis nostrae: qui manet in me et ego in illo, hic fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere, et: nisi dominus aedificauerit domum, in uanum laborauerunt qui aedificant eam, nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra uigilauit qui custodit eam, et: in uanum uobis est ante lucem surgere, quia non est uolentis neque currentis, sed miserentis est dei.

X. Nullius namque quamuis feruentis et cupientis tam idonea potest uoluntas esse uel cursus, ut carne spiritui repugnante circumdatus ualeat tantum perfectionis praemium et palmam integritatis ac puritatis attingere, nisi fuerit diuina miseratione protectus, ut ad illud, quod magnopere uult et ad quod currit, peruenire mereatur. omne enim datum bonum et omne donum perfectum de sursum est descendens a patre luminum. quid enim habes quod non accepisti? quodsi accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?

6] I Cor. 15, 10. 7] l. c. 8] Phil. 2, 13. 9] Ioh. 15, 5.
11] Ps. 126, 1 (LXX). 14] l. c. 2. 15] Rom. 9, 16. 22] Iac. 1, 17.
24] I Cor. 4, 7.

- * 1 acta *H* iactata *L* emergerint *G²Hv* deuitaret *L¹* 5 in *om.* *H* inferimus *L* 6 proficisse *L¹* 7 et gratia] ergo *L* sum *HL*: sum id *GTv* deum] dñi *H* 8 pro] per *L* propter *H* bonam uoluntatem *HL²*
- * 9 autore *H* 10 adfert *H* 12 laborabunt *L* 13 et nisi *G²S* 14 uigilauit (ἡγρόνησεν) *G*: uigilabit *L* uigilat *HTv* in uanum (εἰς μάτην) *G¹*: uanum *G²HLTv* uobis est (ὑμῖν ἐστὶ) *G*: est uobis *HLTv* 15 et quia *G²* currentes *H* 16 est *om.* *Hv* 17 non distinguit *G* nullus *L* 19 et *G* in *ras. m.* 2 aut *H* 22 datum] donum *G¹* 23 descendens a patrem *H*

XI. Si enim uel illum latronem ob unam confessionem introductum in paradysum recordemur, intellegemus eum non cursus sui merito tantam beatitudinem consecutum, sed dono dei miserentis indeptum. uel si reminiscamur Daud regis duo
 5 tam grauia tamque inmania crimina uno paenitudinis sermone deleta, nec hic uidebimus ad indulgentiam tanti criminis obtinendam laboris aequiperasse merita, sed dei gratiam superabundasse, qui uerae paenitudinis occasione percepta tantam peccatorum materiem sub unius uerbi plena confessione consumpsit. principium quoque discutientes uocationis ac salutis
 10 humanae, qua non ex nobis nec ex operibus nostris secundum apostolum, sed dei sumus dono gratiaque saluati, liquido poterimus aduertere, quemadmodum perfectionis summa non uolentis neque currentis, sed miserentis sit dei, qui nequaquam laborum uel cursus nostri merito compensante uitiorum
 15 nos facit esse uictores nec aequiperante nostrae uoluntatis industria tam arduum integritatis culmen subiugata qua utimur carne conscendere. nulla siquidem corporis huius addictio nullaue cordis contritio ad capessendam ueram illam interioris
 20 hominis castitatem possit esse condigna, ut tantam puritatis uirtutem angelis solis ingentam caelique uernaculam nudo humano labore, id est sine adiutorio dei ualeat obtinere, quia totius boni effectus ab illius profluit gratia, qui tantam perennitatem beatitudinis et immensitatem gloriae exiguae uoluntati
 25 breuique ac paruo cursui nostro multiplicata largitate donauit.

1] cf. Luc. 23, 40 sqq. 4] cf. II Reg. 12, 13. 11] cf. Eph. 2, 8—9.
 13] Rom. 9, 16.

1 non distinguit *G* 2 paradysum *G*² paradiso *L* recordaremur *H*
 intellegemus *H*: intellegimus *GL* 3 tantum *H* 4 indeptum *L*¹ adeptum *Hv* 5 tam inmania *L* penitudinis *HL* 6 deleta *H* uidemus ex uidemur *L* 7 equiparasse *H* 8 qua *L*² penitudinis *GHL* occasione *H* 9 materiem *L*¹: materiam *GHL*²*Tv* consumeret *L* 13 quemadmodum *L*¹ summam *L*¹ 14 dei sit *H* 16 equiparantis *H* uoluntis *G*¹ 17 subiugatu *L*¹ 19 capissendam *H* 20 possit *HLT*: potest *Gv* 21 familiarem ingentam *L* 22 humanoq. *H* optinere *G* obtinere *H* 23 ab om. *L* eius *H* que *L* 24 beatitudinis et immensitatem om. *L* uoluntatis *L*¹

XII, Omnis enim longaeuitas uitae praesentis, cum ad illam futurae gloriae perennitatem respexeris, euanescit, et dolores cuncti contemplatione illius immensae beatitudinis effugantur atque ut fumus ad nihil extenuati liquescunt et nusquam ut fauilla comparent.

5

XIII. Quapropter iam tempus est ut ipsis quibus tradunt uerbis patrum sententiam proferamus, eorum scilicet qui uiam perfectionis et qualitatem eius non uerborum iactantia depinxerunt, sed potius re et opere ac uirtute spiritus possidentes experimentis eam propriis et exemplis certissimis tradiderunt. aiunt itaque non posse ad purum quempiam carnalibus uitiis emundari, nisi uniuersum laborem suum atque conatum ad tantum perfectionis finem intellexerit non posse sufficere, nec eam nisi dei miseratione et adiutorio comprehendi non tam tradentis institutione quam affectu atque uirtute et experimentis propriis eruditus agnoscat. ad capessenda namque tam magnifica tamque praecelsa puritatis et integritatis praemia quantuslibet ieiuniorum, uigiliarum, lectionis, solitudinis ac remotionis labor fuerit impensus, condignus esse non poterit qui haec industriae suae merito uel sudoris obtineat. numquam enim diuinum munus labor proprius humanae compensabit industria, nisi desideranti diuina fuerit miseratione concessum.

15

20

XIII. Nec hoc dico ut humanos conatus euacuans ab industria et laboris intentione quemquam reuocare contendam, sed plane constantissime non mea, sed seniorum sententia definitio perfectionem quidem sine his omnino capi non posse, his autem solis sine gratia dei posse eam a nemine consummari. ut enim dicimus conatus humanos adprehendere eam per se ipsos non posse sine adiutorio dei, ita pronuntiamus laborantibus tantum ac desudantibus misericordiam dei gratiamque

30

- * 2 gloriae *om. L* 4 adque *H* nihil *GLT*: nihilum *Hv* 6 ut in ipsis *H* ut ipsi *L* 8 iactantie *G*¹ depinxerunt *H* 9 re et] recto *Gc*
 * possedentes *H* 12 emendari *HS*¹ adque *H* 13 tantae *v* 14 et *om. G*¹ non *om. H* 15 institutionem *L*¹ adque *H* uirtutem *L*¹ et *om. H* 16 capessenda *H* capessendam *L*¹ namque *om. L* 18 et solitudinis *Gv* 20 obtenuat *H* 21 compensauit *GL*¹ 26 definitio *G*¹ hiis *bis H* 27 a nemine] inanem *L* 28 humanus *L*¹ semet *H*

conferri et, ut uerbis apostoli loquar, uolentibus et currentibus
 inperituri secundum illud, quod etiam in psalmo octogesimo
 octauo ex persona dei cantatur: posui adiutorium super
 potentem: et exaltaui electum de plebe mea. dicimus 2
 5 enim secundum saluatoris sententiam dari quidem petenti-
 bus, aperiri pulsantibus et a quaerentibus inueniri, sed pe-
 titionem et inquisitionem et pulsationem nostram non esse
 condignam, nisi misericordia dei id quod petimus dederit uel
 aperuerit quod pulsamus uel illud quod quaerimus fecerit
 10 inueniri. praesto est namque, occasione sibi tantummodo a
 nobis bonae uoluntatis oblata, ad haec omnia conferenda. am-
 plius enim ille quam nos perfectionem salutemque nostram
 desiderat et expectat. et in tantum beatus Dauid prouentum 3
 sui operis ac laboris propria tantum industria non posse nouerat
 15 obtineri, ut a domino promereri directionem suorum operum
 iterata prece deposceret dicens: et opera manuum nostrarum
 dirige super nos, et opus manuum nostrarum dirige,
 et rursum: confirma deus hoc, quod operatus es in nobis.

XV. Ideoque si ad ueram consummationem uirtutum uolumus
 20 effectum et opere peruenire, illis debemus acquiescere magistris
 ac ducibus, qui hanc non uaniloqua disputatione somniantes,
 sed re atque experimentis adprehendentes nos quoque docere
 atque ad eam dirigere similiter possunt et uiam, quemadmodum
 perueniamus ad eam, certissimo tramite demonstrare, quique
 25 ad hanc fide se potius peruenisse quam laborum merito testa-
 bantur. quibus etiam hoc praecipuum sui cordis adquisita
 puritas conferebat, ut magis magisque se deprimi peccatis
 agnoscerent (tanta namque in eis delictorum conpunctio per

1] cf. Rom. 9, 16. 3] Ps. 88, 20. 5] cf. Matth. 7, 7. 16] Ps.
 89, 17. 18] Ps. 67, 29.

2 octogesimo *G²L* LXXXVIII *HT* 3 canitur *L* super potentem (ἐν
 δυνατόν) *L*: in potente *G¹Hv* et *Uulg.* in potentem *G²ST* 6 apperiri *HS*
 aperire *L¹* 7 inquestionem *H* 8 dñi *L* 10 occassione *H* occasionem *L¹*
 13 exspectat *G¹H* (non *S*) 15 obteneri *H* optineri *G²* 16 deprecere *G¹*
 18 dñs *H¹* hoc deus *Sv* et *Uulg.* 20 affectu *H* et] aut *L* 22 adque *H*
 ad *L¹* 23 similiter *om. L* et] ut *L¹* quemammodum *L¹* 25 fidem *L¹*
 se fide *H* 26 sui] si *L¹* adquisita *H¹* 28 ignoscerint *H* tantam *L¹*

dies singulos augebatur, quanta puritas animi profecisset) traherentque iugiter intimo corde suspiria, eo quod semet ipsos sentirent nequaquam posse delictorum naeuos ac maculas deuitare, quae eis per multiplices cogitationum minutias inure-
 2 bantur. et idcirco futurae uitae stipendia non operum sperare 5
 se merito, sed misericordia domini proclamabant, nihil sibi de tanta circumspectione cordis aliorum comparatione donantes, quippe qui hanc ipsam non suae industriae, sed diuinae gratiae adscribebant: nec blandientes sibi de inferiorum ac tepidorum negligentia, sed contemplatione potius illorum, quos uere pec- 10
 cato carere atque in regno caelorum aeterna iam beatitudine perfrui nouerant, humilitatem perpetuam conquirebant. atque ita consideratione hac et elationis ruinam pariter declinabant et quo contenderent uel quod dolerent semper inueniebant, intellegentes semet ipsos ad illam puritatem cordis quam cupiunt 15
 obsistente carnis sarcina peruenire non posse.

XVI. Igitur secundum traditiones et institutiones eorum sic ad eam festinare debemus ieiuniis, uigiliis, orationibus, contritioni cordis et corporis operam dantes, ne haec omnia morbo hoc inflante uacuemus. non solum namque ipsam perfectionem 20
 oportet credere industria nos uel labore nostro possidere non posse, sed ne haec ipsa quidem, quae illius exercemus obtentu, id est labores conatusque nostros ac studia sine diuinae protectionis auxilio inspirationisque eius et castigationis atque exhortationis gratia posse perficere, quam scilicet cordibus nostris uel per alium 25
 solet uel per semet ipsum, nos uisitans, elementer infundere.

XVII. Postremo instruat auctor salutis nostrae, quid nos oporteat in singulis quibusque quae gerimus non modo sentire,

* 1 agebatur *H* profecisset *H¹L¹* 2 traherintque *H* cordis *L* 3 neuos *GL* naeos *H* macula *L¹* 4 inuehebantur *L* 8 quia *L¹* 9 ne *L¹* inferorum *L¹* 10 negligentiam *L¹* putius *H* 11 regna *L* 12 humilitate perpetua *L* 13 consideratio *L¹* hec *G¹* ac *L* et *om. L* 14 contenderent *G¹L*: considerint *H* tenderent *G²Sv* 17 traditionis et institutiones *G¹* et institutiones *om. L* 18 contritione *L¹* 19 nec *H* 20 inflante uacuemus *G¹HLL²T*: inflant euacuemus *L¹* inflante euacuemus *G²Sc* 21 possedere *H¹* 22 nec *H¹* optentu *G²* 23 labori *L¹* 27 instruat *G* 28 geremus *H¹*

sed etiam confiteri. non possum ego, inquit, a me ipso
facere quicquam. pater autem in me manens ipse facit
opera. ille ex persona hominis adsumpti dicit nihil a semet
ipso posse se facere, et nos cinis ac terra in his, quae ad
5 nostram salutem pertinent, arbitramur nos adiutorio domini
non egere? discamus itaque et nos, per singula nostram simul
infirmi-
tatem et illius adiutoria sentientes, cotidie proclamare
cum sanctis: impulsus uersatus sum ut caderem: et do-
minus suscepit me. fortitudo mea, et laudatio mea
10 dominus: et factus est mihi in salutem, et: nisi quia
dominus adiuuit me: paulo minus habitauerat in in-
ferno anima mea. si dicebam: motus est pes meus:
misericordia tua domine adiuuabat me. secundum
multitudinem dolorum meorum in corde meo: conso-
15 lationes tuae laetificauerunt animam meam. uidentes 2
etiam cor nostrum in timore domini et patientia roborari di-
camus: et factus est dominus firmamentum meum. et
eduxit me in latitudine. scientiam quoque profectu operum
intellegentes nobis augeri dicamus: quoniam tu inluminas
20 lucernam meam domine: deus meus inluminat tenebras
meas. quoniam in te eripiar a temptatione, et in deo
meo transgrediar murum. deinde sentientes nosmet ipsos
fortitudinem tolerantiae conquisisse et in semita uirtutum fa-
cilis ac sine labore dirigere adiciamus: deus qui praecinxit
25 me uirtute: et posuit immaculatam uiam meam. qui
perfecit pedes meos tamquam cerui, et super excelsa
statuit me, qui docet manus meas ad proelium. con- 3
secuti etiam discretionem, qua roborati possimus aduersarios

1] Ioh. 5, 30. 2] Ioh. 14, 10. 8] Ps. 117, 13—14. 10] Ps. 93,
17—19. 17] Ps. 17, 19—20. 19] l. c. 29—30. 24] l. c. 33—35.

1 inquit *G¹H* 2 fecit *H* 4 se *om. L* facere se posse *S* hiis *H* *
6 et nos itaque *L* 7 adiutoriū *L* 8 uersatus] euersus *H* 11 adiuuat *H*
13 adiuuat *G¹* 16 domini *om. L* discamus *H¹* 21 deum meum *G*
22 deinde *HLT*: dein *G^v* 23 tolerantiae *HL¹* 24 adiciamus *G*: *
dicamus *HLT^v* cf. inferam pag. 218, 5 praecinxit *H* precinxisti *G*
praecinxisti *T* praecingis *v* 25 uirtutē *L²T* posuisti *GT^v* 26 per- *
ficis *v* meus *H¹* tamquam] ut *H* excelsa mea *G* 27 statuit *G²L*: *
statuis *G¹r* statuens *Hc* statues *T* docis *G¹* doces *G²T^v* plium *H*

nostros elidere, proclamemus ad deum: disciplina tua erexit
 me in finem: et disciplina tua ipsa me docebit. dila-
 tasti gressus meos subtus me: et non sunt infirmata
 uestigia mea. et quia taliter sum roboratus scientia tua atque
 uirtute, inferam confidenter ea quae sequuntur et dicam: per-
 sequar inimicos meos, et comprehendam illos: et non
 5 conuertar donec deficient. conteram illos, nec pote-
 4 runt stare: cadent sub pedes meos. rursus infirmitatis
 nostrae memores nec posse nos tam acerbos uitiorum hostes
 fragili carne circumdatos sine illius adiutorio superare dicamus: 10
 in te inimicos nostros uentilabimus, et in nomine
 tuo spernemus insurgentes in nos. non enim in arcu
 meo sperabo: et gladius meus non saluabit me. tu
 enim saluasti nos de adfligentibus nos: et odientes
 nos confudisti. sed etiam praecinxisti me uirtute ad 15
 bellum: subplantasti omnes insurgentes in me subtus
 me. et inimicos meos dedisti mihi dorsum, et odientes
 * 5 nos confudisti. sed nec armis nostris posse nos uincere co-
 gitantes dicamus: adprehende arma et scutum: et ex-
 surge in adiutorium mihi. effunde frameam, et con- 20
 clude aduersus eos, qui persequuntur me: dic animae
 meae: salus tua ego sum. et posuisti arcum aereum
 brachia mea. et dedisti mihi protectionem salutis
 meae: quia nec patres nostri in gladio suo possede-
 runt terram, et brachium eorum non saluauit eos: 25

1] l. c. 36—37. 5] l. c. 38—39. 11] Ps. 43, 6—8. 15] Ps. 17,
 40—41. 19] Ps. 34, 2—3. 22] Ps. 17, 35—36. 24] Ps. 43, 4.

* 1 proclamamus *H* dñm *H* eum *L* erexit (ἀνέθωκε) *GL*: cor-
 rexit *HTv* et *Uulg.* 5 sequantur *G¹H* secuntur *LT* 7 potuerunt *G¹*
 * 8 sub *GL*: subtus *HTv* et *Uulg.* pedibus meis *L* rursum *HTv*
 * 9 aceruos *G¹H¹L¹* 10 fragilli *H* 11 uentilauimus *L¹* 12 spernimus
G¹H¹ in nobis *HTv* et *Uulg.* arco *H¹* 13 saluauit *L¹* me *om. L¹*
 tu enim saluasti *HLT*: saluasti enim *Gv* et *Uulg.* 14 de *GL*: ex *HT*
 * 16 supplasti *HT* omnes *om. HT* 18 nos (*priore loco*) *GL*: me *HTv*
 21 persecuntur *HLT* 22 posuisti *G*: posuisti ut *HLv* et *Uulg.* 24 meae
L¹T: tuae *GHL²v* et *Uulg.* nostros *H* in *om. G* possiderunt *G¹T¹*
 possidebunt *H* 25 saluabit *G¹H¹*

sed dextera tua, et brachium tuum, et inluminatio
 uultus tui: quoniam conplacuit tibi in eis. postremo 6
 uniuersa beneficia eius cum gratiarum actione mente solli-
 cita perlustrantes super his omnibus, quod uel pugnaui-
 5 uel inlumptionem scientiae uel disciplinam discretionis ab
 eo consecuti sumus, uel quod suis nos armis instruxit et uir-
 tutis cingulo communiuit, uel quod inimicorum nostrorum nobis
 praeiuit dorsum et tribuit uirtutem comminuendi eos ut pul-
 uerem ante faciem uenti, intimo cordis affectu clamemus ad
 10 eum: diligam te domine uirtus mea: dominus firma-
 mentum meum, et refugium meum, et liberator meus.
 deus meus adiutor meus, et sperabo in eum. protector
 meus, et cornu salutis meae, et susceptor meus. lau-
 dans inuocabo dominum: et ab inimicis meis saluus ero.
 15 XVIII. Non solum pro his ei gratias referentes, quod uel
 rationabiles nos condidit uel liberi arbitrii potestate donauit
 uel baptismi largitus est gratiam uel scientiam legis adiuto-
 riumque concessit, sed etiam pro his, quae erga nos cotidiana
 eius prouidentia conferuntur, quod scilicet aduersariorum nos
 20 insidiis liberat, quod cooperatur in nobis, ut carnis uitia su-
 perare possimus, quod a periculis nos etiam ignorantes pro-
 tegit, quod a lapsu peccati communit, quod adiuuat nos et
 inluminat, ut ipsum adiutorium nostrum, quod non aliud quidam
 interpretari uolunt quam legem, intellegere et agnoscere ualea-
 25 mus, quod pro neglegentiis delictisque nostris eius inspiratione
 latenter compungimur, quod dignatione eius uisitati saluberrime
 castigamur, quod ab eo nonnumquam etiam inuiti trahimur
 ad salutem, postremo quia ipsum liberum arbitrium nostrum,

8] Ps. 17, 43. 10] Ps. 17, 2—4.

2 faciei tuae *HT* conplacuit tibi *GT*: con(com-)placuisti *HLv et*
Uulg. 6 nos suis *H* intruxit *H* 7 communiuit *GL* 8 et retribuit *H*
 9 clamamus *H* 10 uirtus *L*: fortitudo *GHT et Uulg.* domine *L*
 11 liberator meus *G¹* 13 et *post* meae *om. GT* laudans . . . 14 saluus
 ero *om. H¹* 15 ei] et *L¹* referentes *H* uel *om. L* 16 potestatem *H*
 17 adiutorium *L* 21 a *om. L* 22 a *om. L¹* commonet *ex* com-
 munit *H* iuuat *L* 24 legem dei *H* 25 neglegentiis *G¹* inspira-
 tione *H* 26 compungimur *H* dignationem *L¹*

*

quod proclivius fertur ad uitia, ad meliorem dirigit frugem et ad uirtutum uiam instigationis suae uisitatione contorquet.

XVIII. Haec est proprie humilitas erga deum, haec est antiquissimorum patrum sincera fides, quae penes successores ipsorum mera nunc usque perdurat. cui fidei uirtutes apostolice, quae saepenumero per eos manifestatae sunt, non solum apud nos, sed etiam apud infideles et incredulos indubitatum testimonium reddunt. qui simplicem piscatorum fidem corde simplici retinentes non eam syllogismis dialecticis et Tulliana facundia spiritu concepere mundano, sed experimento uitae sinceris actuque purissimo, correctione quoque uitiorum, et ut uerius dixerim in ipsa perfectionis inesse naturam oculatis indiciis deprehenderunt, sine qua nec pietas in deum nec uitiorum purgatio nec emendatio morum nec uirtutum consummatio poterit adprehendi.

XX. Noui quendam de fratrum numero (quem utinam minime scissem, siquidem post haec ordinis mei gradu se passus est praegrauari), qui probatissimo cuidam senum uitio carnis semet ipsum grauissimo confessus est inpuigni: nam contra usum naturae desiderio patiendi magis quam inferendi ignominiam intolerabili aestu libidinis urebatur. tum illum ut spiritalem uerumque medicum interiorem causam morbi huius et originem protinus peruidisse: qui grauiter suspirans, nequaquam, ait, tam nequam spiritui tradi te dominus permisisset, nisi aliquid blasphemasses in eum. quo ille conperto confestim procedit ad pedes eius in terram, summaque admiratione perculsus

- 1 cliuius *H* diregit *H* 3 proprie] prima *H* 4 qui *L*¹ 5 mera *G*: merita *L*¹ merito *HL*² intemerata *Tv* fide uirtutis *L*¹ 6 per eos
* *om. G*¹ manifeste *H* 9 syllogismis *GL*²: syllogismis *H* syllogissimis *L*¹
eis et tulliana . . . *cap. 28* de ore suo prorsus emittere *extant in C* et
* tertuliana *H* 10 concipere *CH* concidere *L* 11 sinceris *CHL*: sin-
* cere *G* (e *in ras. m. 2*) *v* correptione *H* 12 naturam *CG*²*v*: natura
rell. indicis *H* 13 comprahenderunt *L* 14 emundatio *H* 16 noui
* . . . numero *euan. in C* 17 scirem *H* 18 probissimo *G* 19 impu-
gnare *L* 20 ignominiū *H* 21 ut *om. L* ille ut spiritalis uerusque
medicus . . . peruidit *H* 23 preuidisse *G*¹ ait nequaquam *H* 24 aliquit
blasphemassis *C* 25 in *om. H* procedit *G*¹*H* 26 ad terram *H* summa
ex summam *L* admirationē *L*¹

tamquam deo cernens arcana sui pectoris patefacta confessus est in dei se filium cogitatione impia blasphemasse. unde perspicuum est eum, qui superbiae spiritu possidetur uel qui in deum blasphemus existit, tamquam qui inroget illi iniuriam,
 5 a quo puritatis speranda sunt dona, perfectionis integritate priuari et sanctificationem castimoniae non mereri.

XXI. Legimus tale aliquid in Paralipomenon libro. Ioas enim rex Iuda septem annorum ab Ioiade pontifice adscitus in regnum atque in omnibus, quoad uixit memoratus pontifex,
 10 testimonio scripturae laudatus est. de quo post obitum Ioiade audi quid scriptura commemoret et quemadmodum elatus superbia ignominiosae fuerit traditus passioni: postquam autem obiit Ioiade, ingressi sunt principes Iuda, et adorauerunt regem, qui delenitus obsequiis eorum adqueieuit.
 15 et dereliquerunt templum domini dei patrum suorum, seruieruntque lucis et sculptilibus, et facta est ira contra Iudam et Hierusalem propter hoc peccatum. et post pauca: cumque euolutus esset annus, ascendit contra eum exercitus Syriae: uenitque in Iudam et Hieru-
 20 salem, et interfecit cunctos principes populi, atque uniuersam praedam miserunt regi Damascum. et certe cum permoticus uenisset numerus Syrorum, tradidit dominus in manus eorum infinitam multitudinem, eo quod reliquissent dominum deum patrum suorum: in
 25 Ioas quoque ignominiosa exercuere iudicia. et ab-

12] II Par. 24, 17—18. 18] l. c. 23—25.

1 a deo *r* archana G^2L 3 possedetur *H* 4 existit G^2H exti-
 tit *L* 7 legimus . . . paralipomenon *cuan. in C* paralyomenon G^2L
 8 rex] ex *L* ioiade G^1H^2 : ioiadae CL^1 iode H^1 ioiada G^2L^2 adscitur *C*
 9 adque *C* quoad] dum *H* 10 testimoniae *C* scriburae G^1 ioiade
 G^1H^2 : ioiadae CG^2L iode H^1 11 scribura CG^1 commemorat *G*
 commemoraret *H* quemammodum L^1 13 ioiade G^1 : ioiadae *C* iode *H*
 ioiada G^2L 14 delenitus CG^1 : delinitus G^2H^2L dilinitus H^1T 19 si-
 ria *H* 20 adque *C* qui *H* 21 damasco *H* 22 permoticos G^1 siro-
 rum *H* assyriorum *L* 23 manus *C* ut uid. et *H*: manibus $GLTr$ et
Uulg. eorum eo quod *L* 24 reliquissent *CT*: reliquerint *G* derelin-
 quissent *H* dereliquissent *Lc* et *Uulg.* 25 exercere *C* iudicia G^1

*

*

euntes dimiserunt eum in languoribus magnis. uides
 quam flagitiosis ac sordidis passionibus tradi mereatur superbia.
 qui enim elatus adrogantia ut deum se passus est adorari,
 traditur secundum apostolum in passiones ignominiae
 et in reprobum sensum, ut patiat^{ur} ea quae non con- 5
 3 uenit. et quia dicente scriptura immundus est ante deum
 omnis qui exaltat cor suum, iste, qui tumida elatione
 cordis inflatus est, turpissimae confusione traditur deludendus,
 ut humiliatus taliter sentiret semet ipsum esse uel immunditia
 carnis et conscientia impurae passionis immundum, quod animi 10
 sui noluerat elatione sentire, et ut carnis ignominiosa contagio
 patefaceret immunditiam cordis eius occultam, quam superbiae
 malo contraxerat, ac manifesta pollutione corporis sui probaretur
 impurus, qui per elationem spiritus factum se non sentiebat
 immundum. 15

XXII. Quibus manifeste probatur omnem animam, quae super-
 biae fuerit tumore possessa, intellectualibus Syris, id est nequitiiis
 spiritalibus tradi eamque passionibus carnis inuolui, ut saltim
 uitiiis humiliata terrenis immundam se carnaliter polluta cogno-
 scat, quae tepore mentis erecta immundam se in conspectu 20
 dei per elationem cordis effectam intellegere ante non potuit,
 quo uel sic humiliatus quis a pristino tepore discedat et igno-
 minia carnalium passionum deiectus atque confusus ad spiri-
 talem feruorem deinceps semet ipsum ardentius conferre festinet.

XXIII. Euidenter itaque demonstratur non posse quemquam 25
 perfectionis finem ac puritatis adtingere nisi per humilitatem
 ueram, quam prinitus fratribus reddens deo quoque in pene-
 tralibus cordis exhibeat, credens sine protectione eius atque
 auxilio per singula sibi momenta delato perfectionem, quam

4] Rom. 1, 26 et 28. 6] Prou. 16, 5 (LXX).

1 suis magnis *L*¹ 3 esset *L*¹ 4 passionis *GHT*¹ ignominiã (iniã
in ras.) *G* 5 conuenit *CG*: conueniunt *HLTc* et *Uulg.* 6 dicenti *H*¹
 * scribitura *CG*¹ ante *CGHT*: apud *Lv* dñm *GH* 7 extat *H*¹ 9 ut]
 et *L*¹ 11 et *om.* *GT* 16 quibus . . . omnem *euang. in C* 18 saltem *CH²L²*
 * 21 dñi *H* 23 adque *CH*¹ 25 euidenter . . . demonstratur *euang. in C*
 26 attingere *CH* 27 penetralibus *G²S*: penetralibus *CG¹HLT* 28 ad-
 que *C*

cupit et ad quam magnopere currit, se penitus obtinere non posse.

XXIII. Huc usque de spiritali superbia, qua diximus perfectos quosque pulsari, quantum tenuitas ingenii nostri praeualuit, donante deo dixisse sufficiet. quod superbiae genus non multis cognitum nec expertum est, quia nec plures student perfectam cordis adprehendere puritatem, ut ad hos proeliorum gradus ualeant peruenire, nec praecedentium uitiorum, quorum in singulis libellis naturam pariter remediaque praemisimus, 10 procuratur ulla purgatio: sed illos solummodo pulsare solet, qui deuictis superioribus uitiis iam propemodum sunt in uirtutum culmine conlocati. quos quia lapsu carnali subtilissimus hostis superare non quiuit, spiritali ruina deicere ac subplantare conatur, per hanc illos uniuersis ueterum stipendiorum meritis 15 multo labore quaesitis spoliare contendens. ceterum nos, qui adhuc terrenis sumus passionibus inuoluti, nequaquam hoc modo temptare dignatur, sed crassiore et ut ita dixerim carnali elatione subplantat. et ideirco de hac quoque, qua maxime nos seu nostrae mensurae homines ac praecipue iuniorum uel incipientium mentes periclitari solent, necessarium reor secundum 20 promissionem nostram pauca depromere.

XXV. Haec igitur quam diximus carnalis superbia cum tepido ac male adrepto renuntiationis principio in monachi resederit mente, de pristino ac saeculari eum tumore ad ueram Christi 25 humilitatem descendere non permittens primum inoboedientem eum reddit et asperum, deinde mitem atque adfabilem esse non patitur, aequalem quoque fratribus fieri communemque non sinit nec secundum dei ac saluatoris nostri mandatum spoliari terrenis

28] cf. Matth. 19, 21.

1 et ad] ob *L* paenitus *CL* optinere *G*² obtinere *H*¹ 3 huc usque . . . qua *euan. in C* que *L*¹ 4 nostri ingenii *H* 5 dño *H* sufficiet *CG*¹*L*¹: sufficiat *G*²*HL*²*Tv* 6 cognitum et *L* 7 praeliorum *HL* 9 in *om. C* fort. recte: cf. *contra Nest. VI, 3, 1. 22, 1. Praef. ad Conl. part. I, §. 5* 12 collocati *CGT* labu *C* suptilissimus *C* 13 quieuit *H*¹*L*¹ deiecere *H* supplantare *CGL* (*non S*) 17 crassiori *H* 18 supplantat *CG*²*L* 20 pereclitari *G*¹*H*¹ 22 XXV et haec . . . carnalis su *euan. in C* 23 arrepto *GHL* residerit *CL*¹ 24 mentem *G*¹*L* eum *om. H* 26 eum *om. L* inmitem *L*¹ adque *C* adfabilem *G*¹*T*: affabilem *rell.*

opibus nudarique concedit, et cum renuntiatio nihil aliud sit nisi mortificationis et crucis indicium nec ualeat aliis inchoari uel consurgere fundamentis, quam ut se non solum actibus huius mundi spiritaliter nouerit interemptum, uerum etiam corporaliter cotidie credat esse moriturum, e contrario facit eum uitam sperare longaeuam, infirmitates proponit ei prolixas et multas, confusionem quoque incutit ac pudorem, si nudus effectus alienis et non propriis facultatibus coeperit sustentari, persuadet etiam multo esse melius uictum indumentumque sibi sua potius quam aliena substantia ministrari, secundum illud scilicet, quod quemadmodum dictum sit tali hebitudine ac tepore cordis obtunsi ne intellegere quidem aliquando poterunt: beatius est magis dare quam accipere.

XXVI. Tali igitur diffidentia mentis obsessi et a scintilla fidei, qua uisi fuerant in primordiis suae conuersionis accensi, diabolica infidelitate reuocati incipiunt pecunias, quas ante dispergere coeperant, diligentius custodire et eas, uelut qui semel profligatas ulterius reparare non possint, auaritia uehementiore conseruant, seu, quod est deterius, ea quae prius abiecerant resumentes uel certe, quod est tertium ac deterrimum nequitiae genus, quae ne ante quidem possederant congregantes nihil amplius egressi de saeculo quam nomen adquisisse tantummodo ac uocabulum monachi conprobantur. super haec igitur initia male uitioseque fundata necesse est ut uniuersa deinceps uitiosius structura consurgat nec quicquam superponi pessimis ualeat fundamentis, nisi quod miserabilem animam ruina lugubriore prosternat.

13] Act. 20, 35.

- 1 condit *G*¹ aliut *C* 2 inchoari *GT*: incoari *C* incogari *H* coguari *L* 5 et e *L*¹ 6 proponet *G*¹ ei proponit *L* 9 persuadit *G*¹*H*¹*L*¹ 11 quod scilicet *G*¹ quemammodum *L* 12 hebitudine *CG*²*HLT*: hebetudine *G*¹ 13 poterunt *GL*: potuerunt *HTv* 15 non distinguit *H* tali . . . obses euan. in *C* a *CG*²*ST*: ab *L* om. *G*¹*H* 16 conuersationis *HL* 19 promulgatas *L* 20 est om. *L*¹ abiecerunt *L* 21 teterrimum *L* 22 considerant *G*¹*L*¹ 23 de] e *v* 27 lucubriori *H*
- *
*

XXVII. Talibus siquidem mens passionibus obdurata atque a detestabili tepore incipiens necesse est ut in deterius cotidie proficiat et reliquam quoque uitam suam deformiore fine concludat, dumque cupiditatibus pristinis oblectatur ac secundum
 5 apostolum sacrilega filargyria uincitur (ita eodem pronuntiante de illa: et filargyria, quae est simulacrorum siue idolorum seruitus, et iterum: radix, inquit, omnium malorum est filargyria), numquam possit in corde suo humilitatem Christi simplicem ueramque suscipere, cum sibi
 10 uel de nobilitate natalium gloriatur uel inflatur de saeculi, quam corpore, non mente deseruit, dignitate uel pecuniis, quas ad ruinam suam retentat, extollitur. per quae iam non 2 monasterii iugum sustinere contentus est, non senioris ullius institui disciplina, et non solum nullam subiectionis aut oboedientiae regulam custodire dignatur, uerum ne ipsam quidem
 15 auribus suis doctrinam perfectionis admittit. tantumque concrescit in corde eius spiritalis uerbi fastidium, ut, cum forte talis fuerit oborta conlatio, uno in loco stare nesciat eius obtutus, sed huc illucque stupidus circumferatur intuitus, aliorum
 20 et in obliquum quam moris est oculi defigantur. pro suspiriis 3 enim salutaribus sputa de sicco gutture contrahuntur, excretaiones etiam sine ulla interpellatione flegmatis prouocantur, digiti ludunt et in modum quiddam scribentis uolitant atque depingunt, et ita huc atque illuc uniuersa membra corporis
 25 commouentur, ut, dum spiritalis agitur conlatio, totum se

6] Col. 3, 5. 7] I Tim. 6, 10.

1 talibus . . . passionibus *euan. in C* obdurata *GHL²T*: obturata *CL¹* adque *C* 5 filargiria *H* phylargiria *L* (*item infra*) 6 fylargiria *G* 7 inquit *CG¹H* inquit radix *L* 8 fylargyria *G* 10 de ante nobilitate *om. L* 12 per] super *L* 13 ullius *om. L* 14 disciplinam *L¹* et *CHL* * (*om. T*): quisque (quisquis *v*) enim superbiae (superbia *G¹*) morbo fuerit occupatus (fuerit occupatus *om. G¹*) *GSc* ullam *L* 16 auribus suis post perfectionis habet *C* 18 in *om. L* optutus *G²* 19 huc adque illucque * stupedus *C* aliorum *CHT* aliorum et *om. L* 20 in *om. G* obliquum *G¹T* defigantur *CL²T*: defrangantur *G* defingantur *HL¹* 21 contrahuntur *Gv* (*cf. Sen. de ira III, 38, 2* attracta saliuā): contraduntur *CL* * conraduntur *H* conradiuntur *T* exsecrationes *L¹* 23 inmodum *L¹* * scribentes *L¹* uolitant atque *om. L* adque *C*

uel scatentibus uermibus uel acutissimis sudibus credat insidere, et quidquid simplex conlatio ad aedificationem protulerit audientium, ob suam suggillationem aestimet esse prolatum.

4 totoque tempore, quo uitae spiritalis examinatio uentilatur, suis suspicionibus occupatus non quid exinde ad profectum suum 5 capere debeat aucupatur, sed causas, cur unumquodque sit dictum, sollicita mente perquirat, uel quid eis possit obicere tacita intra se cordis uoluntate coniectat, ut nihil ex his, quae saluberrime sunt digesta, penitus adprehendere aut in aliquo ualeat emendari. et ita fit ut non solum in nullo ei 10 proficiat conlatio spiritalis, uerum etiam damnosa magis existat efficiaturque ei causa maioris peccati. dum enim pro conscientia sua totum contra se suspicatur esse prolatum, uehementiore cordis obstinatione duratur iraeque stimulus acius instigatur: deinde post haec excelsa uox, sermo rigidus, amara 15 turbulentaque responsio, incessus erectus ac mobilis, lingua facilis, procax loquella nec umquam taciturnitatis amica, nisi cum contra fratrem rancorem quandam in suo corde conceperit: fitque silentium eius non compunctionis nec humilitatis ullius, sed superbiae et indignationis indicium, ita ut quid in eo 20 detestabilius sit haud facile discernatur, utrum diffusa illa petulansque laetitia an dira haec uirulentaque serietas. in illa namque sermo non oportunus, risus leuis ac fatuus, effrenata atque indisciplina cordis elatio: in ista uero ira plenum uirulentumque silentium et quod ob hoc tantum concipitur, ut aduersus fratrem rancor taciturnitate seruatus protelari diutius 25

- 1 studiis *L*¹ insedere *H*¹ 2 quidquid *CG*¹: quicquid *G*²*HL* 3 audientium *L* suggillationem *SL* suggillationem *H*¹ 5 occupatur *L* num-
- * quid *G*¹*L*¹ 7 obicere *H*¹ 8 eis *H* ut nihil in aliquo penitus ualeat emendare aut adprehendere ex his quae saluberrime sunt digesta *L* 10 ei om. *H* 11 existat *GHL* (non *S*) 12 ei om. *S* 13 suspicatus *G*¹ esse om. *L* 14 iraeque *CHT*: irae quoque *GLv* 15 amara] immatura ex anatura *L* 16 turbolentaque (o in ras.) *G* mollis *L* 17 loquella *C* loquella *G*²*L* conloquella ex conloquella *H* taciturnitas *G*¹*HL* nisi om. *G*¹ 18 cum om. *H* conceperit *H*¹*L*¹ 19 sitque *C* sicque *L* compunctiones *L*¹ illius *G* 20 indignationes *C* ita . . . 21 detestabilius om. *L* 21 aut *CL* haut *GH*¹ 22 serenitas *H* 23 risus quoque leuis *L* 24 adque *C* aque *G*¹

possit, non ut ex eo uirtus humilitatis ac patientiae praebeatur. et cum ipse tumore possessus facile cunctis tristitias inferat atque ad satisfactionem laesi fratris semet ipsum submittere dedignetur, etiam ab illo sibimet oblatam respuit atque con-

5 temnit et non solum nulla fratris satisfactione compungitur neque mollitur, uerum etiam cur ab eo sit in humilitate praeuentus grauius indignatur, fitque ei salutaris humilitas ac satisfactio, quae finem diabolicis intentionibus solet inferre, causa uehementioris incendii.

10 XXVIII. Audiui in hac dumtaxat regione, quod horret pudetque reuoluere, quendam iuniorum, cum a suo increparetur abbate, cur humilitatem, quam renuntians permodico tempore retentarat, coepisset excedere ac diabolica inflari superbia, summa contumacia respondisse: numquid ob hoc memet ipsum

15 humiliari pro tempore, ut semper subditus sim? ad quod eius tam effrenatum scelestumque responsum ita est senior obstupefactus omnisque eius interceptus est sermo, uelut qui ab illo ipso antiquo Lucifero uerba haec prolata, non ab homine percepisset, ut nullam uocem aduersus tantam proteruiam de ore

20 suo prorsus emittere nisi gemitus de corde tantummodo ac suspiria potuerit, illud solum tacitus intra semet ipsum uolens, quod de domino nostro dicitur saluatore: qui cum in forma dei esset, humiliari se factus oboediens, non ut ille ait diabolico spiritu ac tumore possessus 'pro tempore', sed

25 usque ad mortem.

XXVIII. Et ut breuius ea quae dicta sunt de hoc superbiae genere praestringamus, quaedam signa eius in quantum possumus colligentes, ut his, qui de perfectione sitiunt erudiri, quodammodo characteres eius de exterioris hominis motibus

22] Phil. 2, 6 et 8.

2 tristitiam <i>L</i>	3 adque <i>C</i>	fratres <i>G</i> ¹	summittere <i>GL</i>	4 si-	
met <i>C</i>	adque <i>C</i>	6 cum <i>G</i> ¹	in <i>om. C</i>	7 sitque <i>L</i>	10 audiui . . . *
regi <i>euan. in C</i>	Audiui audiui <i>GH</i>	orret <i>C</i>	11 iuniorem <i>L</i>	incre-	
patur <i>G</i> ¹	12 cum humilitate <i>L</i> ¹	13 retentaret <i>HS</i>	excidere <i>H</i> ¹ <i>L</i> ²		*
17 uelut <i>CG</i> : uelud <i>H</i>	ueluti <i>Lc</i>	qui <i>om. L</i>	ab <i>om. L</i> ¹	19 propter-	
uiam <i>H</i> ¹	proterua <i>L</i> ¹	21 illum <i>G</i> ¹	uolens <i>G</i> ¹	24 spiritu <i>om. G</i>	ac *
eras. in <i>G</i>	27 perstringamus <i>HLTv</i>	28 hiis <i>H</i> ¹	29 characteres <i>GL</i>		*

exprimamus, necessarium puto paucis eadem replicari, ut con-
pendiosius agnoscamus quibus eam discernere ac deprehendere
ualeamus indiciis, quo nudatae atque in superficiem productae
passionis huius radices et oculatim deprehensae atque perspectae
2 uel conuelli facilius ualeant uel uitari. tunc enim poterit pestifer 5
morbus ad integrum declinari, cum contra ipsius perniciosos
aestus et inpetus noxios non sera observatio, cum iam domi-
nantur, adsumitur, sed cum praecedentes eius ut ita dixerim
lineas agnoscentes prouida eum sagacique discretione prae-
currimus. de exterioris namque sicut praediximus hominis 10
motu status interioris agnoscitur. his igitur indiciis carnalis ista
quam praefati sumus superbia declaratur. inest primitus in
loquella eius clamor, in taciturnitate amaritudo, excelsus et
effusus in laetitia risus, inrationabilis in serietate tristitia, in
responsione rancor, facilitas in sermone, uerba passim sine ulla 15
3 cordis grauitate erumpentia. expers patientiae est, caritatis
aliena, audax ad contumelias inrogandas, ad tolerandas pusil-
lanimis, ad oboediendum difficilis, nisi in quo eam desiderium
suum uoluntasque praeuenerit, ad recipiendam exhortationem
inplacabilis, ad resecandas uoluntates suas infirma, ad suc- 20
cumbendum alienis durissima, semperque suas definitiones
statuere contendens, ipsa uero nequaquam cedere alterius ad-
quiescens: et ita fit ut etiam incapax consilii salutaris effecta
in omnibus suo potius credat quam seniorum iudicio.

XXX. Quibus decessuum gradibus is quem semel possidet 25
deuolutus iam ipsam disciplinam coenobii perhorrescit, ac ueluti
qui fratrum consortio de perfectione retrahatur ac de bono
patientiae atque humilitatis aliorum uitio et impedimento re-

1 replicare *L* 3 indicis *H*¹ quōdate (*i. e.* quoniam date) *L* atque
... productae *om.* *S*¹*L* 4 oculatim *L*¹ 6 pernit. *L* 7 aestos *L*¹ im-
petus *GL* dominatur *G*²*L*² 8 ut ita] uitia *L* 11 totus interior *H*
hiis *H*¹ inditiis *G*¹ indicis *H*¹ 12 superbie *G*¹ primum *H* in
* *om.* *G*¹ 13 loquella *G*¹*HT*: loquela *G*²*L* et *om.* *G*¹ 14 serenitate *H*
16 patientia *HL* caritas atalib. aliena *L* 18 eum *L* 21 suas *om.* *L*
* diffinitiones *HL*¹ 22 ipsam *L* 23 salutaris *G*: salubrioribus *L*¹ salu-
bris *HL*²*Tv* 25 decessuum *G*²: decessum *G*¹ discessuum *H* decessus *L*
discensus *T* his *L* possidet *H*¹ 26 coenobii] coenoui *L* uelut *L*

uocetur, habitationem solitariae cellae desiderat, seu certe uelut
 plures alios lucraturus construere monasterium et quos docere
 atque instruere debeat congregare festinat, ex discipulo nequam
 detestabilior magister effectus. nam cum huiusmodi elatione
 5 cordis in perniciosissimum teporem noxiumque conruerit et nec
 uerus monachus nec saecularis effectus sit, quod est deterius,
 etiam perfectionem sibi ex hoc ipso miserabili statu et con-
 uersatione promittit.

XXXI. Quamobrem si aedificii nostri fastigia perfecta uolumus
 10 ac placentia deo consurgere, fundamenta eius non secundum
 nostrae libidinis uoluntatem, sed secundum districtionis euan-
 gelicae disciplinam iacere festinemus. quae alia esse non possunt
 quam timor dei atque humilitas, quae de mansuetudine et
 cordis simplicitate descendit. humilitas uero nullatenus poterit
 15 absque nuditate conquiri. qua peregrinante nec oboedientiae
 bonum nec patientiae robur nec mansuetudinis tranquillitas
 nec consummatio caritatis poterit adprehendi, sine quibus cor
 nostrum habitaculum spiritus sancti penitus esse non poterit,
 ita pronuntiante domino per prophetam: super quem re-
 20 quiescet spiritus meus nisi super quietum et humi-
 lem et trementem uerba mea? siue secundum exemplaria
 quae Hebraicam exprimunt ueritatem: ad quem autem re-
 spiciam, nisi ad pauperculum, et contritum spiritu,
 et trementem uerba mea?

25 XXXII. Quapropter athleta Christi, qui spiritalem agonem
 legitime certans a domino desiderat coronari, hanc quoque fero-
 cissimam bestiam ut deuoratricem cunctarum uirtutum omni-
 modis festinet extinguere, certus quod hac in suo pectore
 commorante non solum omnigenis uitiiis carere non possit,

19] Esai. 66, 2 (LXX).

3 instituere *Lv* 4 elationem *L*¹ 5 impernitosissimum *L* cor-
 ruerit *GL* 6 sit] et *L* qui *H*¹ 7 etiam *om. L* 9 aedifitii *G*¹
 11 distinctionis *G*¹*H* 12 disciplina *G*¹ 13 et cordis *GHT*: cordisque *L*
 14 discedit *H*¹ uera *L* 16 robor *G*¹*H*¹ 17 poterit adprehendi *om. G*¹
 19 requiescit *G*² 22 ebraicam *HL* 25 anthleta *H* athletam *L*¹ 27 de-
 baratricem *L*¹ 28 certus *om. G*¹ hanc *L*¹ 29 omne genus *L*
 uitis *H*¹ uitii *L*²

*
 *

uerum etiam, si quid uirtutis habere uideatur, huius ueneno
 depereat. nullo enim modo poterit in anima nostra uirtutum
 structura consurgere, nisi prius iacta fuerint uerae humilitatis
 in nostro corde fundamina, quae firmissime conlocata perfectionis
 et caritatis culmen ualeant sustinere, ita scilicet, ut quemad- 5
 modum diximus primum fratribus nostris humilitatem ueram
 intimo cordis exhibeamus affectu, in nullo scilicet adquiescentes
 2 eos contristare uel laedere. quod nullatenus poterimus implere,
 nisi abrenuntiatio uera, quae in expoliatione omnium facul-
 tatum ac nuditate consistit, in nobis fuerit Christi amore fun- 10
 data, deinde oboedientiae iugum et subiectio simplici corde ac
 sine ulla fuerit simulatione suscepta, ita ut praeter abbatis
 mandatum nulla penitus uoluntas uiuat in nobis. quod non
 aliter poterit obseruari, nisi quis non solum se mortuum huic
 mundo, uerum etiam insipientem iudicarit ac stultum, uniuersa, 15
 quae sibi fuerint a senioribus imperata, sine ulla discussione
 perficiens, sacrosancta ea credens ac diuinitus promulgata.

XXXIII. In qua consistentibus qualitate procul dubio status
 ille humilitatis uere tranquillus atque immobilis subsequetur, ut
 nosmet ipsos inferiores omnibus iudicantes uniuersa, quae nobis 20
 fuerint inrogata, tametsi iniuriosa sint uel tristia uel damnosa,
 tamquam a superioribus nostris inlata patientissime toleremus.
 quae quidem a nobis non solum facillime tolerabuntur, uerum
 etiam parua iudicabuntur ac nulla, si mente iugiter recolamus
 uel domini nostri uel sanctorum omnium passiones, considerantes 25
 tanto leuioribus nos iniuriis adtemptari, quanto longius a meritis
 eorum et conuersatione distamus, pariter etiam cogitantes in
 breui nos de hoc saeculo migraturos eorumque nos celeri uitae
 2 huius fine mox futuros esse consortes. peremptoria namque est

1 uidetur *L* 4 fundamenta *HTv* collocata *GHT* 5 ualeant susti-
 nere ita *om.* *G*¹ quemammodum *L*¹ 7 intimore *L*¹ 11 iustum *L*
 14 mortuum se *L* 15 indicaret *G*¹*L*¹*T*¹ 16 quae iussa fuerint uel a
 senioribus *L* ulla *GHT*: aliqua *L* 17 perfitiens *G*¹ sacrosancte *HL*
 ea] ac *L*¹ 18 statutus *G*¹ 19 immobilis *GL* subsequitur *L* 20 in-
 dicantes *L* 21 uel tristia uel damnosa *om.* *G*¹ tristitia *HL*¹ 22 nostris
^{bi}*GHT*: nos *L* 23 tollerabuntur *G*¹ 24 se *G*¹ 26 quanta *L*¹ 27 de-
 stamus *L*¹ 28 celeris *G*²

haec contemplatio non solum superbiae, uerum etiam generaliter
 omnium uitiorum. deinde post haec hanc eandem humilitatem
 erga deum firmissime retentemus. quod a nobis ita complebitur,
 ut nihil nosmet ipsos absque illius opitulatione uel gratia, quod
 5 ad uirtutum consummationem pertinet, posse perficere cogno-
 scamus, sed et hoc ipsum, quod intellegere meruimus, eius esse
 muneris in ueritate credamus.

2 haec *om.* *L* 3 deum] dñi *H* purissime *L* retinentes *H* ame-
 mus *ex* amamus *L* 4 ullius *L*¹ 5 ad *om.* *L*¹ pertineat *L* 6 merue-
 rimus *L* 7 credamus. Explicit de spū superbiae *G a manu 2* Finit dō
 gratias amen (*m. 2 add.*: Explicit liḅ XII de spū supbie) *H* Explicit de
 spū superbiae feliciter *L* Expli ad castorem liber · XII *T*

